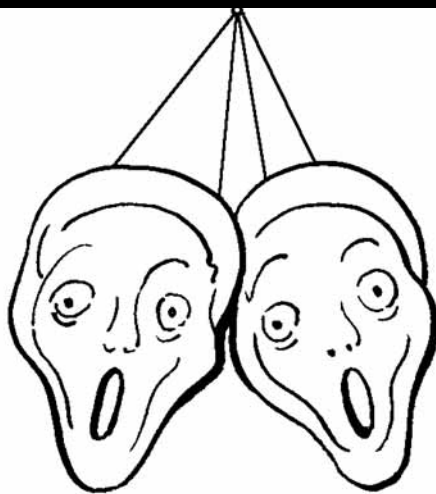

LUDUS

POZORIŠNE NOVINE ■ BROJ 191-194 ■ JUN 2013 ■ GODINA XXI ■ CENA 100 DINARA

PROGLAS I PROTEST UDRUŽENJA DRAMSKIH UMETNIKA SRBIJE

Udruženje dramskih umetnika Srbije najoštrije protestuje protiv sistematskog
i višegodišnjeg masakra nad kulturom i umetnošću uopšte.

Izražavamo i veliki strah za budućnost naroda čiji se duh hrani crnim hronikama – a ne
knjigama, šund televizijskim programima – a ne obrazovnim emisijama,
golim silikonskim devojkama – a ne umetničkim aktovima, sveopštim nasiljem
i netolerancijom – a ne pozorištem.

Hoćemo li dopustiti da se pozorišta zatvore, kao što smo dozvolili da nestanu bioskopi?

Hoćemo li dopustiti da gledamo izložbe u mraku?

Da li je klasična muzika samo simbol za Dan žalosti?

Da li su nam potrebni pisci kad više ne znamo kojim jezikom govorimo i pišemo?

Ne trebaju nam pozorišne zgrade, muzeji, bioskopi, knjižare i galerije,
a treba nam prostor za profit?

Ne trebaju nam umetnici, treba nam još državnih činovnika i partijskih poslušnika?

U kakve će to ljude izrasti naša deca?

Pozivamo sve umetnike i poštovaoce kulture i umetnosti
da podrže protest protiv ubijanja kulture

DRŽAVA = KULTURA!

Predsedništvo Udruženja dramskih umetnika Srbije

Uvodnik

Maša Stokić

KULTURA NA KREKU

„Krek je razbijanje na sastavne delove. U kompjuterskom rečniku to su prepravke softverskog koda i njihova zloupotreba. U kolokvijalnom govoru, kreku se odnosi na snažan, derivat kokaina koji daje iste efekte, ali je znatno razorniji” (Vikipedia)

Ili još tačnije: krekovano život, kultura na kreku. Šta bi to moglo znači? Svakodnevno se suočavamo sa razbijanjem osnovnih civilizacijski normi življenja, zagarantovanih (čitaj: obećanih) prava i sloboda, primarnih međuljudskih odnosa. Razbijeno na sastavne delove, naše bivstvovanje je sve bliže primalnom, instinktivnom – svedeno na egzistencijalno, bez ikakve esencije. Kao i svaki „krekovano sistem” – pod ozbiljnom je pretnjom da blokira. Istokira - bez esencijalne podrške. Možda je to i namera. Tako se najlakše manipuliše informacijama i masom, usmerava tok razmišljanja u željenom pravcu, samim time lakše se sprovedi „zamena teza” – postojeće nagomilano nezadovoljstvo, sa elementima agresije (koja može da eskalira u svakom trenutku), kanališe se prema nepoželjnim društvenim pojavama, da ne se ne bi „razbilo o glavu” pravim uzročnicima.

Takva nepoželjna pojava je, dakako, kultura. Ako se bolje pogleda, umetnici su sve češće na meti različitih vrsta agresivnih ispada – najotvoreniji, mada nikako ne i najbenigniji, su obračuni preko komentara „laika” (na netu – društvenim mrežama, sajtovim medijskih kuća) na vesti o lošem stanju u kulturi, koji često liče na pozive na linč.

Flagrantan i onespokojavajući primer „zamena teza” je i javna rasprava oko raspodele sredstava na Konkursu Ministarstva za kulturu. Pravi opis slike je – kost bačena među gladne pse. A suštinsko je pitanje zašto su psi gladni, a ne ko će dohvatiti kosku. Kako već decenijama nije napravljen nikakav pomak u specijalizovanom zakonodavstvu i kategorizaciji dešavanja u kulturi, koji bi bio u skladu sa (takođe nepostojećom) nacionalnom kulturnom politikom, rad svih komisija, odbora, saveta – kako god ih zvali, nebitno je – svodi se na pojedinačno poznavanje oblasti, lične afinitete i (često potpuno neopravdanu) veru u dobre namere. Dokle god se ne budu postavili čvrsti kriterijumi po kojima su: određeni festivali, manifestacije, institucije, pojedinačni projekti od nacionalnog (a drugi od lokalnog) značaja, bez obzira na stranačku raspodelu u organima vlasti (koja se menja sa svakim izborima), dakle bez politizacije tako značajnog segmenta razvoja zemlje, situacija neće biti promenjena. Kultura, poput ovisnika o kreku, zavisice od dodeljenih mrvica; a nezadovoljstvo zbog nejasne raspodele, nemuštih opravdanja, nesuvislih odgovora – imaće jake, pogubne posledice apstinencijalne krize – do potpunog kraha sistema.

Nema ni brzih, ni lakih, još manje bezbolnih rešenja. Sigurno funkcionisanje sistema ne zasniva se na sposobnosti hakera da krekuju softver – odnosno nosilaca izvršne vlasti da naprave iluziju legitimnog ustrojstva (simulacije konkursa, zakona, i sl). Ono počiva na prihvatanju konkretnih specifičnosti koje kultura i njene oblasti podrazumevaju – univerzalno gledano i potom legalizovanju istih na osnovu nacionalnih potreba, sa strogim poštovanjem zakonitosti (u svakom pogledu). Pogubne posledice dugogodišnjeg „stondiranja” kulture (mrtvilo prouzrokovano strahom da „ne bude gore”, nemoć da se bilo šta promeni, linija manjeg otpora prema svim negativnim dešavanjima) zahtevaju ozbiljnu terapiju. Jedna „doza” (novca) u usahle kulturom sredine van centara stvara euforični privid uspeha, a vezivanje ovisnika za radijator (kao što je slučaj sa kulturom u prestonici) nije lek – više podseća na metode iz Crne reke. A dobro je poznato kakve su posledice.

SISTEMSKE PROMENE - ŠARENA LAŽA

Preti li beogradskim pozorištima gašenje?

Odnos vlasti prema kulturi kristalno je jasan iz činjenice da se budžet za ovu oblast od 2000. do danas iz godine u godinu smanjivao, da bi sada sa 0,62 odsto i postao najmanji u Evropi. Isti odnos ogleda se i u primeru pozorišne umetnosti na nivou Grada Beograda, a teatri prestonice mogli bi poneti naziv „bolesnik na Bosforu”. Najavljene sistemске promene nisu ni na vidiku, neizvesno je šta donosi rebalans budžeta, posebno ako se ima u vidu da se poslednjih pet godina iz gradske kase sve manje i manje izdvaja – pozorišta su ostajala uskraćena ne samo za nove predstave, već i za osnovne troškove, pokrivanje repertoara i održavanja zgrada.

Pozorište na Terazijama: Beograd na putu da postane provincija

„Od nekadašnjih pet predstava u sezoni, stiglo se na jednu. Ove sezone Pozorište na Terazijama je imalo dve premijere. Jednu je delimično, istina u značajnoj meri, finansirao Grad („Zona Zamfirova”), dok je drugu sponzorirala Čačanska banka („Glavo luda”). Za 2013. nam je „obećato”, što bi rekao Pekić, pet miliona, što je nedovoljno za jedan mjuzikl. Podsećam, Terazije još uvek nije dobilo ni dinara programskih para za tekuću godinu. Grad se ne referira prema sezoni, već kalendarskoj godini, tako da

postoji realna opasnost da do kraja godine dobijemo obećane pare koje će ući u sledeću sezonu. U razgovoru sa kolegama iz unutrašnjosti sam saznao da su novci koje dobijaju pozorišta u Beogradu za nove predstave za njih „bedne pare”, pa je sudeći po tome Beograd na ozbiljnom putu da postane unutrašnjost, da ne kažem provincija”, navodi Željko Jovanović, umetnički direktor Pozorišta na Terazijama.

Kako obavlja posao koji ne podrazumeva uvid u niti bavljenje finansijama, ne zna kolika su dugovanja ovog pozorišta, ali zna da se kasni sa isplatom honorara saradnicima od januara ove godine. „Takođe, znam da je budžetska inspekcija obavila uviđaj i nisam čuo da je neko pozvan na odgovornost, što će reći, Terazije rade kao sva druga pozorišta koja imaju slična dugovanja prema umetnicima, saradnicima i ljudima angažovanim po određenim projektima”, odgovara Jovanović i ističe da je priča teatra na Terazijama posebna zbog drugih razloga. „Svaki put kada kupimo prava za izvođenje nekog (brodvejskog) mjuzikla, obavezni smo da plaćamo i mesečne tantijeme. Drugo, u našim predstavama ne mogu da učestvuju samo članovi kuće, oni koji su na plati. Osim što je notorna glupost, takva ideja je za Terazije nemoguća iz bezbroj razloga. Najpre, prema sadašnjim

pravilima beletski igrači idu u penziju kao i svi ostali, i mi danas imamo ozbiljan broj baletskih igrača u odmaklim tridesetim i četrdesetim godina. Pošto nije logično očekivati da oni mogu da izađu na scenu i igraju u mjuziklu, moramo da anagažujemo honorane saradnike. Takođe, prilikom poslednje seče „viška zaposlenih u pozorištima” jedan broj ljudi je prihvatio program otpremnina, ali mi i dalje ne možemo da radimo, ako neko ne radi njihov posao. Tako da se i to mora platiti. Terazije ima četiri ansambla – Dramu, Orkestar, Hor i Balet, za čije finansiranje treba dodatnog novca, počev od novih žica za instrumente do održavanja brojnih kostima”, objašnjava Jovanović i dodaje da je još milion razloga specifičnih za rad ovakve vrste pozorišta i koji povećavaju njegovu cenu koja se podrazumeva ili ga nema.

UK „Vuk Karadžić”: Tužno, strašno, sramotno

Koliko je finansijska situacija ozbiljna, ukazala je sredinom sezone i pretnja blokadom rada Ateljea 212, Pozorišta na Terazijama i Jugoslovenskog dramskog pozorišta, zbog milionskih dugovanja za struju. Neizdrživa situacija pokrivanja troškova iz sopstvenih prihoda, postala je i za Ustanovu kulture „Vuk Karadžić”, čiji je osnivač opština Zvezdara.

„Nažalost, finansijska situacija u „Vuku” se nije promenila, zato što ni naš osnivač ni Grad Beograd nisu pokazali spremnost da reše naš problem. Tužno, strašno, sramotno, ali tako je. Ustanova kulture koja je za šest godina postojanja potrošila budžetskih para toliko koliko samo jedno beogradsko pozorište za godinu dana, već šest meseci ne može da dobije finansijsku pomoć iz gradskog budžeta. Još sramnije je to što Sekretarijat za kulturu nije odobrio ove godine projekat „A sad malo vi...”. Od silnih odobrenih projekata na konkursu Sekretarijata naš, po mišljenju „stručne komisije”, nije zaslužio da dobije podršku, pa ovog leta studenti, koji su se inače već organizovali i u neku ruku započeli pripreme za letnju praksu, neće imati priliku da realizuju ništa od toga”, kaže Sanja Đurđević, direktorka „Vuka”.

Problem dugovanja za režijske troškove rešili su delimično od kredita koji su podigli.

„Izmirivanje tih anuiteta će nas opteretiti još više narednih meseci, ali drugog rešenja nije bilo. Nisam mogla da dozvolim da u „Vuku” budu isključeni struja, grejanje, voda... Iako bi to bila bruka i sramota Grada Beograda, a ne moja”, ističe Đurđevićeva.

Od Sekretarijata za kulturu ni pisma, ni razglednice

Pitanja o finansijskoj situaciji, šta teatri mogu da očekuju od rebalansa gradskog budžeta, o problemima i reorganizaciji pozorišnog života prestonice..., upućena su i na adresu sekretara za kulturu Katarine Živanović, koja za prošli, decembar, broj „Ludusa” o situaciji u pozorištima kojima je osnivač Grad Beograd nije mogla da govori jer nije bila dovoljno upoznata budući da je dužnost preuzela 1. oktobra. „U narednih mesec dana bi trebalo da Sekretarijat od pozorišta traži niz podataka koji će mi, nadam se, omogućiti da na pitanja odgovorim sa većom pouzdanosti”, preneli smo tada njene reči. Od 15. maja, od kada „Ludus” pokušava da ugovori sastanak i dobije neke odgovore, do zaključenja ovog broja nismo dobili ni pripremljenu „skicu odgovora”.

Bitef teatar: Ispadamo nepouzdan partner

Bitef teatar nema takvih dugovanja, ali raspolaže budžetom koji je smanjen za gotovo sedamdeset odsto u odnosu na period od pre četiri godine.

„Okrenuli smo se partnerstvima, koprodukcijoj praksi, sponzorima... I, za sada, to dobro funkcioniše. Sarađujemo uspešno sa Hartefakt fondacijom, Britanskim savetom, Francuskim institutom, Ministarstvo kulture pomaže rad Bitef dens kompanije i sve naše plesne produkcije, uspešno sarađujemo i sa nezavisnom pozorišnom scenom. Ostvarimo najmanje osam do devet premijera godišnje, što je u produkcijom smislu veliki uspeh”, navodi Jelena Kajgo, koja je na čelu ove kuće.

Kada je Bitef festival u pitanju, sago-vornica kaže da je budžet smanjen od strane Sekretarijata za kulturu za sumu koja nije velika, ali je u pitanju trend smanjenja

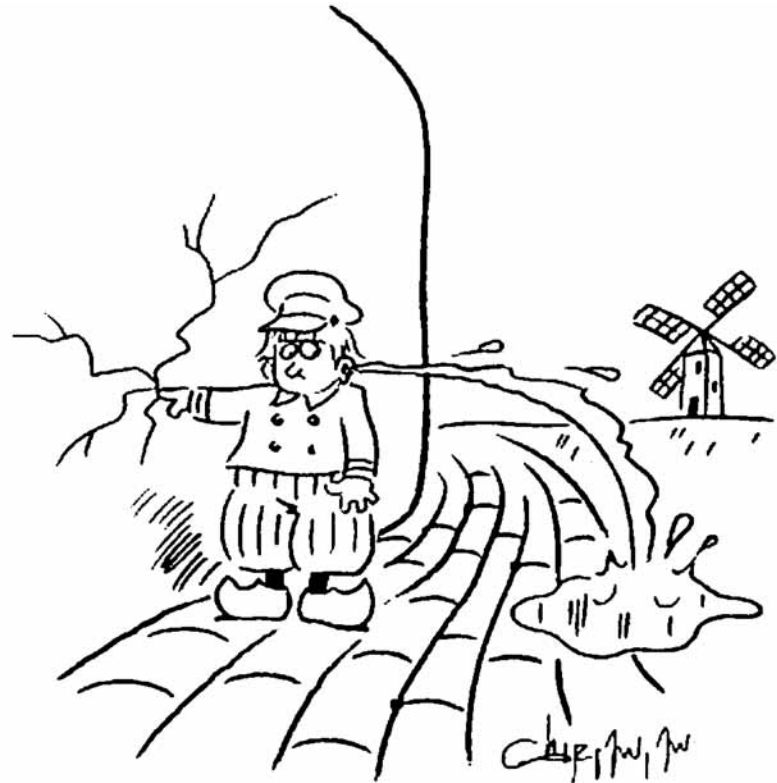
koji traje već nekoliko godina. „Sa druge strane, prvi put se suočavamo sa velikim smanjenjem novca od Ministarstva kulture. Zbog toga je selekcija smanjena u odnosu na prethodni period i u odnosu na ono što je publika navikla da vidi na festivalu u proteklom godinama. Selektori se drže ispravne prakse, da je bolje dovesti manje kvalitetnih predstava, nego više onih koje su srednjeg kvaliteta”, kaže Jelena Kajgo.

Od rebalansa gradskog budžeta ne očekuje mnogo, jer on može biti i pozitivan i negativan.

„Kada se sarađuje sa značajnim svetskim trupama, veliki problem je finansijska neizvesnost, jer vas tera da boravite u dugačkom vakumu pre potpisivanja ugovora, za šta mnoge kompanije nemaju strpljenja pa zakažu nastupe na drugim festivalima, a mi u budućnosti ispadamo nepouzdan partner”, dodaje Kajgo.

Nepristajanje na demagogiju da para nema i da kultura nije prioritet u kriznim vremenima, podvući crtu i uspostaviti pravila koja će sprečiti dalje urušavanje umetnosti, ukoliko bi glasilo ono u čemu se svi ili bar većina slažu. Od najavljene reorganizacije pozorišnog sistema Beograda, pak, ni traga ni glasa. Ni traga od materijala koji je trebalo da posluži kao polazna osnova za izradu strategije razvoja pozorišnog sistema Beograda, a koju je uradio Saša Sailović, docent Fakulteta dramskih umetnosti, i početkom januara predao Sekretarijatu za kulturu, koji ga je i angažovao na ovom zadatku. Odavno ni glasa od gradonačelnikovog Saveta za kulturu.

„Postoje razni predlozi i ideje vezane za budućnost pozorišnog sistema, ali nisam još imala uvid u neki zvanični predlog ili dokument. Bitef teatar od svog osnivanja funkcioniše po, uslovno rečeno, tržišnom principu, jer nema stalni ansambl. Taj sistem se u našem slučaju pokazao praktičnim, ali mi nemamo velike ansambl predstave i po repertoarskoj orijentaciji smo dosta specifični. Kada će doći do konkretnih rešenja teško je reći, jer je trenutno Sekretarijat za kulturu, zajedno sa pozorišnim upravama, zatrpan papirilogijom vezanom za nove zakone koji nisu usaglašeni u dovoljnoj meri sa praksom

„Ako pogledate milione koje troše velika javna preduzeća, zavrti vam se u glavi i čitava ta priča o nemanju novca pada u vodu. Zato svi mi koji radimo u oblasti kulture moramo da nastavimo da udaramo na sva zvana, ponavljajući da je kultura esencija života, identiteta i opstaka jedna nacije, i da se nacionalni interesi štite upravo na tom području“, ističe Jelena Kajgo, direktorka Bitef tatra.

rada u teatru. Tako smo kuburili sa Zakonom o javnim nabavkama, pa sa Zakonom o budžetu i rokovima plaćanja... Dok, recimo, nije donesen zakon koji bi donatorima i sponzorima omogućio poreske olakšice i motivisao ih da ulažu u kulture. Kada se sistemski uigra ova nova zakonska praksa, onda sledi neka ozbiljna strategija koja nadam se neće ugroziti finansiranje pozorišta“, objašnjava Jelena Kajgo.

Mišljenja je da je opasno prepustiti pozorišta tržištu, jer „to ukida pravo na eksperiment koji je u umetnosti imperativ napretka i razvoja. Na tržištu nema eksperimenta, već se ide na sigurno. Tako umetnost stagnira i zamire, a to je onda odgovornost vlasti koja o tome odlučuje. Da li će mladi ljudi gledati rialiti programe i jeftine komedije ili će im pozorište ponuditi društveni i intelektualni izazov, to je pitanje za buduće kreatore budžeta za kulturu“, dodaje ona.

Gašenje pozorišta je zločin prve vrste

U svu otvorena pitanja, u Beogradu je od juna većina čelnika, ne samo teatarara već i ustanova kulture, u v. d. statusu. Novi statuti pozorišta (usklađeni sa Zakonom o kulturi i usvojeni na poslednjoj sednici Skupštine grada) predviđaju da će novi upravni biti birani prema konkursima upravnih odbora. Kada će isti biti raspisani, nije poznato.

Na pitanje da li bi prestonica već naredne godine mogla ostati bez nekog teatra, kako se moglo čuti, Sanja Đurđević, direktorka „Vuka“ odgovara da nema straha „zato što entuzijizam i ljubav ne umiru. Igraćemo predstave u mraku, na ulici, u foajeu, bez scenografije, bez para... naći ćemo ljude koji instinski vole pozorište. Odgovornost da se borimo za kulturu je na nama i kuda će ovo društvo ako od toga odustanemo.“

Jelena Kajgo ponavlja da želi da veruje da će postojeći sistem finansiranja biti promenjen u onoj meri u kojoj neće ugroziti opstanak nijedne pozorišne kuće ili manifestacije, a da će se i same kuće u izvesnoj meri prilagoditi nekim novim okolnostima.

Jovanović kaže da „postoji, naravno, mogućnost da vlast, bilo kog nivoa, ugasi neko ili niz pozorišta. Mi ih u tome ne možemo sprečiti, baš kao što nije sprečen nijedan zločin počinjen ne samo prema kulturi. Gašenje pozorišta je, da se razumemo, zločin prve vrste i nema opravdanja za njega ma ko ga počinio. A to što vlast kaže da nema para, to je njen problem. Pozorišta i kultura uopšte ne smeju pristati na to i dobrovoljno otići na klanje. Pa šta ako nema para, gospodo ministri, koalicijo, to znamo i mi, ali vi ste plaćeni da ih nađete. Za to ste izabrani. Zar ćete naći novac za privredu tako što ćete uzeti od pozorišta? Pa, nije valjda da ova država zavisi od hiljadu plata koliko ukupno ima glumaca u Srbiji? Kažete nema para i mi sada treba mirno da prihvatimo tu desetersku logiku vlasti. S kojim pravom su budžetske pare više vlasništvo Vlade, Grada, nego kulture! Gospodo ne postoji kultura zbog vas. Da nije bilo kulture ovog naroda, ne bi bilo nijedne Vlade, kultura je takođe vaša. Ukoliko se ugasi bilo koje pozorište u Srbiji, to treba shvatiti kao otvoreno izazivanje sukoba sa kulturom, kao poziv na okupljanje. Valjda je nama pozorište važno makar koliko i građanima Istanbula jedan park“, zaključuje Željko Jovanović, umetnički direktor Terazija.

Sonja Šulović

DESTRUKCIJA NAJLAKŠE REŠENJE

„Svima je stalo do opstanka pozorišta“, smatra Ivana Dimić, upravnica Ateljea 212

„Problemi su, od kad sam došla, bili pre svega finansijski, i to u dvostrukom obliku: sačekali su me veliki dugovi s jedne strane i smanjenje budžeta od strane osnivača sa druge. Grad je planirao da nam dodeli za programske aktivnosti novac samo za jednu predstavu u 2013. Mi smo planiranu premijeru izveli, a opredeljena sredstva čekamo da dobijemo“, kaže Ivana Cici Dimić, upravnica Ateljea 212.

O situaciji u kući, nakon najblažim rečima višemesečne neprijatne atmosfere koja je vladala u Svetogorskoj, dramaturg i književnik Ivana Cici Dimić kaže: „Vide se tragovi razdora među pojedincima u kolektivu, ali se situacija popravila jer se svi ponašaju profesionalno i rade svoj posao. Osim toga, svima je stalo do opstanka pozorišta i ujedinjuje nas zajednička nevolja.“

Da li pozorište u ovom momentu ima dugovanja? Situacija je očigledno teška, budući da su u nastavku sezone otkazana neka gostovanja, festival „Mucijevi dani“, pokrenuta je akcija S.O.S...?

Skoro sve zaostale dugove smo vratili. Osnivač je platio dug od osam miliona za struju, koji me je sačekao. Ministarstvo za kulturu je doniralo Ateljeu 212 pet miliona. Od sponzora smo dobili još sedam miliona. Sa tim novcem smo platili sve dugove iz 2012, koji su prethodili mom dolasku, i to za: „Mucijeve dane“, tantijeme, honorare za saradnike, hotelske troškove, gostovanja, putne troškove, dobavljače, osiguranje. Napominjem da su svi dugovi transparentni i da svako zainteresovan može da dobije uvid u tačne cifre o kojima je reč.

Budžet Ateljea 212 je u poslednjih pet godina drastično smanjen, kao i za sva ostala pozorišta. Nekada je osnivač opredeljavao svakom pozorištu na programskim aktivnostima sredstva za osam premijera, a ove godine za jednu. Situacija u kulturi nikada nije bila ovako teška. Umetnost opstaje u onoj meri u kojoj zavisi od dara i propada u onoj meri u kojoj zavisi od novca. Tako stvari stoje.

Šta očekujete od Sekretarijata za kulturu i Grada kao osnivača?

Očekujem podršku i razumevanje političara za kulutru, od kojih zavisi egzistencija iste te kulture. Ako država bude razumela da je subvencionisano pozorište sa ansamblom na plati neophodno i nekoliko puta jeftinije od isto toliko potrebnog tržišnog modela pozorišta, podržaće našu kuću. Ako ne, uništiće se jedan oblik pozorišta koji postoji u celom svetu. A kad jednom uništite nešto što je stvarano i negovano šezdeset godina, više nikad tu vrednost nećete moći da nadoknadite. Destruckija je uvek lakša i efikasnija od konstrukcije. Podsećam vas da reč kultura znači negovanje vrednosti.

Kako vidite Atelje na kraju ove i na početku nove sezone?

Vratili smo dugove koji su me sačekali, što je u opštoj besparici bilo krajnje neizvesno i uspeli smo da izvedemo premijeru bez opredeljenih sredstava. Smatram da je to uspeh pozorišta u periodu od sedam meseci koliko sam na mestu v.d. direktora. Planiramo još jednu premijeru obnovu za jesen, a dalje ćemo da vidimo.

Sonja Šulović

Ansambl Ateljea 212 najzad na okupu: „Revizor“ u režiji Ive Milošević

SVI ILI MI ILI ONI ILI SAMO JA

„Jedino umetnost može da odstrani nasilje.“ – L. N. Tolstoj

Milica Kralj

Otrovani, frustrirani, uplašeni, sujezotom zaslepljeni, razočarani, umišljeni, ne/talentovani, poniženi, raspomamljeni, ukukumavčeni, učeureni, usplahireni, učutani, nebitni, ispolitizovani, izbljavani, nepotrebni, nemoćni, neistraženi, ne/udomljeni, besni, tužni, utuženi, stidljivi, brbljivi, brljivi, tromi, prebrzi, emotivni, ne/sposobni, ogavni, izmanipulisani, prevareni, izgubljeni, nesnadjeni, prevrtljivi, nestalni, smešni, tragični, ranjivi, zburnjeni, ne/kontrolisani, raspomamljeni, sveznajući, ne/konkretni, umlaćeni, strastveni, strašni – sve smo to Mi.

A ko smo to Mi – neko bi sigurno pitao, pitanja koliko hoćeš. Mi – to su oni

kojima, iz nekog neobjašnjivog razloga, daske život znače. Teatar će sigurno opstati. Dok bude Onih koji hoće da ga gledaju – na daskama, livadi, betonu, u vodi.

Ko su sad Oni? Da li je to još jedna podela? Mi i Mi, Oni i Mi, Ovi ili Oni – svi smo mi građani iste zemlje koja neumoljivo tone u ravnodušnost nasilja, nasilja u svakom smislu. Možemo li se dići iznad sujeta i ličnih odnosa i spašavati ono što je daleko važnije od naših malih ili velikih života? Po tom pitanju, mogu da odgovorim samo kao ja. Jer, kad smo kod pitanja, ovo je pitanje isključivo lične odgovornosti. A ja kažem, ja zapravo urlam:

DRŽAVA= KULTURA, STOP NASILJU!

ISPOVEST UPRAVNIKA U KRIZNOM PERIODU

Maša Mihailović

Bliži se kraj sezone, svode se računi. Pripremiš statistiku, zaključila sam da sve manje naslova sa repertoara možemo redovno da igramo, što zbog manjka ljudi iz tehnike, što zbog izigranih i izgledanih predstava... Ne možeš prodavati stare cipele godinama kao nove... neće niko da ih kupi... Stiže i leto bez programskih aktivnosti, jer ljudi moraju da se odmore inače će se ispovedivati ...

Nema prihoda, suočavam se sa time da ćemo polako da ugazimo u dugove.

Smišljam repertoar za sledeću godinu i uviđam da veoma vodim računa da zanima publiku po raznim osnovama, ali eto ga ponovo problem – publika nema novca, a i sve je manje onih koji uživaju u gledanju jedinstvenog čina- žive predstave...

Razmišljam panično, mada već dugo, kako pomeriti stvari sa mrtve tačke...

Jedan predlog je siguran - obavezna vovastavna aktivnost jednom nedeljno: vannajvrni sedmi čas. Edukacija buduće publike... Nadam se da će pomoći i gradski Sekretarijat za obrazovanje, da se pokriju minimalni troškovi... Ne da se zaradi, da se pokrije osnova. Nekada je to bilo obavezno, kao lektira. Tako se dobija nova publika.

I dalje panično razmišljam. Ok, mora nešto da se menja, ali kako... Svi se vrtimo u krug i udaramo u zidove, izgleda sve kao lavirint iz koga niko ne zna izlaz... Sigurno postoji način da se promeni, da se pretoči iz šupljeg u prazno...

Ne mogu nestati tri festivala u Gradu: FESTIĆ, TIBA, Mucijevi dani... time se šalje poruka da pozorište nije bitno, a to je zaista jedinstven izraz i doživljaj!

Hajde da se par ljudi iz pozorišta, praktičara nadje, pa da napravimo dugoročni, konstruktivni predlog, ne da prepustimo drugima da nam skroje kaput, a da nam nisu uzeli mere... Da pokušamo da se izmaknemo iz grča opstanka i da ponudimo konkretne pomake. Ovo trenutno izgleda kao da je pacijent u komi na aparatima i nema šanse da preživi.

Razmišljam. Sve što su pre desetak godina uveli na nivou Grada sa idejom da

se prištedi, sada je postalo najveće opterećenje budžeta - čišćenje, obezbeđenje... Bile su to komforne ideje ondašnje gradske uprave. Sad su kamen oko vrata budžetu. Sigurna sam da ne treba više da se obaziremo na to šta nam je uzeto, a postojeće bi moglo da se drugačije rasporedi... Ili da država (čitaj: vlast) uvede mehanizme po kojima će pojedinci, koji uspevaju da zarađuju, pomažući institucijama kulture olakšati svoju savest – odnosno smanjiti poresku osnovicu...

Šalim se, ali na trulom Zapadu to funkcioniše...

Dajte da se reorganizujemo, ili neka neko crno na belo odredi koje ustanove više nisu potrebne/podobne. Ionako nam je istorijsko pamćenje na nacionalnom nivou kratko, bez brige - niko se neće sećati izvršilaca.

Uvedite pravila igre, kakva god da su, ali za stvarno. Pa će nam biti svima lakše... I obavestite nas o tome, na vreme.

Ok, naravno, nismo svi jednaki ili jednako značajni, ali 36 ustanova kulture u dvomilionskoj prestonici je minimum minimuma... Kultura nikad nije profitabilna, nigde na svetu...Ali nula je prazan krug...

A možda i nije: ako su ipak pobedili Veliki brat (pa profesorka je učestvovala) i Farma nek imaju obavezu da deo zaradenog novca daju kulturi: Muzejima, Bibliotekama, Pozorištima, Legatima...

Možemo da se ugledamo na zemlje u regionu: sve su preživele tranziciju i nedaće koje to vreme donosi, što ne bi i mi - po njihovom receptu (pod uslovom da to nije robija ili obezvređivanje)...

Svi koji radimo/živimo/pravimo/održavamo u životu pozorište imamo ideje šta činiti, ali nisam sigurna da je neko ko o nama odlučuje raspoložen da ih čuje, ali stvarno čuje i primeni! Često, zaglušeni nemaštinom i nemarom tih istih (nadležnih) ne čujemo ni sami sebe.

Ma, neka neko najzad na glas kaže da je CAR GO, pa i to je nešto...

REZULTATI SU STIGLI (PACIJENT U KOMI)

Nakon više od sedam meseci od zatvaranja republičkog Konkursa, raspoređeno je 0,6 odsto državnog budžeta na projekte u kulturi

Kad je 5. juna ove godine Ministarstvo kulture i informisanja na zvaničnom sajtu objavilo rezultate javnog Konkursa za finansiranje ili sufinansiranje projekata u kulturi, kao i projekata umetničkih, odnosno stručnih i naučnih istraživanja u kulturi za 2013. godinu, prestala su nagađanja o njegovoj sadržini, a počela negodovanja nezadovoljnika odlukama rečenog Konkursa.

Rezultati Konkursa informisali su zainteresovane da će država pomoći realizaciju ovogodišnjeg pozorišnog života sa 46.598.000 dinara, i da će taj novac biti raspoređen na 57 adresa od 207 prijavljenih projekata. Konkurs je trajao od 27. oktobra do 27. novembra prošle godine. Ministar kulture i informisanja, Bratislav Petković, obrazovao je 14. marta ove godine Komisiju, koja je 30. aprila donela odluku o izboru projekata koji će se finansirati, odnosno sufinansirati iz budžeta

Srbije. Ministar je zatim njihovu odluku potpisao i sve je to objavljeno, kao što je rečeno na početku ovog teksta, 5. juna na sajtu Ministarstva. Odluku je potpisao samo ministar kulture Bratislav Petković, a imena članova Komisije nisu navedena. Članovi Komisije su bili Tihomir Stanić glumac i filmski producent, Božidar Bole Stošić glumac, Srba Božinović reditelj, a dramaturg i glavna i odgovorna urednica „Ludusa“ Maša Stokić, bila je na insistiranje Koordinacionog odbora umetničkih udruženja Srbije, zbog poštovanja zakonske procedure, kasnije pridodati član.

Prilikom odlučivanja, oni su se pridržavali kriterijuma iz člana 5 Pravilnika o načinu, kriterijumima i merilima za izbor projekata u kulturi koji se finansiraju i sufinansiraju iz budžeta Republike Srbije. U tom članu pobrojano je četrnaest kriterijuma, a prva tri su sledeća: kvaliteta, značaj i sadržajna inovativnost; podsticanje raznolikosti kulturnih izraza; i održivost projekta.

U sedmici kad su objavljeni rezultati Konkursa, Radoslav Lale Pavlović, savetnik predsednika Republike za kulturu, nije imao vremena da za „Ludus“ najavi kulturnu politiku za ovu godinu.

Razgovarali smo zato sa Đurđijanom Jovanović, samostalnom savetnicom u Ministarstvu kulture Srbije, zaduženom za oblast pozorišno-plesnog stvaralaštva i ustanova kulture iz oblasti scenskog i scen-sko-muzičkog stvaralaštva. „Nije bilo zahteva kome se nije izašlo u susret koliko god se moglo, ali 0,6 posto državnog budžeta namenjenog Ministarstvu kulture je okvir kojeg moramo da se pridržavamo“, podseća Đurđijana Jovanović. „Videćete, na našem sajtu je moguće proveriti, da je novac s kojim raspolazemo manje-više isti od 2003. godine, kad je uvedena institucija Konkursa, do danas. Koliko će iz budžeta namenjenog kulturi dobiti pozorište, a koliko neka druga oblast, nemoguće je unapred odrediti, zato što se ne zna broj prijava. Takođe, desi se da neke godine bude u žiži film ili muzika, pa se onda njima odredi više sredstava. Ima godina kad u nekoj oblasti nema projekata koji zavređuju podršku, a nekad ih ima toliko da ne znate šta ćete. Mi jedne i druge pomažemo: kad se desi da u nekoj oblasti ima projekata koji zavređuju pomoć, a nema novca, onda se njima prenesu sredstva iz neke druge oblasti koja ima manje vredne projekte. U svakom slučaju, uvek je dobra namera da se što više i bolje pomogne, mnogo veća nego što javnost zna.“

„Ove godine je konkurisalo manje projekata nego prošle godine, 207 za podoblast Pozorište i pedesetak za podoblast Umetnička igra. Prošle godine ih je ukupno bilo oko 350“, kaže Đurđijana Jovanović i objašnjava da je prošle godine, zbog štednje, predloge iz obe oblasti razmatrala jedna komisija, a da su ove godine one razdvojene. „Ove godine je konkurisalo najviše projekata za festivale i gostovanja, mali broj projekata. Ljudi polako odustaju. Pretpostavljam da se umore od obijanja pragova za sredstva,

pogotovo kad se zna da godinama unazad Ministarstvo ima malo novca. Tužno je kad ste svesni da možete da odvojite mala sredstva za realizaciju jednog projekta, za koja unapred znate da su mu nedovoljna. Ove godine je, na primer, apliciralo oko pedeset festivala, a prošle godine skoro duplo.“

„S obzirom na to da je Republika Srbija osnivač samo Narodnog pozorišta u Beogradu“, kaže Đurđijana Jovanović, „a da pomaže i sva ostala, (podatak koliko ima pozorišta u Srbiji je nepoznat) to znači da svi ostali teatri kod nas dođu samo po novac. Ja mislim da ne postoji pozorište koje Ministarstvo nije pomoglo. Da li su oni time bili zadovoljni ili ne i da li su te odluke bile pravične ili ne, to je pitanje kulturne politike. Država je uvek pomogla koliko je mogla. Ako pogledate odluke prethodnih konkursa, videćete da je većina identična i po izboru koga treba finansijski pomoći i po iznosu novca koji mu se dodeljuje. Nema ministra koji nije pomogao Bitef i slične institucije!“

Dve su promene u ovogodišnjoj proceduri u odnosu na prošlogodišnju: ne postoji takozvani Protokol, grupa manifestacija koje je država pomagala van Konkursa – Sterijino pozorje, Bitef i slične njima, a oformljene su posebne komisije za oblast Amaterizma i za Decu i mlade. „Do ove godine njihove predloge je razmatrala komisija za Pozorište. Dolaskom novog ministra, sredstva namenjena amaterizmu su značajno uvećana. Znači deci i mladima i amaterizmu posvećana su posebna pažnja i posebna sredstva. Praksa će da pokaže da li je to bilo dobro. Jedne godine smo tri puta raspisivali Konkurs kako bi se dala mogućnost i onima kojima se ukaže mogućnost za realizovanje nekog projekta u drugoj polovini godine, pa se to pokazalo pogrešnim. Protokol, znači izdvojeni veliki

festivali, više ne postoji zato što Državna revizorna institucija ne poznaje tu mogućnost, toga u zakonu nema, pa su tražili da svi učestvuju na konkursu. To je, naravno, tehnička stvar: s Konkursom ili bez – ko neće da pomogne Bitef-u? Ali, zakon je zakon, pa su ove godine i ti veliki festivali morali da se jave na konkurs.“

Osim kvaliteta, koji je osnovni kriterijum u donošenju odluke prilikom razmatranja prijava, Đurđijana Jovanović kaže da za mnoge predloge „nisu ništa manje bitni ni kriterijumi koji se tiču razvoja kulture nekog mesta, jačanja lokalne vlasti u oblasti kulture i ljudskih resursa. Došli smo u situaciju da lokalne samouprave zbog teške situacije smanjuju delatnosti koje su im manje važne, naravno da je to kultura. Zato se kultura manjih sredina okreće državi. Kako će oni da realizuju neki projekat ako njihova lokalna samouprava nema novac? Zar da se odreknu kulture? Dešava se da je neko dešavanje na periferiji Srbije za nekog veliko, a za nekog malo. Neko će za festival u malom mestu reći da je nepotreban, pitaće se zašto država to finansira kad je novac mogla da uloži u neku beogradsku manifestaciju. Sve može da se spori, svaka odluka: zašto je dobro da se da onome, a ne ovome, šta je potrebno, a šta nije. Sve zavisi ko je zainteresovan.“

„Konkurs je“, napominje Đurđijana Jovanović, „samo instrument koji pokušava da na što transparentniji način raspodeli državna sredstva, i nije jedini način na koji država finansira kulturu. Zato iznosi koji su objavljeni na sajtu Ministarstva nisu konačni.“

Tokom prve sedmice nakon objavljivanja odluka Konkursa, dakle u vreme pisanja ovog teksta, bilo je javnih primedbi na odluke iz drugih oblasti. U oblasti Pozorište, prva i jedina javna primedba objavljena je u ovom broju „Ludusa“, u

tekstu o sadašnjoj pozorišnoj kritici: „Kritičarskom karavanu“, projektu Udruženja kritičara i teatrologa, nije odobren ni dinar iako mu je cilj da se i o radu pozorišta van Beograda i Novog Sada oglasi stručna kritika, da se na taj način o njima čuje i izvan njihove sredine, odnosno da se pospeši nastojanje države da decentralizuje kulturu. Primedba koja nije zvanično izrečena, već se o njoj priča u javnosti, odnosi se na odluku Konkursne komisije da KPGT-u dodeli pet miliona dinara, što je drugi po veličini iznos od svih pede-

set sedam, identičan iznosu kojim će država finansirati Sterijino pozorje! Poražavajuće je i to što su za dva značajna međunarodna festivala van prestonice sredstva višestruko smanjena (subotički „Dezire Central Stejšn“ – 500.000 i kragujevački „Joakim Interfest“ – 200.000 dinara), a najstariji festival u zemlji – Vojvođanski susreti – nije dobio ni dinar!

Kraj je pozorišne sezone, a na jesen ćemo videti šta ćemo i kako ćemo.

Sonja Ćirić

Ministar Bratislav Petković najavio je na sednici Odbora Skupštine Srbije za kulturu (održanoj sredinom juna), da će neka rešenja Komisija za raspodelu sredstava biti preispitana i da će pokušati da obezbedi dodatna sredstva za bitne manifestacije

Poslanici su iskoristili ovu priliku da Ministru kulture i informisanja u Vladi Srbije ukažu na brojne probleme koji već izvesno vreme postoje u kulturi, na niz zakonskih propusta koji nanose ozbiljnu štetu ovoj oblasti – neusaglašenosti Zakona o budžetskim sistemima, javnim nabavkama, kao i na niz nedostataka u kriterijumima za rad komisija i generalno manjkavosti pravnih okvira koji regulišu oblasti kulture i sporog reagovanja ministarstva na probleme koji se pojavljuju.

Predsednica odbora Vesna Marjanović ukazala je da se stekao utisak da sva sredstva namenjena kulturi odlaze u projekat obeležavanja Milanskog edikta, a da sve ostale manifestacije i programi padaju na treće, peto mesto. Ona je ponovo ukazala na loše stanje u kulturi, ali je upozorila da nedostatak sredstava ili teška situacija u kojoj se Srbija nalazi već decenijama ne smeju da budu razlog da kulturni poslenici pognu glavu i gledaju na propadanje kulture. „Svesni smo teškoća sa kojima se suočava i Ministarstvo kulture i Srbija, ali borba za kulturu mora da se nastavi,“ rekla je Marjanovićeva.

Odgovarajući na pitanja poslanika, Petković je rekao: „Tu smo, gde smo. Sredstva za kulturu su mala. Ali, ispitaćemo rad Komisije“, rekao je Petković. „Nije cilj ovog ministarstva da uništi značajne manifestacije ili kulturu, već da joj pomognemo“, poručio je ministar. Ministar je ukazao i da se projekat obeležavanja 17 vekova Milanskog edikta finansira iz budžetskih rezervi i da će neke stvari, poput amfiteatra u Viminacijumu, ostati i za buduća pokolenja.

Državni sekretar u ministarstvu Zoran Avramović podsetio je da komisije za raspodelu sredstava čine stručni ljudi i pozdravio takav način finansiranja kulture. On je rekao i da se radi na strategiji za kulturu ali i pravnim okvirima kulture. „U kulturi uvek imate neke struke, ukuse koji se razlikuju. Sada prevladava jedna, ali komisije za raspodelu sredstava su stručne“, rekao je Avramović.

ŠTA ĆEMO BRANITI AKO OSTANEMO BEZ KULTURE

Aleksandar Milosavljević

Priča se da je Čerčil, kada mu je kao premijeru predočena neophodnost smanjenja budžeta za kulturu zbog nužnog povećanja budžeta namenjenog odbrani Britanije od Hitlera, zapitao: „A šta ćemo u tom slučaju da branimo?“

Ova anegdota svedoči o istini koja pobija tezu da je kultura, a zajedno s njom i umetničko stvaralaštvo, tek vrh piramide u čijoj bazi je proizvodnja. To će reći da je pojednostavljena i tvrdnja škole mišljenja koja nas decenijama uverava da je robovski rad omogućio nastanak grčke tragedije, a s njom i rađanje zapadnoevropske teatarske tradicije uopšte.

Slažem se i da konzervativnog Vinstona Čerčila nije uputno baš u svemu tretirati kao merodavnog procenitelja stanja stvari, no valja razmisliti da li će kultura ove države preživeti tranzicione procese i globalizaciju ako budemo suočeni, kao što uveliko jesmo, s jednosmernim procesom uvoza sadržaja iz sfere kulture, a bez realnih šansi da ono što je naše, autentično, što je ovde stvarano, pa i na osnovu dosadašnje tradicije, ne može ni da nastaje ni da postoji, pa samim tim ni da nas reprezentuje u svetu.

Da li je neko iz Evrope i Sveta rekao da smo podobni za evrointegracije samo ako se odrekne vlastite tradicije, te da ovdašnja umetnost ima nastajati isključivo na osnovu zadatih, inostranih modela? Tako nešto nisam čuo. Ali jesam da su naša nacionalna kulturna baština – gusle i ćirila. Neće biti baš tako.

I gusle i ćirila su deo naše kulturne baštine, te ih kao takve valja čuvati. No i ćirila i gusle su samo deo nasleđa koje treba negovati – a nikako jedini pojmovi kojima je moguće definisati našu nacionalnu kulturu.

Pojmova na ovaj način relevantnih ima mnogo više. I ovdašnji srednjovekovni manastiri, sve zajedno s freskama, rezultat su ukrštanja različitih graditeljskih i slikarskih stilova, kao što je to slučaj i s našom bogatom književnom baštinom – od Grigorija Dijaka i „Miroslavljevog jevanđelja“ naovamo.

Treba li da se odrekne Dositeja Obradovića i njegovih prosvetiteljskih ideja (koje su, uzgred, i sad aktuelne) ili da anatemišemo Danila Kiša jer je u domaću književnost inkorporirao borhesovski literarni prosede (što mu je, nimalo slučajno, svojevremeno i bilo zamere-no) da bi stvorio dela koja nas vrstavaju u svetski značajne književne adrese?

Ako nam gusle postanu jedina referentna tačka za definisanje nacionalne muzičke tradicije, šta ćemo s Mokranjcem ili obojicom Hristića, Stevanom i Zoranom, sa Isidorom Žebeljan ili Aleksandrom Vrebalov (koja upravo gusle afirmiše kao jedan od elemenata vlastite i nacionalne tradicije u kompoziciji ekskluzivno pisanoj za Kronos kvartet)?

Dokle ćemo se boriti za spas nacionalnog identiteta previđajući da je njegovo očuvanje jedino moguće u širem kulturnom i civilizacijskom kontekstu? Jer kultura nije obor u koji je moguće zatvo-

riti kreativnost, izolovati je samo za sebe i u odnosu na spoljašnje uticaje. A kad kultura biva svedena na obor – ona umire. Ili „preživljava“ samo kao trag, kao arheološko svedočanstvo da je nekoć nešto postojalo. I da ga više, barem u tom autentičnom obliku, nema.

Šta mi možemo da branimo ovolikim budžetom za kulturu? A šta da odbranimo kad na ovakav način nipodaštavamo savremeno stvaralaštvo u koje spadaju i dela ili kreacije koje – nužno – pa i kad to na prvi pogled nije evidentno, u sebi sadrže elemente nacionalne kulturne i umetničke baštine?

Kojim mernim instrumentima odrediti koliki je, na primer, taj udeo u kompozicijama Žebeljanove, literaturi Dušana Kovačevića, u poeziji i dramama Milene Marković, filmovima Gorana Markovića, predstavama Dejana Mijača i Egona Savina, glumi Svetlane Bojković, slikarstvu Branka Miljuša...?

Kojom kulturnom politikom name-ravam da sačuvamo mogućnost da savremeno stvaralaštvo sutra i samo postane deo nacionalne kulturne baštine, ako će se ključne tačke te politike menjati od izbora do izbora, bez konsenzusa svih činilaca ovdašnjeg političkog, društvenog i kulturnog života o tome šta ima biti prioritetna briga države, bez obzira na to ko je danas ili sutra na vlasti?

Da li je moguće da će sudbina Studenice zavisi od partijske volje, da će Nušića ili Steriju režirati jedino stranački podobni kadrovi, a da će naša scenska

viđenja Šekspira ili Ace Popovića u inostranstvu prikazivati samo domaći teatri koje imenuju partijski komesari – sadašnji ili sutrašnji – svejedno?

Gde će se ovdašnji čitaoci upoznati s novim delima domaćih i inostranih pisaca ako budu ugašeni časopisi, a opismenjavanje naroda prepustimo tabloidima? Kolika li je rupa u obrazovanju generacija koje nisu videle šta se krije u Narodnom ili Muzeju savremene umetnosti?

Po kojim se kriterijumima raspoređuje budžetska beda za kulturu ako je bez potpore ostala bezmalo kompletna alter-

nativna umetnička scena, a zna se (valjda) da je aleternativa „motor“ i „navigator“ glavnih tokova umetničkog stvaralaštva. Zar Micić, Matić, Vučo i Davičo nisu bili alternativa? Ko je uređivao Nolitovo „Delo“ ili Radovu „Književnu kritiku“? Koliko je vrhunskih novinara, kolumnista, kritičara i urednika sazrevalo u „Studentu“, „Mladosti“, NON-u? Gde je danas Brams, koji je bio preteča Bitefa? Da li je moguće da će (ponovo) biti doveden u pitanje smisao Bitefa?

Ili će, možda, Država na sebe da preuzme odgovornost i da se, mimo profesionalnih kriterijuma i ozbiljnih umetničkih standarda, upusti u formiranje državne nemotnosti? A već smo vidali kako se takvi projekti završavaju.

Koga mi i šta možemo da odbranimo?

Kakva je slika koju javnost i mediji imaju o Vama?
Kolika je verovatnoća da ćete uočiti vest ili članak o Vama u nekoj od dnevnih novina ili časopisu ili na internet sajtu?

Novinske isečke skenirane u visokoj rezoluciji dostavljamo na CD-u ili elektronskom poštom, tako da možete da napravite trajnu arhivu svih medijskih objava koje će Vam uvek biti dostupne.

Metro Market
011/3285-020
www.clipping.rs
office@clipping.rs

899,00
dinara
mesečno

U saradnji sa Udruženjem dramskih umetnika Srbije za njihove članove naš specijalizovani servis za press clipping pratiće štampu za Vas, da znate šta je, gde i na koji način objavljeno.

Još septembra 1999. nekoliko pozorišnih trupa objedinjenih oko projekta Evropske kulturne fondacije „Igrom protiv nasilja” (Play Against Violence) odlučilo je da formira svoju Asocijaciju. Nastao je ANET, akronim Asocijacije nezavisnih teatarara, koji je u narednih nekoliko godina delovao kroz festivale na kojima su trupe ne samo prikazivale predstave već i organizovale debate i radionice, iz potrebe za diskursom i razmenom znanja. Vremenom je entuzijizam oko zajedničkih akcija splasnulo i trupe su nastavile svoj samostalni umetnički život, sa većim ili manjim posvećenjem.

Pošto se već dugo govori o donošenju i primeni novog Zakona o pozorištu, Dah Teatar, kao jedan od aktivnijih članova ANET-a, 2002. Godine je organizovao u Kulturnom centru Beograda Pozorišni forum. Bilo je to vreme velikog entuzijazma nakon petooktobarskih dešavanja, kada se na raznim nivoima promišljalo o mogućim promenama u obrazovanju, kulturi i društvu uopšte, koje bi donele boljitak, nakon teških vremena i stagnacije devedesetih godina.

Danas, nakon skoro deceniju i po, ANET više ne postoji, ali jedan broj trupa i dalje nastavlja aktivno svoj rad, neke od njih objedinjene pod širim kišobranom NKSS-a. Nezavisna kulturna scena Srbije, žanrovski raznolika organizacija pokazala je u poslednje dve godine ozbiljnost i snažnu platformu delovanja, predstavljajući podršku i sponu za mnoge organizacije širom zemlje.

U ovom članku biće izneti rezultati male ankete koja je sprovedena sa pet pozorišnih trupa, gde su umetnici, mnogi od njih članovi UDUS-a, UBUS-a i ULUS-a, odgovarali na pitanja koja se tiču njihovog rada, statusa i pozitivnih i negativnih aspekata pozicije u kojoj se nalaze. Pozorišne trupe koje su obuhvaćene su Dah teatar, sa najdužim stažom od 22 godine; Ister teatar – 19 godina; Plavo pozorište, koje postoji 18 godina; Bazaart – 11 godina; ApsArt – 9 godina i trupa Kroz prozor fabrika, koja postoji pet godina.

Razlog osnivanja trupe su obrazložile sličnim stavovima, ističući da, pored negovanja umetničkog u pozorištu, namera je bila da deluju i društveno odgovorno. Rad u nekoliko trupa (Dah, Ister i Plavo pozorište) definisan je kao rad na laboratorij-skom, istraživačkom procesu gde umetnici produbljuju i obogaćuju već stečene veštine. Bazaart ističe da radi i na projektima koji neguju interdisciplinarno istraživanje, a ApsArt je osnovan sa namerom da razvija praksu primenjenog pozorišta. Sve trupe shvataju ideju pozorišta kao sredstva ličnog i društvenog razvoja.

Delatnost na planu društvene odgovornosti umetnici ne definišu samo kao smernicu u izboru važnih, političkih i

VREME ZA KULTURU JE STALO

Nezavisne pozorišne trupe Srbije

aktuelnih tema, već i u radu sa marginalizovanim društvenim grupama. ApsArt je u ovom domenu najdalje otišao, radeći u zatvorima, bolnicama, zajednicama zavisnika, zavodima za decu i omladinu i maloletničkim zatvorima. Edukacija je u svim trupama istaknuta kao jedan od važnih aspekata rada, ne samo iz želje za ličnim razvojem, pružanjem i razmenom stečenih veština već i kao sredstvo za finansijski opstanak trupe.

Tako Plavo pozoriste već godinama neguje „Radionicu savremenog pozorišta”, a Dah teatar ove godine slavi dvanaest godina internacionalno poznatog letnjeg Instituta za glumce i reditelje.

Za razliku od uvreženog mišljenja da se trupe sastoje od pojedinaca koji nemaju adekvatno umetničko obrazovanje, anketa je pokazala da većinu trupa vode i formiraju stvaraoci sa završenim umetničkim fakultetima: FDU, FLU, Akademija u Novom Sadu. U trupama su angažovani profesionalni reditelji, dramaturzi, glumci i glumice, koreografi, muzičari, scenografi i igrači.

Jedna od zajedničkih karakteristika većine trupa je mobilnost i otvorenost ka svetskoj umetničkoj zajednici. Trupe putuju i sarađuju sa umetnicima iz drugih zemalja, nastupaju na svetskim festivalima sa zapaženim uspehom, postajući tako kulturni ambasadori Srbije. Navedene trupe su dobitnice i mnogobrojnih nagrada u zemlji i inostranstvu, što potvrđuje kvalitet i značaj njihovog delovanja na umetničkom i društvenom planu (Dah teatar: Nagrada „Jelena Šantić”, „Oto Rene Kastiljo” – međunarodna Nagrada za politički teatar, nagrada Malog pozorja, Dah teatar i ApsArt: Nagrada Erste Fondacije za Socijalnu integraciju i mnoge druge).

Većina trupa je navela da se finansira iz državnog, gradskog i budžeta lokalne samouprave, kao i donacijama inostranih fondacija, te da rad finansira i iz sopstvenih prihoda od održavanja programa edukacije, gostovanjima i slično. Jedino je ApsArt naveo da se skoro isključivo finansira iz stranih fondova, jer domaći fondovi, naročito Ministarstvo kulture i Sekretarijat za kulturu grada Beograda ne prepoznaju ovakvu vrstu primenjenog pozorišta kao relevantnu, bilo u kulturnom, bilo u društvenom kontekstu.

Kao negativnu stranu ovog načina delovanja mnoge trupe su navele finansijsku nestabilnost, koja ograničava mogućnosti, a veliki problemi proizlaze iz neure-

đenih zakonskih okvira, male vidljivosti, popularnog shvatanja nezavisnog pozorišta kao aktivističkog, omladinskog ili amaterskog. U našoj zemlji još uvek ne postoji briga nadležnih ministarstava ili sekretarijata za održanje kontinuiteta rada ovakvih pozorišta. Ona se svodi na subvencionisanje pojedinačnih projekata, dok su trupe prepuštene same sebi kada je u pitanju finansiranje svakodnevnog rada, administrativnih i režijskih troškova. Saradnja sa zvaničnim pozorišnim institucijama i dramskim akademijama je teško ostvariva. Nesigurnost opstanka je posledica rada u zemlji bez jasne kulturne politike i odnosa prema nezavisnim trupama.

Positivni aspekti ipak postoje i mogu se prepoznati kroz: nezavisnost u biranju saradnika i tema; umetničkoj slobodi; mogućnosti lakšeg kretanja; umetnički tim koji je aktivan i potpuno posvećen; mala sredstva za funkcionisanje. Kao osnovna prednost navodi se laboratorijski pristup radu u pozorištu u trupi, sastavljenoj od konstantnih članova, koji su dugi niz godina zajedno, sa čvrsto izgrađenim međuljudskim odnosima. Tu je i iskrena, kvalitetna i obimna komunikacija i razmena sa zajednicom, sa ljudima koji inače nikada ne idu u pozorište.

„Asocijacija Nezavisna kulturna scena Srbije, čiji smo član, već je pokrenula dijalog sa Ministarstvom kulture i uspostavila radnu grupu koja radi na poboljšanju položaja aktera nezavisne scene. Takođe, Sekretarijat za kulturu Beograda je organizovao savetovanje o pozorištu u Beogradu, čija je prva sesija donela pregled i presek stanja na beogradskoj pozorišnoj sceni. Započete dijaloge i inicijative obavezno treba nastaviti sa konkretnim fokusima i temama značajnim za nezavisnu scenu”, stav je Dubravke Vujinović iz Plavog pozorišta.

Sanja Maljković iz KPZ trupe smatra da se predlog Zakona o pozorištu „odnosi samo na ustanove kulture i da je pitanje koliko će ići u korist nezavisne scene”. Dodaje: „Mislimo da je pozitivno da svi budu vezani ugovorom o radu na određeno vreme zbog kvaliteta pozorišnih predstava. Jedan od razloga stagnacije u pozorištu je neka vrsta komfora u koji umetnici zapadaju. Ovo je dobar aspekt za nezavisno pozorište jer menja navike pozorišnih ljudi i javnosti. Osnivanje mreže koja će na nivou države regulisati rad pozorišta je dobra ideja, međutim kvalitet iste svakako zavisi od ljudi koji odlučuju. Iako

deluje kao potez koji treba da rezultuje decentralizacijom umetnosti, time se otvara mogućnost upravo suprotnog, a to je da će mreža, sa centrom u Narodnom pozorištu u Beogradu i koordinatorom kog postavlja Ministarstvo kulture, strogo odrediti način rada svih teatarara u državi, što bi rezultovalo gubitkom diverziteta i kreativnosti u radu.”

Sunčica Milosavljević iz Bazaart-a smatra da „u opštoj poplavi nekulture, umetnost je siroče koje se privija uz skute medija, reklamnih kampanja, pedagogije, socijalnih pitanja, u nadi da će nekako isplivati.”

„Izabrali smo da budemo istinski nezavisni, u smislu da ne pripadamo nijednoj političkoj opciji, niko od nas nije politički angažovan niti nas bilo koja politička struja gura. U tom smislu bi nam bila značajna podrška bar esnafskih institucija i kulturnih radnika”, kaže Aleksandra Jelić iz Aps Art-a. Anđelija Todorović iz Ister teatra dodaje da je „trenutno vreme za posmatranje i analizu. Vreme za kulturu u Srbiji je stalo. Nekultura je danas „in”. Osnovali smo se u vremenima rata, protesta, diktature i to je iza nas. Ali je ovo mnogo teže vreme, jer je duhovna nemoć zavladała i preovladala. Nadamo se da će novi Zakon povratiti dostojanstvo radnika u kulturi.”

Dijana Milošević iz Dah Teatra smatra da „biti organizovan kao nezavisna, profesionalna pozorišna trupa u našoj zemlji ima svoje velike prednosti. Dah teatar je organizovan kao mobilna i efikasna organizacija, gde je umetnički tim ujedno i menadžmentski tim. Umesto finansiranja glomaznog ansambla i zaposlenih po različitim sektorima, ovakav način organizovanja je ekonomičniji, efikasniji i definitivno se oslanja na iskustva uspešnih svetskih modela (npr. kompletna čuvena Opera San Franciska ima ukupno 28 zaposlenih, što podrazumeva sve segmente rada i održavanja te čuvene kuće, dok se ostali angažuju po

Asocijacija Nezavisna kulturna scena Srbije (NKSS), u ime 78 članica iz gradova širom zemlje, izražava oštar protest povodom rezultata Konkursa Ministarstva kulture i informisanja Srbije za sufinansiranje projekata u oblasti savremenog stvaralaštva u 2013. godini koji predstavljaju još jedan u nizu pokazatelja pogubne kulturne politike koja preti da ukine savremeno stvaralaštvo, a posebno vaninstitucionalnu kulturnu i umetničku produkciju.

Rezultati Konkursa, na koje smo čekali više od pola godine (završen 27. novembra 2012), ukazuju na drastično marginalizovanje savremenog stvaralaštva koje je „na sopstveni pogon” i koje nije protežirano bilo kakvim političkim kanalima. Na taj zaključak upućuje kako odbijanje velikog broja projekata naših članica, tako i mizerni iznosi koji su odobreni organizacijama čiji su projekti podržani.

Ministarstvo kulture i informisanja pokazuje time i nedostatak svesti o zakonskoj dužnosti da obezbedi uslove za ostvarivanje opšteg interesa u kulturi kojem presudno doprinosi upravo nezavisna kulturna scena.

Skrećemo pažnju i nadležnima i javnosti da se savremeno stvaralaštvo, pogotovo nezavisno, koje predstavlja najreprezentativnije domete kojima se Srbija pojavljuje na međunarodnoj sceni, nalazi u najtežoj situaciji u poslednjih 20 godina. Kako je kultura nosilac društvene memorije i identiteta, njeno svesno potiskivanje može da znači samo jedno – da Ministarstvo kulture, kao nosilac kulturne politike, radi upravo na brisanju identiteta savremenog srpskog društva, a time i buduće kulturne baštine koje neće biti ako ne bude savremenog kulturnog stvaralaštva.

Asocijacija Nezavisna kulturna scena
Srbije
Beograd, 6. jun 2013.

potrebi). A konsekvencu neprihvatanja značaja i vrednosti moderne umetnosti, kojom se uglavnom bave predstavnici nezavisne scene, izuzetno je teško u svakom pogledu.”

MOĆ I MOGUĆNOST

Božidar Mandić

Kada bi nas (Porodicu bistrih potoka) pustili da igramo, možda bismo mi i napravili dobru predstavu. Prethodnom rečenicom volim da uveličam značaj nemogućnosti u našim umetničkim krugovima, zatvorenošću, bezosećajem za sve što nije esnafski priuštено ili determinisani princip stvaranja. Ali ta rečenica, koju sam čuo od jednog ludaka, kazuje da je važna i želja, a ne samo realizacija. Često ljudi iz pozorišta, ili drugih oblasti umetnosti, gori su represatori od političara ili policijske budnosti, jedina budnost koja nije poželjna. O čemu se tu radi? Možda sujeti, čuvanju nevine beline ili zaštiti estetskih vrednosti koje nameće jedna vrsta zaduženih „upravnika”. U svakom slučaju, smatram to lošim kontinuitetima po umetnost. Stara jevrejska izreka veli da Bog nije svemoćan, ali da je svemoguć. U teatru je često obrnuto: službenici određivanja deluju moćno, a mogućnost zatvaraju. Eliminšu. Razvijaju nedovoljenost koja i njihovu ličnu savest štiti od odgovornosti.

Dok dišem, nadam se... Donum dei... i ako ne pripadamo nikom, moja nada ne usahnjuje da možemo barem razmišljati o predstavama i podgrejavati da ne pripadnost može doneti naknadnu korist. Možda će nas unuci od onih koji su nas zabranjivali rehabilitovati. To je tako najčešće. Prisustvujemo razvodnjavanju alternativnog pozorišta i avangardne misli na sceni, bez razloga i potrebe za bojaznim jer su one uvek krčile epohe i doprinosile da i klasično pozorište traje. I obnavlja, čak bogati, svoju estetiku. Možda najlepša saradnja ipak nastaje kad glavni tok delovanja prihvati marginalni i

uzajamno se oplemene. Obogate – eto predloga za kapital!

Postaje stvaralac kad svoj identitet založiš u neko umetničko delo. Načelo bi moglo biti: Sad znam da sam uspeo jer me niko ne razume. Mudrost stvaranja čak treba čuvati od zlobnih. Moja mala trupa do skoro je igrala dvadesetak predstava godišnje po raznim destinacijama, uglavnom zahvaljujući prijaznosti direktora, a ne senzibilnosti i repertoara. Sada jedva odigramo jednu-dve predstave godišnje. Delo ne treba da poseduje superiornost, ali ni da stagnira u sopstvenoj veri u umetnički čin. Skromnost i intonacija razapetost je svih istraživača u Moderni. Znači, nije reč o insuficijenciji naših ideja, nego o zatvorenosti i nebrizi za pozorišne invencije. Nema bukvalnih zabrana, ali ima zaobilazanja i neprimetivanja. Nemogućnost je zavladała svetom – prenela se i na pozorište – umesto da nevinost truje inspiraciju i umetnički aktivizam. Pozorište je eksperiment višeslojne zajednice. Počinje se sa autorom, glumcima, publikom, producentima... kritičarima, primećivačima; tek zaokupljenost svih čini da jedno delo ne presahne ili zaživi. U pozorištu, pravilo je i za ostale umetnosti, odgovornost je na svima. Pogotovo u vremenu kada novac bleđi svoje količine, uz rast na drugoj strani. Potrebna je pomoć i pripomoć. Solidarnost i razvoj bezazlenih potencijala, onih koji neće pogoditi pozorišne učesnike, već će podići estetsku odgovornost ka novom. Mladost i vitalna energija ruši imeprije, a reditelj je jedino živ dok oseća da mu nije dozvoljeno da režira predstavu.

NE VERUJEM U VELIKE I BRZE PROMENE SVETA

Iz drugog ugla: Jasen Boko, direktor Drame HNK Split

Dramaturg, pisac, putopisac, kritičar Jasen Boko, inače beogradski diplomac, odskora je direktor Drame HNK Split. U poslednjih nekoliko godina često smo ga sretali na Pozorju, kao člana žirija, učesnika simpozijuma, na premijerama u Beogradu, na poslednjem festivalu u Kikindi bio je član žirija...

Kakva je slika našeg teatra?

„Istina, imam relativno dobar uvid u kazališnu produkciju, ne samo u Srbiji, jer sam se sličnim kazališnim poslovima bavio i u BiH i Sloveniji. Iskreno, čini mi se da su sličnosti puno veće, nego razlike među produkcijama navedenih zemalja. Luta se – da, rekao bih da je rad na kvalitetnom repertoaru i dalje često nepoznanica. Dodatni je problem, pogotovo u Srbiji, sve veće smanjivanje novca za programe, pa se bojim da će kazališta pokušati postati što komercijalnija kako bi privukla publiku. A mislim da privlačenje publike u tom „populističkom“ smislu ne bi smjelo biti prisutno u ustanovama kulture koje financiraju porezni obveznici i koje moraju biti javni servis koji izražava svoje stavove o društvu i bavi se umjetnošću. Estetike u Srbiji vrlo su raznolike i teško bi bilo govoriti o nekim trendovima, redatelji i dalje snažno obilježavaju scene, ali situacija je slična i u ostalim zemljama u regiji. Srbijska scena sigurno može biti zanimljiva i publici u Hrvatskoj, prije svega zbog vrlo sličnog i lako razumljivog jezika, ali i zbog velikog broja izuzetnih glumaca starije i srednje generacije, kojima se pridružilo mnogo novih glumaca mlađe generacije. Uz njih postoje i jaka redateljska imena, zapravo svih generaci-

Foto: B. Lučić

ja, umjetnici koji su sposobni napraviti značajne predstave.

Čini se da su hrvatski kazalištarci mahom zainteresovani za ono što dolazi iz velikih teatar: JDP-a, SNP-a, Ateljea, eventualno Bitef teatra? Izvan toga, ima li za hrvatskog gledaoca teatra u Srbiji?

U Hrvatskoj su gostovanja srbijanskih kazališta još uvijek rijetka i onda je jasno da bolje prolaze kazališta čije se ime kod nas još dobro pamti. Neovisne scene komuniciraju između dvije zemlje možda i više nego institucije, ali su slabije medijski praćene, što je opet očekivano. Hrvatska publika slabo je upoznata sa stanjem u srpskom suvremenom kazalištu, ali je slično i u Srbiji, malo se prati ono što se događa u Hrvatskoj, predstave i kazališta nedovoljno komuniciraju. Živimo u, još uvijek, politički nestabilnom prostoru, ali ne sumnjam da će se situacija stabilizirati i da će razmjene, pa i koprodukcije, biti sve češće.

Direktor ste Drame u HNK Split, dužnost ste preuzeli u nezgodnom trenutku, prethodni intendant nije bio baš omiljeni lik...

Promjene su u kazalištu vrlo spore i niti s ovakvom zakonskom regulativom postoji prostor za radikalne izmjene, niti sam ih ja sklon raditi. Ne vjerujem u revolucije, velike i brze promjene svijeta. Sve te radikalne promjene rijetko na duge staze donesu nešto dobro, unatoč velikim riječima i obećanjima. Ja volim izazove i vjerujem da je Drama splitskog HNK zaslužila puno bolje mjesto od ovog na kojem je trenutno i namjera mi je pametnim repertoarom, kvalitetnim izborom redatelja i osvježenjima u glumačkom ansamblu vratiti je na mjesto koje joj pripada. To znači stvoriti produkcije čiji će umjetnički značaj nadilaziti lokalne okvire i boriti se za to da naša Drama izađe i predstavi se izvan okvira Splita, pa i Hrvatske.

Mogu li se uporediti Marulićevi dani i Pozorje? Šta svi ti festivali i kome uopšte znače danas kad se ansambli ni ne gledaju međusobno? Kakvo će, na primer, biti vaše Splitsko ljeto?

Koncepcije ova dva festivala donekle se razlikuju, ali je načelo isto: promocija domaćeg dramskog teksta. Sviđa mi se na Pozorju ideja „Krugova“ kako bi se stvari malo proširile i izišle iz isključivo nacionalnih okvira. Radimo već nekoliko mjeseci na povezivanju četiri vrlo slična festivala iz četiri zemlje: Pozorje, Marulićevi dani, Festival BH drame i Teden slovenske drame. Nadam se da ćemo već do sljedeće godine imati i neke rezultate tog povezivanja. Istina, festivali bi bili puno bolji kad bi

bilo novca da svi ansambli i autorski timovi ostanu duže. Festivali definitivno imaju svoju svrhu i značenje i ni u kom slučaju nisam protiv njih – pod uvjetom da imaju osmišljenu koncepciju i svoj razlog. Eto, da nije Marulićevih dana, gdje bi drugo splitska publika mogla vidjeti tih desetak ponajboljih predstava? Splitsko ljeto ima drugačiji koncept i ove će godine biti posebno bogato, imat će dvije dramske („Timon Atenjanin“ u režiji Georgija Para i „To dijet“ Džoea Pomerata, u režiji Neni Delmestre), dvije operne i jednu baletnu premijeru te osam dramskih gostovanja.

U knjizi o lutanjima Marka Pola, demistifikovali ste neke istine i laži o njegovom putu... Nedavno vam je Kreativni centar objavio izvanrednu knjižicu za decu – „Pozorište“. Spremate li možda neku kojom ćete demistifikovati i pozorišne laži?

Kazališne laži i te kako postoje, ali nije to najveća opasnost po kazalište. Ono što je opasno jest činjenica da, s gospodarskom krizom i rezanjem proračuna gradova i država, prvo stradaju najvažniji segmenti društva: kultura, znanost i obrazovanje. Ono što posebno ne volim jest mijesanje politike u kazalište i biranje rukovodstava po nekim političkim linijama, umjesto po kvaliteti programa. A o kazališnim lažima već sam pisao, objavio sam prije pet godina knjigu svojih odabranih tekstova o kazalištu pod nazivom „Zapisi iz kazališnog (su)mraka“. Možda nakon iskustva direktora Drame napišem novu, inspiracije ne nedostaje u svakodnevnom kontaktu s kazališnim ljudima.

Snežana Miletić

23. Marulićevi dani, Festival hrvatske drame i autorskog kazališta, održan je na sceni Hrvatskog narodnog kazališta u Splitu od 21. do 28. aprila. U zvaničnoj konkurenciji izvedeno je deset hrvatskih drama po izboru ovogodišnjeg selektora Darka Lukića.

Nagrada Marul za savremeni dramski tekst pripala je Mati Matišiću, autoru drame „Žena bez tijela“, izvedene u produkciji Zagrebačkog kazališta mladih, dok je Marula za predstavu u celini dobila predstava „Leda“ Miroslava Krleže u režiji Anice Tomić i koprodukciji Zagrebačkog kazališta mladih, Festivala Kotor Art i Kraljevskog pozorišta „Zetski dom“ Cetinje. Publika Marulićevih dana najviše je ocenu dala predstavi „Gospoda Glembajevi“ Miroslava Krleže u izvođenju Slovenskog narodnog gledališča iz Ljubljane i režiji Ivice Buljana. Nagradu za dramaturgiju predstave/dramatizaciju/adaptaciju dobila je Jelena Kovačić za dramaturgiju u predstavi „Leda“, dok je Nagrada za režiju dodeljena Anici Tomić za režiju predstave Leda. Nataši Barbari Gračner za ulogu Barunice Casteli-Glemбай u predstavi „Gospoda Glembajevi“ i Nataši Dorčić za ulogu Melite u predstavi „Leda“ pripala je Nagrada za glumačko ostvarenje, dok su Nagradu za umetničko ostvarenje (scenografiju, kostimografiju, dizajn svetla, originalnu muziku, itd.) osvojili Frane Đurović, Anica Tomić i Jelena Kovačić za muzički koncept predstave „Leda“.

KULTURA JE ELEMENTARNA, KAO ČAŠA VODE

„Političari koji se bave pitanjima kulture bi trebalo da znaju šta hoće od kulture i, u okviru nje, šta hoće sa pozorištem, jer bez toga ne postoji jezik, stav i samopoštovanje“, smatra mađarski dramski umetnik i direktor Teatra Barka iz Budimpešte, Zoltan Šereš

koje su u prošlosti ostvarile dugotrajnu i dobru saradnju, a uslovi tih konkursa su veoma rigorozni. Ne bih mogao da kažem da se Centralna evropska banka srušila na nas i da smo puni novca! Poslednjih nekoliko godina privredne krize u Mađarskoj, kultura je podnela najteže posledice. Konkretno sa Unijom nemam loša iskustva, naime, još uvek se radi o unutrašnjim poslovima.

Koje su pozitivne, a koje negativne tekovine tog novog iskustva?

To šta je pozitivno ili negativno u svemu, nije pitanje pozorišta ili dramskih umetnika. Ponekad mi se čini da je zajednički evropski ukus previše „trendi“, i ja ga baš i ne volim preterano. Barka je neprofitna organizacija. Naš opstanak pomažu jedna lokalna samouprava i državne donacije koje dobijamo od Ministarstva. Mi smo mali ansambl, imamo ukupno 60 zaposlenih, od toga 13 glumaca. Optimalni broj ukupno izvedenih predstava je 220-230 godišnje.

Kako zakon o pozorištu definiše pozorišni život u Mađarskoj?

Pre četiri godine na snagu je stupio novi Zakon o pozorištu i glumcima, koji u raznim pozorišnim kategorijama tačno određuje funkcionisanje teatra: minimalni broj premijera, broj odigranih predstava po glumcu koji može da varira +/- 40%. Zakon takođe određuje i tačan procenat između diplomiranih i nediplomiranih glumaca u jednom ansamblu. Dramski umetnik može da funkcioniše i kao samostalni umetnik i kao zaposleni.

Ako uporedite pozorište pre EU i danas, kada se glumac bavio više umetničkim, a manje finansijskim/egzistencijalnim?

EU nije tu zbog dobrobiti glumca. Materijalno stanje i sigurnost umetnika se nije značajno promenilo otkad smo članovi EU. Zbog političkih i privrednih interesa EU, umetnost ne dobija velike povlastice. U ovako velikoj drobilici, jednoj maloj državi je bitno da politički i privredno bude podobna. Očuvanje pozorišta je pitanje kulturnog koncepta države, i to nije samo ideologija nego je i finansiranje. U Mađarskoj se minimalni procenat nacionalnog bruto prihoda daje kulturi i pozorištu. Iz ovog ugla, zaista je na snazi „sloboda“.

Kako stojte sa publikom, šta nju mora i može dovesti u pozorište?

Kriza je izazvala mnoge teškoće i naravno da ljudi obuzdavaju svoj kulturni apetit u ovakvim situacijama. To se desilo i u Mađarskoj. Jedini način kako se ljudi mogu uvesti u pozorište je da se od detinjstva svesno i sistematski vaspitavaju na određeni način. Treba im pomoći da poveruju da je kultura – a u okviru nje i pozorište – toliko elementarna, kao čaša vode i da se ne plaše toga da je to pitanje egzistencije. Gledalac mora da veruje u to da, iako se nalazi u teškoj situaciji, odlazak u pozorište nije žrtva. A medije treba koristiti, a ne boriti se protiv njih. Treba sarađivati sa njima, tako da ne oduzimaju publiku, nego da je motivišu na povratak u pozorište. Za to je potreban ozbiljan

kulturološki koncept i kvalitetne emisije o kulturi. Političari koji se bave pitanjima kulture bi trebalo da znaju, šta hoće od kulture i, u okviru nje, šta hoće sa pozorištem, jer bez toga ne postoji jezik, stav i samopoštovanje.

Kako politika trenutno utiče na pozorište u Mađarskoj, koliko se meša, postavljaju li se i kod vas direktori zahvaljujući političkim pozicijama?

Politika se svuda meša, pa i u Mađarskoj. Mada, čini mi se da je većina mađarskih upravnika pre umetnički podobna. Veoma se razlikuje situacija između pozorišta u Budimpešti i onih u drugim gradovima. Poslednjih godina jači je politički uticaj u pozorištima van glavnog grada. U Budimpešti je smena izvesnih direktora izazvala burnu reakciju.

Kako je profilisana Barka?

Mi smo pozorište koje voli da eksperimentiše! I hrabro – jer smo u poslednjih pet godina izvodili isključivo dela savremenih mađarskih i svetskih pisaca. Od 2008, pet mađarskih pisaca je pisalo drame za Barku, i to će tako biti i u pozorišnoj sezoni 2014/2015.

Kako kreirate sezonu koja dolazi, šta je polazna tačka?

Kod mene uvek tema određuje odabir predstava za narednu sezonu i, naravno, osnovno je pitanje umetnički kapacitet glumaca. Tolstojevu „Anu Karenjinu“, koju je za nas adaptirao ukrajinski pisac Volodimir Klimenko, ne bismo znali tako verodostojno i duboko da odigramo pre tri-četiri godine, jer ansambl nije bio spre-

man na to. Naravno, treba znati i to da je reditelj Vlad Troickij sada drugi put radio u našem pozorištu. Meni pomaže umetnički saradnik, ali je u poslednje tri godine pozorište pretrpelo mnoge poteškoće, mislim prvenstveno na materijalne probleme. Bilo je teško podstaći publiku na to da prihvate da izvodimo samo savremene drame, to mi je oduzelo mnogo energije, nisam imao puno vremena za meditacije o umetnosti... Zbog toga sam malo tužan.

Kako glumac u Pešti može da preživi sveopštu finansijsku i etičku krizu?

Moguće je preživeti jedino ako veruješ u to šta radiš i ako ne praviš kompromise zbog kojih se noću budiš u strahu, čak ni onda ako je u pitanju opstanak pozorišta.

Ima te često i na premijerama u Vojvodini, gde se često kaže da se ono što rade ovdasnji mađarski glumci, pisci i reditelji veoma razlikuje od onog u Mađarskoj?

Svakodnevce manjine svakako određuju jedan način ponašanja u pozorištu. Ali bez predanosti i discipline se ne može dostići kvalitet, to nije pitanje državne granice. Ima puno dobrih mađarskih glumaca u Vojvodini koji pristupaju stvaranju na sasvim drugačiji način, kao što i mađarski glumci iz Rumunije razmišljaju potpuno drugačije nego mi. Mađarski pozorišni svet je zbog toga bogat, bogatiji nego bilo koja druga država u Evropi.

Snežana Miletić

KRIZA SIROMAŠNE PRODUKCIJE

Šedam takmičarskih predstava odigrano je na 42. „Danima komedije“, koji su održani od 20. do 27. marta u Jagodini.

„Tokom selekcije za 42. Festival „Dani komedije“ u Jagodini, odgledao sam ukupno dvadeset četiri predstave skoro svih pozorišnih kuća u Srbiji i slobodno mogu da kažem da je ovogodišnja produkcija bila izuzetna, da je demantovala krizu našeg teatra i da je komedija najživlji pozorišni žanr na ovim prostorima“, reči su reditelja Juga Radivojevića, ovogodišnjeg selektora festivala. Kada je zastupljenost pisaca u pitanju, selektor ističe da su

PRATEĆI PROGRAM

Pored predstava, organizatori su pripremili i prateći program posvećen „Danima komedije“, kao i zvezdama ovogodišnjeg festivala, te su predstavljani portreti slavnih glumica Ljiljane Blagojević i Jelisavete Šeke Sablić, kao i izložba posvećena Oliveri Marković. U čast nagrađenih glumaca, u završnici je Favi teatar izveo predstavu Divan dan u režiji Slavenka Saletovića.

domaći autori u značajnoj manjini, ali to ne podvodi pod krizu dramskog stvaralaštva, već „pod krizu siromašne produkcije“.

Nušićeve „Sumnjivim licem“ (JDP, režija: Jagoš Marković) festival je otvoren, a završen Sremčevom „Zonom Zamfirovom“ (Pozorište na Terazijama, režija: Kokan Mladenović). Postavka „Sluga dvaju gospodara“ (tekst: Karlo Goldoni) Srpskog narodnog pozorišta u režiji Borisa Liješevića druge festivalske večeri trebalo je da dočara svu aktuelnost situacije u kojoj pokušavamo biti sluge dvojici gospodara, dok je subotičko Narodno pozorište sa „Čudom u Poskokovoj Dragi“ (tekst: Ante Tomić, režija: Snežana Trišić) bilo na zadatku da podseti na snagu ljubavi. O izboru „Predstave Hamleta u selu Mrduša Donja“ (tekst: Ivo Brešan, adaptacija i režija: Kokan Mladenović, Narodno pozorište Sombor) selektor kaže „Oštro, ali duhovito, humor koji leči i vida rane.“ Čini se da nije bio dileme ni da se u zvaničnoj selekciji 42. „Dana komedije“ nađe predstava Narodnog pozorišta iz Prištine (sedište Kosovska Mitrovića). „Molijer je retko igran veliki pisac na

našim scenama, a 'Građanin plemić' je njegov retko igran komad. Adaptator Ivana Dimić i reditelj Darjan Mihajlović, sublimiraju priču o želji pojedinca da pripadne kasti ka kojoj stremi“, naveo je selektor. Predstava „Do gole kože“ (tekst: Stiven Sinkler i Entoni Mekarten, režija: Pjer Valter Polic) u izvođenju Knjaževsko-srpskog te-

atra iz Kragujevca, rađena je po motivima poznatog engleskog filma. Po rečima Radivojevića „odavno glumački ansambl kragujevačkog teatra nije bio ovako složan i nadahnut, tako maštovit i u najboljem smislu ležeran.“

Sonja Šulović

Nagrada „Zlatni ćuran“, koja se dodeljuje za životno delo, ove godine je, po odluci Upravnog odbora 42. Festivala „Dana komedije“, pripala glumici Jelisaveti Seki Sablić.

Prema odluci stručnog žirija, koji je ove godine radio u sastavu: Egon Savin (predsednik), Ljiljana Blagojević i Slobodan Tešić, Nagrada „Mija Aleksić“ za najbolju predstavu pripala je Pozorištu na Terazijama za predstavu „Zona Zamfirova“. Statuete „Ćuran“ za najbolja glumačka ostvarenja dodeljena su Saši Torlakoviću („Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja“ Narodnog pozorišta Sombor), Danici Maksimović i Nebojši Dugaliću („Zona Zamfirova“ Pozorišta na Terazijama). Statueta „Ćuran“ za najbolje rediteljsko ostvarenje dodeljena je Kokanu Mladenoviću za komad „Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja“. Predstavi „Sumnjivo lice“ JDP pripale su nagrade: Bojanu Dimitrijeviću za najboljeg mladog glumca i Vlasti Velisavljeviću za najbolju epizodnu ulogu, dok je nagradu za najbolju mladu glumicu osvojila Ivana Jovanović u „Predstavi Hamleta u selu Mrduša Donja“. „Zoni Zamfirovoj“ dodeljene su i nagrade za kostim – Tatjana Radišić, za scenografiju Mariji Kalabić i specijalno priznanje za koreografiju Moji Horvat. Ocenom 4,85 „Zoni Zamfirovoj“ pripala je i Nagrada publike za najbolju predstavu koja nosi ime „Miodrag Petrović – Čkalja“, kao i Nagrada dnevnog lista „Politika“.

TRI DECENIJE NUŠIĆEVIH DANA

Jubilarni 30. „Nušićevi dani“, pozorišni festival u čast najvećeg srpskog komediografa, održani su od 12. do 25. aprila u Smederevu. Statueta Branislava Nušića za najbolju predstavu u celini, po oceni stručnog žirija, pripala je predstavi „Pokojnik“, u produkciji Fakulteta dramskih umetnosti i Teatra „Bojan Stupica“ Jugoslovenskog dramskog pozorišta, u režiji Igora Vuka Torbice.

„Ako ovakvi mladi ansambli budu i dalje prednjačili, onda će Nušić ostati

dugo mlad“, navodi se u obrazloženju stručnog žirija za dodelu Nagrade za najbolju predstavu, u čijem su sastavu bili Zlata Numanagić (predsednik), Andrija Đukić i Dragoslav Bata Mandić.

Nušićeve nagradu za najbolju predstavu u celini, na osnovu glasova publike, osvojila je predstava „Sumnjivo lice“ Jugoslovenskog dramskog pozorišta, u režiji Jagoša Markovića.

Žiri za izbor glumca-komičara i njegovo ukupno umetničko delo, u sastavu:

Svetlana Bojković (predsednik), mr Tatjana Lazarević Milošević i Milosav Buca Mirković jednoglasno je odlučio da se Nušićeva nagrada dodeli glumici dostojnoj Nušićevih heroína – Gorici Popović. Nušićeva statueta reditelju za postavke Nušićevih dela i savremeno čitanje stare i nove dramske klasike, koja se tek od 2011. godine dodeljuje, i to bijenalno, dodeljena je reditelju Jugu Radivojeviću. Odluku je doneo žiri: dr Dragana Čolić Biljanovski, (predsednica), Milosav Buca Mirković i Sava Đuričić.

Šedam komediografskih ostvarenja bio je izbor selektora ovogodišnjeg festivala, teatrologa dr Dragane Čolić Biljanovski. Na velikoj sceni Centra za kulturu Smederevo publika je gledala Nušićeve: „Sumnjivo lice“ JDP-a, „Svet“ Narodnog pozorišta iz Niša, u režiji Milice Kralj, „Narodnog poslanika“ Narodnog pozorišta iz Užica, u režiji Slavenka Saletovića i „Pokojnika“ u koprodukciji FDU i Teatra „Bojan Stupica“ JDP. Drugi deo selekcije savremenih domaćih komediografa činile su predstave „Sokin i Bosina“ Milice Konstantinović u produkciji agencije „Ave Serbia“ i Zvezdara teatra (režija: Jug Radivojević), „Čorba od kanarinca“ Miloša Radovića u produkciji agencija „Impressario“ i „Colonna“ i Zvezdara teatra (režija: Staša Koprivica) i „Otmica i vaz-

nesenje Julijane K“ autora i reditelja Željka Hubača, u izvođenju Šabačkog pozorišta. Selektor se odlučio za navedene predstave jer smatra da ravnopravnim izborom četiri nova čitanja Nušićevih dela i tri komedije domaćih dramskih autora, daju podsticaj budućim generacijama dramskih stvaralaca za nove komediografske poduhvate savremenog života na tragu velikog opusa nušićevskog stila. Sledeće godine navršava se 150 godina od rođenja Branislava Nušića i ovaj značajan datum naredni festival trebalo bi da sa dužnom pažnjom obeleži.

Sonja Šulović

Na svečanom otvaranju jubilarnih Nušićevih dana predstavljena je izložba kolaža „Žanka Stokić“ autorke Verice Milošević, u okviru ciklusa „Nušićevi laureati“ priređeno je Kabaretsko veče sa Ljiljanom Stjepanović, dobitnicom Nušićeve nagrade za životno delo glumcu-komičaru za 2009. U pretfestivalskom delu, predstavljen je dobitnik Nagrade „Branislav Nušić“ na 33. Konkursu Udruženja dramskih pisaca Srbije za najbolji tekst – Vojislav Savić za tekst „Egzekutor“.

„Pokojnik“ u produkciji FDU i Teatra „Bojan Stupica“

GLUMAČKE SVEČANOSTI „MILIVOJE ŽIVANOVIĆ“

Publika je u Centru za kulturu Požarevac od 2. do 7. aprila imala priliku da se susretne sa najvišim glumačkim dometima u najboljim predstavama godišnje produkcije pozorišta Srbije u izboru selektora festivala Đurđije Cvetić.

Najboljim glumcem 18. Glumačkih svečanosti „Milivoje Živanović“ proglašen je Saša Torlaković, nagrađen za ulogu Tomasa Mana u predstavi „Čarobnjak“ Fedora Šilija, u režiji Borisa Liješevića i u izvođenju Narodnog pozorišta Sombor. „U kreaciji Saše Torlakovića, lik koji tumači sveden je na otelotvorenu a živu misao, kojoj publika veruje od početka do kraja kao apsolutnoj pozorišnoj istini. Od svih sredstava koja jednom glumcu stoje na raspolaganju, Saša Torlaković svesno koristi samo ono najubojitije i svu silu emocija suspreže, upreže i nepogrešivo odašilje – pogledom svojih očiju“, navodi se u obrazloženju žirija, u sastavu Ljiljana Todorović (predsednik žirija), Lepomir Ivković i Boško Milin.

Ove godine u zvaničnu selekciju uvrštene su predstave: „Sumnjivo lice“

JDP, „Smrt trgovačkog putnika“ BDP, „Henri Šesti“ Narodno pozorište Beograd, „Konstantin“ Narodno pozorište Niš - Narodno pozorište Beograd i „Čarobnjak“ Narodno pozorište Sombor.

Svake večeri, dva žirija su odlučivala o glumcima večeri, stručni – koji i donosi konačnu odluku – i žiri publike.

Nagrada za najboljeg glumca prve festivalske večeri pripala je Nebojši Glovcu za lik Jerotija Pantića („Sumnjivo lice“, JDP). Druge večeri izveden je komad „Smrt trgovačkog putnika“ (BDP), a za porednika je proglašen Dragan Petrović Pele za ulogu Vilija. Predragu Ejdušu za ulogu Biskupa od Vinčestera u predstavi „Henri Šesti“ (NP Beograd) pripala je nagrada za najboljeg glumca treće, dok je četvrte festivalske večeri najboljim proglašen Miodrag Krivokapić za lik Konstantina starijeg u istoimenoj predstavi niškog Narodnog pozorišta. U okviru Glumačkih svečanosti „Milivoje Živanović“ tradicionalno je dodeljena i nagrada „Zlatno pero“ za Esej o glumcu – Zorici Zec za rad pod

nazivom „Biljana Đurović kao Karolina Nojber ili Dijalog umetnika i sveta“.

Po tradiciji i 18. Glumačke svečanosti „Milivoje Živanović“ otvorene su „Besedom o glumcu“, koju je kazivala glumica Gordana Đurđević Dimić, a Muzej Narodnog pozorišta Beograd predstavio se izložbom „Henri Šesti - Glob foto Blog“ autorke Zorice Janković, dok je u programu u Kostolcu nastupilo Pozorište Slavija sa predstavom Ronalda Harvuda „Kvartet“ u režiji Miloša Jagodića. Poslednje festivalske večeri, u čast porednika, izveden je Molijerov „Mizantrop“ u režiji Egon Savina i izvedbi beogradskog nacionalnog teatra.

Sonja Šulović

Glumačke svečanosti „Milivoje Živanović“ pokrenute su 1995. u slavu jednog od najvećih srpskih glumaca, rođenog Požarevljanina koji je bio i prvi strani glumac dobitnik Medalje Stanislavski. Ostvario je više od 360 uloga u putujućim drušinama, SNP u Novom Sadu, skopskom Narodnom pozorištu, Narodnom pozorištu Beograd, JDP i jednu u BDP. Igrao je i u više od 30 filmova i TV serija.

Najbolji glumac 18. Glumačkih svečanosti „Milivoje Živanović“: Saša Torlaković

TIKER

Novo pozorište izgrađeno tik uz Šekspirov Glob teatar u Londonu svečano je otvoreno sredinom aprila, ali u njemu se, za sada, neće izvoditi Bardova dela. U svećama osvetljenom Sem Vanamejker pozorištu, nazvanom prema američkom reditelju koji je bio pionir glavnog Globa, biće izvođena tri jakobitska komada uključujući i krvavi komad "The Dučes of Malfi" (Vojvotkinja od Malfija) Džona Webster, prenosi Rojters. Deo programa malog pozorišta od crvene cigle biće i nova, mlada pozorišna trupa sa glumcima starijima od 12 do 16 godina koje će obučavati veterani Globa, kao i saradnja sa Kraljevskom operom. Novo pozorište sa radom će poceti u januaru 2014. godine.

Pozorišna adaptacija romana Marka Hadona "The Curious Incident of the Dog in the Night-Time" ("Neobični incident jednog psa po noći"), 28. aprila je osvojio sedam prestižnih britanskih "Lorens Olivije" nagrada. Drama je dobila nagradu za najbolji komad, a Luk Tredvej je proglašen najboljim glumcem. Poznata britanska glumica Helen Miren nagrađena je za najbolju žensku ulogu Elizabete druge u predstavi "The Audience". Nagrade, koje nose ime pozorišne ikone Lorensa Olivieja i koje su prvi put dodeljene 1976. godine, dodeljuje Udruženje londonskih pozorišta.

Predstava "Tesla" po tekstu engleske spisateljice Šeri Grobert, u režiji srpske rediteljke Sanje Beštić premijerno je izvedena 24. maja na "Of-Brodvej" sceni Teatra 80 u Njujorku. Fascinirana životom i radom velikog naučnika, Beštić, nominovana od strane Tesla naučne fondacije u Njujorku za "Tesla Spirit" nagradu, želela je da povodom 70 godina od Tesline smrti, "osvetli njegov život". Teslu igra engleski glumac Džejs Li Tejlor koji kaže da ga naučnik koji je "živeo i disao za viši cilj i ono što bi moglo da unapredi čovečanstvo", inspiriše i da mu je ta uloga najveći i najteži izazov u karijeri.

Glumci Orlando Blum i Kondola Rašad (Condola Rashad) ove jeseni igraće zajedno u modernoj brodvejskoj produkciji "Romea i Julije" Vilijama Šekspira. Nova, moderna verzija predstave "Romeo i Julija" sadržaće i elemente rasnih razlika - Kapuletove će igrati afroamerički glumci, dok će Montegijeve igrati beli glumci, prenele su agencije. Reditelj Dejvid Levo istakao je da je ideja o istraživanju rasnih razlika u odnosu dve zavađene italijanske porodice došla nakon kastinga za glavne glumce. Premijera "Romea i Julije" biće održana 19. septembra.

U centru Tokija 25. marta je otkrivena najsavremenija zgrada koja će biti dom tradicionalnog japanskog kabuki pozorišta. Zgrada pozorišta u kvartu Ginza, pružiće posetiocima mogućnost da koriste prenosive monitore kako bi čitali objašnjenja ove viševakovne umetničke forme u Japanu koja je za mnoge teško razumljiva. Ova usluga biće, kako prenosi AFP, najpre dostupna na japanskom, ali se uskoro očekuju objašnjenja i na engleskom. Pozorište će moći da se pohvali i prostorom ispod pozornice dubokim 16 metara koje će omogućiti glumcima, ali i scenografiji da se pojave na sceni u odgovarajućem trenutku. Prethodna zgrada podignuta 1951. umesto zgrade koja je oštećena u Drugom svetskom ratu, srušena je 2010. iz brige za bezbednost zbog čestih zemljotresa.

Poštovaoci dela Petera Handkea u Beču imali su priliku da se upoznaju sa delom i životnim putem pozorišnog autora. Izložbom "Rad gledaoca. Peter Handke i pozorište" koja je krajem januara otvorena u Pozorišnom muzeju u Beču prvi put je rasvetljen rad Petera Handkea kao pozorišnog autora. Ujedno je to prvi put da se jedna izložba bavi pozorišnim komadima tog austrijskog književnika. Originalni manuskripti, skice kostima, video-snimci premijera i lične stvari kao što je Handkeova električna gitara, treba kasne radove ovog autora "da učine pristupačnijim i razumljivim, jer je javnost sa pojedinim komadima imala poteškoća", rekla je u vezi izložbe Katarina Pektor koja je zajedno sa Klausom Kastbergerom pripremila izložbu. Od 20 pozorišnih komada koje je Handke napisao između 1966. i 2012. godine kustosi su izabrali njih osam koji najjasnije prikazuju razvoj Handkea kao pozorišnog autora.

TIKER

Predstava Drame Srpskog narodnog pozorišta (SNP) "Galeb", po tekstu Antona Čehova u režiji Tomija Janežića, s velikim uspehom je izvedena na Evro-regionalnom festivalu - TESZT u rumunskom gradu Temišvaru. To je bilo prvi put da dramu "Galeb" publika gleda na stranom jeziku, sa dvostrukim simultanim prevodom - na rumunski i mađarski, čime je predstava, izvedena u nedelju 26. maja, dobila dodatnu dimenziju, ali je i trajala više od sedam sati. Na specijalno napravljenom sceni-ring u temišvarskom Narodnom pozorištu glumci SNP-a su pozdravljeni oduševljenim aplauzima publike, a na okruglom stolu, organizovanom posle višesatovne predstave, do duboko u noć je raspravljano o rediteljskim, glumačkim, dramaturškim aspektima predstave, kao i o utiscima gledalaca.

Predstava "Pjero mesečar/Lenc" u inscenaciji i režiji Aleksandra Nikolića premijerno je izvedena 5. marta na Maloj sceni Opere i teatra "Madlenianum. Mlada ekipa, koju predvodi reditelj Aleksandar Nikolić, uzela je za osnovu muziku austrijskog kompozitora Arnolda Šenberga iz dela "Pjero mesečar" i nadogradila je neobičnim proznim umecima nemačkog književnika Georga Bihnera o pesniku Lencu i njegovim fantazmagoričnim i košmarnim vizijama, između realnosti i mašte. Nastao jekomad koji pripada postmodernom teatru, a autori su ga nazvali muzičko-dramskom groteskom. U predstavi učestvuje Ansambl za novu muziku Gradilište, sa solistima Marinom Nenadović (flauta), Veljkom Klenkovskim (klarinet, bas klarinet), Mirjanom Nešković (violina, viola), Srdanom Sretenovićem (violončelo) i Nedom Hofman (klavir). Uloge tumače Ana Radovanović (mecosopran), Rade Čosić, Milena Moravčević, Željko Aleksić, Tina Nikolovski, Dušan Kaličanin i Vanja Mijajlović. Koreograf je Saša Krga, scenograf Tanja Ziropada, kostimograf Maria Marković, dramaturg Jovan Kovačević.

Predstava „Slučajna smrt jednog pritvorenika“ po tekstu Darija Foa u režiji Filipa Gajića premijerno je izvedena 6. marta u Vranju. Vranjsko Pozorište „Bora Stanković“ ovu, treću po redu u sezoni, premijeru odigralo je na sceni Doma Vojske. Reditelj Filip Gajić angažovao je uz članove ansambla Pozorišta i dva gosta – mladog, novosadskog glumca Lazara Jovanova i Milana Vasića, koji tumače glavnu ulogu. Gajić potpisuje i adaptaciju komada Darija Foa. Kako je vranjsko Pozorište letos ostalo bez zgrade zbog požara, predstava je pripremana u teškim uslovima, na više lokacija, ali je imala izuzetnu podršku brojnih firmi i kolektiva iz Vranja.

Međunarodni pozorišni festival Slavija održan je od 9. do 16. marta sceni privatnog teatra "Slavija", a otvorila ga je dramska umetnica Ružica Sokić. Kao prvo nastupilo je kazahstansko dramsko pozorište "Saken Seifulin" iz Karagande, za koje je to i prvo gostovanje u Evropi. Njihova predstava "Karagoz" izazvala je simpatije beogradske publike i srdačan aplauz za veliki ansambl sa više od 20 članova. Izvedeno je još sedam predstava - iz SAD-a, Maroka, Crne Gore, Bugarske, Makedonije, Rumunije i Srbije.

Na sceni Ujvideki Sinhaza/Novosadskog pozorišta premijerno je izvedena predstava „Opera ultima“ po Bomarševim delima "Figarova ženidba" i "Seviljski berberin" u adaptaciji i režiji Kokana Mladenovića. Mladenović kaže da je pomoću dela "Seviljski berberin" i "Figarova ženidba" Pjera Bomaršea želeo da prikaže današnju situaciju u društvu, kroz prizmu jednog pozorišta kom država diktira repertoar. "Mi smo počeli od jedne pretpostavke, da Novosadsko pozorište dobija direktivu od vlasti da u svoj repertoar mora da uvrsti i operu, iako za to nema uslova i što je ansambl dramski, a ne operski. Međutim, oni, uplašeni zbog svojih plata, rešavaju da odgovore zahtevima gradskih čelnika i zaista naprave operu", kaže reditelj i dodaje da je želeo da u potpunosti iskoristi sjajan pevački potencijal novosadskih glumaca. U predstavi „Opera ultima“ igra gotovo ceo ansambl Novosadskog pozorišta: Ede Sabo, Zoltan Širmer, Emina Elor, Aron Balaž, Gabor Pongo, Agota Siladi, Livia Banka, Atila Giric, Gabriella Crnković, Istvan Kereši. U predstavi će igrati i: Tamaš Hajdu, Daniel Husta, Daniel Gamboš, Atila Nemet, te studenti Akademije umetnosti u Novom Sadu: Timea Lerinc, Judit Laslo, Emeše Nađabonji i Arnold Pap. Kostime potpisuje Marina Sremac.

NAJSTARIJI, A I NAJSIROMAŠNIJI FESTIVAL

63. Festival profesionalnih pozorišta Vojvodine održan je ovog aprila u Kikindi

Najstariji festival u zemlji bio je, prema rečima direktora kikindskog teatra Braneta Marjanovića, ujedno i najsiromašniji: „Ovo je sigurno festival koji ima najskromniji budžet u Srbiji i najracionalnije raspolaže sredstvima. Ove godine nas uveravaju da ćemo imati samo milion dinara od Pokrajine, dok od republičkog Ministarstva za kulturu još uvek nemamo informaciju da li ćemo i koliko sredstava dobiti (ta naizvesnost trajala je do početka juna, kada su objavljeni rezultati republičkog Konkursa za dodelu sredstava – Vojvođanski susreti nisu na spisku, prim. nov.). Lokalna samouprava dala je 500.000 dinara, a pomogla je i u tehničkom opremanju našeg pozorišta. Tako smo bili u prilici da uoči Festivala nabavimo desetak refelektora koji su nam neophodni. Ovo je jedini festival na kojem organizator ne snosi troškove dolaska ansambala. Nije mala stvar kada NP iz Sombora i Novosadsko pozorište dođu sa dve predstave, dva kamiona, dva autobusa, kada dovedu 40 ljudi. To košta 250 do 300.000 dinara. NP Kikinda kao organizator snosi troškove boravka žirija, selektora, novinara i gostiju. Honorar selektora je 120.000 dinara, a članova žirija 40.000". Ukupni troškovi Festivala su oko 2.200.000 dinara.

O umetničkom delu festivala, selektor, reditelj Dušan Petrović, na pitanje šta je bio trend u vojvođanskim pozorištima protekle godine odgovara: „Jedini zajednički imenitelj je sučeljavanje sa besparicom. Nisu je svi podjednako prevazišli. Za selekciju je prijavljeno neočekivano malo predstava za decu, samo sedam. Kako to objašnjavate? Ja sam samo selektor i mogu da konstatujem trenutno stanje. Objasnjavanje treba da daju pozorišta. Ovaj festival će, kao i druge značajne kulturne institucije, opstati samo ako država na svim svojim pojavnim nivoima suštinski promeni odnos prema kulturi. Nisam naročito optimističan u vezi s tim.“

Očima nekih od kikindskih laureata, Festival je izgledao ovako:

Tomi Janežić, najbolji reditelj po oceni žirija kaže: „Ovaj naš 'Galeb poziv' je na razmišljanje, šta ćemo sa sobom, sa pozori-

štem, šta ćemo sa greškama. Čini mi se da živimo u vremenu u kojem stalno sve znamo. Ako ne znamo, ukucamo na Gugl, pa znamo. U stvari, imamo iluziju da znamo. I stalno smo u iluziji nekog znanja, a to u stvari znači da ne postoji dobra komunikacija. Ova koju imamo je površna. Zato mi svih sedam sati u 'Galebu' tražimo puteve i načine kako otvoriti pitanja koje nas se tiču i koja su za nas bitna.“

Emina Elor, najbolja glumica Festivala u Kikindi: „Adrenalin je čudo. Kad on proradi, onda ne boli zub, ne boli glava, ne šantaš, onda možeš sve na svetu. 'Opera ultima' je prosto naša droga, a scena naše čudo, jer na tom mestu, sat ili dva, ti više nisi ti, nisi sam i sve možeš. Izgleda da je ova predstava prosto lekovita. Iako je u tehničkom smislu uloga Rozine veoma zahtevna, u duhovnom je kao pročišćenje.“

Agota Siladi, najbolja glumica u sporednoj ulozi: „Za mene je ova predstava ('Rosmersholm' Ujvideki Sinhaza) 'slučaj srca', to je moje pozorište, ono koje govori glasno, ono koje ne daje odgovore na tacni, nego tera da se mučne glavom...“

O najboljoj predstavi za decu – „Kraljević Marko“ NP Sombor reditelj Aleksandar Božina kaže: „Mi smo decu tretirali kao male ljude, nismo hteli da pravimo crtani film. Uspех predstave je to što je prate deca različitih uzrasta. Pošto je ekološka bajka, onda smo i scenu, i kostime pravili od reciklaže.“ Glumica Tatjana Šanta Torlaković, koja igra glasnika i čobanica, dodaje: „Devedesetih smo pravili produkcijski izuzetno ozbiljne dečje predstave. Uložena sredstva su bila jednaka večernjoj. Žao mi je što sada ne može tako da se radi. Deca to zaslužuju. Za mene je misija vratiti decu u pozorište.“

I na kraju, o Festivalu govori i jedan od članova žirija, reditelj Nikita Milivojević, koji već dugo radi u Grčkoj, pa pored tamošnja iskustva sa našima: „U Srbiji se stvara panika zbog budućeg Zakona o pozorištu, već se pravi sprdnja na račun Zakona o javnim nabavkama, te kako ćemo, te šta ćemo... Naš pozorišni sistem je nakažan. Svi su navikli da su na budžetima. U Grčkoj ne postoji takav način finansiranja. Glumci se angažuju po ugovoru ili po projektu, i to je vrlo oštra utakmica, pa

U takmičarskom programu Festivala, koji je trajao od 15. do 21. aprila, prikazano je jedanaest predstava. Žiri je radio u sastavu: Krista Sorčik, Jasen Boko i Nikita Milivojević.

Najboljom predstavom za decu u celini proglašen je komad „Marko Kraljević“ Miroljuba Nedovića. Nagrada za najbolju dramsku predstavu u celini na 63. Festivalu profesionalnih pozorišta Vojvodine dodeljena je predstavi „Opera ultima“ po Bomaršeu, u izvođenju Novosadskog pozorišta – Ujvideki Színház, dok je priznanje za najbolju režiju dobio Tomi Janežić za postavku „Galeba“ Srpskog narodnog pozorišta. Za najbolju glavnu žensku ulogu nagrađena je Emina Elor za ulogu Rozine u predstavi „Opera ultima“, dok je Saša Torlaković dobio nagradu za najbolju mušku glavnu ulogu u predstavi „Čarobnjak“ Fedora Šilija, u izvođenju somborskog Narodnog pozorišta. Za najbolje epizodne uloge nagrađeni su Agota Siladi glumica Novosadskog pozorišta/Ujvideki színház za ulogu Beate u Ibzenovom „Rozmersholmu“ i Dušan Jakišić za ulogu Sorina u „Galebu“ Srpskog narodnog pozorišta. Novosadskom pozorištu pripale su još tri nagrade. Nagrađeni su Mihai Pakurar za scenografiju u „Rozmersholmu“, Marina Sremac za kostime u predstavi „Opera ultima“ i Irena Popovi za muziku za istoj predstavi. Nagrada mladom glumcu (nagradu dodeljuje Savez dramskih umetnika Vojvodine) pripala je Minji Peković („Čudo u Poskokovoj dragi“ Ante Tomića NP Subotica), a Memorijalna nagrada „Ivana Mirkov Vlačić“ za najbolji vizualni identitet predstave – projektu „Dah“ Ine Božidarove u izvođenju Dečijeg pozorišta Subotica.

„Opera Ultima“ Novosadskog pozorišta (Foto: Čaba Mikuš)

ko opstane u njoj. Naš sistem je pogrešio što nije podržavao „off scenu“, umesto što je novcem stalno negovao i podržavao institucije. Da se oživela „off scena“ i da su postojale nezavisne trupe, to bi bila jaka konkurencija. Ovako, institucije sve dobiju. Mogi li onda novi zakoni, kakvi god da budu, probuditi kreativnost i konkurenciju? Kao i uvek, mi idemo iz krajnosti u krajnost. Mi mislimo da su rezovi najbolji način. A to je vrlo osetljiv proces i godinama mora nešto da se gradi, a ne odjednom. S druge strane, razumem da se pokušava napraviti bolji organizacioni model. Kao neko ko živi od pozorišta, mislim da je još

pre deset godina trebalo preći na ugovore, jačati nezavisnu scenu, davati im neki novac. Tada bi se pojavilo mnogo kreativnosti i drugačije bi izgledala pozorišna slika. Poučen svim tim, sa svojim studentima i sa nekim ljudima sa kojima volim da sarađujem, pravim jednu nezavisnu grupu. Radimo ono što mislimo da je dobro, što nam je zanimljivo, ne košta mnogo. Pokušaćemo da napravimo nešto što će, možda, biti inspiracija i drugima. Finansijska kriza ne mora da ubije pozorište!“

S. Miletić

JUŽNO OD SAVE I DUNAVA

49. Festival profesionalnih pozorišta Srbije „Joakim Vujić“ ove godine održan je u Lazarevcu od 13. do 20. maja

Selektor 49. izdanja festivala pozorišta „južno od Beograda“, koji se naizmenično održava u gradovima Srbije, bio je dr Milivoje Mladenović. U konkurenciji su „Jedan čovek, dvojica gazda“ Ričarda Bina, u režiji Nebojše Bradića (Kragujevac); „Purpurno ostrvo“ Mihaila Bulgakova, u režiji Ane Đorđević (Kruševac); „Sunce tuđeg neba“ Milovana Mračevića (Lazarevac); „Mali Geza“ Janoša Haja, u režiji Stevana Bodrože (Pirót). Za nagrade se takmiče i „Čudo u Šarganu“ Ljubomira Simovića, u režiji Ive Milošević (Užice); „Putujuće pozorište Šopalo-

vić“ istog pisca, u režiji Miloša Jagodića (Zaječar); „Mladi Staljin“ Džona Hodža, u režiji Nebojše Bradića (Šabac) i „Svet“ Branislava Nušića, u režiji Milice Kralj (Niš). Domaćin je bilo Prvo prigradsko pozorište iz Lazarevca, koje je, premda se nalazi na teritoriji Beograda, član Zajednice profesionalnih pozorišta Srbije, koju čine pozorišta „ispod Save i Dunava“.

Direktor lazarevačkog pozorišta Ivana Nedeljković je ujedno i predsednik Saveta Festivala „Joakim Vujić“. Imala je želju da se, osim selektovanih predstava iz glavnog takmičarskog programa Festivala-

la, lazarevačkoj publici predstave sva pozorišta „južno od Save i Dunava“. U tom smislu, ove godine se Festival sastojao od nekoliko ranije utvrđenih programa, ali i nekoliko novina:

1. Glavni takmičarski program činilo je sedam predstava u konkurenciji za nagrade;

2. OFF program je novina na Festivalu i čine ga četiri predstave. OFF program je, takođe, takmičarskog karaktera i o pobjedniku je odlučivao žiri u sastavu: Darko Bjeković, Sonja Kotorčević i Slađana Kalik. Učestvovala su predstave: „Slučajna smrt jednog pritvorenika“ Darija Foa, u režiji Filipa Gajića (Pozorište „Bora Stanković“ iz Vranja), „Slika“ Ežena Joneška, u režiji Stojana Mladenovića (Narodnog pozorišta Leskovac), „Čišćenje idiot“ Milana Markovića, u režiji Aleksandre Kovačević (Kraljevačko pozorište) i predstava „Pola-pola“ Minje Bogavac, u režiji Jelene Bogavac (Narodno pozorište Pirót), koje je dobilo nagradu na najbolju predstavu u okviru ovog programa Festivala.

Prvo prigradsko pozorište nastalo je zahvaljujući grupi pozorišnih umetnika iz Lazarevca okupljenih u Udruženju građana „Puls Teatar“. Nakon više godina rada, uspešli su da institucionalizuju svoj rad i postanu budžetska kulturna ustanova lokalne samouprave, dobivši ime Prvo prigradsko pozorište.

Ovo najmlađe profesionalno pozorište u zemlji sada broji šesnaestoro zaposlenih i u ovom pozorištu u sezoni koja je iza nas urađene su tri predstave za odrasle: „Sunce tuđeg neba“ M. Mračevića, u režiji Aleksandra Lukača, „Telo“ Branislave Ilić, u režiji Stevana Bodrože i „Šetnja sa lavom“ stalnog člana Andreja Šepetkovskog, u režiji Jovana Grujića. Takođe su urađene i dve predstave za decu: „Milesa, Stanko i Deda Mraz“ Jelene Cvijetić i „Studenko“ Jelene Obradović, u režiji Predraga Paunovića. Prvo prigradsko pozorište je ove godine prvi put sebi obezbedilo učešće na Sterijinom pozorju, sa predstavom „Sunce tuđeg neba“ i sa istom predstavom nastupali na Festivalu „Joakim Vujić“. Osim toga, kako Narodno pozorište u Leskovcu nije okončalo rekonstrukciju, ove godine je lazarevačkom pozorištu pripala čast da se pomenuti festival i događa u njihovoj kući od 13. do 20. maja 2013. godine.

„Mali Geza”, Narodno pozorište iz Pirota

3. Mali Joakim je takmičarski program i sačinjen od predstava za decu. Kao i ranijih godina, Mali Joakim nema selektora, već pozorišta dobrovoljno prijavljuju svoje učešće. Ove godine Mali Joakim bio je sačinjen od sedam predstava u takmičarskom delu i jedne premijere. Žiri je za najbolju predstavu jednoglasno dodelio nagradu predstavi „Halo, ovde bomba” autora Saše Latinovića (Prvo prigradsko pozorište iz Lazarevca).

4. Joakim u gostima je novina na Festivalu, o kome predsednica Saveta Festivala, Ivana Nedeljković, kaže: „Smatrala sam da moji saradnici i prijatelji, direktori u ustanovama kulture u gradovima pored Lazarevca, zaslužuju da deo Festivala bude realizovan i u komšiluku.”

Od ove godine uvedena je i Nagrada za najbolji plakat, koju je po odluci stručnog žirija dobio plakat za predstavu „Devojke” Narodnog pozorišta iz Niša. Da li će ova nagrada postati tekovina Festivala još uvek se ne zna, kao ni to da li će novouvedeni programi postojati i već naredne godine. Ivana Nedeljković čak

nije sigurna ni da li će Festival i dogodne biti u Lazarevcu ili u nekom drugom gradu, skrećući pažnju na to da to zavisi od dogovora u Zajednici, ali i od obaveza koje čekaju lazarevačko pozorište: završetak popune sistematizacije u pozorištu, završetak radova na Maloj sceni i priprema za obeležavanje jubileja – sto godina od Kolubarske bitke. Ipak, Nedeljkovićeva zaključuje: „Mene su ohrabrile neke stvari sa ovogodišnjeg festivala: programi OFF Joakima, koji počinju u 22:30 časova imaju publiku; programi Malog Joakima rasprodati su unapred, žiri koji javno priznaje na dodeli nagrada da je radio bez pritiska i na tome zahvaljuje domaćinu i organizatoru, direktor Narodnog pozorišta Užice predlaže saradnju između naše dve kuće... Ja festivale vidim kao mesto susreta, razmene, sticanja i planiranja. U Lazarevcu se itekako radilo. Blizu trideset programa za samo osam dana...”

Festival „Joakim Vujić” u poslednje vreme funkcioniše tako što svako pozorište koje je profesionalno i koje pripada južnoj i centralnoj Srbiji može da prijavi

Nagrade 49. Festivala „Joakim Vujić”

O nagradama na ovogodišnjem Festivalu odlučivao je tročlani stručni žiri: Uglješa Šajtinac, Snežana Trišić i Biljana Krstić, koji je, sudeći po izveštaju, jednoglasno doneo odluke o sledećim nagradama: najbolja dramska predstava u celini i najbolja režija: „Mali Geza” (reditelj Stevan Bodroža) Narodnog pozorišta iz Pirota; najbolja scenografija – Gorčin Stojanović i kostim – Maja Mirković za predstavu „Čudo u Sarganu” Narodnog pozorišta iz Užica; najbolja originalna muzika: Petar Antonović za predstavu „Putujuće pozorište Šopalić” Pozorišta Timočke krajine „Zoran Radmilović” iz Zaječara; četiri ravnopravne glumačke nagrade: Isidora Rajković za ulogu Doli i Milić Jovanović za ulogu Alfija u predstavi „Jedan čovek, dvojica gazda”, Knjaževsko-srpskog teatra iz Kragujevca; Aleksandar Radulović za ulogu „Malog Geze” u predstavi „Mali Geza” Narodnog pozorišta iz Pirota i Zoran Karajić za ulogu Mihajila Bulgakova u predstavi „Mladi Staljin” Šabačkog pozorišta; nagrada mladom glumcu: Uroš Jovčić za ulogu Milana u predstavi „Sunce tuđeg neba” domaćina; nagrada za kolektivnu glumačku igru: ansamblu predstave „Purpurno ostrvo” Kruševačkog pozorišta. Nagrada okruglog stola kritike pripala je predstavi „Sunce tuđeg neba” u izvođenju domaćina.

predstave koje će selektor pogledati i koje će samim tim možda biti uvrštene u selekciju za festival. Ove godine je zvanično prijavljena dvadeset i jedna predstava iz dvanaest od ukupno trinaest pozorišta koliko deluje na teritoriji Srbije, ne računajući Beograd i AP Vojvodinu. Na sastanku Zajednice profesionalnih pozo-

rišta Srbije bilo dogovoreno da se prekasno prijavljeni projekat niškog Narodnog pozorišta „Konstantin” igra kao predstava u čast nagrađenih, ta odluka je preinačena, pa je na završnoj večeri odigran „Svet” Branislava Nušića, u režiji Milice Kralj i izvođenju ovog teatra.

Obzirom da je selektor dr Milivoje Mladenović imao uvid u gotovo kompletnu produkciju iz sezone 2012/2013. godine, koja se tiče pomenute teritorije, u okviru obrazloženja selekcije, izneo je zapažanja koja precizno ukazuju na situaciju u srpskim teatrima:

1. Besprimerna nezainteresovnost države, resornih organa, lokalne zajednice – osnivača pozorišta za organizacioni model, strukturu, profil, stil, finansiranje, umetničku politiku i recepciju pozorišta.

2. Ukupna estradizacija i politizacija pozorišnog života u Srbiji.

3. Paradoks 1 – ultimativno uplitanje politike u odlučivanje o pozorištu, apsolutističko odlučivanje u stvarima pozorišta – vrlo često upravljanje i umetničko vodstvo pozorišta poverava menadžerima bez kompetencija.

4. Paradoks 2 – ponižavajući materijalni položaj pojedinih profesionalnih pozorišta, a uprkos tome, pozorišna produkcija rezultira lucidnim, mudrim, modernim, umetničkim, provokativnim predstavama.

5. Paradoks 3 – bahat, uvredljiv, neodgovoran odnos nekih većih, stabilnijih pozorišta sa bogatijim budžetom, a pri tom nastaje umetnički vrlo sumnjiva produkcija, neinventivne pozorišne predstave.

Jelena Popadić Sumić

TIKER

Beogradska premijera predstave “Ubiti Zorana Đindića” u produkciji Studentskog kulturnog centra Novi Sad biće izvedena 12. marta u 22 sata na sceni “Aleksandar Popović” UK “Vuk Karadžić”. U predstavi igraju Nikola Đuričko, Emina Elor, Bojan Dimitrijević, Jovana Stipić, Igor Filipović i Milijana Makević. Predstava je nastala po motivima drame “Ubiti Zorana Đindića” koju su napisali Rajko Đurić i Zlatko Paković, a adaptaciju i režiju ove drame potpisuje Zlatko Paković.

Premijera predstave „Realisti ili život je negde drugde” po tekstu Jelene Kajgo, u režiji Slađane Kilibarde izvedena je 15. marta u zrenjaninском Narodnom pozorištu „Toša Jovanović”. Scenografiju potpisuje Marija Jevtić, kostime je osmislila Marina Sremac, a uloge tumače: Mirko Pantelić, Daniel Kovačević, Sanja Radišić Subotić, Edit Tot, Milan Kočalošević, Aleksandar Došen, Anja Došen. Po rečima spisateljice komad „Realisti” sukobljava dva pogleda na svet, onaj levičarski koji priziva nekog novog Marksa da nas povede u humanije i pravednije društvo, i onaj surovo racionalni, koji smatra da u dvadeset prvom veku moramo biti uspešni, večno lepi i mladi, sa vrlo malo samilosti za gubitnike.

U martu je u Kraljevačkom pozorištu izvedena predstava za decu „Čuvari prirode”. Po motivima dela za decu „Smrda Zlopogrda” Milivoja Mladenovića, adaptaciju i režiju uradio je reditelj Miodrag Dinulović. Na komičan i zabavan način igraju glumci: Gorica Dinulović, Biljana Talić, Predrag Pavlović i Zoran Cerovina, deci govore o značaju očuvanja prirode.

Pozorište lutaka „Pinokio” proslavilo je 1. aprila 40 godina uspešnog rada. Tim povodom u pozorištu je održana svečanost, na kojoj su se okupili saradnici i prijatelji Pozorišta. U čast osnivaču i dugogodišnjem upravnom Pozorišta lutaka “Pinokio” Živomiru Jokoviću, koji slavi 60 godina pozorišnog rada, upriličeno je jubilaro 60. izvođenje predstave sa aktuelnog repertoara Pozorišta lutaka “Pinokio”, “Bajka o caru i pastiru”.

Povodom Svetskog dana pozorišta, Narodno pozorište Sterija iz Vršca je u martu izvelo premijeru nove predstave. U pitanju je komad Ivana Đorđevića „Ljubav je karta za put u raj”, koji je autor i režirao. Uloge tumače: Bojan Belić, Srđan Radivojević, Tamara Tamčič-Toskić, Ivan Đorđević, Dojna Petrović, Dragan Džankić, Vanja Janjić i drugi.

Upravni odbor Sterijinog pozorja saopštio je da je prihvaćena kolektivna ostavka uredništva časopisa za pozorišnu umetnost “Scena”, koji izdaje Sterijino pozorje. Uredništvo “Scene” ostavku je podnelo zbog 19. marta, kako navode, neuobičajenog mešanja uprave Pozorja u uređivačka pitanja. U saopštenju Upravnog odbora Sterijinog pozorja se kaže da je reč o gestu za koji nije bilo profesionalnih razloga. Upravni odbor još navodi da je bio mišljenja da bi visoko vrednovana redakcija mogla da dobije nekoliko novih članova zato što su neki od starih najavljivali povlačenje, odnosno zato što su za taj posao na teatrološkoj sceni stasale nove obrazovane i darovite generacije.

Glumci kragujevačkog Pozorišta za decu izveli su 23. marta premijeru predstave „Čorba od kanarinca”, po tekstu Miloša Radovića na svojoj večernjoj sceni „303”. U ovoj „surovoj priči o braku” kako su je sami akteri nazvali, igraju članovi ove kuće, glumci Darija Nešić i Miloš Milovanović koji potpisuje i režiju projekta. Iako večernja scena u Pozorištu za decu Kragujevac postoji već pune tri sezone (na njoj mahom gostuju manje i kamerne predstave) ovo je prva premijera predstave „za odrasle” koju su glumci ove kuće izveli na matičnoj sceni.

Jedna od najcenjenijih evropskih teatarskih kuća, Šaušpilhaus iz Dizeldorfa gostovao je 28. marta na Velikoj sceni Narodnog pozorišta, gde je izveden Šekspirovog „Hamleta”. Šaušpilhaus važi za jedno od najuglednijih u Nemačkoj, ali i čitavoj Evropi. Predstavu je režirao Stefan Valdemar Holm, dok glavnu ulogu tumači rođeni Novosađanin Aleksandar Radenković, koji važi za jednog od najtalentovanijih mladih glumaca na nemačkoj sceni.

Zoran Mišić

„Snežana” Mini teatra iz Ljubljane

za lutkarstvo, predstavnik „vidinske lutkarske škole”, jedne od najpoznatijih i najkvalitetnijih u Evropi.

Mišljenje učesnika festivala i članova žirija da je „Zlatna iskra” dragocena kao pozorišna smotra jer u Kragujevac dovodi predstavnike različitih lutkarskih škola iz Evrope i sveta, potvrđuje i Čehinja Ivana Bubnova (student Praške škole) koja je 1995. godine u Bariju u Italiji osnovala privatno marionetsko pozorište, koje je na ovogodišnjem festivalu nastupilo sa predstavom o avanturama dečaka Đakomina, a koja je njeno kompletno autorsko delo – od teksta, scenografije, izrade kostima i lutaka do izbora muzike.

Ansambl Šangajskog pozorišta lutaka, koji je nastupio poslednjeg dana festivala sa predstavom senki „Koza i vuk”, rađenoj po priči poznatog kineskog pisca Šen Ši Cija, već je do sada sedam puta učestvovao na „Zlatnoj iskri”. Njihov menadžer Đen Guoa kragujevački festival smatra jednom od najznačajnijih lutkarskih smotri u Evropi.

„Veoma sam srećan što smo ponovo u Kragujevcu. Kineska vlada podržava naš Teatar i, zahvaljujući tome, mi već sedam puta dolazimo. Ova smotra je za nas značajna ne samo zbog toga što evropski

LUTKARSKI SVET U KRAGUJEVCU

Petnaesti po redu Međunarodni lutkarski festival „Zlatna iskra” održan je u kragujevačkom Pozorištu za decu od 12. do 17. maja

Svake godine u maju već punih deceniju i po Kragujevac postaje prestonica lutkarstva zahvaljujući Međunarodnom pozorišnom festivalu „Zlatna iskra”, koji organizuje kragujevačko Pozorište za decu. Ove godine u takmičarskoj konkurenciji bilo je 11 pozorišta iz inostranstva: Hrvatske, Slovenije, Crne Gore, Rumunije, Ukrajine, Italije i Kine i dva ansambla iz Srbije – novosadsko Pozorište mladih i zemunski „Pinokio”. Učesnici festivala izveli su 19 predstava, koje je pogledalo šest hiljada kragujevačkih malšana, a u čast nagrađenih domaćin je izveo lutkarski balet „Labudovo jezero”.

Predstave je ocenjivao međunarodni žiri u sastavu: Dragoslav Todorović, reditelj iz Beograda (predsednik žirija), Stefanka Kjuvljeva, scenograf i kreator

lutaka iz Sofije i Petar Šurkalović, glumac i reditelj iz Mostara.

Na samom otvaranju festivala, direktor Pozorišta za decu i selektor festivala Zoran Đorić, podsetio je da su na pret hodnim smotrama učestvovala pozorišta iz Kine (već osam godina za redom), Rusije, Ukrajine, Rumunije, Bugarske, Slovačke, Češke, Engleske, i svih zemalja eks-Jugoslavije. „Trudimo se da na svakoj „Zlatnoj iskri” imamo nešto novo, ne samo u repertoarskom smislu, već i da promovišemo lutkarstvo iz zemlje koja do sada nije učestvovala na našoj smotri. Ove godine je to Italija sa Marionetskim pozorištem iz Barija”, naglasio je Đorić.

O trenutnoj poziciji lutkarskog pozorišta u svetu, izneo je zanimljivo viđenje jedan od učesnika festivala – profesor Slavčo Malenov, koji je za Državni lutkarski teatar iz bugarskog grada Vidina adaptirao tekst i režirao predstavu Bajka o prelepoj mlinarevoj kćeri. „Došlo je vreme velikog povratka lutke i lutkarstva na teatarske scene i festivale - 'Zlatna iskra' je najbolji dokaz za to”, kaže ovaj stručnjak

„Bajka o vitezu bez konja” Pozorišta mladih iz Novog Sada

TIKER

Edi Izard, jedan od najvećih stand up komičara svih vremena, u organizaciji Mik Perin Vorldvaid, Urbanog ureda u saradnji sa Standup.rs gostovao je 28. i 29. marta u Domu omladine. Ova svetska zvezda stand up komedije je nastupila sa potpuno novom predstavom „FORCE MAJEURE!“ i to u sklopu turneje koja će trajati godinu dana. Edie Izard je poznat kao jedan od najistaknutijih stand up komičara svoje generacije. Ideje i situacije pretvara u bizarne, apsurdne i nadrealne komične priče. Priznaje da ga odlično plaćaju za pričanje potpunih besmislica. Edijeve „besmislice“ su mu donele mnoge nagrade, uključujući dve nagrade „Emmy“.

Beogradsko dramsko pozorište organizovalo je od 25. do 27. marta „Dane knjige“, a održana je i premijera predstave „Luna park“ Aleksandra Jugovića, u režiji Milene Pavlović. BDP organizuje Dane knjige u okviru proslave Svetskog dana pozorišta, 27. marta, a ideja je da okupi pozorišnu publiku i ljubitelje knjige. Cilj je popularizacija kulture i umetnosti, kao i promocije knjiga i pozorišta, a među učesnicima su Arhipelag, Clio, Geopoetika i Vulkan izdavaštvo.

Zakon o javnim nabavkama je stupio na snagu 1. aprila – od ovog propisa nisu izuzete programske aktivnosti pozorišta, ali i drugih institucija kulture. Tim povodom u Jugoslovenskom dramskom pozorištu direktori srpskih pozorišta i predstavnici kulturnih institucija poslali su u ime svojih kuća i organizacija dopis predsedniku Vlade Srbije Ivici Dačiću o inicijativi za izuzimanje programskih aktivnosti pozorišta iz primene Zakona o javnim nabavkama. Prema rečima Tamare Vučković, v. d. direktorke Jugoslovenskog dramskog pozorišta, koje je zajedno sa Srpskim narodnim pozorištem, Ateljeom 212 i BDP pokrenulo ovu inicijativu, godinama unazad se usvajaju zakoni koji ne prate praksu rada ustanova kulture, što dovodi do problema njihovog funkcionisanja. „Predstave su umetnička dela čije se razvijanje ne može tako predvideti“, kazala je Vučkovića, dodavši da pozorišta ne mogu ni da planiraju koliko će premijera imati u sezoni, budući da novac iz budžeta ne stiže redovno i nikada se ne zna o kolikim sredstvima je reč.

Pozorište "Barka" iz Budimpešte gostovalo je u Ujvideki sinhazu/Novosadskom pozorištu 3. aprila sa predstavom "Treći talas". "Treći talas", po motivima romana Toda Strasera koji je, na osnovu studije Rona Džonsa adaptirao Istvan Tašnadi, režirao je Đerd Vidovski, a jednu od uloga igra Krista Sorčik, glumica koja je potekla iz Novosadskog pozorišta... Nova predstava pozorišta "Barka" je iz serije za mlade, a bavi se temama koje su aktuelne danas – i to ne samo u Mađarskoj. Autorski tim Istvan Tašnadi - Đerd Vidovski uradio je na osnovu školskog eksperimenta koji se stvarno dogodio u Americi.

Autorski projekat glumca, reditelja, producenta i nekadašnjeg ministra kulture Branislava Lečića "Opomena, deset godina posle Zorana Đindića", premijerno je izveden 9. aprila na velikoj sceni Sava centra. "Opomena" je multimedijalni spektakl koji kombinuje elemente pozorišne predstave i političkog performansa i u čijoj realizaciji je učestvovalo više od 50 saradnika. Muzika, pokret i video zapisi su kombinovani sa glumačkom igrom 16 mladih glumaca (8 devojaka i 8 mladića) koji, uz Lečića, pokušavaju da na sceni postavne neka od suštinskih pitanja kojima se i Đindić svojom filozofskom mislju bavio, sa željom da ožive njegove ideje i viziju.

Premijera komada „Dakon“ po motivima romana „Dakon Bogorodičine crkve“ i pripovetke „Ambicije, dim“ Isidore Sekulić u adaptaciji i režiji Ane Đorđević izvedena je 13. aprila u SNP-u u Novom Sadu. Tekst je inspirisan pronikljivim i duhovitim, odmerenim i ironičnim spisateljicinin viđenjem duha palanke koji obitava u svakom od nas čak i kada mu se opiremo, i trijumfuje na bolan i smešan način nad našim uzvišenim principima i velikim ambicijama. Autorsku ekipu čine kompozitor Boris Kovač, scenograf Željko Piškorić (zajedno sa rediteljkom) i kostimograf Lana Cvijanović. Uloge tumače: Ivana Vuković, Filip Đurić, Marko Savić, Nenad Pećinar, Sanja Mikitišin i Sanja Ristić Krajnov.

AVANTURA DUGA DVE DECENIJE

Jubilarni 20. Međunarodni festival pozorišta za decu u Subotici održan je od 19. do 25. maja. Publika je imala prilike da odgleda 21 predstavu iz 14 zemalja

Međunarodni festival pozorišta za decu u Subotici nametnuo se najširoj teatarskoj javnosti već od samog početka – zahvaljujući, pre svega, mudro i temeljno koncipiranim osnovnim programskim načelima i principima – kao jedan od najuglednijih evropskih festivala, zauzimajući predvodničko mesto na prostorima zapadnog Balkana. Kada je daleke 1994. osnovan i utemeljen, mnogi su taj čin smatrali avanturom.

Na čelu Festivala, kao predsednik, selektor i osnivač nalazi se Slobodan Marković, koji je istakao „da su ovih dvadeset godina proletele“. Od osnivanja do danas na Festivalu je izvedeno više od 400 projekata sa svih strana sveta, od toga iz 43 zemlje 250 predstava je prikazano u takmičarskom programu. Festival od samoga početka ima i bogati prateći program, kao što su: izložbe, stručni seminari, izdavačka delatnost. Tokom jubilarnog Festivala održan je i Međunarodni forum za istraživanje pozorišne umetnosti, koji je bio posvećen velikim učiteljima i stvaraocima pozorišta za decu, a izložena su heuristička saopštenja praćena raspravama o raznim pedagoškim modelima i postupcima nezaobilaznim za dalje pristupe ovoj relevantnoj temi. Takođe, predstavljen je i drugi tom „Teorije lutkarstva“ poljskog akademika Henrika Jurkovskog, koji za predmet teorijskih istraživanja ima interdisciplinarni pristup lutkarskoj umetnosti. Festival tradicionalno dodeljuje i Nagradu za životno delo „Mali princ“ za izuzetan doprinos razvoju kultu-

re i scenske umetnosti za decu. Ovogodišnji laureati su Predrag Bjelošević – pesnik, kritičar, pozorišni menadžer i osnivač Festivala pozorišta za decu u Banja Luci – i Eva Farkašova – scenograf, kostimograf i kreator lutaka iz Slovačke“, objašnjava Marković.

O ugledu i značaju Festivala govorio je i Žak Trido, predsednik Međunarodnog udruženja lutkara UNIMA, koji je istakao da je sačinio pregled od 500 festivala širom sveta i da je subotički pri samom vrhu – kako kvalitetom, tako i svojim aktivnostima.

Zbog svega toga, i ne bez razloga, Festival je postao epicentar i jedna od malobrojnih oaza plemenitog sučeljavanja savremenih literarno-scenskih i teorijsko-naučnih dostignuća, ali i jedan od nezaobilaznih faktora evropskih i svetskih integrativnih procesa u oblasti kulture. Naravno sve ovo ne bi bilo moguće bez pomoći Ministarstva kulture i informisanja Srbije i Pokrajinskog sekretarijata za kulturu, koji su od početka prepoznali i podržali Festival.

Žiri u sastavu: Žak Trido, generalni sekretar Unime (Kanada), dr Siniša Jelušić (BIH), mr Miroslav Radonjić, teatrolog (Srbija) doneo je odluku da Gran pri Festivala za najbolju predstavu u celini dodeli predstavi „Karmen“ u dramatisaciji i režiji Borisa Konstantinova i izvođenju Vologdskog pozorišta lutaka Teremok iz Vologde, Rusija. Nagradu za režiju osvojila je predstava „Pikova dama“ A. S. Puškina i P. I. Čajkovskog u izvođenju

YUKI Teatar iz Kamakure, Japan

Grodnskog oblasnog pozorišta lutaka iz Grodna, Belorusija.

Prema navodima Žirija „ovogodišnja selekcija potvrdila je već dostignuti, izuzetni nivo, što znači da je najveći broj pozorišnih predstava sadržao respektabilnu vrednost, koja dokazuje da su najznačajnije i najvrednije forme teatra za decu pozorišna dela koja određenje „dečjeg gledaoca“ nadilaze, jer se ostvaruju kao umetnost teatra univerzalnog horizonta, u kojem svi – zajedno sa decom – dospevaju do najdublje umetničkog doživljaja. To potvrđuje i porednička ruska predstava impresivnim predstavljanjem španskog temperamenta i tragičnog događanja koji iz njega proishodi, kao i beloruska „Pikova dama“, koja unosi sublimnu ironijsku distancu u Puškinov tragični narativ“, istaknuto je u saopštenju.

Posebnu pažnju zaslužuju dobitnici specijalnih nagrada, dodeljenih za nego-

vanje mitske/ritualne kulturne baštine kao specifične forme teatarskog izraza (Pozorište lutaka „Ulger“, Ulan-Ude, Rusija), te za originalnost i fantaziju (Pozorište za decu i mlade iz Skoplja, Makedonija, za predstavu „Beskrajni snovi“, gostujućeg reditelja Bonja Lungova), kao i za eksperimentalna istraživanja u umetnosti lutkarskog teatra (YUKI Teatar iz Kamakure, Japan).

Pred početak Festivala otvorena je izuzetno bogata izložba lutaka, kostima, scenografskih skica i pozorišnih fotografija „Svetovi i junaci“, autorke Ljiljane Dinić u galeriji Otvorenog univerziteta. Ta postavka je već prikazana u Ljubljani, a posle Festivala gostovaće u Novom Sadu i u drugim mestima u Srbiji.

Ninoslav Ščepanović

ZA RAZVOJ KULTURE I TOLERANCIJE

Pozorište lutaka u Nišu sezonu završava sa četiri osvojene nagrade na domaćim i inostranim festivalima

Sezonu je obeležilo i učešće na revijalnom Festivalu kazališta lutaka u Rijeci, na festivalima u Izmiru, Subotici, kao i Susretima profesionalnih pozorišta lutaka Srbije. Niško pozorište lutaka je jedno od svega sedam specijalizovanih koliko ih postoji u zemlji. Direktor Dejan Gocić objašnjava da je ova godina veoma restriktivna kada je budžet za kulturu u pitanju.

„Sezonu smo započeli premijerom predstave 'Silvesterovo blago' u režiji Rumena Račeva. To je dinamični pozorišni spektakl namenjen mladim ljudima i predstavlja simbiozu dramske i lutkarske umetnosti. Ubrzo je usledio rimejk predstave 'Lepotica i zver' u režiji Zorana Lozančića. Na ovogodišnjem Zvezdarištu naša 'Lepotica' osvojila je tri nagrade. Po rečima žirija 'estetika lutkarske forme dala je ansamblu mogućnost da razigra vizuelnu dimenziju predstave uvlačeći gledaoce u magični svet'. Ova, do sada mnogo puta ispričana priča, našim izvođenjem dobila je novu dimenziju. Postavili smo i dve novogodišnje predstave, a sada, sa nestrpljenjem iščekujemo, krajem juna premijeru 'Pinokija', opet u u Lozančićevoj režiji. Finansije su uvek bolna tačka. Budžetsko finasiranje odavno nije dovoljno da podmiri čak ni osnovne potrebe bilo koje ustanove kulture. Suočavamo se sa velikim problemima i sigurno je da moramo da tražimo i druge izvore finansiranja: projektno, tržišno“, priča Gocić...

Pre više od pola veka Pozorište lutaka je započelo svoju misiju...

Sa ponosom i zadovoljstvom možemo reći da je za nama pedeset pet uspešnih godina. Izgradili smo ime prepozna-

tljivo po dobrim predstavama, raznovrsnom repertoaru, velikim glumačkim i umetničkim imenima i njihovim vrhunskim ostvarenjima. I svi zajedno imamo razloga za slavlje. Naši zaposleni – jer nam godine daju vrednost, naši gledaoi jer godinama zajedno otkrivamo životne istine i pretvaramo svet u bolje mesto za život, a sugrađani – jer godine našeg rada i uspeha ulivaju poverenje. Slaveći pedeset peti rođendan, slavimo radost pozorišne igre za naše male i mlade gledaoce.

Hoćete li na jesen obeležiti XVII vekova Milanskog edikta?

Da, na repertoaru bi trebalo da se nađe i predstava za decu o Konstantinu Velikom. Čini se da ne postoji bolje rešenje za razvoj kulture i tolerancije na ovim prostorima, od edukacije dece i mladih da sarađuju sa drugim verskim i etničkim zajednicama, a preko pozorišta kao medijatora. Učitelji i profesori istorije, srpskog, građanskog vaspitanja dobiće materijal

koji im može biti polazna osnova za učeničke debate i istraživanja. Svi saradnici na predstavi biće iz Niša, što će predstavi dati određenu specifičnost.

Mlade snage?

Pozorište je oduvek bilo naklonjeno mladim glumcima i saradnicima. Trenutno imamo šestoro mladih, nažalost, angažovani su honorarno. Ali oni su – nesumnjivo – budućnost našeg pozorišta i našeg grada. Bez obzira na status „honoraraca“, oni kod nas i sa nama traže i razvijaju svoj umetnički izraz, a uz pomoć iskusnijih kolega upoznaju se i sa tajnama lutkarske umetnosti.

Planovi...

Dugo godina unazad govorimo o sceni za mlade, ali ona još nije zaživela. Sada samo preuzeli i konkretne korake. Uputili smo nekim donatorima predlog

projekta. Namera je da formiramo scenu za mlade tako što će se postavljati predstave koje prate intelektualni i emotivni razvoj mladih i starijih adolescenata, stepen njihove imaginacije i interesa. Cilj je da Pozorište lutaka postane prostor u kojem bi mogla kontinuirano delovati scena koja će okupljati mladu publiku starijeg školskog i celokupnog srednjoškolskog uzrasta.

Direktor Gocić zaključuje da je Pozorištu lutaka, koje je u ovoj zgradi od 1977. godine, neophodna i hitna adaptacija scene, foajea i dela poslovnog prostora. Sve te investicije ne mogu se uraditi bez podrške grada i/ili države. Moraju se podići na viši nivo uslovi rada kao i gledanja predstava.

Željko Andelković

LUDUS ONLINE

REPERTOARI SVIH POZORIŠTA SRBIJE

PREGLED PREMIJERA NA SCENAMA SRBIJE 2012/2013.

LUDUS PLUS

POSETITE NAS

http://www.udus.org.rs/ludus_online

VREDELO JE ČEKATI

Srpska praizvedba crnohumornog komada Željka Hubača „Bizarno“ biće održana početkom oktobra u Beogradu i Šapcu

Početkom nove, 145. sezone dramski repertoar Scene „Raša Plaović“ Narodnog pozorišta u Beogradu postaće bogatiji za još jedan domaći savremeni komad. Posle „Ogvođene“ Gorane Balančević, publika će moći da pogleda i crnohumornu priču Željka Hubača „Bizarno“ u režiji Snežane Trišić. Predstava se radi u koprodukciji sa Šabačkim pozorištem, a u podeli su Igor Đorđević (Martin, Riči, Dejan), Nenad Stojmenović (Đida, Milan, Gaga), Ljubomir Bandović (Voja, Saša, Biksa), Sonja Milojević (Katarina, Majda, Svetlana) i Suzana Lukić (Mina, Ksenija, Iva). Beogradska premijera planirana je za 5. oktobar, a dva dana kasnije, „Bizarno“ će po prvi put biti izvedeno i na Velikoj sceni Šabačkog pozorišta.

Kroz radnju priče koja se odvija na različitim nivoima jednog solitera u kome žive narkomani, sponzoruje i mafijaši, provejava zanimljivo plasiran osećaj neizbežnosti tragičnog ishoda...

Rediteljka Trišić naglašava da joj je Hubačev tekst, iako je neobičan, veoma inspirativan za rad. „Na prvo čitanje, komad izgleda kao laka crna komedija koja se bavi našom stvarnošću i problemima. Međutim, što se njime duže bavim, otvaraju se razni slojevi koji nam otkrivaju mnogo više od tog 'površinskog sloja'. Definitivno, „Bizarno“ je u nekoj sferi crnohumornih žanrova. Ja bih ga najpre okarakterisala kao crnu komediju, ali mislim da naginje i na grotesku s obzirom na jezivost koja provejava u pojedinim scenama“, primetila je rediteljka.

„Ono što je najlepše u komadu, što je meni negde najuzbudljivije i na čemu ću posebno insistirati u radu sa glumcima je zapravo metafora prve scene. To je trenutak kad su svi likovi dovedeni do simsa. Mislim da to nije samo priča prve scene, nego priča svih likova svake scene. I kad su ušuškani u stanu, kadi, tuš-kabini, kad su u svojim džipovima, ispred zgrada, u zgradama...; oni se uvek nalaze na samoj ivici sa koje mogu da se strmoglave. Iako je vrlo komična, ovo je u dubini vrlo pesimistična, kataklizmična priča o ljudskom dnu“, ocenila je Trišićeva, koje je u sezoni 2010/2011, takođe na Sceni „Raša Plaović“, veoma uspešno postavila Ibzenovu „Hedu Gabler“.

Predstava „Bizarno“ praizvedena je 6. marta 2010. godine u Bosanskom narodnom pozorištu u Zenici, u režiji Petra Kaukova. Iste godine, na Susretima pozorišta/kazališta BiH, u Brčkom, po odluci stručnog žirija Hubaču je pripala Nagrada za najbolji tekst.

„Cenjena pozorišna kritičarka iz SAD-a Nikol Tejlor je pre tri godine, tokom boravka u Sofiji, zahvaljujući mom prijatelju Petru Kaukovu, poznatom bugarskom reditelju, pročitala dramu „Bizarno“ i, apostrofirajući izuzetno duhovit dijalog, u afirmativnom tekstu koji je povodom inscenacije komada u zeničkom teatru objavila u časopisu „American Theatre Magazin“ (Njujork, februar 2010) definisala ga je kao „crnohumornu fugu o smrti“, ističe Željko Hubač.

„Izuzetne reakcija publike i kritike nakon premijere u Bosni, komplimenti poznate hrvatske dramaturškinje Mani Gotovac, ponuda Dorote Ćirić, prevodioca koja je izuzetno zaslužna za plasman prozih tekstova Davida Albaharija i drama Biljane Srbljanović u Poljskoj, da dramu prevede i ponudi je redakciji časopisa „Dijalog“ su mi prijali, ali ono što je meni bilo najvažnije, srpska praizvedba, toga nije bilo. Život drame u ovašnjem teataru je bio u skladu sa naslovom – javljali su mi se zainteresovani reditelji, većinom mladi umetnici, kontaktirali su me umetnički direktori nekoliko naših teatar, našao se i izdavač koji je na talasu tih reakcija, i pored činjenice da je drama štampana u časopisu „Scena“, insistirao da baš ovaj komad bude „noseći“ u knjizi mojih drama, ali ništa sa inscenacijom „Bizarnog“ u Srbiji nije „mrdalo sa mrtve tačke“. A onda je neobičan splet okolnosti učinio da ja danas mogu, povodom najavljenog beogradske premijere, da kažem kako se strpljenje isplatilo, mada svi koji me znaju teško mogu da spoje moje ime i reč – strpljenje. Bizarno, zar ne... U ovom kontekstu, jedino što nije bizarno je činjenica da su svi umetnici koji su se u Narodnom pozorištu okupili oko ovog komada, kako prateći probe vidim, istinski motivisani. E, to je vredelo čekati“, ocenjuje sa zadovoljstvom Hubač.

Mikojan Bezbradica

PROSVETITELJSKA NAKANA

„Narodno pozorište u Beogradu, tačnije Direkcija drame, u koprodukcijama prepoznaje ne toliko mogućnosti realizacija predstava u otežanim finansijskim uslovima, iako takav model to sa sobom svakako nosi, koliko potrebu da kreativni raskoš i različitost pozorišta podredi svojevrsnoj prosvetiteljskoj nakani. U drugoj polusezoni 2012/13. realizovane koprodukcije Narodnog pozorišta u Beogradu sa pozorištima u Nišu, Vranju, Šapcu, odnosno sa Budva Grad teatrom, te u narednom periodu planirane sa Narodnim pozorištem Republike Srpske u Banja Luci, HNK „Ivan pl. Zajc“ u Rijeci, Gradskim kazalištem „Gavela“ u Zagrebu ili Makedonskim nacionalnim teatrom u Skoplju, otvaraju široko polje promovisanja kako pojedinačnog, tako i zajedničkog kulturnog prostora“, kaže v. d. direktora Drame Narodnog pozorišta u Beogradu Spasoje Ž. Milovanović.

ZLOČINI I KAZNA I KAKO IH RAZUMETI

Na sceni teatra „Bojan Stupica“ premijerno je izvedena predstava „Zločin i kazna“, po romanu F.M. Dostojevskog, u dramatisaciji Andžea Vajde i režiji Ane Tomović.

Uloge tumače: Nikola Rakočević (Raskoljnikov), Ljubomir Bandović (Porfirij Petrovič), Milena Živanović (Sonja), a u ansamblu su Bogdan Diklić i Goran Šušljik u alternaciji, zatim Dubravko Jovanović, Slobodan Tešić, Aleksandar Radojičić i Uroš Jakovljević.

Nije lako postaviti delo Dostojevskog na scenu. Rediteljka Ana Tomović objašnjava kako je „Zločin i kazna“ zaista „obiman roman sa mnogo tokova, radnji i likova, zato je veoma teško dramatisovati ga. To je davno pokušao reditelj Miroslav Belović. Nastojao je da obuhvati sve likove iz romana. Dramatisacija Andžea Vajde iz sedamdesetih godina radnju svodi na sukob između Raskoljnikova i Porfirija Petroviča kao islednika i na filozofsku i duhovnu vertikalnu koja postoji u romanu. Tu je i lik Sonje Marmeladove kao veoma bitan za Raskoljnikova, kao njegov alter ego, kao osobe kojoj se poverava i kojoj veruje i koja mu pomaže da prizna zločin. Ta dramatisacija je zahvaljujući fokusu na specifičan odnos između likova uspešla da zadrži najveći deo lepote jezika i misli Dostojevskog. Mi u predstavi ne trčimo kroz radnju, ostajemo sa likovima, sa njihovim mislima, rečenicama, ostajemo u tom verbalnom univerzumu Dostojevskog“, kaže Ana Tomović.

Inače su likovi Dostojevskog psihološki građeni, kako ste radili da njihove misli i dela jasno dopru do publike?

Ima više misli nego radnje u čitavom romanu, pa i u ovoj dramatisaciji i te misaone scene su okosnica. Glavni junak zaista u Vajdinoj dramatisaciji iskazuje čitav svoj misaoni tok. Ono što je izostavljeno je socijalni milje koji čini motivacionu podlogu za ubistvo koje se dogodilo. Mislim da je izostankom tog aspekata ova priča postala univerzalnija i tiče se svakog čoveka, čoveka kao nekoga ko traži sopstvene granice i prekoračuje svoje norme, tražeći odgovor na pitanje ko sam ja i kakav je svet u kome živim i šta je to što čini granice mog sveta?

Nema mnogo radosti u delima Dostojevskog, ali da li ima nade u vašoj predstavi?

Ima i te kako. Kao što je u zločinu sadržana kazna tako i u moralnom posrnuću postoji nada za iskupljenje. Te krajnosti koje su snažne filozofske okosnice Dostojevskog prisutne su i u našoj predstavi. Predstava je puna optimizma i puna ljubavi. Svako novo delo meni otvara drugačiji pristup i drugačiji rukopis. Ovu predstavu radila sam potpuno drugačije od svega što sam do sada radila. Dugo smo bili za stolom i bavili se svakom rečenicom, svakom misli, svakim zarezom, svakom umetnutom reči. Fokuserali smo se na jezik, govor i misao, i to je dominantno u predstavi. Takav pristup pretpostavljao je dug i težak proces, ali je i zadovoljstvo rezultatom takvog istraživanja veliko.

Radili ste u teškoj sezoni za sva beogradska pozorišta?

Bili smo tokom rada svesni težine tih okolnosti, bili smo svesni i da čitav proces nastanka predstave kojem smo bili posvećeni iz tih razloga može da se prekine i da se ne nastavi. Sa jedne strane, bila je to naša duhovna i umetnička oaza i zato smo svi punim srcem radili. Sa druge strane, svi u Jugoslovenskom dramskom su nas podržavali, štitili su nas od svega, podsticali nas i zahvalna sam im na tome.

Ekstremne ideje

Mladi glumac Nikola Rakočević suočio se kompleksnim likom Raskoljnikova: „Zanimalo nas je njegovo traganje

za suštinom života, za istinom, za ljubavlju. On želi da sebi odredi koordinatne sisteme. Pita se ko je, zbog čega je, šta može, a šta ne sme da uradi, da li sve zavisi samo od njega ili i od nekog drugog? To su pitanja koje svaki čovek sebi na neki način postavlja. I svako kao Raskoljnikov može da dođe do ekstremnih ideja, samo je pitanje koliko sebi smete da dozvolite“, kaže Rakočević.

Ti unutrašnji lomovi i preispitivanja dešavaju se tom čoveku i mi ih prepoznamo kao svoje. Kakvi su odnosi između likova?

Mnogo smo razgovarali na probama. Mislim da svaki glumac u ovoj predstavi predstavlja određenu ideju. Suprotstavljali smo te ideje i istraživali dokle se stiže u njihovom suprotstavljanju. Tema je veoma kompleksna, kao i odgovori na sva ta metafizička pitanja koje Dostojevski otvara. Dileme Raskoljnikova su muka velika, te je i nama bilo veoma teško da se njima bavimo.

Kod Dostojevskog se likovi pre svega suočavaju sa sobom?

Te dileme su toliko velike da čovek ne može sam da ih reši. Poenta je u tome da se rešavaju kroz odnose sa drugim ljudima. Raskoljnikov razume da ne može da

bude sam, da je to prosto nemoguće. Čovek postoji samo u odnosu na druge ljude i kroz odnose sa njima. Da, borba u sebi, ali koju rešavate uz pomoć drugih. Tako što razgovarate, razmenjujete emocije i poredite svoje stavove.

Ko je Raskoljnikov u vašem tumačenju?

On je čovek koji se pita ko je i zbog čega postoji. On želi da bude gospodar svoje sudbine, da stvar preuzme iz svoje ruke, što, shvatiće, nije moguće. Sve dileme proizlaze iz nemoći, iz toga što ne možete da se pomirite da ste samo šraf u određenom sistemu i da od vas ništa ne zavisi, da život samo prolazi mimo vas. Raskoljnikov na to ne pristaje. On želi slobodu. A ona postoji i u okvirima sistema, samo dozvoliti sebi da prosto budeš to što jesi.

Kako biste ovaj rad uporedili sa dosadašnjim iskustvom?

Ana je na prvu probu došla sa preciznom idejom šta želi. Znači mi što, osim što sam radio sa rediteljima koji su zaista veliki i važni za naše pozorište, radim i sa svojim vršnjacima. To znači da se odlično razumemo i da imamo slične potrebe što se tiče pozorišta. Od iskusnih kupite zanat, učite, osećate se kao dak, a radeći sa vršnjacima, sa Lolićem nedavno i sada sa Anom, osećam da postajem deo nove istorije našeg pozorišta.

Olivera Milošević

„Zločin i kazna“ u režiji Ane Tomović

Milan Mihailović Caci Iz „Uspomenara 212“ KOMUNIKACIJE

Na povratku sa uspešnog gostovanja gde smo osnovali ko zna koju po redu biblioteku u nekom zabitoj selu na jugu Srbije, slikari, pesnici, glumci, muzičari – svi poštovaoci akcije Prvog programa Radio Beograda „Knjiga solidarnosti“ – nekoliko puta se zaustavljamo čim ugledamo zanimljiv ugostiteljski objekat. Pijuckalo se, mezetilo, pričale se dogodovštine iz pozorišta, sa raznih snimanja.

Kad se krenulo po peti put, neko reče:

- Nema stajanja do Beograda!

Nije prošlo ni deset minuta, ustade najstariji iz ekipe. Zaustavi kombi na otvorenom putu. Pre nego što je izašao, obraća se nama prisutnima:

- Gospodo, kad se pije pivo, mora da se komunicira sa prirodom!

Bio je to srpski pesnik Branko V. Radičević.

U selu Bačevci kod Rogачice, akcija Radio Beograda „Knjiga solidarnosti“. Sa učenicima OŠ „Miladin Kovačević“ glumci Marijana, Petar i Caci Mihailović, 1. april 2004.

ŽIVOT PREREZAN NA POLA

„Nepripadanje je teško, ali je i jedini način da se ostvari individualna sloboda do koje je meni uvek bilo jako stalo”, stav je Mire Furlan, dramske umetnice koja više od dve decenije živi u egzilu

Olja Milošević

Kada je u zimu 1991. godine odlazila u Ameriku, dobila je pismo od anonimnog Beograđanina u kojem on izražava nadu u njen povratak u pozorišta Beograda. Teatarskim povodom se vratila tek dvadeset godina posle tog pisma: na praizvedbu svog prvenca „Dok nas smrt ne razdvoji”, a zahvaljujući glumcu Mikiju Manojloviću, koji je komad u Radionici integracije režirao. Razgovaramo nakon što je prvi put videla svoje delo na sceni.

„Nisam znala šta da očekujem od sebe najpre. Kako ću da odreagujem. Prvi put sam imala ovakvo iskustvo i zanimljivo je kako čovek gleda svoj tekst. Gledala sam ga kao publika, sa distancom. Gledala ko šta radi na sceni, kako je režirano. Tu i tamo sam pomislila kako možda još ima vremena da nešto promenim. Mislim da je Mikijeva ekipa napravila fantastičan posao. Osetili su svu emociju i sve slojeve. Impresionirana sam i veoma sam im zahvalna. Komad sam napisala iz iste one unutrašnje potrebe koju imam kao glumica i najviše bih volela da se u drami oseti moj unutrašnji glas. Gledajući predstavu, sa svim tim emocijama, pomislila sam to je to, to je moj izraz. Uvek sam pisala i nikada se nisam trudila da od toga napravim nešto. A ova predstava se desila iz prijateljstva. Ne iz moje potrebe da se to negde igra. Pokazala sam komad Mikiju, u kojeg imam beskrajno poverenje i on je odlučio da to režira. Meni je to velika čast.”

U svakom dobro napisanom delu ima autobiografskog. Tako je i u vašoj drami?

Da, tako se to radi, tako se i glumi. Izvadiš sve što stoji u tebi i pokažeš svetu. Ne znam iz kog i kakvog razloga se to radi, ali ja tako radim. Neki ljudi se distanciraju od sebe, pa pišu istorijske komade i romane. Ja to razumem i divim se tome, ali ja na ovaj način dolazim do sebe.

Moj utisak je da ste nam dozvoili da budemo svedoci Vašeg života sedamdesetih godina prošlog veka, da zavirimo u Vaš

dom u Vlaškoj ulici u Zagrebu, u vreme kada ste studirali glumu, ali i da u Vašim likovima prepoznamo i sebe i ljude koje znamo ili koje smo poznavali. Da ste dosigli to univerzalno u kojem će se mnogi prepoznati?

To je tačno što ste rekli. Pisala sam o sebi i svojim sa distancom. Moj komad je porodična drama. Komad o odrastanju, o borbi za život u teškim okolnostima. To je drama u kojoj je vidljiv kontrast između bolesti i želje za životom. Probala sam da razumem svaki od tih likova, da pišem iz svakog od njih. Nikoga nisam osuđivala, probala sam ih razumeti.

Osim porodične drame, otvarate u tom komadu i pitanja zemlje u kojoj se dešava i okolnosti u kojima su ljudi živeli, o politici koja se isuviše često uplitala u živote ljudi...

Mislim da je to jako važno i da se tiče i ovog vremena. Mog vlastitog života nekada, ali i kasnije, sa poslednjim ratom koji se ovde desio, a koji je meni promenio život i prerzao ga na pola.

Kako se sada, sa svim profesionalnim i životnim iskustvom osvrćete na vreme od pre dvadeset godina?

Mislim da je to bilo pogubno vreme, destruktivno, vreme protiv čoveka. Odgovaralo je najgorim ljudima u svim sredinama te, nekada zajedničke, domovine. Mnogi su izvukli korist, dok su drugi, još brojniji, ili bili eliminisani ili su bili učtunkani, sklonjeni na različite načine. Da, bilo je to strašno vreme. Imam utisak da i dalje traje i da su sve te strasti još uvek žive. Vidim promene, ali ne suštinske i imam utisak da iznutra sve to još traje.

Niste pristali na sve to i otišli ste u egzil. Kako danas razmišljate o tome. Kakva je u tom smislu Vaša pozicija danas?

Ne bih to nikome preporučila. To je razdiranje života koje se nikada ne može ponovo sastaviti. Čovek se u egzilu nađe sa

životom koji je podvojen, koji je rasturen. Identitet koji ste nekada imali, više nemate, pa morate graditi novi i niste sigurni da li je to uopšte moguće. To je klasična emigrantska situacija – ne pripadaš ni tamo ni ovde. Negde si između. E sada, u tome se može videti i velika tragedija, katastrofa i nesreća, ali postoji i dobra strana. To je i izvesna vrsta slobode, osvajanje prostora slobode. Ja na to sada tako gledam. Nepripadanje je teško, ali je i jedini način da se ostvari individualna sloboda do koje je meni uvek bilo jako stalo.

Kako živite u Americi?

U Americi živim mirnim porodičnim životom. Tamo je moj sin i tamo sam mama sa svim obavezama koje to podrazumevaju. Nastojim da što više budem u prirodi i to jako volim. Izdvojila bih ipak dve TV serije koje sam radila. Jedna je „Babilon 5”, igrala sam jedan od glavnih likova u veoma gledanoj SF seriji. Radila sam i „Izgubljenje”, jedan od najvećih američkih TV hitova ikada. Snimajući seriju novih SF filmova sa ulogom koja se piše za mene. Radila sam malo u pozorištu, i to mi nedostaje, ali Amerika nije zemlja pozorišta. Posebno to nije Los Angeles.

Šta znači biti glumac u Americi, a šta ovde?

Amerika je ogromna zemlja i, ako uradiš nešto dobro kao glumac, to ne znači da ćeš dobiti novi posao. Svi su stalno na nultoj poziciji i to je užasno frustrirajuće. Velika lova je u igri i novac taj uspeh čini drugačijim. Sama ta situacija da nisi u prili-

ci da biraš je ista svuda, i to je to frustrirajuće u glumi.

Živimo u vremenu kojim vlada teror mladosti i lepote, zar iskustvo nije značajnije?

To da je iskustvo značajnije je važno, ali ne i američkim producentima, a ni ovdašnjim. I ovde vlada teror mladosti. Ne toliko jako kao u Americi. Tamo su žene mojih godina skrajnute, kao da ih se svet boji. A valjda nešto znači i to iskustvo. Nekada mi se čini da što sam starija, to manje znam i razumem, ali se nadam da sam barem nešto naučila o ljudima.

Uvek mi je zanimljivo kada mi glumci poput vas objašnjavaju kakva je razlika između glume na filmu i u pozorištu?

Ono što je divno u pozorištu je to da je glumac sam svoj majstor. Kad je na sceni, niko mu ne ništa ne može. Reditelj se povlači i scenu ostavlja glumcima. I to je fantastična pozicija – pozicija moći glumca. Glumac je u pozorištu vladar, to je njegov medij. Na filmu je upotrebljen, kao svetlo, ton, scenografija. Deo je jedne veće slike. Glavni kreator je reditelj. Međutim, ono što je kod filma predivno je to da oko kamere gleda ka unutra. Upravo sam o tome pričala sa Mikijem i Jasnom Đuričić i složili smo se da nas sada zanima ta gluma u krupnom planu, i u pozorištu i na filmu. Da, zanimaju nas istraživanja, eksperimenti, avangardne stvari, ali što se glume tiče samo krupni plan. Takva je i predstava koju je Miki režirao. Mislim da je Majkl Kejn rekao da je pozorište operacija nožem, a film je laserom, i to mi se dopalo.

Dugo vas nismo videli u pozorištu. U Beogradu poslednji put pre dvadeset godina u „Pozorišnim iluzijama”. Kakvo je Vaše sećanje na tu predstavu?

Da, tada sam otišla. Probe smo imali u Jugoslovenskom dramskom za vreme martovskih demonstracija 1991. godine. Na probu sam dolazila sa Unkovskim, stanovали smo blizu i nikad neću zaboraviti kako smo prolazili između tenkova na putu ka Pozorištu. Sećam se kako je Žarko Laušević bio aktivan na tim demonstracijama. Dolazio je uzbuđen na probe. Napolju je bila strka – policija, suzavac, tenkovi... U takvim okolnostima – mi smo radili. A onda je krenulo i sve drugo u Jugoslaviji. Na poslednju predstavu sam iz Zagreba u Beograd

putovala dva i po dana, u želji da nekako zadržim normalnost naših života. To je bila surovo naivna, utopistička ideja. Jer, bilo je zapravo gotovo sa iluzijama. Nakon tog puta, kada sam napokon, nakon dva dana, preko Austrije i Mađarske stigla u Beograd, shvatila sam da je kraj, da smo mi – normalni – poraženi i da treba stati. Tada sam rekla da neću više igrati i nismo videli drugu mogućnost Goran i ja nego da odemo. Predstava je imala fenomenalan kraj. Nakon sve vesele zaigranosti na kraju su se čuli tenkovi koji ulaze i u pozorište. Bilo je to jako, jako, jako uzbuđljivo i dramatično vreme. Na poslednjoj predstavi smo svi plakali, i mi na sceni i publika. Znali smo da je kraj, svi. Kraj jednog vremena, kraj zajedničkog života, kraj saradnje, kraj svih dobrih stvari. Počelo je nešto drugo. Za mene je ta predstava jako bitna.

Da li ste razmišljali o povratku, o pozorištu ovde?

Jako mi nedostaje pozorište. I rado bih nešto radila. Postoje neke ideje, samo u mojoj glavi, za sada. Mislim da je to teško organizovati. Jesam radila „Medeju” na Brionima, ali i to je bilo pre deset godina. Te godine idu neverovatnom brzinom. Sigurno ste i vi to приметili! Trebalo bi se opet vratiti pozorištu. Volela bih to. Ova predstava me je podsetila koliko je pozorište potrebno.

Šta lepo i dobro pamтите iz Jugoslavije?

Tu mogućnost saradnje. To kako smo živeli lako i jednostavno. Mi smo poražena manjina. I ne samo ovde, već i u svetu. Svet ne ide ka zajedništvu, već ka podelama i razdvajanjima i splet je igara na snagu. Ne vidim dobru budućnost. To me, kao mamu zabrinjava, kako će sve to izgledati za našu decu.

Kako u takvom svetu sačuvati umetnost, pozorište, glumca?

Ne znam, teško. Ja sedim kod kuće i pišem, ponekad nešto glumim, ali nemam želju za takmičenjem u ovakvom svetu, nemam potrebu i nekako osećam da ovo nije moje vreme. Kao Bob Dilan sam, koji je na pitanje šta ste radili te i te godine odgovorio sa to nije bilo moje vreme. Ovo svakako nije moje vreme, a izgleda da nije bilo ni ono od pre dvadeset godina. Ali, treba pronaći svoj mali prostor slobode. Ništa nam drugo ne preostaje.

POTRESNO SVEDOČANSTVO

Poslednje delo kulture britanske dramatičarke Sare Kejn – „Psihoza u 4:48” (neposredno pošto ga je napisala, izvršila je samoubistvo), u režiji Mirjane Karanović, premijerno je izvedeno 10. maja u Bitef teatru

Naslov označava vreme u ranim jutarnjim satima kada se Kejnova u svojoj depresiji uvek budila, i ovo uznemirujuće i izazovno delo tek je treći komad kulture britanske dramske autorke koji je postavljen na scenama kod nas. Od 2000. godine, kada je prvi put izveden u Londonu, tekst „4.48 Psychosis” igran je na pozornicama širom sveta, u različitim čitanjima i glumačkim podelama od monodrame do grupe koreografisane predstave. U predstavi koja se igra na sceni Bitef teatra, u režiji Mirjane Karanović, igraju Darija Rajšić, Vanja Ejđus i Damjan Kecojević.

Mlada dramska umetnica, Darija Rašić, inicirala je ovaj projekat. „Sa tekstom sam se prvi put susrela 2009, kada sam tražila delo koje bih radila za diplomski, ali sam na kraju diplomirala sa Bergmanovom Jesenjom sonatom. Prvo što me je podstaklo da se pozabavim tekstom Sare Kejn je tema – ona je prisutna u svima nama, a to da niko nije uradio ovo delo kod nas, bio je još veći izazov. Pored toga, podstakli su me i ljudi koje volim da posmatram, da slušam o čemu pričaju, misle, kako se ponašaju. Imam utisak da ljudi jedino reaguju kada je nešto direktno. Danas je teško naići na one iskrene i dobronamerne. Svi su nekako zatvoreni, hladni, uplašeni, sebični, grubi... Ljudi se ne vole međusobno, a to se vidi po načinu kako se opohodimo jedni prema drugima. Svi su nekako digli ruke i niko ne

vodi računa ni o čemu i ni o kome, pa čak ni o sebi. Vodi se stalna borba da se bude prihvaćen, a u stvari treba da se suočimo sa sobom”, kaže Darija Rajšić koja ovim komadom debituje na sceni.

Tekst „Psihoza u 4:48” već godinama je prisutan i u životu Mirjane Karanović jer su postojali planovi da se postavi na scenama – dva puta je trebalo da se nađe u ulozi glumice, oba puta se odustalo, i sada je gledamo u ulozi reditelja. „Čitavog života se trudiš da ispišaš granice svojih mogućnosti i vođen si time kako da proširiš teritoriju kojom se krećeš. Izazovi i ciljevi koje se usudiš da postaviš sebi i ostvariš, koliko god oni izgledali zastrašujuće da često i odustaneš i pre nego što si pokušao, oni te zapravo guraju. U prošlosti sam češće sebi govorila to ne mogu, a nakon iskustva koje imam i životnog puta iza sebe, usudila sam se da krenem i pokušam da budem reditelj”, navodi Karanovićeva.

Ono što im se desilo ovim komadom, dodaje, bio je dug proces približavanja, udruživanja i pronalaženja – uz vrhunski tim ljudi i koprodukciju sa Hartefaktom, postavljanje na scenu Bitef teatra bio je logičan završetak.

„Teško je bilo neke rečenice u određenim delovima prilagoditi dramskoj formi, jer su napisani u pesničkoj, i potrebno je puno snage i energije da se iznese jedan ovako zahtevan tekst”, ističe mlada glumica Darija Rašić. „Ali nije bilo teško da doprem do Sare Kejn, nekako sam sve osetila i bilo mi je jasno o čemu je reč. Tekst ništa ne skriva, sve su poruke i motivi, kao i sama tema, vrlo otvoreno i brutalno dati čitaocu ili gledaocu. I sama sam, radeći na ovom tekstu, prošla kroz razne faze koje su doprinele mom razvoju”, objašnjava ona.

Rečenice koje izgovara Sara Kejn bliske su i rediteljki komada koja veruje da iste misli prolaze kroz glavu mnogima i da depresija nikoga ne mimoilazi bar u nekom periodu života.

„Tekst govori o ogromnom emotivnom bolu i bio je izazov izboriti se sa situacijom u kojoj se osobi više ne može pomoći, sve je već učinjeno i ishod je poznat. Shvatate da je jedini način saosećanje, zapostavljena vrednost u poslednje vreme, valjda zbog toga što su ekonomija i politika postale tako moćan činilac. Zapravo preživeti – ti lično, tvoja porodica, teraju ljude da se što manje obaziru na tuđe patnje, ravnodušnost se širi i udaljava ljude. Ali ne treba okretati glavu, nekada je dovoljno samo nečije prisustvo, ne mora biti velikih reči, dovoljna je ruka da te pridrži”, navodi Karanovićeva.

„Razneseni” (BDP) i „Fedrina ljubav” (JDP) dva su dela autorke koja je na specifičan način obeležila evropski dramski izraz kraja 20. veka, a koja su igrana kod nas na

redovnim repertoarima. „Sara Kejn je težak autor i čini mi se da je naše društvo u ovom trenutku emotivno krhko za tako snažne tekstove. U vremenu kada je preživljavanje i fizičko i duhovno, ključna reč, nije lako suočavati se sa problemima. Razumljivo mi je stoga da se ide ka sadržajima koji te neće stalno udarati u stomak i mislim da vreme tekstova Sare Kejn neće proći”, kaže Mirjana Karanović.

Istog je mišljenja i Darija Rašić, koja rečima „zato što je brutalna i surova” objašnjava (ne)prisustvo Kejnove na domaćim scenama. „Dok sam radila na Psihozi 4:48 ljudi su uglavnom reagovali negativno: „Zašto to radiš, nemoj to, daj nešto veselo dosta je mraka”. Slažem se. Dosta je teških tema. I ja sama želim da nam bude lepo i da uživamo i da se veselimo, ali pored zabave mora se i razmišljati kako se ponašaš – prema sebi i prema drugima. Publika u delu koje smo postavili može očekivati upravo susret sa istinom i emocijama, sigurna sam da će se svako

„Psihoza u 4:48” u Bitef teatru

pronaći u nekom delu predstave, a želim da kada napuste teatar razmišljaju o sebi”, ističe ona.

Dobra umetnost, dodaje Karanovićeva, upravo pomaže da se „presabereš u svojoj glavi, da naučiš kako da biraš staze kojima ideš, da se osećaš bolje i probuđeno. Najstrašnije je što ima mnogo „đubre hrane” kojom se ljudi kljukaju i ne čini im se da od toga može biti štete. Ali jednog dana se samo probudiš sa neizlečivom bolešću, i to se ne dešava samo na fizičkom, već i na duhovnom nivou. Umetnost je ta koja te čuva i štiti, poput imunog sistema”, objašnjava sagovornica.

Mirjana Karanović kaže da je za umetnike bilo i težih perioda, ali je sada gore jer se očekivalo, verovalo i borilo za bolje. „Trebaće mi vremena da zalećim ogromno razočaranje i osećaj izdaje koju su učinili oni kojima sam verovala da će da povedu ovu zemlju nekim zdravijim putem. Ne vidim prostora da se u bilo kom delu sprovede neka ideja, nema plana, niti izgleda da se postavi sistem sa pravilima, sve je od trenutka do trenutka... Ne vidim izvesnu budućnost”, navodi Karanovićeva i ističe da ako ima dobrih stvari u pozorišnom životu, sa finansijski beznadežnom situacijom i atmosferom linča glumaca, onda su to mladi autori koji ipak dobijaju prostor.

Sonja Šulović

Sara Kejn: „Psihoza u 4:48”
Preveo: David Albahari
Režija: Mirjana Karanović
Igraju: Darija Rajšić, Vanja Ejđus i Damjan Kecojević
Koncept scene: Gorčin Stojanović
Kostimograf: Zora Mojsilović
Saradnik za pokret: Sonja Vukičević
Video materijal: Stevan Filipović

NAJLEPŠI SAN

Prvakinja Pozorišta na Terazijama Ljiljana Stjepanović 11. je dobitnica priznanja „Žanka Stokić“, koje dodeljuju Narodno pozorište u Beogradu, dnevni list „Večernje novosti“ i grad Požarevac

„Ponosna sam i srećna. Ko kaže da se ne raduje nagradi ne govori istinu. Ove godine pripala mi je i meni najdraža 'Žanka Stokić', najveća nagrada za čitav stvaralački opus. Ako to neko prepozna, onda ne možete a da ne budete zadovoljni. Imam dosta i 'Čurana' i Nušićevu nagradu za životno delo glumcu komičaru, pa kad bih iz kuće iznela sav metal, stao bi u pola kamiona... Radujem se svakom priznanju kao da sam dobila aplauz više. Mi glumci i igramo za aplauz, pogotovu se u ovoj zemlji time zadovoljavamo jer smo bedno plaćeni i penzije su simbolične“, kaže Ljiljana Stjepanović.

Svaka nagrada bila je najveći aplauz u tom trenutku života i kaže „došla je u pravom momentu“. U vreme velike dileme, dva dana pre „Žanke“, stiglo je i priznanje od gledalaca kablovskih televizija: proglašena je za najomiljeniju i najpopularniju glumicu. „Bila sam na korak da odem i odustanem od svojih uloga, a onda su ove dve nagrade, od esnafa i publike, došle kao vetar u leđa, dale su mi krila da se borim i dalje za umetnost i pozorište, da ima smisla to što radite“, dodaje Stjepanović.

Njeni prvi susreti sa pozorištem bili su mnogo pre upisa Akademije. Deset godina bila je u Dramskom studiju Bate Miladinovića, imala je svega 16 kada je snimala „Muzikante“, a čim je kročila preko praga Pozorišta na Terazijama – zaljubila se u ljude i repertoar i ostala verna toj sceni, i tada kao stipendista i danas kao penzioner sa pet naslova u ovom teatru. „Sudbina je htela da dođem u Pozorište na Terazijama još dok sam bila na Akademiji i ostala sam, bez obzira na to što sam diplomirala sa 'Lejdi Magbet' i što me je profesorka Ognjenka Milićević spremala za dramski repertoar. Na ovoj sceni sam od početka imala dobar osećaj“, zaključuje sagovornica.

O dešavanjima na Terazijama nerado govori, baš kao što joj je bolno kada se priča o lošim odnosima i problemima u bilo kom pozorištu, jer je u njima od malih nogu. „Tužna sam što se sve dešavalo u najblistavijem trenutku za Terazije, koje je prepuno i rasprodato i po tri meseca unapred. Mislim da je sve samo odraz trenutka i da nema veze sa stanjem u pozorištu, već da su se pojavili ljudi koji su napravili revoluciju samo da bi je napravili. Uspeli su u onome što su hteli, oterali su divnog reditelja i posvećenog i poštrovanog upravnika Mišu Vukobratovića. Sada imamo Aleksandra Đaju i nadam se da neće tako postupati prema njemu. U mom životu i odnosu prema sceni ništa se nije promenilo i mi ćemo opstati, bez obzira na loše energije, na pokušaje da se i neka pozorišta ugase, evo kraj je sezone i mi smo i dalje dobri, imamo publiku i prodate karte“, objašnjava Stjepanović.

Dodaje i da nema ljubavi prema poslu, sigurno ne bi toliko trajala. Uz meru kao osnovu, kako na sceni tako i u privatnom životu. „Naravno, podrazumevaju se talenat i iskrenost, poštovanje posla koji radite i kada radite, da to radite svaki put istom snagom.

Šta znači danas u Srbiji biti umetnik?

„Od kada sam počela da se bavim ovim poslom, uvek je bilo velikih teškoća. Ali, čini mi se da u umetnosti vremena nikada nisu bila gora i čak se u vremenu ratova devedesetih nekako nalazio novac, a sada je kultura na poslednjem mestu. To me boli zbog mladosti silne, i divne i talentovane koja ne zna šta će sa sobom, a za umetnika nema ništa gore nego kad nema posla. I plašim se za mladost – i kao majka i kao baka. Pitam se koliko će ovo beznade da traje i gde će ovaj narod da stigne bez kulture“, kaže Ljiljana Stjepanović.

Kada ne bih zaplakala u predstavi 'Cigane lete u nebo', ne bih se više bavila ovim poslom“, kaže ona.

Gluma je za nju najlepša umetnost i smatra da je nepravedno kada se glumci potcenjuju i svode na interpreatore tuđih misli i tekstova. „Glumci nesebično daju svoje biće, svoju dušu, svakom liku i, ako su mudri, od likova koje igraju mogu da uzmu i poneku osobinu, da sebe oplemenjuju i poboljšavaju. Bogatstvo je kad možete da igrate tuđe sudbine i drugačije karaktere nego što je vaš. Bog nam je dao specifični dar, kao da nam je data mogućnost da ubrzano prođemo karmički krug. Svi likovi, na stotine sudbina koje sam odživela za svoj radni vek – i nadam se da ću dobiti priliku još njih da odživim – imali su značaj u nekom delu mog života. Mnogi likovi su mi rasturali dušu, a ostala sam cela i dalje nasmejana, puna energije. Scena je čudesna i na njoj se zaboravi i da ste bolesni i nesrećni, čak i da ste srećni“, objašnjava sagovornica.

Zato je i teško izdvojiti neku od ostvarenih uloga na pozorišnim scenama, kao što je teško izdvojiti i neke od likova koje je tumočila u mnogim televizijskim serijama i za koje je, takođe, dobila gromoglasne aplauze. „O kraljici Mariji, velikoj majki i dobrotvorki, nisam znala mnogo pre nego što smo 1991. na nagovor reditelja Ace Đorđevića i dramaturga Dragane Bošković počeli da radimo predstavu. U to vreme Karađorđevićima je bio zabranjen dolazak u zemlju i mi smo vrlo hrabro ušli u ceo projekat. Drago mi je što se sada, konačno ostvarila njena želja da bude sahranjena pored svog muža na Oplencu. Bio je to i izlet i prilika da se pokažem kao dramska glumica, a i dalje je rado igram. Druga uloga koja mi je trenutno zanimljiva, kada je pozorište u pitanju, uloga je Bearise u „Grku Zorbi“, jer je ona sasvim drugo u odnosu na ono što sam inače radila u životu sa ovim glasom i stasom. Uvek su mi davali neke jake žene, robusne i snažne ličnosti. Beatris je romantična, nežna, suptilna, bez obzira na njen životni put, ostala je čista i ja sam se poigrala glasom i emocijama“, navodi Ljiljana Stjepanović. Na pitanje koju ulogu priželjuje, u dahu izgovara: „Mušku!“ – i uz osmeh kaže da se još niko nije usudio da joj ponudi Šekspira ili nekog dedu od sto leta...

Sonja Šulović

SVAKA SLIČNOST JE NAMERNA

„Svako od nas mora da sačeka neki 'svoj period'. Ja čak ni u snu nisam mislio da je ovo sada 'taj period', ali, eto, ispostavilo se da jeste,“ kaže Nenad Stojmenović

Glumac Narodnog pozorišta u Beogradu, Nenad Stojmenović dobio je, u svega nekoliko meseci, dva veoma značajna priznanja. Početkom januara uručena mu je Nagrada „Petar Banićević“, a potom, u aprilu, i „Miloš Žutić“. U oba 'slučaja', nagrađen je za tumačenje dva lika – Ivana Pavlovića Šatova u drami „Zli dusi“ F. M. Dostojevskog, u režiji Tanje Mandić Rigonat, kao i Džona Vortinga u komediji „Važno je zvati se Ernest“ Oskara Vajlda, u režiji Nikole Zavišića, koje su na repertoaru Scene „Raša Plaović“.

Prestizžno priznanje „Miloš Žutić“ dobili ste za glumačku zaigranost i perfekciju. Jedan kritičar je ocenio da bi taj bard našeg glumišta bio veoma srećan, jer u Vama ima sledbenika kojem je suština poziva važnija od popularnosti?

To je verovatno tako, mada... Da, u jednom periodu karijere, desilo se da sam sa svog glumačkog puta „skrenuo“ malo ka televiziji, snimao sam neke serije koje su u tom trenutku bile vrlo popularne. Prosto, televizija je takav medij i vuče te ka vrsti popularnosti koja meni, možda, nije bila primerena. To kažem zato što sam ja, iskonski, po senzibilitetu, oduvek više pripadao pozorištu. Jer, u njemu postoji posebna lepota, magija; i tu dramska igra, zaista, dolazi do izražaja. Zbog svega toga, baviti se pozorištem – stvarno je privilegija. Sve ovo drugo su, uglavnom, primenjene stvari. Ok, lepo je ako ih ima, a ako ih i nema, opet se ne osećam uskraćenim i ne žalim ni za čim. U tom smislu se stvarno osećam ispunjeno i srećno.

Da li je i u kojoj meri Miloš Žutić, možda, zaslužan što ste se „inficirali“ pozorištem?

Naravno. Prvi put sam ga gledao u „Pozorišnim iluzijama“ u Jugoslovenskom dramskom pozorištu. Posle te predstave, zaista, prvi put sam se zaljubio u pozorište. Sa druge strane, moje pozorišno odrastanje tokom devedesetih bilo je vezano i za Đadov, a Miloš Žutić je, takođe, bio „dadovac“. Evo, baš ovih dana, po Đadovu su izlepljeni plakati nekih njihovih predstava, kao i imena ljudi koji su prošli kroz to pozorište. Veoma mi je drago da je moje ime uvršteno odmah ispod njegovog. Takođe, moj profesor sa fakulteta, koji je sa njim bio veliki prijatelj, rekao mi je da između Žutića i mene postoji velika sličnost. To su neke stvari koje mi veoma imponuju i laskaju. Na sve to, mogu samo da dodam i ovo: svaka sličnost je zaista namerna, jer, po mom mišljenju, Miloš Žutić je, kao glumac i dramska pojava, neko ko može da bude uzor ne samo mojoj generaciji nego i onima koji će doći posle nas. Bio je retka i unikatna glumačka i ljudska pojava.

Na ceremoniji svečanog uručenja Nagrade „Miloš Žutić“ govorili ste odlomak iz Bergmanovog dela „Fani i Aleksandar“, koji se tiče života u pozorištu...

Veliki sam ljubitelj Bergmana. Cenim ga ne samo kao velikog reditelja nego i pisca. „Fani i Aleksandar“ je jedan od mojih omiljenih filmova, a isto je to i kao književno delo. U njemu je veoma lepo opisan život pozorišta i sećam se da je na mene, posle prvog čitanja, ostavio snažan utisak. Bergman je to napisao uzbudljivo i tačno. Lepo je i u tom smislu što nije u potpunosti afirmativno i ne glorifikuje našu profesiju kao nešto što je uzvišeno i veliko. Svaka profesija ima svoje lice i naličje. Život u pozorištu je specifična stvar i drago mi je da je to, što sam govorio, kod publike naišlo na dosta dobar feedback, jer su se ljudi prepoznali u svemu tome.

Iako ste tokom dosadašnje karijere ostvarili brojne značajne uloge, od žirija, izuzev u slučaju ove dve glumačke Nagrade „Miloš Žutić“ i „Petar Banićević“, niste dobijali podsticaje za svoju iskrenu predanost istraživanju granica glumačkog umeća?

Jednostavno, tako se desilo, ali uprkos svemu ne mislim da sam bio marginalizovan i da mi je učinjena nepravda. Mislim da svako od nas mora da sačeka neki „svoj period“. Ja čak ni u snu, nisam mislio da je

ovo sada „taj period“, ali, eto, ispostavilo se da jeste. Svaka nagrada je podsticaj, predstavlja veliku odgovornost i na neki način te obavezuje i za budućnost. Sebe, kao čoveka, doživljavam kao nekog ko se, pre svega, bavi svojom porodicom i pozorištem. Pa, ima li ičega lepšeg od toga? Ja sam pozorišni posvećenik i maratonac. Volim trke na duge staze. Bavljenje pozorištem nije sprint i u tom smislu, mislim da je vreme najbolji pokazatelj. Voleo bih da sve ovo potraje što duže i da glumački put, u budućnosti, zaokružim baš u pozorištu.

Jedan od pozorišnih posvećenika i maratonaca bio je, upravo, i Petar Banićević, još jedno veliko ime našeg glumišta po kojem je nazvana nagrada koju ste pre nekoliko meseci dobili, takođe, za uloge Šatova i Džona Vortinga...

I jedna i druga nagrada drage su mi na svoj način. Nažalost, nisam imao priliku da Peru ozbiljnije upoznam. On je neko ko je sebe gotovo uzidao u temelje ove zgrade. Bio je stvarno snažna glumačka pojava sa veoma bogatim glumačkim repertoarom i svakako što mi je posebno drago, veliki „partizanovac“, kao i ja. Naš kolega Boško Puletić nedavno mi je rekao da je Pera nekada davno, ovde u Narodnom pozorištu, igrao Šatova. To je, takođe, lepa koincidencija. Voleo bih da, u glumačkom smislu, podsećam na njega.

„Zli dusi“ i „Važno je zvati se Ernest“ su potpuno različite predstave. U njima, prema ocenama stručnog žirija, demonstriali ste visok profesionalizam, poštovanje jezika i govora, snagu izraza i osećanja, meru i ukus u igri... Sve to, a naročito mera i ukus, nisu veoma važni samo u profesionalnom, nego i u privatnom životu?

Po mom mišljenju, kada je u pitanju scena, mera i ukus podrazumevaju profesionalnu i etičku posvećenost. Volim i poštujem one ljude koji znaju da svoju priču podrede timu, jer pozorište je timski rad. Sportskom terminologijom rečeno, svako ko izađe na teren, u ovom slučaju na scenu, mora veoma dobro da zna svoju poziciju. Sve dok neko ko je bek, ne poželi da bude centralhalf ili centrarhalf ne poželi da bude golman, mislim da stvari mogu da funkcionišu. Pitanje mere i ukusa u pozorištu je isto kao i u životu, a to je način funkcionisanja u odnosu na drugog čoveka.

U matičnom Narodnom pozorištu trenutno igrate u desetak komada čiji su autori Šekspir, Meša Selimović, Ljubomir Simović, Euripid, Tenesi Vilijams... Koga bi voleli da dodate ovom nizu?

Što se tiče autora u čijim delima nisam igrao, maštam o „Besnilu“ Borislava Pekića, „Romanu o Londonu“ Miloša Crnjanskog...

Mikojan Bezbradica

TIKER

Radovi na rekonstrukciji i izgradnji zaštićenog, starog dela zgrade Narodnog pozorišta u Subotici počeli su 12. aprila, nakon dve godine pauze u realizaciji ovog kapitalnog projekta, izjavio je gradonačelnik Subotice Modest Dulić. Radove će, prema ranijim najavama, finansirati Fond za kapitalna ulaganja sa 150 miliona dinara, dok će u naredne tri godine za potrebe Pozorišta biti obezbeđeno ukupno 500 miliona dinara. „Dakle, nastavljamo izgradnju starog dela, a tokom gradnje ući ćemo u izmenu postojećeg projekta, sa idejom da ga sa što manje invazivnih poteza prilagodimo novonastaloj situaciji i sredstvima sa kojima, aproksimativno, raspolažemo. Ukoliko ne bude trebalo, ništa se neće rušiti“, rekao je Dulić.

U niškom Narodnom pozorištu premijerno je izvedena predstava po komadu hrvatskog književnika Ive Brešana "Veliki manevri u tjesnim ulicama". Predstavu je režirao upravnik niškog pozorišta Ivan Vuković, a radnja je smeštena u Šibenik početkom 20. veka. Komad je raden po uzoru na renesansne komedije i ovo delo odobrano je u dogovoru reditelja i pozorišnog ansambla. U ovoj komediji zabune sa razigranim zapletima igra 12 glumaca. Nema glavnih uloga, već su sve podjednako značajne. Najveći izazov za glumce bila je igra na dalmatinskom dijalektu. "Drama Veliki manevri u tjesnim ulicama" pravu izvedbu je imala u Zagrebačkom gradskom kazalištu 1990. godine. Ovo je njeno prvo izvođenje u Srbiji.

Premijera predstave Leonarda Gersša „Leptiri su slobodni“ u režiji Nenada Gvozdenovića izvedena je 10. aprila u Zvezdara teatru. Uloge u priči o ljubavi i odrastanju tumače: zvezda našeg glumišta Tanja Bošković, koja je ovaj komad već igrala u Ateljeu 212, pre više od deset godina, i diplomci Fakulteta dramskih umetnosti - Nina Janković, Miodrag Radonjić i Stojan Đorđević. Scenografiju je radio Zoran Čalić, dok su muziku specijalno za ovu predstavu komponovali Novak Ašković i Milan Vranešević. Producent je Agencija JBM Kanion iz Paraćina.

Novi poduhvat Pozorišta Puž – „Uspavana lepota“ po tekstu Branislava Miličevića i u režiji Slobodanke Aleksić premijerno je prikazana u nedelju 14. aprila. Predstava je opisana kao klasika za decu: klasična muzika, klasičan balet, klasičan kostim, klasična bajka, ali u klasičnoj Brankovoj obradi. Princeza Ružica ubola se na začarano vreteno i zaspala. S njom je zaspao čitav dvor osim kralja Branka koji pati od nesanice. U rešavanju sukoba s nevaljalom vilom Vilenom (Isidora Minić) pomaže mu dečiji hor malih vilenjaka i veliki vilenjak, Veseli Vili (Raša Vujović). Ovo je Branku četvrta uloga kralja. Prvi put se kompozicije Dvoržaka, Griga i Mocarta pevaju na stihove dečije poezije. 9 poznatih starih majstora ozbiljne muzike, 10 poznatih kompozicija i arija. Scenograf je Aleksandar Veljanović, a kostime je osmislila Snežana Šimić. U predstavi igraju: Isidora Minić, Branko Kockica, Radovan Vujović, Goran Stanić, Ivana Radošević i hor „Pužića“.

U aprilu je na sceni Ujvideki Sinhaza/Novosadskog pozorišta premijerno izvedena predstava „Opera ultima“ po Bomarševim delima "Figarova ženidba" i "Seviljski berberin" u adaptaciji i režiji Kokana Mladenovića. Mladenović kaže da je pomoću dela "Seviljski berberin" i "Figarova ženidba" Pjera Bomaršea želeo da prikaže današnju situaciju u društvu, kroz prizmu jednog pozorišta kom država diktira repertoar. U predstavi „Opera ultima“ igra gotovo ceo ansambl Novosadskog pozorišta: Ede Sabo, Zoltan Širmer, Emina Elor, Aron Balaž, Gabor Pongo, Agota Siladi, Livia Banka, Atila Giric, Gabriela Crnković, Ištvan Kereši. U predstavi će igrati i: Tamaš Hajdu, Daniel Husta, Daniel Gambaš, Atila Nemet, te studenti Akademije umetnosti u Novom Sadu: Timea Lerinc, Judit Laslo, Emeše Nadabonji i Arnold Pap. Kostime potpisuje Marina Sremac.

Opera i teatar Madlenianum premijerno je 21. aprila prikazao komad Branislava Pipovića „Plavi andeo“ u režiji Erola Kadića. „Plavi andeo“ je dramski tekst Branislava Pipovića, nastao prema motivima romana „Profesor Unrat“ Hajnriha Mana. Ovaj roman iz 1905. godine bio je i inspiracija za film „Plavi andeo“, prvi nemački zvučni film, koji je u filmsku istoriju ušla tada nova zvezda, čuvena Marlen Ditrih. Predstavu je režirao Erol Kadić, scenograf je Zorana Petrov, kostimograf Ivanka Krstović, a koreograf Milica Cerović.

58. STERIJIJINO POZORJE

POVRATAK KUĆI

Problem je koncepcija i ozbiljna analiza, promišljanje šta je to dramski tekst danas, šta je pozorište danas, za nas. I u kojoj su oni vezi.

Igor Burić

Poslednjih godina priča o Sterijinom pozorju uvek može da počne od početka. Osnovano je 1956. godine u Novom Sadu kako bi se dalo na značaju, prisutnosti i razvoju domaćeg dramskog teksta, kojeg do tada jedva da je bilo na pozorišnim scenama.

Misija uspešno obavljena, uvršćeni čak i klasici domaće dramaturgije, a onda, kad je sve bilo, kako danas svedoče učesnici ili bar njihova sećanja, kao iz snova – dinamično, živo, aktuelno, prestižno – počele su prve razmirice, okončane, istorijski gledano, vrlo brzo. Raspadom zemlje, raspadom Sterijinog pozorja kao jugoslovenskih igara.

Ponovo istorijski gledano, sada nešto duži period, traje konsolidacija ove i dalje – po mnogo čemu – stožerne i prestižne kuće festivala, ali i drugih važnih delatnosti kao što su dokumentacija, periodika, međunarodni centar...

Kada su se topovi ohladili, početkom dvehiljaditih, nakon poluvekovne tradicije, umetničko rukovodstvo je festival otvorilo pitanjima identiteta u specifičnosti posleratne kulturne preraspodele, pitanjima doraštosti vremenu i izazovima novih teatarskih tokova.

Uvek na velikom udaru kritike, čak i posle novih samozaplitavanja/samorasplitanja u umetnička veća i propozicije koje su trebale da pomire razlike i sačuvaju privi-

legije domaćeg dramskog teksta naspram najboljih domaćih predstava, zamah je potrošen, Sterijino pozorje popustilo pred logikom „male bare...” i, kako reče ovogodišnji selektor, povratak kući se sam nametnuo kao tema.

Ali, da i tu priču odmotamo ispočetka. Igor Bojović je na mestu selektora zamenio Kseniju Radulović. Uprava se odlučila da odustane od svakog vida umetničkog vođstva, dalje „konceptualizacije” Sterijinog pozorja, pa je selektoru ukinuta institucija umetničkog direktora, uvedena nakon gašenja institucije umetničkog veća. U međuvremenu, promena je i uprava, pa se Bojovićev polukružni zaokret preklonio sa „godinom rimske kulture”, što je samo dodatno zbunjivalo u sad već decenijski aktuelnom sterijan-skom flukusu.

Već po njegovoj profesionalnoj vokaciji, bilo je jasno (dakle, već i staroj upravi) da će novi selektor voditi više računa o dramskom pismu, o praištvima kojih mu je, zacrtano trenutnim propozicijama objedinjenih kategorija nacionalne drame i pozorišta, dobre one ili ne, bilo dovoljno tri. Iako se ovoga selektori najviše boje – da li će biti tri dovoljno vredne i da li će se pozorišta, poput onih jugoslovenskih, takmičiti ko će proizvesti bolju – Bojović se odlučio na čak četiri („Sunce tuđeg neba” Milovana Mračevića, „Konstantin” Dejana Stojiljkovića, „Grebanje ili kako se

Pedeset i osmo Sterijino pozorje održano je od 25. maja do 3. juna u Novom Sadu. Selektor Igor Bojović je za zvaničnu konkurenciju odabrao devet predstava. Za nagrade su se takmičili „Čarobnjak” Fedora Šilija, u režiji Borisa Liješevića (Narodno pozorište Sombor); „Sunce tuđeg neba” Milovana Mračevića, u režiji Aleksandra Lukača (Puls teatar, Lazarevac); „Konstantin” Dejana Stojiljkovića, reditelja Juga Radivojevića (Narodno pozorište u Nišu i Narodno pozorište u Beogradu). U selekciji su bili i „Virus” Siniše Kovačevića, u režiji Hakoba Kazančjana (Teatar mladih iz Jerevana); Nušićeva „Gospoda ministarka” u režiji Olivera Frljića (Satiričko kazalište „Kerempuh”, Zagreb). Učestvovali su i „Zona Zamfirova”, po delu Stevana Sremca, u adaptaciji i režiji Kokana Mladenovića (Pozorište na Terazijama); Čehovljev „Galeb” u režiji Tomija Janežića (Srpsko narodno pozorište, Novi Sad) i Šekspirov „Otel” u režiji Miloša Lolića (Jugoslovensko dramsko pozorište). „Grebanje ili kako se ubila moja baka” po tekstu Tanje Šljivar, u režiji Selme Spahić (Hartefakt fond, Bitef teatar i Bosansko narodno pozorište iz Zenice) povučeno je iz konkurencije.

ubila moja baka” Tanje Šljivar, „Čarobnjak” Fedora Šilija). Ako se uzme u obzir da je Kokan Mladenović napisao praktično novi dramski tekst, istina prema delu Stevana Sremca („Zona Zamfirova”), onda se broj praištvima gotovo udvostručio. Iako je, kako to obično biva, upitanosti bilo i pre Festivala, reklo bi se – sjajna sezona!

A onda je nova uprava Sterijinog pozorja odlučila da Festival otvori Emir Kusturica. Poslovično ljubopitljive novinare prilikom saopštavanja ove vesti, pomalo zlurado, pitali su: „Nemate komentar? Pitanje?” Selma Spahić, rediteljka predstave „Grebanje...” je imala. Lično se izuzela iz selekcije, što je na kraju rezultiralo i povlačenjem predstave Bosanskog narodnog pozorišta Zenica, Bitef teatra i Fonda Hartefakt.

Jedva dočekao da zapravo ima o čemu da govori, Emir Kusturica, kojem je izgleda kao u onom poznatom vicu o đaku koji kasni u školu usput sve nešto pucalo, vadi svoj telefon i otvara Sterijino pozorje es-em-es „besedom” o vojvodanskoj reprezentaciji (čitaj deklaraciji) u kojoj ni najdobronamerniji nisu mogli da ne primete izostanak Danila Kiša, Aleksandra Tišme, Vaska Pope, Laze Kostića...

Međutim, pokazaće se da je mnogo više od sveg publiciteta Sterijinom pozorju trebala ta predstava, taj tekst, jer je tas na vagi „domaćeg, a svetskog” opasno potegao dole. Mračevićevo „Sunce tuđeg neba” u režiji Aleksandra Lukača i Puls teatra iz Lazarevca, niški „Konstantin”, „Virus” iz Jermenije (a prilično su loše prošle i dve od tri predstave iz međunarodnog programa Krugovi – osiječki „Unterštat” i banjalučka „Hasanaginica”), zadovoljavaju minimume dramskih i pozorišnih kvaliteta. Još važnije, te predstave ne samo da govore o prošlosti, nego kao takve i dolaze. U svetlu izabranih najuspelijih pozorišnih ostvarenja sezone – „Galeb” Srpskog narodnog pozorišta, „Otel” Jugoslovenskog dramskog pozorišta (a neiza-

branih je, nažalost, ostalo još) – one su poput muzejskih relikta. A ako su muzeji referentna mesta naše brige o kulturnoj baštini, onda i laici znaju da se Sterijinom pozorju ne piše dobro.

Nije problem selektor, nije problem selekcija, to je sve stvar jednog ciklusa, stvar nadahnuća. Problem je koncepcija i ozbiljna analiza, promišljanje šta je to dramski tekst danas, šta je pozorište danas, za nas. I u kojoj su oni vezi.

Koje radnje i funkcije dramski pisac kao „ugrožena vrsta” treba da preduzme na sebi, a koje društvo, kako bi preživeli bez toga da najbitnije kuće i festivali ne postanu rezervati?

Zašto „babe i žabe” na jednom mestu? Koji bi danas bio primarni cilj domaćeg pozorišta uokvirenog Sterijinim pozorjem, ako je to nekad bilo podsticanje dramskih autora?

Takmičenje, prestiž, termini su namerno upotrebljeni nekoliko puta. To je isto zanimljivo mesto. Žiri u meritornoj ulozi, pa jedne godine propusti da evidentira razvoj, promenu obrasca dramskog teksta („Kukavičluk” Olivera Frljića u NP Subotica), druge zapostavi glumce i druge scenske autore (nedodeljivanje nagrada), a treće kao najbolju nagradi jednu suštinski komercijalnu predstavu. Kod nas se još uvek ne vidi savremeni senzibilitet glumačkog čina, rešenje scenskog prostora kao scenografija, priručnost „odeće” i „garderoberskih” rešenja kao kostim...

Čak i ako je domaći dramski tekst, sa ogromnim nevoljama pri definisanju „domaćosti” pojedinih autora koji su pripadali širem kulturnom području, drugim državama i republikama, sigurna kuća Sterijinog pozorja, festivalski pojam doma, onda je on i dalje sagrađen na drumu.

Kažem drumu, jer mi još ni puteve nemamo, a „šteli” bi. Biće, samo još malo da se pretvaramo, da uspostavimo neke nove snove, sećanja i mitove.

Uvod u bogat prateći program bilo je otvaranje izložbe pozorišnog plakata i grafičkog oblikovanja u donjem foajeu Scene „Jovan Đorđević”. Od 25. maja do 3. juna, u deset dana realizovano je, uz festivalski takmičarski deo, više od 50 programskih jedinica.

U Studiju „M” interaktivnom umetničkom instalacijom „Dnevna soba” predstavljeno je delo konceptualne umetnice Marine Abramović. Gosti Pozorja su bili i Sterijanci, dobitnici najvećeg broja Sterijinih nagrada u kategoriji glume, Milena Zupanić (1971, 1975, 1979, 1985, 1990), Pero Kvirgić (1956, 1959, 1971, 1989) i Mihailo Miša Janketić (1988, 1992, 1994, 2005), sa kojima je razgovarao reditelj Voja Soldatović. Organizatori su u program uvrstili i Međunarodni simpozijum pod nazivom „Pedagogija i izvođačke umetnosti”, kome je prisustvovalo više od 20 učesnika, kao i nekoliko umetničkih radionica sa gostima iz inostranstva.

Jubilarno 40. Pozorje mladih: ispitne predstave studenata Akademije dramskih umetnosti iz osam visokoškolskih institucija iz regiona, igrale su se u Kulturnom centru i Pozorištu mladih. Od 26. maja u foajeu Pozorišta mladih u, kao deo pratećeg programa festivala, otvorena je izložba „Ludus: Foto-fragmenti sećanja – 20 godina kasnije”. Uvid u proleće decenije, dešavanja, previranja (socijalna, politička, umetnička, teatarska), podsećanja na ljude i događaje pružile su fotografije koje potpisuju, između ostalih, naši najznačajniji umetnički fotografi poput Vesne Pavlović, Đorđa Tomića, Vukice Milkače...

Odluke o Sterijinim nagradama 58. Sterijinog pozorja doneo je žiri koji su činili Predrag Ejodus (predsednik), Dragana Bošković, Cisana Murusidze, Miodrag Tabacki i Stevan Koprivica.

Većinom glasova žirija odlučeno je da je „Zona Zamfirova”, najbolja predstava festivala. Sterijina nagrada za tekst savremene drame dodeljena je Fedoru Šiliju za tekst predstave „Čarobnjak” Narodnog pozorišta u Somboru. Predstavu je režirao Boris Liješević, kome je pripala i Sterijina nagrada za režiju.

Za najbolja glumačka ostvarenja Sterijinu nagradu su dobili Nebojša Dugalić – za ulogu Hadži Zamfira u predstavi „Zona Zamfirova”, Saša Torlaković za ulogu Tomasa Mana u „Čarobnjaku”, Jasna Đuričić za ulogu Irine Nikolajevne Arkadine u predstavi „Galeb” Srpskog narodnog pozorišta u Novom Sadu i Ivan Bosiljić za ulogu Maneta u „Zoni Zamfirovoj”.

Sterijina nagrada za scenografsko ostvarenje pripala je Aleksandru Deniću za predstavu „Konstantin” Dejana Stojiljkovića, u režiji Juga Radivojevića i izvođenju Narodnog pozorišta u Nišu i Narodnog pozorišta u Beogradu. Za kostimografiju u istoj predstavi nagrađeni su Bojana Nikitović i Stefan Savković. Najboljom originalnom scenskom muzikom proglašen je učenik Marka Grubića za „Zonu Zamfirovu”, a za koreografiju u toj predstavi Sterijinu nagradu dobila je Mojca Horvat. Specijalna Sterijina nagrada za predstavu u celini dodeljena je „Galebu” SNP-a, prema tekstu Antona Čehova, u režiji Tomija Janežića.

Nagrada iz Fonda „Dara Čalenić” za najbolju mladu glumicu pripala je Ivani Popović za ulogu Zone u „Zoni Zamfirovoj”, dok je isto priznanje za mladog glumca dobio Marko Marković za više uloga u predstavi „Čarobnjak”. Prema odluci žirija Nacionalne sekcije Međunarodnog udruženja pozorišnih kritičara, u kojem su Igor Burić, Vladimir Kopić i Boban Jevtić, nagrada Okruglog stola ovogodišnjeg Pozorja za najbolju predstavu dodeljena je „Galebu” SNP-a.

Sterijina nagrada za pozorišnu kritiku „Miodrag Kujundžić” dodeljena je Bobanu Jevtiću za tekst kritike „Prazna recitovanja”, objavljen u NIN-u, odlučio je žiri u sastavu Svetislav Jovanov, Nina Popov i Slobodan Obradović. Nagradu novosadskog Dnevnika za umetničko ostvarenje dobio je Tomi Janežić za režiju „Galeba”, a Nagrada „Zoran Radmilović” za glumačku bravuru, koju dodeljuje Kompanija „Novosti”, pripala je Slobodanu Stefanoviću za ulogu Manulača u „Zoni Zamfirovoj”.

SAMO NE KOMPOMITOVATI SVOJ GLAS I STAV

Fedor Šili dobitnik je ovogodišnje Sterijine nagrade za originalnu dramu „Čarobnjak“, u režiji Borisa Liješevića i izvođenju Narodnog pozorišta Sombor

Drama „Čarobnjak“, koju je napisao Fedor Šili, neočekivani je pogled mladog čoveka današnjice na velikog, svevremenog, književnog genija Tomasa Mana. O tom mladom dramskom piscu ostaće upamćeno i to kako je, juna 2013. godine, krajnje nenametljivo i totalno – ali istinski – pankerski zgružvane kose, ogrnut vijetnamkom, tihim korakom izašao na scenu Srpskog narodnog pozorišta da primi svoju prvu Sterijinu nagradu... Kaže da su mu najveći srpski dramatičar i nedovoljno poznati prozni pisac Nušić, te engleski prozaist Pi Dži Vudhaus važni koliko i Elias Kaneti i dva Tomasa – Man i Bernhard...

Govorio je najpre o tome, kako je „Čarobnjak“ prohodao somborskom scenom... „Komad sam napisao na trećoj godini dramaturgije. Manove knjige koje sam pročitao i njegova biografija bili su osnova za priču o princu nemačke književnosti u jednom trenutku, a onda, nekoliko godina kasnije, zabranjenom i prognanom piscu. Porodični sukob, zanimljivo opisan u njegovom dnevniku, bio je jedna od linija koje su me vodile. Man, između ostalog, piše da je uvek mislio kako kćerke nisu ništa ozbiljno, da je u sinu više poezije, da je sin nastavak, a onda je imao daleko teži odnos sa sinovima, dok je sa kćerkom bio sasvim korektan. Kad se taj nemir stavi u kontekst sa pričom o umetniku koji mašta o običnom, eto sukoba sa celim svetom... Napisao sam dramu koja u sebi ima i biografsko, i fiktivno, i književno... Manova kćerka, Monika Man, napisala je, inače, da je on često brkao stvarnost, govorio bi da mu se dogodilo nešto što je zapravo napisao ili da je napisao nešto što mu se uistinu desilo u stvarnom životu. U svemu tome, svim tim razmišljanjima, stvorila se priča o umetniku uopšte... Kada je

počeo rad na predstavi, pustio sam ih. Bio sam u pozorištu negde na samom početku proba, da se upoznamo... Ali – imao sam poverenje i u glumce i u reditelja Borisa Liješevića. Nisam od onih ljudi koji misle da piscima ide sve od ruke. Na probi sam im tad i rekao da ja nisam pametniji od njih, ja sam napisao tekst, a oni mogu da ga interpretiraju, i ja ću biti srećan da vidim kako su ga oni pročitali?”

Iz kog osećaja se uopšte piše ovakav komad?

Najbitnija stvar u pozorištu je postići emociju. Nadam se da naša predstava bude neke emocije, da ljudi nisu besćutni pred genijem koji je nemoćan zbog samoubistva sina, nemoćan jer gubi svoju zemlju, sve što ima... U nekim od tih priča može se pronaći svako od nas... Jedini moj odgovor na to zašto sam napisao ovaj komad je da je mene to zanimalo i jedino što mogu da savetujem mladima u ovom poslu jeste da se bave onim što ih zanima, jer se odmah vidi ako nema iskrenog osećanja. Ako misliš: ovo je sada popularno – ovo nije, onda u startu kompro-

mituješ svoju autentičnost. Ako pišeš i govoriš nešto iskreno, bez obzira na to koji je žanr, to može da se prepozna jer je autentično i iskreno. Naravno, desi se nekada da neke dobre predstave ne zažive, nekad te zapanji šta sve nije opstalo na repertoaru. To je nešto nad čim mi nemamo nikakvu kontrolu. Napiši ono što te zanima, krajnje je apartno napisati komad o Tomasu Manu, ali mene je to zanimalo. Dok sam bio na akademiji, stalno sam „visio“ u pozorištu, gledao sam razne predstave, video razne trendove, čitao razne drame, ali sam pisao samo ono što me zanimalo.

Kako pisac, ako nije već etabliran, dolazi do reditelja i pozorišta i gde su naši dramski pisci kada javno i odgovorno treba stati iza nekih važnih reči?

Do reditelja se dolazi tako što tekstove šalješ pozorištima i samim rediteljima. I onda se čeka. U principu izgleda lako, samo treba pisati i slati. Ako imaš nešto dobro, prepozna se. Imamo puno mladih dramskih pisaca i nema tu nekog velikog problema. Što se tiče javnog i privatnog, ja se vrlo trudim da se ne bavim privatnim. Moj lični stav je moje delo, to je javno, ali ne osećam lično potrebu da se posebno izjašnjavam o nekim javnim stvarima. Tako sada osećam, a može to vremenom i da se promeni. U ovom trenutku mislim da je moje delo javno, a moje mišljenje privatno. Imamo dosta politički aktivnih ljudi, pa i u umetnosti, ne kažem da greše ti koji javno iznose svoje političko mišljenje, ne mislim da je to pogrešno. Zapravo, nema univerzalne formule kako umetnik, pa i pisac, treba da se postavi javno. Samo je važno ne kompromitovati svoj glas i stav.

S. Miletić

Hristića, u režiji Miroslava Belovića. To mi je najdraža nagrada. Dobila sam i Zlatnu arenu u Puli i nagrade na glumačkim svečanostima u Nišu, ali ova mi je najdraža. Novi Sad je moje rodno mesto i možete misliti koliko mi znači kada sam je ovde dobila.”

Od 2004. ustanovljena je na Sterijinom pozorju Nagrada „Dara Čalenić“ za najbolju mladu glumicu i najboljeg mladog glumca. „Moj glumački početak je bio veoma težak“, kaže gospođa Dara. A kako se nagrade uvek dele najznačajnijim, mladim koji tek pokazuju svoje talente i kada su izuzetni ne dobiju ništa, tako smo moj suprug i ja odlučili da deo kamate od ušteđevine dajemo kao nagradu glumici i glumcu do 30 godina. To smo predložili upravi Sterijinog pozorja i oni su prihvatili. Veoma sam srećna zbog toga i što sam bila u situaciji da to uradim. Isto bi uradio svaki glumac koji bi bio u mogućnosti.

Ima li uloga za kojima žalite?

„Ima. Žalim što nisam odigrala Nušićevu Gospođu ministarku i Sterijinu Femu u 'Pokondirenoj tikvi'. Reditelji su prolazili pored mene, ali druge su dobijale uloge. Teško mi je kada se toga setim, zato ću citirati Femu – to je ona situacija kada mangupci dođu u njenu kuću, a tu je i njena ćerka. Fema ih dočekuje i kaže: 'Ko je to nama došao! Ta izvolte se razuzuriti, samo se raskomotite, kao kod svoje kuće. A ti idi u kujnu i peci krofne!' Ko zna. Možda je ovo moje poslednje Pozorje, pa neka i to ostane zabeleženo.”

Pero Kvrgić je jedan od najznačajnijih glumaca u Hrvatskoj. Rođen je 1927. godine u Srpskim Moravicama u Gorskom Kotaru. Počeo je da glumi u partizanskim druženjima sa 17 godina. Nakon susreta sa rediteljem Brankom Gavelom kreće profesionalna karijera u Zagrebu. Od Joneskovih „Stolica“, preko Držićevog „Dunda Maroja“, do Strindbergove „Sablasne sonate“ i „Glorije“ Ranka Marinkovića... Pero Kvrgić neumoran je i u osamdeset sedmoj godini života. Koje Sterijino pozorje najbolje pamti?

„Sa najviše radosti sećam se prvog Sterijinog pozorja. Ako se ne varam, bilo je to 1956. godine. Dobio sam tada Sterijinu nagradu i bio sam najmlađi među nagrađenima. Sećam se da su nagrade dobili i Milan

Ajvaz, Viktor Starčić, Branko Gavela i gospođa Ravasi.

Bilo je isto kao i sada. Bili smo jako uzbuđeni. Sećam se da je u pauzi Gavela ušao u našu garderobu, grdio nas je: 'Kaj to delate? Publika se smije! Ovo nije komedija!' Ali kad smo dobili nagrade, bilo mu je drago. Govorio je kako je on dobio nagradu za prošlost, a Kvrgić za budućnost. Sada je ta budućnost prošlost.

Sterijina nagrada je bila moja prva glumačka afirmacija. Mnogo mi o je značila u karijeri.”

Seća se i rada sa Gavelom: „Gavela je bio veliki majstor. Tražio je fineše. Radio sam sa njim jednu ulogu – igrao sam poljskog židova. Nismo znali kako poljski židov govori, pa smo zajedno tražili pravi način, tražili smo posebno izražajni jezik i nalazili originalnost.”

Razmišlja kako i koliko se pozorište promenilo za sve godine njegovog bavljenja glumom. Danas je režiser „bog i batina“! Onda su režiseri poštovali autora. Tažili su ono što je između redova i ispod teksta.

Šta pozorište danas znači glumcima, šta publici?

„Nama starijim glumcima znači zdravstvenu terapiju. Glumeći, osvežavamo moždane vijuge i održavamo fizičku kondiciju. Publici znači drugačije. Ono oslikava život jer nekada se neke stvari u pozorištu bolje vide i razumeju nego u životu.”

Dara Čalenić i Pero Kvrgić, doajeni i legende, zajedno na 58. Sterijinom pozorju. Zbog ovakvih susreta vredi u vreme festivala biti u Novom Sadu.

Olivera Milošević

JEDINI IZLAZ JE U IZRAŽAVANJU OSOBNOSTAVA

Linda Begonja i Borko Perić, Dara i Čeda u zagrebačkoj „Gospodi ministarki“, Satiričkog kazališta „Kerempuh“ – na 58. Sterijinom pozorju

Šteta što je samo sterijanska publika, isprativši je dugotrajnim aplauzom, znala da prepozna kvalitete zagrebačke „Gospode ministarke“ u režiji Olivera Frlića, jer svi drugi žiriji su je ignorisali, tako da je prošla bez ijedne jedine festival-ske nagrade!

A poštenije i tako ozbiljno promišljene predstave po domaćem dramskom tekstu, uz izuzetno poštovanje samog Nušića, a u izvođenju nekog „stranog“ ansambla, nismo imali prilike da vidimo u skorije vreme. Prvi put smo gledali Živku koja na početku predstave nije opajdara preobučena u svilu, nego ipak pristojna gospođa, pošto Frlić još jednom potencira: najopasnija je ta srednja klasa, ti lažni salonski anarhisti, zapravo konformisti teškaši...!

Srbima po zanimanju, kojima je uvek sumnjiva „frljičevština“, ovoga puta pride rasla je paranoja zbog u predstavi izvedenih srpskih, kafanskih umotvorina, dok je antiratnim profiterima krajnje sumnjiva bila slaba vidljivost titla na hrvatski u čemu su videli sabotažu aktuelne vlasti i samog Pozorja. Ništa manje glava pak ne boli od stručnjaka koji tvrde da ta predstava ima smisla jedino u Zagrebu! O predstavi i centrifugalnom (pozorišnom) životu u Srbiji i Hrvatskoj govore glumci „Kerempuha“, Linda Begonja i Borko Perić – Frlićevi Dara i Čeda na koje bi Nušić – jamačno – bio vrlo ponosan...

„Nevjerojatno je koliko je aktuelan Nušićev apsurdni sustav, jedan potpuni peripetuum mobile koji se okreće, obnavlja i opstaje, a nevjerojatno je i to koliko

Borko Perić

se njegov tekst može igrati na moderan način. Ono što je nas zanimalo u toj igri je da se dobije suluda brzina, u okviru koje opet glumac može reagirati emotivno. To je groteska, ali je i kolaž, sustav igre koji može biti onakav kako je ko išao dalje u metafiziku i naličje lika. Tekst je birao sam Frlić – a radili smo mi već sa odličnim redateljima od Milera, de Bree do Madelija – dok je sama Živka dugo godina bila velika želja i glavne glumice u predstavi Elizabete Kukić. Ja sam već imala scenski dodir sa srpskim jezikom. Igrala sam vojvođansku curu u 'Pijanoj noći 1918.' kod Lenke Udovički. Kolega iz predstave Nebojša Glogovac puno mi je pomagao tada, a na 'Ministarki' lektor nam je bio Bogdan Diklić. Do besvijesti smo izgovarali brzalice, čokančice, to „č“ i „ć“, koje mi u hrvatskom principu ne razlikujemo, baš kao ni dužine. Zanimljivo je da je medije najviše intrigirala priča sa prijevodom, bilo je to u trenutku kada je bilo puno polemika oko toga da se srpski, bosanski i crnogorski TV sadržaji moraju titlovati. Titl na našoj predstavi bio je Oliverov komentar na sve to. Meni je to lijepo, jer on daje predstavi dodatnu dimenziju, formu igranog filma. Gledaš gore i imaš neku drugu vizuru,” priča Linda Begonja.

Linda Begonja

Na pitanje, vidi li kakav izlaz iz sveopšte i uvredljive marginalizacije i provincijalizacije pozorišta i kulture, Begonja kaže: „Ne vidim izlaz, osim u izražavanju osobnog stava, mislim da jedino to ima smisla... Na snazi je veliki strah i indiferentnost, otupljenje u ljudskom smislu, da više ne reagiraš na tuđu nesreću i nevolju, jer je i tebi toliko loše. Prije se nisam sa Oliverom (Frlićem) slagala u tome, čemu toliko izražavanje političkih stavova, stalno smo se oko toga raspravljali, jer ja nisam toliko politična. Onda sam u Kranju gledala njegovu predstavu o ljudima koji su izbrisani, koji su nestali, bilo me toliko stid. Bilo mi je drago da me nisu tamo prozvali, jer je predstava interaktivna, osjetila sam da ta moja apolitičnost nije dobra. Ne moraš reagirati kroz sustav politike, nego kroz, evo, nekakav umjetnički čin, da je to naš minimum i moralna obaveza, bar bi trebala biti u domenama posla kojim se baviš. Jednostavno, sustav djeluje kroz nas i uništava nas, a u isto vrijeme mi smo poslušni, mislim i na institucije, i na sve, i svugdje je to isto, to klatno uvijek se njiše, a mi se njišemo u skladu s njim.”

Borko Perić kaže da je „bio posebno vezan za Nušića kroz osnovnu školu, iako nije bio na popisu literature. U ono vrijeme su se čistile knjižnice od starih knjiga i ja sam je našao na nekoj hrpi i, ne znam zašto, odnio doma. Čuvao sam je i kad je moja supruga Dora del Bianco adaptirala tekst – radila je upravo na tom primjerku. Oliver je prekrasno vodio probe, Elizabeta koja igra Ministarku bila je odličan pokretač ansambla i, što je najvažnije, publika voli ovu predstavu. Do Sterijinog Pozorja u Novom Sadu izveli smo je šezdeset puta, a premijera je bila u drugoj polovini rujna (septembar). Frlića znam sa Akademije, radili smo jedan njegov ispit zajedno i tada se već vidjelo da odskāče od svoje generacije, po svemu. Kod njega je zanimljivo to što ga ljudi izvana, koji ga ne poznaju, koji nisu dio procesa, doživljavaju preko svega onoga što je spolja, zgodnih provokacija za medij-sku upotrebu“, dodaje Perić.

Na propitivanje o tome kuda ide ovaj svet sa – navodno – velikim slobodama Perić kaže: „Svi uvijek pričaju isto, nema para, kriza, moramo se stisnuti, ma to nije samo sada, traje već dvadeset-trideset-četdeset godina, pitaš mamu i tatu, baku i djeda, svi ti isto odgovaraju – uvijek bilo tako. Danas malo ljudi radi, a od onih koji rade – malo njih radi to što voli, a osim toga su i potplaćeni. Kazalište daje slobodu, to je carolija koja mijenja ljude. Mene je uhvatilo, začaralo, ja sam se zaljubio i volim jako svoj posao. I to je jako važna stvar, imati sreću raditi posao koji voliš. Sve više sam sklon da mislim da je kazalište, ako ga se radi srcem, izlaz, i svaka umjetnost je uvijek bila i služila tome da se izađe iz negativnog što se događa, na što ne možeš utjecati.”

S. Miletić

TIKER

Regionalni hit "Ne igray na Engleze" mladog dramskog pisca Vladimira Đurđevića u režiji Staše Koprivice i u produkciji Beogradskog dramskog pozorišta gostovao je 18. aprila u Sati-ričkom kazalištu Kerempuh u Zagrebu. Gosto- vanje Beogradskog dramskog pozorišta dokaz je želje Sati-ričkog kazališta Kerempuh da regiona- lnim umrežavanjem sa partnerima kontinuirano neguje savremene komediografske satiričke sadržaje, a uzvratno gostovanje najavljeno je za juni mesec. Zagrebačka publika je tako videla i beogradsku verziju ove sad već kultne komedije nakon nedavne hrvatske prai- zvedbe na sceni Kerempuha u režiji Vinka Brešana i Željke Udovičić. Ova, sada već kultnu komediju odigra- na je na sceni Beogradskog dramsko pozorišta, za pet godina od premijere, preko 150 puta.

Novi Zakon o javnim nabavkama neće se meša- ti u sadržaj javnih nabavki ustanova kulture, koje će i dalje moći da ih organizuju u skladu sa svojim potrebama, izjavio je direktor Uprave za javne nabavke Predrag Jovanović. „Ustanove kulture i dalje će moći da organizuju javne nabavke po pregovaračkom postupku i iz umet- ničkih ili tehničkih razloga, samo je potrebno da to dobro i jasno obrazlože i nikavih proble- ma neće biti”, rekao je Jovanović. On je najavio da će Uprava za javne nabavke uskoro dati zvanično mišljenje u tom pogledu i da se ništa nije promenilo u odnosu na zakon iz 2002. godi- ne kada su ustanove kulture u pitanju. Ministar kulture i informisanja Bratislav Petković izjavio je da će ustanove kulture biti izuzete iz primene novog Zakona o javnim nabavkama. „Poruču- jem svim ustanovama da nema mesta bojazni da će taj zakon da se odnosi na kulturne ustano- ve”, rekao je Petković.

„Rable/Vrlina/Greh“ komad Milivoja Mladenovi- ça, u režiji Vladimira Lazića, premijerno je izvedean u Šabačkom pozorištu krajem aprila. Pisac Mladenović u podnaslov ovog teksta nastalog po motivima Rableovog „Garagntue i Pantagruela“ stavlja odrednicu „prejezovita komedija o bračnom poduhvatu“. Muziku je komponovao Gabor Lendel, scenski pokret osmislio Ferid Karajica, a reditelj Lažić potpisu- je i scenografska i kostimografska rešenja. U predstavi igraju: Zoran Karajić, Ivan Tomaše- vić, Vladimir Milojević, Aneta Tomašević, Sonja Milojević i drugi.

Pretpremijera mjuzikla „Priča sa zapadne strane“ Bernstajna, Laurents i Sondehajma u režiji Viktora Nađa pretpremijerno je izvedena 26. aprila na programu NOMUS-a. Predstavu sa ansamblom Ujvideki sinhaza režirao je gost iz Mađarske Viktor Nađ, koreografiju potpisuje takode gošća Ildiko Lavro Đeneš, kostimograf je Kata Horvat, scenograf Đerd Čik. Premijerom komada „Priča sa Zapadne strane“ na Brodveju 1957. godine, jedna od najeminentnijih ličnosti istorije američke muzike, kompozitor i dirigent Leonard Bernstajn, dramski pisac Artur Laurents i scenarista Stiven Sondheim, koji je kasnije postao neprikosnoveni kralj američkog mjuzikla, napravili su preokret u muzičkom teatru. Ovaj pozorišni i filmski spektakl pisan je po motivima „Romea i Julije“, a inspirisan je ratovima uličnih bandi u Njujorku.

Pozorišna predstava "Pukla bruka", po tekstu Dušana Jankovića u režiji Milice Kralj premi- jerno je izvedena na večernjoj sceni pozorišta "Boško Buha". Uloge, u ovoj komediji koja govo- ri o večnim temama - braku, društvenim konstruktima i komunikaciji u zajednici, igraju Tijana Dapčević i Milorad Damjanović.

Rad profesionalnih pozorišta lutaka i pozorišta za decu Srbije i Republike Srpske predstavljeno je na izložbi "Svetovi i junaci" u Ljubljani, od 24. aprila do 14. maja u Narodnom muzeju Slove- nije. Ekspozati - lutke, kostimi, skice, fotografi- je i rekviziti svedoče o lutkarskim i dramskim predstavama inspirisanim književnošću za decu, bajkama i folklornim nasleđem čitavog sveta, a dela su umetnika iz Srbije i regiona.

Premijera „Gospodiće“ Ive Andrića, u režiji Gorčina Stojanovića održana je u Jugosloven- skom dramskom pozorištu 26. aprila. Marko Fotez je dramatisaciju romana „Gospodica“ uradio u vreme kada je Ivo Andrić bio predse- dnik Pozorišnog saveta Jugoslovenskog dram- skog pozorišta. Pedeset godina kasnije, ovu dramatisaciju postavlja Gorčin Stojanović, koji potpisuje i scenografiju. Kostimograf je Lana Cvijanović, dramaturg Miloš Krečković, a koreograf - Miloš Paunović. Uloge tumače: Nataša Ninković, Jasmina Avramović, Vojislav Brajović, Srđan Timarov, Nataša Tapušević, Marko Bačović, Vesna Stanković, Anđelika Simić, Milan Marić, Stefan Bundalo i Dejan Dedić.

SEZONA ZA PAMĆENJE

Pozorište mu je, kako kaže Saša Torlaković, pomoglo da lakše podnese ovaj svet

U somborskom Narodnom pozori- štu u prethodnih dvadesetak godi- na jezdilo se i Holivudom i Mrdu- šom Donjom, Kate je kapuralisala jureći skalinama, ružio se narod, i to u dva dela, ženio se Figaro, prepričavala se afera nedužne Anabele, gradila se crkva Svetog spasa, imali smo bube u uhu, putovalo se za Nant, budilo se proleće, virili smo u Norinu kuću lutaka... Svašta smo prožive- li zahvaljujući izvanrednim somborskim glumcima, koji i dalje ne prestaju da nas iznenađuju. Ovo je izuzetna sezona za somborsko Narodno pozorište, ali i za dramskog umetnika Sašu Torlakovića: dobio je za ulogu Tomasa Mana u „Čarob- njaku“ Fedora Šilija, u režiji Borisa Liješe- vića; glumačka priznanja na čak tri značajna festivala: 63. Festivalu profesio- nalnih pozorišta Vojvodine, 18. Gluma- čkim svečanostima „Milivoje Živanović“ i na Sterijinom pozorju; dok mu je Zlatni čuran na 42. Danima komedije pripao za ulogu Mata Bukarice u „Predstavi Hamle- ta u selu Mrđuša Donja“ Ive Brešana, u režiji Kokana Mladenovića...

Na početku razgovora, na pitanje koliko ga je pozorište puta podmladilo, a koliko donelo sedih, kaže da je glumac sa svakom predstavom zreliji, nešto ga podmladi, nešto postari, nikad to nije jednostrano, naizmenične su te amplitu- de... Pa zaključuje: „Ma, nema lepšeg nego raditi u pozorištu!”

Ko je tvoj Tomas Man, šta nam on govori o svetu danas, je li današnji umet- nik u drugačijem položaju?

Pada mi na pamet deo iz govora Tomasa Mana povodom dodele Nobelove nagrade gde pominje svog omiljenog sveca Svetog Sebastijana, mladića koji, kako on kaže, proboden strelama i mačevima na lomači se smeši. To je rečenica koja vas pokreće na razmišljanje. Svet u kome živi- mo i poremećen sistem vrednosti do krajnjih granica je ambijent u kojem treba ostati čovek. To je veliko umeće dostojno poštovanja. Istinski se divim svakom pojedincu, kakvih, hvala Bogu, ima, koji poseduju takvu snagu i takvu mudrost. Naš Tomas Man posmatra svet i ljude oko sebe. Ponekad im zavidi na njihovoj običnosti.

Zatvoren je u svom svetu stvaranja i pisanja. Vodi dijalog sa boljim od sebe. Zagledan je u prošlost, ali i u budućnost, a sve u nadi da spozna sebe samog. Ne pristaje na naka- radne ideologije i jasno i bez uvijanja se određuje prema njima. Svoj krst i muku nosi časno. Dostojanstvo u patnji, to je ono što karakteriše Tomasa Mana u našoj predstavi.

Tomas Man bio je i ostao primer vanredne pameti i hrabrosti, uzor ka- kvih danas nema... Gde su takvi danas?

Hrabrost Tomasa Mana ogleda se u činjenici da je odbio da bude deo jednog zla sa likom nacizma. Ponekad zaboravljamo da je takva ideologija imala nemali broj pristalica u gotovo svim zemljama Evrope. Nažalost, to zlo postoji i danas. Poprimilo je neki novi oblik i formu. Ljudi koji to prepoznaju tome se odupiru i nazivaju stvari pravim imenom, predstavljaju za mene moralne gromađe našeg vremena. Takvi ljudi kod nas nisu baš u modi. Tobaže, trebalo bi da ih se stidimo, da ih marginalizujemo. Ne uklapaju se u neki osnovni tok. Nisu politički korektni, a samo zato što govore istinu. Oni postoje, samo ih ne čujemo od zaglušujuće buke.

U pozorištu prečesto tražimo zaba- vu, beg iz stvarnosti koja je skoro pa čista tragedija. Zato hoćemo komediju. Je li publika dorasla predstavama kakav je „Čarobnjak“??

Na ovo pitanje odgovoriću jezikom statistike. Dakle, u našem pozorištu broj

publike se uvećao preko 60% za godinu dana. To znači da je naše predstave gledalo preko 34.000 ljudi. S jedne strane, to je rezultat dobro vođene kuće, organizacije, marketinga, ali i dobrih predstava. Reper- toar našeg pozorišta nije ni „lak“ ni „za- bavljajući“. Publika razlikuje dobro od lošeg, i to je suština. Nije pitanje žanra, da li je neka predstava uzbudljiva ili ne. Ako konti- nuirano publici nudite prave vrednosti, ona će ih vremenom obručke prihvatiti i one će postati sastavni deo njihovog života. Svakako će im više prijati nešto što nije površno. Konačno, uloga kulture, a samim tim i pozorišta je da se odupire i bori protiv kiča i šunda koga, nažalost, ima na svakom koraku. Televiziju neću ni da komenta- rišem. Ja istinski verujem u pozorište.

Otac i sin... Komplikovan je to odnos i u ovoj drami... Mora li sin „ubiti oca“ da bi postao čovek?

Složen i kompleksan odnos. Ja sam otac dva momka i sin svom ocu koji me je

Iz predstave „Čarobnjak“, NP Sombor

zauvek napustio pre sedam meseci. Za mene ogroman gubitak. Moj otac je bio jednostavan, tih i miran čovek. Naučio me je mnogim stvarima, a pre svega odgo- vornosti. Nisam imao potrebe da „ubijam oca u sebi“ jer me on nekako meko i lako, a pre svega mudro pustio da odrastem. Nikada mi nije nametao svoju volju. Verovao je, valjda, da imam dovoljno pa- meti da svoj život preuzmem u svoje ruke. Voleo bih da to prenesem na Marka i Rastka. Da li ću u tome uspeti, to je drugo pitanje. Njih dvojica su već sada u mnogim stvarima pametniji od mene. Zašto da im ja solim pamet? Mada to ponekad činim.

Izgovaranje velikih istina na sceni način je da se čovek izbori za čistan život, dostojan čoveka, ali je i u pozorištu teško izbeći one kojima je postojeće stanje taman kako treba. Može li se nekud iz ovog svega, ako se već ne može iz sopstve- ne kože?

To je svakako privilegija nas koji se bavimo ovim poslom. Pri svakoj analizi dramskog dela tragamo za nekom istinom – a to oplemenjuje. Igranjem predstave - to se prenosi na publiku. Zato je pozorište čudesno. A ko je iz njega izašao gori nego što je u njega ušao? Ko jednom uđe u pozo- rište, doneo je odluku da bude bolji. Zato verujem da pozorište ima mnogo više značaja nego što se to u prvi mah čini. Ono sigurno i strpljivo sve nas menja nabolje. Diletantizam i površnost treba proterati iz pozorišta. Ja sam sa scene govorio kroz likove koje igram, ali sam iznosio i svoje stavove i stavove svojih kolega. Sećam se predstave „Gordana“ (Laze Kostića) u režiji Zorana Ratkovića. Tih devedesetih, situacija u pozorištu bila je izuzetno teška. Nije bilo čak ni grejanja. Osnivač – Grad – uskratio nam je nešto što smo smatrali da nam pripada. Moj zadatak je bio da u jednom trenutku prekinem premijerno izvođenje i kažem predstavnicima vlasti koji su sedeli u sali šta mislimo o njihovom odnosu prema pozorištu. Tadašnji uprav- nik i čitav ansambl stajali su iza toga, a stvari oko finansiranja pomerile su se nabolje. Ja sam bio samo jedan delić me- hanizma, a pozorište je u tom trenutku pomoglo samo sebi. Svi likovi koje sam igrao pomogli su mi da ovaj svet pod- nesem lakše. Hvala im na tome!

S. Miletić

IZDANJA UDRUŽENJA DRAMSKIH UMETNIKA SRBIJE – Edicija posvećena dobitnicima Nagrade „Dobričin prsten“

MARIJA CRNOBORI
Priredio Aleksandar Milosavljević
cena: 800 dinara

MATA MILOŠEVIĆ
Priredile:
mr Ksenija Šukuljević-Marković i Olga Savić
cena: 800 dinara

LJILJANA KRSTIĆ
Priredila Ognjenka Miličević
cena: 800 dinara

PETAR KRALJ
Priredila Ognjenka Miličević
cena: 800 dinara

OLIVERA MARKOVIĆ
Priredio Feliks Pašić
cena: 800 dinara

RADE MARKOVIĆ
Priredio Zoran T. Jovanović
cena: 800 dinara

STEVAN ŠALAJIĆ
Priredio Petar Marjanović
cena: 800 dinara

MIRA BANJAC
Priredio Zoran Maksimović
cena: 800 dinara

VLASTIMIR BUZA STOJILJKOVIĆ
Priredio Zoran T. Jovanović
cena: 800 dinara

STEVO ŽIGON
Priredio Zoran T. Jovanović
cena: 800 dinara

MIHAILO JANKETIĆ
Priredio Veljko Radović
cena: 800 dinara

PETAR BANIĆEVIĆ
Priredio Raško V. Jovanović
cena: 800 dinara

SVETLANA BOJKOVIĆ
Autor: Ksenija Šukuljević-Marković
cena: 800 dinara

BORA TODOROVIĆ
Autor: Dragana Bošković
cena: 800 dinara

KSENIIJA JOVANOVIĆ
Priredio Zoran T. Jovanović
cena: 800 dinara

PREDRAG EJDUS
Priredio Zoran T. Jovanović
cena: 800 dinara

DIJALOZI O VOJI BRAJOVIĆU
Autor Dragan S. V. Babić
cena: 800 dinara

JELISAVETA SABLJIĆ
Priredili:
Zoran T. Jovanović i Tamara Bijelić
cena: 800 dinara

RUŽICA SOKIĆ
Priredio Zoran T. Jovanović
cena: 800 dinara

Knjige možete poručiti na brojeve telefona: 2631 522, 2631 592, ili mejlom na adresu: udus@udus.org.rs, ili ih kupiti u prostorijama UDUS-a (Beograd, Studentski trg 13/VI)

KRITIKA DANAS I OVDE

Pozorišna kritika je istovremeno jedina veza između predstave i gledaoca i stručni vrednosni sud. Ona je i čuvar predstava, dokaz da su postojale i da im se tapšalo. Kritika podrazumeva umeće ocenjivanja, analize, prosuđivanja o nekom delu, ali i izražavanja negativnog stava prema nečemu ili nekome. Cilj joj je da ukaže na ono što je dobro u predstavi kako bi se nastavilo u tom pravcu i na ono što je negativno, kako se ne bi ponovilo. Zasnovana je na znanju, iskustvu, ukusu i moralu kritičara. Na kritiku utiču potrebe i ukus vremena i društva. Kritika je, znači, relativna merna jedinica. Zato je prirodno zapitati se kakva je danas, da li je kritika sada kritika? Da li dostiže cilj, da li usmerava našu pozorišnu scenu, da li uopšte utiče na nju? Da li je društveno priznata i uvažavana?

Odgovori profesora Ivana Medenice, predsednika Udruženja pozorišnih kritičara i teatrologa Srbije, Aleksandra Milosavljevića, upravnika Srpskog narodnog pozorišta u Novom Sadu i Ane Tasić, kritičara „Politike“, su rečita ilustracija kritike danas i ovde.

ALEKSANDAR MILOSAVLJEVIĆ: Da li kod nas postoji pozorišna kritika?

Da li tekstovi koji pretenduju na to da budu teatarska kritika to uistinu jesu? Odgovor je: teško. Razloga je nekoliko.

U medijima je preostalo malo prostora posvećenog ozbiljnoj analizi pozorišnog umetničkog dela. U štampi su, mahom, ukinute rubrike namenjene kulturi, a tamo gde je kultura preživela transformaciju u izveštavanje o masovnoj zabavi, kritici je ostavljen prostor koji, kako je to davno konsatovao Jovan Ćirilov, omogućava kritičaru da čitaocima šalje telegrafске poruke. Slična je situacija i s elektronskim medijima, a seriozna izveštavanja o pozorišnom životu svedena su na oaze koje se uglavnom emituju u kasnim noćnim ili ranim jutarnjim terminima. Nema ni omladinskih medija, koji su bili poligon za edukaciju kritičara, a stručni časopisi se gase ili gube kredibilitet.

Sve je manje novinara specijalizovanih za teatar, pa su izveštaji o pozorišnim zbivanjima puni netačnih, neproverenih, nakaradnih podataka, najčešće plasiranih senzacionalistički – ili kao predah između vesti o političko-estradnim skandalima i ekonomskoj katastrofi, ili kao deo političanskog pogleda na stvarnost.

Pozorište je, gotovo po pravilu, pobrkano s estradom, medijski je predstavljeno kao dosadni recidiv prošlosti ili kao teren zanimljiv tek u kontekstu sveopšteg politikanstva.

Degradiranje kritike traje odavno. Osim prostora namenjenog kritici, postepeno su smanjivani i honorari kritičara. Kada su honorari ukinuti ili obesmišljeni, kritičarima je ponuđeno da rade *pro bono*, iz zadovoljstva ili entuzijazma. Oni koji su na to pristali potražili su egzistenciju na drugom mestu, što je ugrozilo nezavisnu poziciju kritičara i otvorilo prostor nestručnima. Od pomoći tu više nisu bili ni podsticaji univerzitetskih institucija koje edukuju kadrove, radionice pozorišne kritike Udruženja pozorišnih kritičara i teatarologa, niti svojevremini Staž mlade kritike Sterijinog pozorja.

S druge strane, u doba najvećeg uzleta našeg teatarskog života, najautoritativniji kritičari su – uz malobrojne izuzetke – bili u isti mah i visokopozicionirani partijski kadrovi (SKJ). Nestankom jednopartijskog sistema, kritičar je izgubio poziciju osobe koja javnost informiše o podobnosti predstave.

Tako smo ušli u tranziciju kada je kritikom počeo da se bavi ko je stigao, pa smo otuda suočeni i sa flagrantnim primerima apsolutne nepismenosti, nestručnosti, su-

koba interesa, površnosti... Rezultat: najčešće odsustvo ozbiljne kritičarske refleksije pozorišne umetnosti, proizvoljnost, zastupanje privatnih ili politikantskih interesa, konfuzija... I, napokon, jedan od najbolnijih (i najopasnijih) rezultata je devastacija kritičarskog disursa u svim sferama društvenog i kulturnog života, dramatičan lom sistema vrednosti, te prekid mogućih kreativnih (i edukativnih) veza između pozorišnog stvaralaštva i publike.

Odumiranje ozbiljne, stručne kritike je, dakle, samo jedan od problema odsustva svesti našeg društva o krucijalnom značaju kulture.

IVAN MEDENICA: Šta će nam kritika, ako ne bude pozorišta?

Pozorišna kritika u Srbiji danas izvesno nije na najvišem nivou. Ali, kakvo nam je pozorište generalno, u kakvim okolnostima se stvara, kakvi su mu dometi i perspektive?... Iskreno, čini mi se da „kriza pozorišne kritike“ – taj večiti džoker iz rukava za svako pisanje o pozorištu – nije najbitnija tema za „Ludus“ u trenutku u kom svedočimo potpunom, gotovo planskom urušavanju pozorišnog sistema na državnom, ali i na mnogim gradskim nivoima; recimo, beogradskom. Šta će nam uopšte pozorišna kritika, ako ne budemo imali pozorište? Pri tome, ne treba zaboraviti da kritičari dižu svoj glas protiv takvog stanja, ustaju u odbranu pozorišne profesije, potpisuju peticije, bore se za pozorište... Nisam siguran da su pozorišni umetnici pokazivali isti stepen solidarnosti kada su interesi i prava kritičara bili ugroženi.

Ovaj moj povišeni, polemički ton ima vrlo konkretan razlog. Vaše pitanje dolazi mi u trenutku kad je Komisija za sufinansiranje projekata iz oblasti pozorišta Ministarstva za kulturu Republike Srbije obacila projekat Udruženja pozorišnih kritičara i teatrologa čiji sam predsednik, čiji je član bila i urednica „Ludusa“. Projekat „Kritičarskog karavana“ nije iziskivao velika sredstva, bio je u potpunosti u duhu „decentralizacije kulture“ za koju se, navodno, zalaže aktuelno Ministarstvo, imao je nesumnjivi profesionalni i opštecivilizacijski značaj i dobio je podršku pozorišne zajednice izvan Beograda. Projekat je nastao iz zabrinjavajućeg uvida da se o radu pozorišta izvan Beograda i Novog Sada retko piše stručna pozorišna kritika u vodećim medijima u zemlji, da neka pozorišta nisu po nekoliko sezona dobila nijednu takvu kritiku.

Pošto su gostovanja predstava u pozorišnim centrima, gde su koncentrisani i vodeći mediji, veoma skupa i inače, a posebno u doba krize, smatrali smo da

nam je dužnost da se mi, kritičari, sami pokrenemo i u toku godinu dana intenzivno i grupno putujemo Srbijom južno i severno od Save i Dunava (s izuzetkom Beograda i Novog Sada), gledamo predstave, vodimo razgovore s publikom i umetnicima... Jedini uslov za učestvovanje u ovom projektu je da svako od zainteresovanih kritičara obezbedi u svom mediju prostor/vreme da o svakoj predstavi koju je video na ovim putovanjima (ne bismo, naravno, svi išli na sva, nego se raspodelili) objavi kritiku. Tako bi, samo za godinu dana, pozorišta zainteresovana da učestvuju u ovom projektu – što znači da bi trebalo samo da nam obezbede ulaznice, jer bismo troškove puta i boravka pokrivali sami – dobila po nekoliko kritika u vodećim medijima za svaku svoju predstavu koju je posetio naš „kritičarski karavan“. Tako bi se, ujedno, i suzbila praksa da neka pozorišta u unutrašnjosti imaju „svoje kritičare“ iz Beograda, one koji, iz meni nejasnih razloga, redovno prate i, po pravilu, promovišu samo ta pozorišta.

Komisija Ministarstva za kulturu je smatrala da ovakav – koristan, emancipatorski i jeftin – projekat ne zaslužuje ni dinara: a i minimalna suma bila bi dovoljna da se, u manjem obimu, ovaj projekat realizuje ili bar započne. Ali, nema veze: Udruženje pozorišnih kritičara i teatrologa će nastaviti da se bori i za promociju svoje profesije, ali – što je još važnije i što je odbijeni projekat dokazivao – i za promociju pozorišta u celoj Srbiji. Nastavićemo, recimo, s organizovanjem i/ili podržavanjem međunarodnih edukacijskih projekata za mlade kritičare, kakvih je u poslednjih pet-šest godina bilo više nego u ranijim periodima, nastavilićemo da se borimo za bolji plasman umetničke kritike u medijima, nastavilićemo da održavamo renome Sterijine nagrade za pozorišnu kritiku itd.

ANA TASIĆ: Čemu kritika kritike ili šutiranje kritičara pod tepih?

Čini se da u poslednje vreme ovde postoji više polemika o tome treba li pozorišna kritika da postoji, nego samog kritizma koji se mučno batrga da preživi (u dostojnoj formi).

Razlog za to bi mogao biti u činjenici da kritika i kritičari smetaju. Kome? Umetnicima i/ili producentima predstava koji ne žele da prihvate kritičko mišljenje, koji ga se otrsaju kao da je gubavo. Takav odbijajući stav brane zatim praznim, neosnovanim argumentima, tvrdeći da su kritičari maliciozni, neobrazovani, nebitni, frustrirani neuspesima u osnovnim poljima njihovih profesija, ali i privatnih života, te da su na polju kritike konačno

pronašli zadovoljenje (to ponekada i jeste blisko istini, ali u većem broju slučajeva to nije tačno).

Poznat je i nimalo proizvoljan stav da je samo mrtav kritičar dobar kritičar (o tome duhovito i lucidno raspravlja hrvatska pozorišna kritičarka i teatrološkinja Sanja Nikčević u veoma inspirativnoj knjizi „Pozorišna kritika ili neizbežni saputnik“). Autori i producenti ne vole kritičara ni ako je oštar ni ako je blag, ni kada piše o predstavi, a još više onda kada ne piše (ko i šta daju njemu za pravo da smatra da o njihovoj predstavi ne vredi pisati, misle oni...).

Kritičari i kritičko mišljenje jesu potrebni, kritika je neizbežna. Ako je umetnici ne trpe, ljubitelji pozorišta žele da je pročitaju, hoće da provere svoje mišljenje sa osobom koja ima više iskustva od njih u gledanju, tumačenju i procenivanju.

Naravno, proces čitanja i recepcije kritike treba da podrazumeva i gajenje distance prema njoj. Ipak je kritičar individua, sa ličnim, više ili manje fleksibilnim, stavovima, afinitetima, senzibilitetima. Kritika je, drugim rečima, objektivno-subjektivna sud, sa vrištećim naglaskom na subjektivnosti. U vezi sa time, čitalac kritike treba da zna čiju kritiku čita, jer to bitno određuje njen kontekst. Ne može biti drugačije nego tako. U proceni vrednosti umetničkih dela, čist, objektivna sud, ne postoji.

Kritičari su važni jer javno izražavaju sud o delu, a sa time neminovno izazivaju i polemike, naročito ako su uticajni. Polemike su važne jer deluju na razvoj mišljenja, diskusija, dijalektičkog mišljenja.

Laž je da kritika nema uticaja, a tu laž seju oni pomenuti na početku, oni kojima kritika i kritičari smetaju. Paradoksalno je (i zbog toga posebno zanimljivo) to da oni koji šire takve neistine pomno čitaju kritike, u potaji naravno, zvanično tvrdeći da ih one ne zanimaju.

Konačno, ostrašćene rasprave o tome da li je pozorišna kritika potrebna našem društvu automatski potvrđuju značaj njenog predmeta, ukazuju na važnost kritizma u javnosti *per se*. Da kritika nije tako bitna, niko je ne bi ni dirao, da kritičari nisu važni, niko se njima ne bi bavio, bili bi ostavljeni da životare u tami ignorancije, ne bi ih vređali, omalovažavali, oni ne bi neprestano bili proglašavani za *personae non gratae*. No, kako to nije slučaj, već naprotiv, o kritici i radu kritičara se neprestano govori, ne prestaje se sa kritikom kritike, ne treba jači dokaz o potrebi za njom.

TIKER

U Galeriji „Joakim“ kragujevačkog Knjaževsko-srpskog teatra 8. Maja otvorena je izložba fotografija pod nazivom „Sećanja“. Izložba predstavlja kolažni izbor fotografija iz predstava Knjaževsko-srpskog teatra nastalih u drugoj polovini 20. veka - legendarnih i kulturnih ostvarenja kragujevačkog pozorišta. Ovo je bila jedinstvena prilika za publiku da se podseti ne samo predstava iz zlatnog doba kragujevačkog teatra, već i glumaca koji su stvarali ugled kragujevačke pozorišne kuće, a već godinama nisu više među nama, kao što su: čika Ljuba Kovačević, Buda Jeremić, Mileva Žikić, Bruno Rajić, Branko Andrejević, Nemanja Severinski, Jovan Mišković, Miodrag Jurišić, Miodrag Jovanović - Mile Kigen, Neša Milovanović... Odabir i selekciju fotografija uradio je umetnički rukovodilac Galerije „Joakim“, slikar Milivoje Štulović.

Predstava „Naš grad“ prema delu dramskog pisca Torntona Vajldera premijerno je izvedena 30. aprila na sceni Pozorišta mladih u Novom Sadu. Nikita Milivojević postavio je, bez mnogo pompe, predstavu „Naš grad“, po delu istaknutog američkog romansijera i dramskog pisca Torntona Vajldera na sceni Pozorišta mladih u Novom Sadu. Delo je preveo Đorđe Krivokapić, Nikita Milivojević je potpisao i adaptaciju i scenografiju, a kostimograf je Jelena Stokuća. Igraju: Jugoslav Krajnov, Saša Stojković, Neda Danilović, Miloš Vojnović, Mia Radovanović, Marija Mitrović, Ivan Đurić i Slavica Vučetić. Ovaj komad jednog od najznačajnijih američkih dramskih pisaca druge polovine XX veka realizovan je u saradnji nekoliko vojvođanskih pozorišta (NP Sombor, NP Subotica, Novosadsko pozorište, SNP Novi Sad) i uz pomoć Ambasade SAD.

Na Lutkarskoj sceni Narodnog pozorišta "Toša Jovanović" u Zrenjaninu premijerno je izvedena predstava "Veliki dobroćudni džin", po romanu Roalda Dala, u režiji Dragoslava Todorovića. Dramatizaciju teksta uradila je Milena Depolo. Autor lutaka, kostima i scenografije je Jelena Milić Zlatković, a muziku je komponovao Vladimir Pejkoć.

U Jugoslovenskom dramskom pozorištu ponovo je otvorena scena Studio, koja je iz finansijskih razloga pre godinu i po dana prestala sa radom. Po dva izvođenja imale su dve predstave - koprodukcija JDP i FDU "Hinkeman: šta mora neka bude" (14. i 27. maja) i nezavisna produkcija "Marks u Sohau" (18. i 25. maja). "Teatar koji nema premijere ne može da živi", smatra Tamara Vučković, "a odluka JDP-a je da bude otvoreno i aktivno pozorište". Predstava "Hinkeman: šta mora neka bude" je ispit sa treće godine režije Andreja Nosova, diplomski glumice Milene Živanović i master rad dramaturga Vuka Boškovića, po drami "Slučaj Hinkeman" Ernsta Tolera. U ansamblu su Milan Marić, Svetozar Cvetković, Aleksandra Janković, Miloš Đurović i Jovana Gavrilović. Scenu je krala Mia David, kostime Darinka Mihajlović, kompozitor je Irena Popović-Dragović. Monodrama "Marks u Sohau" nastala je po tekstu američkog istoričara, profesora i mirovnog aktiviste Haurda Zina iz 1999. godine. Predstavu je režirao Vlatko Ilić, a igra Vladica Milosavljević.

Premijera „Izbiračice“ po motivima vodvilja Koste Tričkovića, u režiji Nikole Zavišića i po dramatizaciji Moline Udovički Fotez izvedena 14. maja, na Velikoj sceni Narodnog pozorišta. Predstava je rađena u koprodukciji Narodnog pozorišta u Beogradu i Pozorišta "Bora Stanković" iz Vranja, a ovaj komad je poslednji put u nacionalnom teatru igran pre punih dvadeset godina. U predstavi igraju: Darko Tomović i Dragan Nikolić Olga Odanović, Anastasia Mandić, Sena Đorović, Zoran Čosić, Sonja Knežević, Ivana Šćepanović, Tamara Stošić, Ivan Bosiljić, Aleksandar Đurica, Milorad Mandić i Nemanja Konstantinović.

Premijera novog komada Vladimira Đurđevića, „Savršen kroy“ odigrana je na Novoj sceni BDP-a 15. Maja. U predstavi igraju Dragan Petrović Pele i Slobodan Boda Ninković, koju zajednički i rediteljski potpisuju. „Savršen kroy“, najavljuje stvaranje pozorišne trilogije, „Subjektivno s radošću“. Ideja se rodila kao odgovor na pitanje kako nastaviti dalje u ovim, gotovo nemogućim uslovima za rad u pozorištu. Poučeni zajedničkim, pedesetogodišnjim pozorišnim iskustvom, Pele i Boda, odlučili su da ostatak svog profesionalnog života provedu u radu i to isključivo u projektima koji se tiču njih i predstavljaju im zadovoljstvo. Tako je nastala ideja za novi pogled na svet i posao kojim se bave. Umesto „Stand-Up-a“, rešili su da pokrenu pravac „Sit down“. Scenograf je Uglješa Vrcelj, kostimograf Dragica Laušević, autor songova je Boda Ninković, a koreograf Milan Gromilić.

Sve je manje dama među kritičarima: Ana Tasić

TIKER

"Tri čekića (o srpu i da ne govorimo)" Deane Leskovar u režiji Jovana Grujića premijerno je izvedena u Pozorištu Boško Buha 25. maja. Predstava je rađena u koprodukciji sa Kulturnim centrom Indija, gde je izvođenjem projekta obeležen 10. rođendan ove ustanove.. Glumačka ekipa je sastavljena od četvoro mladih glumaca iz Indije i glumaca pozorišta "Boško Buha". U predstavi glume: Petar Bencina (glumac Beogradskog dramskog pozorišta), Aleksandar Milković, Jelena Trkulja, Uroš Jovčić, Danilo Milovanović / Nikola Bošković, Sonja Kovačević, Petar Miličević, Sonja Mladenov, Aleksandra Simić, Borka Tomović, Branišlav Platiša i Dragoljub Denda. Dramaturg je Milena Depolo, scenograf Ljerka Hribar, kostimograf Momirka Bailović, a kompozitor je Srđan Marković.

Autorski projekat grupe glumaca "Izdaja", inspirisan delom "Prevara" Harolda Pintera, premijerno je izveden 27. maja u jednoj od sala multi-pleksa "Kolosej" u tržnom centru "Ušće". Pozorišnu predstavu u neobičajenom prostoru novinara uradili su glumci Milena Đorđević, Milan Kovačević i Dragan Marinković, a u ekipi je i Miloš Đorđević.

U okviru "Dana narodnog pozorišta Sterija" u Vršcu, 14. februara održana je konferencija za novinare na kojoj je saopšteno da će jedino profesionalno pozorište na rumunskom jeziku u Vojvodini, koje deluje u okviru vršačkog teatra, nositi ime "Petru Krdu". Pesnik, prevodilac, pozorišni pregalac i kulturni poslenik Petru Krdu (1952- 2011) jedan od osnivača i predsednik "Književne opštine Vršac" (KOV), bio je od samog osnivanja (2003) Profesionalnog pozorišta na rumunskom u Vojvodini, na njegovom kormilu u ulozi predsednika Umetničkog saveta. Za to vreme na njegovu scenu postavljena su dela Ežena Joneskoa, Mateja Višnjeka, Jovana Sterije Popovića, Sanje Domažet, Danila Kiša, Vaska Pope, Nikite Staneskua, Mircea Eliadeja, Franca Kafke, Gabrijela Kifua, Marina Soreskua, Alfonsa Zura i drugih. Odluka da rumunski ansambl ponese Krduovo ime obrazložena je rečima da je on "dao Profesionalnom pozorištu na rumunskom u Vojvodini prepoznatljiv pečat i identitet".

U Narodnom pozorištu u Užicu je 21. marta održana premijera komada "Čudo u Šarganu" Ljubomira Simovića, u režiji Ive Milošević. "Ne osećam se obaveznom da ovom predstavom udovoljim očekivanjima svih ljudi, već da donesem nešto što je moje, a ne da ponovim ono što su drugi reditelji radili u nekom drugom vremenu", naglasila je Miloševićeva. "Čudo u Šarganu" igraju glumci užičkog teatra Divna Marić, Dragana Vranjanac, Bojana Zečević, Branišlav Ljubičić, Vahidin Prelić, Slobodan Ljubičić, Svetislav Jelisavčić, Momčilo Murić, Ivana Pavićević-Lazić, Hadži Nemanja Jovanović, Goran Šmakić, Dušan Radojičić i Nikola Penezić. Scenografiju je osmislio Gorčin Stojanović, kostime Maja Mirković, a dizaj zvuka Nikola Pejović.

Pozorište "Hristo Botev" iz Dimitrovgada obeležilo je u aprilu veliki jubilej - 125 godina od osnivanja, komadom Branislava Nušića "Ožalošćena porodica" u režiji Slobodana Aleksića. Po Aleksićevim rečima, osim 125. godišnjice postojanja pozorišta, koje je osnovano daleke 1888. godine, ovom predstavom obeležava se i 75. godišnjica od smrti proslavljenog srpskog komediografa.

U Domu omladine Beograda, 16. juna je premijerno izvedena drama "Kiseonik" Ivana Viripajeva, u režiji Ivana Baletića. Autor prevoda drame je Novica Antić, adaptaciju potpisuje Slobodan Obradović, dramaturgiju Jelena Palić, kompozitor je Manja Ristić, autor video i vizuelnih efekata Stevan Lung, a scenografije Dijana Bardžić. Glavne uloge tumače Jelena Ilić i Vladimir Aleksić. Drama Kiseonik Ivana Viripajeva, kroz deset kompozicija, analizira pitanja: ljubavi, dobrote, mržnje, vere, nasilja, seksualnosti, opsednutosti novcem, terorizma, politike i demokratije u postmodernim i posttranzicionim društvima danas.

Rubrika Tiker nastaje od vesti koje saradnici Ludusa prikupljaju i šalju. Ona je baza podataka za elektronsko izdanje Ludusa koje se nalazi na web adresi UDUS-a, a ažurira se jedanput nedeljno. Ludus, takođe, možete naći i na Facebook-u, gde možete postavljati komentare, predloge za teme koje bi trebalo pokrenuti. Kratke tekstove (do 1500 karaktera sa razmacima) i fotografije možete slati mejlom na adresu: ludus@udus.org.rs sa naznakom „za Tiker“

BORBA ZA OPSTANAK

Ansambl prištinskog Narodnog pozorišta ne posustaje, mada je retko u dometu žiže interesovanja i osnivača (Republike) i medija

Bojan Stojčetić, zamenik direktora Narodnog pozorišta Priština, pravi presek protekle sezone: „U sezoni 2012/13. imali smo dve premijere. U junu 'Građanin plemić' u Orahovcu, i u martu 'Kiler Džo' u Zvečanu. Odigrano je preko tridesetak repriza, što je puno s obzirom na to da nemamo matičnu scenu“, kaže Stojčetić. „Što se tiče samih mesta odigravanja, naše pozorište uglavnom igra po improvizovanim scenama širom Kosova i Metohije, gde živi barem jedan Srbin. Redovan repertoar izvodimo u Zvečanu, a neretko igramo po portama manastira, povratničkim kućama, livadama, dvorištima, školama, parkinzima itd... Naravno, gde postoji scena, onda su to raznorazni Domovi kulture. Neki nisu u stanju da prihvate predstavu, zbog gabarita scenografije, ali mi se uvek prilagođavamo i gledamo da publika vidi izvedbu što bližu originalu. Ove godine smo bili učesnici na dva festivala sa predstavom 'Građanin plemić' (Dani komedije u Jagodini i Festival komedije u Zvorniku). Trebalo je da učestvujemo sa 'Kiler Džoom' na 'Joakimu Vujiću' kao OFF program, ali smo to odbili zbog interesa same predstave. Ista je trebalo da učestvuje i na „Mucijevim danima“, ali iz poznatih razloga, oni nisu održani. Što se tiče igranja van Kosmeta, često igramo na velikoj i maloj sceni Narodnog pozorišta u Beogradu. Imamo odličnu komunikaciju sa njima, potpisan je i protokol o saradnji, uostalom 'Građanin plemić' je i rađen u koprodukciji sa Narodnim pozorištem. U aprilu je na velikoj sceni pred prepunom salom igrao 'Kiler Džo', a na sceni „Raša Plaović“ se redovno igraju 'Građanin plemić', 'Ne očajavajte', 'Kokoška 2' itd.“

Da li „izmeštenost“ i kako utiče na odnose u ansamblu?

Sa ponosom uvek ističem kako nema bolje atmosfere u nekom pozorištu od naše. Možda zato što nemamo pozorište? Šalim se, naravno. Imamo vrhunske i poznate glumce, i po mnogima koji prate naš rad, ansambl je jedan od najboljih u zemlji van Beograda. Znae da tragedije uvek spajaju ljude, zbližavaju ih, jer ih

muči isti problem. Tako je i kod nas. Ova „pozorišna tragedija“ koja ne postoji nigde na svetu, nas je ujedinila i ojačala. Kad kažem tragedija, mislim na to da smo mi Nacionalno pozorište, jedne, trebalo bi, ozbiljne države u Evropi, a da nemamo sopstvenu zgradu!? Pokrivamo više nego bilo ko teritoriju delovanja, a da nemamo gde scenografiju da odložimo nakon nekog gostovanja. U takvim okolnostima, jača ljubav za poslom, poštovanje prema kolegama, jer smo svi u istom čamcu i svest da samo zajedno možemo da opstanemo. Kod nas vlada velika sloga, što smo mnogo puta dokazali. Sa kolegama otvoreno pričamo o problemima kuće. Desi se da pre gostovanja kažemo: „Nemamo za dnevnicu, nemamo za putne troškove, nemamo ništa. Hoćete li da igramo u Prizrenu za malu Milicu i preostale Srbe?“ Nikada se nije desilo da neko odbije. Naši glumci vade novac iz svog džepa i dolaze na dogovoreno mesto. Poznavajući lično svoju publiku, nažalost zbog njihovog broja u pojedinim mestima, glumci osećaju ličnu potrebu i moralnu obavezu da se s vremena na vreme sretnu sa njima i da im pruže ono što neko ima u Beogradu, Novom Sadu, Nišu ili Kruševcu. Kada nakon odigrane predstave, podelimo sa publikom parče hleba, čašu vina, prespavamo u njihovim domovima, jasno je zašto se svi u našoj kući osećamo kao velika i složna porodica. Za sada nam odlično ide.

Kakva je situacija sa finansiranjem u ovom trenutku?

Situacija je više nego očajna. Imamo sreće da u našem mjuziklu „Ne očajavajte“ postoji završni song, koji govori o tome da ne treba očajavati i kada sve izgleda najcrnije moguće. Naš šef računovodstva Dado, kad god završi proveru finansijskog stanja na račun, obavezno kao svojevrsnu terapiju pušta taj song! Mi smo za ovu sezonu dobili 200.000 dinara za projekte. Jasno vam je da tim novcem možete da platite prosečnog kostimografa i da zatvorite knjigu! Mi smo ipak izašli sa dve premijere. Pre nekoliko dana smo saznali, iako smo jedina institucija kulture koja funkcioniše na teritoriji Kosmeta, da svaki Dom kulture ima veći budžet od nas?! To

Iz predstave „Kiler Džo“ prištinskog Narodnog pozorišta

je poražavajuća činjenica, iako se radujemo da recimo Dom kulture u Šilovu ima veće šanse da plati profesionalnog reditelja za školsku predstavu, nego mi za našu profesionalnu. Moram da se zahvalim Kancelariji za KiM zato što nas trenutno jedino oni finansiraju. Nažalost, pošto oni nisu naši osnivači i zakonski ne mogu direktno da nam uplate sredstva za putne troškove nekog gostovanja, taj novac se uplaćuje opštinama u kojima igramo. Međutim, do sada je samo nekoliko gostovanja plaćeno – taj novac je uspeo da stigne do nas, ostatak se gubi negde kroz komplikovanu proceduru i papirologiju. Sve u svemu, da nije naše rešenosti, ličnih prijatelja, sloge, inata, potrebe, odgovornosti... što se ulaganja države u nas tiče, mi bismo mogli katanac da okačimo.

Da li ima najava ili naznaka na koji će način i da li će uopšte Sporazum sa Prištinom uticati na dalji rad Pozorišta?

Upravo to što nema nikakvih najava i naznaka je nešto što nas brine. Neverovatno je da niko do sada nije pomenuo kulturu i na koji način država misli da ona treba da bude prisutna na Kosmetu. Još nijedan poziv iz Ministarstva kulture, koje je naš osnivač, nismo dobili, niti ima naznaka da ćemo dobiti. Oni odlučuju, ali mi smo na terenu, bez konsultacija bojim se da nećemo otići nigde. Svakim danom rastu tenzije: gde će država povući crtu, ko će biti sa one strane, ko će biti pušten niz vodu. Mi kao ljudi koji vodimo kuću, prvenstveno direktor Nenad Todorović, imamo par idejnih rešenja, kako bismo mogli ovo tehničko pitanje da rešimo. Međutim, nemamo kome to da saopštimo, zato što se na našem pitanju, jedno-

stavno, još uvek ne radi. Zaista bih se rado-vao da država već ima rešenje, ali nekako iz iskustva znamo da, ako se sami ne izborimo za sebe, možemo jednostavno biti zaboravljeni.

Znae kako, trenutno legitimno oružje koje posedujemo kao država za odbranu identiteta Srba na Kosmetu, jeste kultura. Nažalost, to nam je jedino preostalo oružje, pošto je država Srbija izgubila svaki mogući rat na Kosmetu, uključujući i ovaj poslednji sa potpisivanjem Sporazuma. Njen lagani odlazak sa ovih prostora će u mnogome uticati na opstanak Srba. Da bi sprečili da Srbi zauvek zaborave svoj jezik, moramo da ih „bombardujemo“ kulturnim dešavanjima svakog kalibra. Nije dovoljno da uključe TV, moraju i sami da pričaju srpski. Mi kao jedino pozorište na teritoriji Kosova i Metohije, i ponavljam, jedina kulturna institucija od nacionalnog značaja koja je prisutna na ovoj teritoriji, odlično shvatamo značaj svega toga i svakoga dana radimo na tome. Obilazimo svako dvorište u kome ima Srba, podsećajući ih da nisu zaboravljeni i da imaju prava na to da budu Srbi bez obzira na to šta se potpisuje. Mađarska u velikoj meri finansira njihovu kulturu u Vojvodini, kao strateški put ka očuvanju naroda i tradicije. Ne vidim zašto bismo mi bili pametniji pa da dozvolimo da se u našoj zemlji čukun-unuk nekoga Miloša iz Uroševca, kroz izvesno vreme, igrom zaborava nazove Bekim!

Planovi za narednu sezonu?
Da postojimo!

Maša Stokić

PREMIJERA, FESTIVAL ZA DECU, PREMIJERA

U Kruševačkom pozorištu model koprodukcija i decentralizovanog umrežavanja vide kao način unapređenja teatarske ponude

Početkom marta je u Kruševačkom pozorištu premijerno izvedena mjuzikl-predstava „Mi čekamo bebu“ Stevana Koprivice, u režiji Vladimira Popadića. Iako do sada nije bilo mjuzikla na sceni Kruševačkog pozorišta, manjak iskustva ansambla u radu na ovom žanru nije očigledan: oni su zaista ujednačenom kolektivnom igrom i muzikalnošću uspeali da dosledno sprovedu rediteljski koncept. Po rečima upravnika Branislava Nedića, Kruševačko pozorište je dobilo mjuzikl koji „publika rado gleda i koji puni salu pozorišta“. Predstava „Mi čekamo bebu“ je bila učesnik Pozorišnog maratona u Somboru.

Ubrzo nakon četvrte premijere u sezoni 2012/2013. u Kruševačkom pozorištu krenulo se sa pripremama za novi festival predstava za decu pod imenom „Kuc-tuc“. Analogno „Kruški“, već utemeljenom i ustaljenom Božićnom festivalu, „Kuc-tuc“ je festival netakmičarskog karaktera i održava se tokom Uskršnjih praznika. „Usled izražene potrebe naše najmlađe publike za pozorišnim događajima, pored 'Kruške' smo organizovali još jednu pozorišnu reviju. Na festivalu su nastupi-

le pozorišne trupe iz Kruševca i Kragujevca. Inače, dugi niz godina imamo saradnju sa kragujevačkim festivalom 'Zlatna iskra', tako da se uvek trudimo da dovedemo dobre predstave iz drugih zemalja, i priuštimo našim gledaocima nešto drugačije“, kaže upravnik Nedić. Ove godine je na festivalu „Kuc-tuc“ učestvovala i predstava iz Šangaja.

Iako je bilo najave da će pozorište za decu odvojiti od večernje scene u Kruševcu, proces je još uvek u toku i on naravno, u velikoj meri, zavisi i od čelnika grada. Nedić veruje da bi nakon otvaranja Pozorišta za decu i festival „Kuc-tuc“ mogao da postane stalni festival. Izvesnost njegovog stalnog održavanja u budućim godinama za sada još uvek – nije izvesna.

Ubrzo nakon ovog festivala za decu, otpočete su probe na novoj predstavi za odrasle: u pitanju je roman Branislava Nušića „Devedstopetnaesta – tragedija jednog naroda“ u režiji Milana Neškovića i po dramatisaciji Spasoja Ž. Milovanovića. Predstava se radi u koprodukciji sa Narodnim pozorištem iz Niša i Centra za kulturu „Vuk Karadžić“ Loznica, odnosno Vukovog Sabora. „Ovom predstavom pokrećemo priču o obeležavanju sto godina

„Mi čekamo bebu“ Kruševačkog pozorišta

od početka Prvog svetskog rata. Sedamnaestoro niških i kruševačkih glumaca, doneće priču o izuzetno značajnom delu srpske istorije tokom Prvog svetskog rata i povlačenju srpske vojske i naroda, od severa ka jugu zemlje, sve do početka prelaska Albanije. Kroz prizmu ljubavi između dvoje mladih ljudi, pratimo pojedinačne tragedije i sudbine naroda i pojedinca. U pitanju je najčistiji deo naše istorije i godine gde su svi Srbi bili složni...“ – kaže Nedić. Dalje navodi razloge koprodukcionog modela: „U vremenima kada je novca sve manje i kada je pitanje da li će ga uopšte biti, naročito za kulturne događaje, moramo pronalaziti nove načine rada. Iz tog razloga, naše tri ustanove su udružile sredstva, znanje i rad u želji da dobijemo predstavu, koja će sigurno biti mnogo kvalitetnija, nego da smo je radili pojedinačno. Podela je mnogo bolja, jer možemo birati između više kvalitetnih glumaca koje naša pozorišta imaju,

majstori u radionicama brže i lakše rade dekor, kostime... a prisustvo naše najznačajnije republičke kulturne manifestacije 'Vukov sabor', samo dodatno podiže značaj i respektabilnost našeg projekta, od početka.“

U predstavi igraju glumci kruševačkog i niškog pozorišta: Dejan Cicmilović, Aleksandar Mihailović, Nikola Pantović, Sanja Krstović, Bojan Veljović, Marija Gašić Gajić, Dejan Tončić, Biljana Jocić-Savić, Predrag Milenković i drugi.

Premijerno izvođenje biće na Vidovdan, na otvorenoj sceni Slobodišta u Kruševcu, na zatvaranju Vidovdanskih svečanosti, proslave Dana grada Kruševca. U septembru će predstava nastupati na jubilarnom 80. Vukovom saboru u Tršću, a u oktobru čekaju je „pozorišne“ premijere u Kruševcu, Nišu i Beogradu.

Jelena Popadić Sumić

GLUMA JE NAČIN ŽIVOTA

„Došlo je vreme u kome se direktori pozorišta biraju kako bi onoga ko ih je postavio odbranili od pozorišta”, kaže Slobodan Ljubičić, prvak Narodnog pozorišta Užice

Slobodan Ljubičić počeo je glumački put pre tri i po decenije i ostvario na stotine pozorišnih uloga u skoro svim teatarskim formama u pozorištima u Zaječaru, Kragujevcu, Nišu, Kruševcu, Bijelom Polju i Užicu. Igrao je na televiziji i filmu, dobio mnoštvo priznanja i jedini je glumac koji poseduje čak četrnaest nagrada stručnog žirija Festivala „Joakim Vujić”, a među tridesetak vrednih tu je i „Zoranov brk”.

Profesionalnu karijeru je započeo 1977. godine u zaječarskom pozorištu i za deset godina u tom teatru vežu ga izuzetno lepe uspomene. Kako ističe, imao je sreću da uči od velikih pozorišnih umetnika – Milana Svilana, Dare i Miše Petrović, Slavke i Andrije Kotri, Milana Popovića, Nenada Ciganovića, Slave Stojanovića... Njegova prva uloga bila je u tom pozorištu 1978. u predstavi „Deli je na Bihaću”, Branka Ćopića, u režiji Petra Zeca, u kojoj je igrao Đurajicu. Iako je Kragujevacanin i 1981. godine bio pozvan u kragujevačko pozorište, u trenutku potpisivanja ugovora odustao je od te namere i vratio se u Zaječar, gde je ostao do 1987. godine. „Imali smo sreću što je u to vreme upravnik zaječarskog Pozorišta bio Vitomir Milisavljević, novinar koji je neverovatno voleo pozorište, kao i još jedan divan čovek – Milan Bogosavljević, reditelj. Oni su negovali ansambl i oblikovali ga prema repertoaru koji je bio planiran za nekoliko narednih godina”, kaže Ljubičić koji je nakon Zaječara nastavio karijeru u Užicu, gde je ostvario možda i svoje najbolje uloge.

Iako nije završio Akademiju pozorišne umetnosti, ističe da je obrazovanje veoma važno, ali da je „pozornica jedino mesto na kome se stvara glumac”. Smatra da „Akademija ne može da stvori glumca, već mu nudi predispozicije da to postane. Bilo je mnogo obrazovanih i talentovanih glumaca koji su umislili da su vedete, ali su brzo nestali. Gluma je način života – ili si glumac ili nisi”, poručuje Ljubičić.

Majka mu je takođe bila glumica koja je igrala u pozorištima u Čacku, Kraljevu,

Kragujevcu, Prištini i Vršcu. „Nisam mogao da budem sa majkom i rastao sam kod njenih roditelja u Kragujevcu. Moguće je da nesvesno nisam voleo njen posao jer nas je razdvajao, pa je to verovatno bio i razlog što sam na pozornicu stao tek sa sedamnaest godina. Bilo je to 1974. godine u predstavi Zona Zamfirova, koju je u Kragujevcu režirao Milovan Novčić, a u kojoj je moja majka igrala Vasku. Bili su im potrebni statisti, ali ja sam odbijao i, tek po nagovoru devojke sa kojom sam se zabavljao kao sredjoškolac, konačno pristao. Bila je to moja inicijacija u pozorište”, svedoči prvak užičkog teatra, čiji su sin Branislav i kćerka Danica takođe glumci.

Isprobali ste se i kao reditelj. Zbog čega Vam je bila važna i ta vrsta pozorišnog iskustva?

Reditelj sam bio sticajem okolnosti i u užičkom pozorištu postavio „Boing, boing”, u kome sam igrao 116 puta. To je postala kulturna predstava, a nedavno sam je osvežio angažovanjem mlađih glumaca. Bila je tada kriza publike u užičkom pozorištu i hteo sam da komad koji sam u Zaječaru igrao dvesta puta postavim i u Užicu. Međutim, problem je nastao kada sam otkrio da tekst verzije koju je uradio Milan Bogosavljević, a koji sam igrao u Zaječaru, nigde ne postoji. Pošto sam napament znao sve uloge, pa i improvizacije, odlučio sam da napišem po sećanju.

Čudno „Čudo u Šarganu”

Za predstavu „Čudo u Šarganu” Ljubomira Simovića, u režiji Ive Milošević, koja je premijerno izvedena 21. marta i koja je podelila publiku, Ljubičić kaže da je „propuštena prilika da užičko Pozorište dobije kulturnu predstavu. Nikada nisam imao nespornu sa rediteljima. Nisam se možda slagao sa njihovim konceptom, ali sam svaki put ulagao svoj glumački maksimum. Nažalost, tokom primprome „Čuda u Šarganu” nije bilo komunikacije sa rediteljkom, što mi je veoma žao”, dodaje Ljubičić.

Pozajmljivao sam pisace mašine, pa su neki delovi pisani ćirilicom, neki latinicom, a kada ne bih imao mašinu pisao sam i rukom. Na 30. Danima komedije u Jagodini osvojili smo dve nagrade – ja sam dobio „Zlatnog ćurana”, a koleginica Ivana Kovačević Nagradu za najboljeg mladog komičara.

Igrali ste u skoro svim pozorišnim formama, ali koji vid pozorišta najviše volite?

Najbolje se osećam u komedijama. Publiku je vrlo lako rasplakati, posebno danas u zemlji u kojoj mi živimo, ali treba je zasmejati.

Osim te vrste pozorišta, postoje i predstave koje se bave našom svakodnevicom, ali im se zamera da sa scene maltene nude direktan prenos realnosti sa naših ulica. Koliko je danas značajan i takav teatar?

Ne događa se to prvi put u našem teatru. Taj takozvani „crni talas” u našem pozorištu može da uspe u kratkom periodu i takve predstave nisu izdržale sud vremena. Nisu ni mogle, jer se uvek to pretvori u dnevno-političko pozorište, a to tetaru ne treba. Naravno da pozorište treba da ukaže na probleme trenutka u kome živimo, ali to mora da se uradi tako da može da izdrži sud vremena.

Šta je to čime bi pozorište trebalo da se bavi danas, a da ipak opstane u vremenu u kome nema razumevanja, ni novca za pozorišnu umetnost?

Kriza pozorišta nije ekskluzivnost današnjice, ona je uvek pratila kulturu. Bilo ko da je na vlasti neće moći ništa da uradi protiv pozorišta ako pozorište ima publiku. Pedesetih godina, kada su zatvarana pozorišta u Srbiji, malo ko zna da je užičko pozorište opstalo zahvaljujući Slobodanu Peneziću Krcunu. S druge strane, pozorište ne treba da podilazi publici, ali istovremeno, ne treba da bude samo sebi svrha. To ne isključuje i potrebu za predstavama koje neće privući mnogo publike, ali pozorišta koja u svom nazivu imaju pridev „narodno”, moraju da nude repertoar za sve građane.

Gostujete u pozorištima i na festivalima širom Srbije i kakvo je stanje u našem tetaru?

Nažalost, došlo je vreme u kome se direktori pozorišta biraju kako bi onoga ko ih je postavio odbranili od pozorišta. U većini pozorišta ne vodi se računa o

Premijera komada „Svečana večera u pogrebnom preduzeću” po tekstu Iva Brešana, u režiji Snežane Udicki, izvedena je 13. juna u Narodnom pozorištu u Užicu. U komadu, nastalom sedamdesetih godina prošlog veka, koji je kritikovao tadašnju socijalističku vlast i koji je osamdesetih godina osavremenjen, u čijem središtu je ljudska pohlepa i teza da društveni sistem ne određuje njegov naziv, nego ga čine ljudi, igraju – po red Slobodana Ljubičića i Vladimir Kurčubić – Vahidin Pelić, Goran Šmakić, Hadži Nemanja Jovanović, Divna Marić, Ivana Pavićević, Biljana Zdravković, Danica Ljubičić, Nikola Popović, Nikola Penezić i Dušan Radojičić. Stručni saradnik je Goran Golovko iz Splita, scenski pokret je osmislio Ilica Klemenc, scenografiju Marijana Zorzić Petrović, a muziku Nikola Pejović.

ansamblu, ne insistira se na kvalitetu, ansamblu su stari, ali u užičkom pozorištu, zahvaljujući direktoru Zoranu Stamatoviću i umetničkom direktoru Nemanji Rankoviću, angažuju se mladi i obrazovani glumci. Susreti „Joakim Vujić” zamišljeni su kao susreti pozorišta i nekada su glumci dani razgovarali i razmenjivali iskustva, ali danas toga nema.

Kruži priča da su Vam ljudi na ulici u Veneciji prilazili i čestitali nakon izvođenja Goldonijevog komada „Sluga dva-

ju gospodra”, međunarodnog autorskog projekta u režiji Andrea Pačota, a koji je užičko pozorište izvelo 2007. godine na Venecijanskom bijenalu..

To je bilo lepo i nestvarno iskustvo, iako smo predstavu igrali u nemogućim uslovima jer je temperatura bila oko 45 stepeni u prostoru bivšeg hangara, na čijem je krovu od lima moglo jaje da se ispži, a ja sam igrao u kombinezonu premazanom silikonom! Predstavu je odlično prihvatila i publika i kritika. Sutradan smo krenuli da prošetamo Venecijom i kod fontane i spomenika Goldoniju video sam mnoštvo ljudi. Odjednom se jedan čovek okrenuo ka meni, ustao i povikao: „Bravoooo, maestro! Grande Arlekino!” Usledio je veliki aplauz. Okrenuo sam se da vidim kome aplaudiraju, ali onda sam shvatio... To je najlepša i najvrednija nagrada koju glumac može da doživi.

Je li bilo uloga za koje ste smatrali da ste ih nezasluženo „propustili”?

Bila je jedna, i to je uloga Žana u Nušićevom „Mister dolaru” u zaječarskom pozorištu. Bio sam mlad, priželjkivao sam tu ulogu, ali je nisam dobio.

Delujete kao srećan čovek?

I jesam srećan jer radim posao koji volim, imam podršku porodice, a pozorište mi je dalo više nego što sam ja dao njemu. Ona kada budem osetio glumačku nemoć, sam ću se povući, mada smatram da glumac nikad ne može da se penzionise.

Nenad Kovačević

I DALJE BESKUĆNICI

Završena pozorišna sezona u Pozorištu Timočke krajine „Zoran Radmilović”

Braila, Bukurešta, Silistre, Rusa, Vidina, Zaječara i Beča. Ono što je ostalo nakon gostovanja jeste preliminarni dogovor oko rada na jednom zajedničkom komadu pozorišta u Đurđevu i Zaječaru. Možda je najznačajnije gostovanje bilo na festivalu „Virkas” (Virovitičke kazališne svečanosti) u Virovitici. Komad Nebojše Romčevića „Karolina Nojber” u režiji Miloša Jagodića naišao je na izuzetan prijem, a gostoprinstvo domaćina ostavilo je najjači utisak. Čak ni najstariji, najiskusniji glumci, jer u ansamblu nema onih koji su prešli šestu deceniju, ne sećaju se kada su i gde tako toplo i srdačno dočekani. Istovremeno, niko pouzdano ne može reći tačno kada je Zaječarsko pozorište poslednji put gostovalo u Hrvatskoj. Više od četvrt veka, sigurno. U društvu pozorišta iz Celja, Tuzle, Kragujevca, Rijeke, Vinkovaca, Zagreba, Šibenika, Karlovca i Siska našlo se i Pozorište Timočke krajine „Zoran Radmilović”. „Treba reći da je Kazalište Virovitica gostovalo prošle jeseni u Zaječaru na Danima „Zorana Radmilovića” komadom „Kveč”, pa se može nakon ovog gostovanja očekivati i koprodukcija naša dva teatra”, kažu upravnik Zaječarskog pozorišta Vladimir Đuričić i ravnatelj Kazališta u Virovitici, Miran Hajoš.

Predstavom „Putujuće pozorište Šopalović” zaječarski teatar gostovao je najpre u prepunom Zvezdara teatru pred beogradskom publikom, a potom i na 49. Festivalu profesionalnih pozorišta Srbije „Joakim Vujić” u Lazarevcu. Iako predstava nije ovenčana nagradama, osim Petra Antonovića, koji je dobio nagradu za najbolju originalnu muziku.

Zaječarci su gostovali ovoga proleća i na festivalu „Dunavski talasi” u susjednom Vidinu u Bugarskoj predstavom za decu „Uspavana lepota” Dobrija Mirčeva. Iako je jezička barijera, samo naizgled, bila prepreka kao i otvoreni prostor gradskog trga, pa su glumci morali uložiti maksimum energije kako bi se bar čuli, prostor ispred scene je bio prepun mališana koji su odlično reagovali.

Pozorišna sezona ove godine obogaćena je za još jedan kamenčić koji je u pozorišni mozaik ugradila glumica zaječarskog pozorišta Nataša Petrović. Ona je uradila režiju i adaptaciju komada za decu „Ko je smestio vuku”, koju su izveli polaznici dramske radionice Pozorišta Timočke krajine „Zoran Radmilović”.

I taman kad pomislite da je to sve od jednog malog provincijskog pozorišta kakvo je zaječarsko, usledila je još jedna promocija i dve nove predstave. Nakon 11.

maja, kada je na osamdeseti rođendan velikog histriona u Zaječaru predstavljena knjiga Tomislava Mijovića „Pesnici i likovni umetnici Zoranu Radmiloviću”, knjiga je promovisana i u prepunom foajeu Ateljea 212 u Beogradu. Na kraju pozorišne sezone usledile su još dve premijere: bugarski reditelj Žoro Ivanov postavio je na scenu komad za decu „Ko je ovde kriv”, a Irfan Mensur predpremijeru komada „Žurka, žurka” Karla Gamolletija. Kako je rekao Irfan Mensur, koga je bolest sprečila da premijera ugleda svet-

lost dana mnogo ranije, želja je bila da se napravi pravo pozorište u kome će svi uživati. I glumci i publika.

Šta reći na kraju. Svi projekti oko izgradnje protivpožarne zaštite su završeni i očekuje se tokom leta njihova realizacija, kako bi zgrada Pozorišta Timočke krajine „Zoran Radmilović” bila stavljena u funkciju i kako bi predstave i prilično ambiciozan program koji priprema uprava ovog pozorišta mogli da budu realizovani na pravi način.

Davor Marušić

„Putujuće pozorište Šopalović”, Pozorište Timočke krajine „Zoran Radmilović”

SKROMNA, A ODGOVORNA

Mima Vuković Kurić, prvakinja niškog Narodnog pozorišta (u penziji), u osamdesetoj godini života ne posustaje: nedavno je snimila, prvi put – film, i to u Meksiku!

Diplomirala je glumu na Akademiji za pozorište i film u klasi Tomislava Tanhofera 1955. godine. U Nišu je od 1961. do 1991. godine odigrala oko osamdeset uloga – od Šekspira do Joneska, od Brehta do Fejdoa, od Tolstoja do Nušića, Dostojevskog, Anuja, Šoa, Sremca, Ibzena, O'Nila, Olbija, Lorke, Goldonija, Euripida. Jedna je od osnivača Srednje glumačke škole u Nišu: „Dobro je za glumca da sa 18 godina stane na scenu. Romeo i Julija imaju samo po 15-16 godina. Obrazovanje, koje daje fakultet, glumac stiže propuštajući kroz sebe veliku literaturu, glumčev dar sadrži radoznalost za svet, ljude i samospoznaju”, tvrdi Mima.

Danijela Stojanović, glumica u Sankt Petersburgu:

Posetila sam je nedavno. Kad mislim na nju, prvo se setim kako za vreme časa u probnoj sali u pozorištu impulsivno, širokim koracima, u maksi suknji, izleće „na scenu” i počinje da raskrinkava naše sirote vežbe. A sada je sedela bosa, u pozi lotosa u svojoj fotelji od pruća. Prelepa je i, kao i uvek – vulkan. Shvatila sam šta je moć glume kroz Miminu Hekubu u „Trojankama”. I, specijalno kroz monolog kada oplakuje mladog Astijankta. U predstavi umesto mrtvog tela mladića, ispred nje su iz kolica istovarivali gomilu đubreta. Iz te hrpe podizala je nekad plastičnu flašu, nekad slomljenu igračku, ali i ona i, zahvaljujući njenoj fenomenalnoj igri, svi mi smo videli sirotog mladića dok je ona jadikovala... Veliki je Učitelj Mima.

Njeni učenici danas zauzimaju značajna mesta u pozorištima ne samo Srbije. Razgovaramo u njenom stanu uz kafu i cigarete...

Dobili ste poziv iz Meksika da igrate jednu od glavnih uloga u filmu „Rat Manuele Jaković” („La guerra de Manuela Jacovic”) po scenariju i režiji Diane Kardozo. To je Vaš prvi film?

Prvi i poslednji, budući da sam u februaru napunila osamdeset godina (smeje se)!

Poslednji put igrali ste u pozorištu u diplomatskoj predstavi Vaši bivši učenici?

Da. Mnogi od njih završili su i fakultete dramskih umetnosti (još uvek u pozorišnom svetu bolje je viđen „glumac – akademik” – šta da se radi!). Elem, sadašnji prvaci niškog pozorišta, te 1999. godine želeli su da budem sa njima na sceni u času kada stiču akademske diplome. Kako sam mogla da odbijem tu ljubav i čast?

Posle te predstave ste mi rekli da je Vaš „glumački opus” završen i tačka, da morate da se „skinete” sa glume, uporedili ste glumu sa drogom.

I sada mislim tako. Ali nikada nisam igrala na filmu. Imam neka iskustva sa TV kamerom, ali film je film (smeje se i pali cigaretu). Kada me je Diana Kardozo pozvala, a videla me je na sajtu Teatro dela Resistencia (to je teatar moga sina Hadija Kurića u Španiji), pa zatim poslala i scenario – pristala sam. Dobro, nećala sam se ja – deo mene sa starošću u kostima. Taj telesni deo se silno prepaao, daleko je Meksiko, ali je pobedio onaj bolji – još radoznao i živ. Ne znam kako će film izgledati posle montaže, ali scenario sadrži, na jedan skriven način, antičku temu: rat je

besmrtan. Reč je o Jugoslovenima koji su pred kraj i posle II svetskog rata emigrirali u Meksiko. Devedesetih godina kad ovde kod nas počinju zla vremena, i tamo u dalekom Meksiku, deca i već zreli odrasli unuci tih emigranata, objektivni Meksikanci, najednom postaju „nacionalno osvešćeni” – kao da vampir nacionalizma iz zaboravljenih porodičnih predanja dobija čašu vode – znaš bajku „Bašćelik”? Scenario se dotakao i mojih bolnih uspomena iz Sarajeva 1992. godine.

Rekli ste mi, kada smo zakazivali sastanak, da je to bilo stresno za Vas?

Stresno? Pa da, ali tek kada smo stigli u Meksiko Siti. Dočekali su nas na aerodromu sa kamerom, cvećem, aplauzima (Hadi i Ana, moj sin i snaha, već su ranije bili angažovani u tim režije), smestili su nas u divnu kuću sa vrtom i kućnom pomoćnicom, ličnim šoferom; u tom džinovskom gradu bez automobila – to smo shvatili već sutradan – nigde ne možeš stići. Elem, sva ta pompa oko dočeka, a ti znaš da sam ja skromna, a odgovorna – uvela me je u stres, ali na kratko. Već posle prve probe, prvog čitanja scenarija (neubičajenog na filmu), a Dijana je angažovala samo pozorišne, i to vrsne pozorišne glumce za svoj autorski film, smirila sam se. Setila sam se šta mi je Irfan Mensur govorio nekoliko dana pre puta: „Bez straha, Mimco, svaki dobar pozorišni glumac može da napravi kreaciju na filmu, a retko kada sjajan filmski glumac može da bude dobar na pozornici.” Dao mi je moj Irfan mnogo uputstava o „markerima”, postpuku – gestu, o dugom čekanju da se svetla, kamere, vreme – da se sve složi kako bi se snimila samo jedna scena koja na filmu traje maksimum pet

Danijela Ugrenović, glumica beogradskog Narodnog pozorišta:

Za Mimu me vezuju divne uspomene, pre svega na jedno divno i bezbrižno otkrivanje pozorišta u seni. Moja rana mladost bila je zaražena otkrivanjem Čehova, Andrića, Šekspira, antičkih tragedija... Sećam se tog divnog žara i pripadanja. Takođe, od rane mladosti u sebi nosim pozorišnu etiku kojoj je ona postavila temelje. Mima, kao moj prvi pozorišni pedagog, ima važno mesto u mom životu. Još uvek čuvam Sistem Stanislavskog, koji mi je bio bukvar glume u srednjoj školi.

minuta. „Film je umetnost čekanja i brze koncentracije na okolnosti i lik” – citiram Irfana.

Glumili ste na kasteljanu?

Živela sam četiri godine u Španiji sa svojom decom. Govorim kasteljano dovoljno dobro da naučeni tekst izgovorim spontano. Pri tom, lik koji igram je Srpkinja, baka Manuele i po scenariju starija od mene. Kad se jako uznemiri progovori i srpski. Jezik mi nije pravio problem, trebalo je shvatiti kameru. Vide ti probni materijal, vratiti se na drugu godinu Akademije, kad učiš da u datim okolnostima misliš mislima lika; dostići dokumentarnu istinu, a ipak glumiti. Kad sve to otkriješ, posle je lako. Lakše nego u pozorištu, ali je manje lepo.

Pre šest godina u „niškom sokačetu” rekli ste mi da Vaš život ne bi bio potpun da Ministarstvo prosvete nije odobrilo osnivanje Srednje glumačke škole u Nišu?

Bez Svetozara Rapajića, sada profesora emertitusa beogradskog FDU, škole ne bi bilo. Profesor Rapajić je napravio plan i program rada, prihvatio da bude mentor. Divan čovek. A učenici su bili nadareni, predani i nadasve vredni. U tom najpolet-

nijem, najlepšem dobu od 14 do 18 godine života: imali su – prepodne u redovnoj srednjoškolskoj nastavi od pet-šest časova dnevno, a svako popodne po tri časa glume i dva puta nedeljno časove dikcije i istorije umetnosti (dikciju je predavao Dragan Marković – glumac sa diplomom zagrebačke akademije, a istoriju umetnosti Marisav Radisavljević – reditelj sa diplomom beogradske akademije). Ti mladi ljudi su bukvalno živeli u školi. Već na trećoj godini bila sam impresionirana njihovim rastom, a na četvrtoj godini bili su to odrasli, divni ljudi. Bez te dve generacije sjajnih, sad već renomiranih glumica i glumaca, režisera, dramaturga, moj život ne bi bio potpun. Otišla sam u penziju, škola se ugasila – šteta. Šteta!

Jeste li zadovoljni onim što ste uradili?

Mirna sam. Moje putovanje kroz glumu se završilo. Zadovoljna sam!

Željko Anđelković

STARI POZORIŠNI VUK

Sećanje na Miomira Denića (1913–1996)

mnogih evropskih kulturnih centara, došle i do Kaira i Osake. Bio je, osim u teatrima tadašnje države, gostujući scenograf i u pozorištima Bugarske, Grčke, Italije, Španije, Egipta. Ali ovo je sve manje-više poznato, a zahvaljujući Muzeju pozorišne umetnosti Srbije i kustosima Olgi Milanović i Olgi Marković, objavljene su dve opsežne publikacije u kojima se mogu naći svi podaci vezani za život i delo ovog umetnika.

Zgrada Narodnog pozorišta je pretrpela ozbiljna oštećenja u sestoaprilskom bombardovanju 1941; članovi kuće – tehnički i pomoćni radnici, ali i umetnici – spasavali su iz ruševina šta se spasti moglo i prenosili u stari Manjež, koji i i sam stradao, ali manje nego glavna zgrada. Ubrzo je uspostavljen kakav-takav normalan rad u kući: paralelno sa radovima na obnovi obe zgrade i oštećenih fundusa, nastavljene su redovne probe i opsežne pripreme za sledeću sezonu, a imenovana je i nova uprava u kojoj je bio i scenograf Miomir Denić, članovi tehničkog šefa. Na kraju prve sezone u okupiranom Beogradu, Denić podnosi gotovo neobično detaljan ali i duhovit referat o čemu svedoči i ovaj odlomak: „Tehnička direkcija izvela je sa svojim osobljem sledeće radove u toku 10 posleratnih meseci – 74 binske slike: Miomir Denić 56; Vladimir Žedrinski 9; Ananije Verbički 8; Milenko Šerban 1. (...) Za izvođenje ovih komada u slikarskoj radionici utrošeno je 2.350 kg boje u rastvoru od 8.600 litara. Slikari su naslikali na platnu površinu od 37.500 m², što odgovara površini 4,5 normalnih nogometnih igrališta.

Slikari su izvukli pri izradi sobnih dekoracija liniju od 160 km, a nacrtali oko milion listova. Stolarska radionica utrošila je 39.460 m letava, što odgovara putu od Spomenika do Avale i natrag. U svemu je zakucano 576.600 eksera od kojih tapetiranih 394.600 komada. Kako je za svaki ekser potrebno 6 udaraca, to je učinjeno ukupno 3.459.600 udaraca. Dekorateri su preneli 463 tone dekoracija na rastojanju od 19.300 km, što iznosi 46.320 kg na jednog dekoratera koju je težinu preneo na razdaljinu od 1.930 km. Garderobnerke u publici podigle su kaputa u težini 250.000 kg. Garderobnerke i garderobnerke obukli su i svukli glumce 6.500 puta. Električari su 7.600 puta ukopčali reflektore, a 12.000 puta promenili boje na njima.” (objavljeno u „Srpskoj sceni”, god. I, br. 19)

Dva sećanja koja je zabeležio jedan od Denićevih najbližih saradnika, Dušan Šević, dopunjuju ovaj portret. Na gostovanju Drame na Cetinju 1955, trebalo je da se predstava „Gorski vijenac” igra u prirodnom ambijentu crnogorskog krša, ali se Deni nešto nije svidelo: „Sve stene oko pozornice lepo su zašiljene, a ona jedna baš u sredini neprirodno zatupasta. Kao prelomljena. Kviri sve!” Reče to i predloži majstor-Eremiji, koji je sedeo kraj njega: „A kako bi bilo da mi to lepo zakrpimo jednom našom špicastom stenom? Da je lepo završimo. Da malo ispravimo prirodu.” Dalja racionalna upozorenja kukavnog Eremije da su kaširane stene koje su poneli iz Beograda za slučaj da zbog lošeg vremena mora da se igra u sali – teške preko sto kila, preglo-

mazne, da treba da se dižu na visinu od preko 100 metara, i kako ih zakačiti... nisu imala nikakvog efekta. Dena nije naredivao, nije zahtevao, samo je blago rekao „Dajte da pokušamo. Učinite mi, molim vas.” Ko bi se o ovo oglušio? Posle napor-nih i rizičnih akcija, naši dekorateri su dokrpili prirodu i Dena ih je sve častio ručkom, ali – zakrpa se nikome nije dopala, pa ni njemu, iako to nije hteo da pokaže. Na opšte iznenađenje, kad su se na početku predstave sutra uveče upalili reflektori, dekor su činile samo prave stene, onakve kako ih je priroda načinila. „Zbog te nesrećne kulise dugo nisam noćas mogao da zaspim. Najzad sam rešio da je skinem. Ali kako? Nisam, naime, mogao da opet mučim naše ljude”, objašnjavao je kasnije. „Iza pozornice opazim neku grupu mladića. Kao da ih je sam bog stvorio... Maturanti iz Mostara, na izletu. Srbi. Profesor ljubazan. Kažem ko sam i šta sam. Požalim se da su nam, noćas, neki obesni pijanci zaglavili visoko među stenje naš dekor bez koga nikako ne možemo da odigramo predstavu. Sami ne možemo da ga skinemo, pa predstava mora da se odloži... Nisu pristali da ih častim. Pozvao sam ih na predstavu.” Budući da su, srećom, morali da putuju posle prvog dela, Denić im je objasnio kako dekor koji su „spasili” igra u drugom delu komada.

Kada je decembra 1962. Opera trebalo da gostuje u Kairu, tehniku koja je na čelu sa Ševićem i Denićem stigla ranije čekalo je neprijatno iznenađenje – pozornica je bila zatrpana starim dekorom, puna prljavštine, pod prekriven debelim naslagama sasušene boje, uređaji zapušteni... Denić se razgoropadio, odjurio u našu ambasadu i zbunjenom ambasadoru Joži Brileju rekao: „Ako u toku dana patos pozornice ne bude očišćen, gospodin Šević i ja počinjemo večeras da ribamo. Vi

možete da nam pomognete, možete da nam se pridružite... ja sam uveren da, osim Vas, u ambasadi ima još požrtvovanih patriota.” Tog popodneva pozornica je ličila na mravinjak, do uveče je sve blistalo i naši dekorateri su stigli da pripreme scenu za predstavu.

Završimo ovo sećanje na neumornog borca, starog pozorišnog vuka Miomira Denića, rečima koje mu je svojevremeno namenio Raša Plaović: „Rođen je za kolektivni rad. Nikad nije svoju ličnost stavljao iznad drugih, nego je sebe utkivao u celinu...”

Jelica Stevanović

TRANS/SKRIPT - FINALE

Projekat Trans/skript je prevodilačko-izdavački projekat koji Jugoslovensko dramsko pozorište realizuje zajedno sa Francuskim institutom, a uz podršku Ministarstva kulture

Projekat je iniciran i otpočet početkom 2012. godine sa ciljem da se pozorišnoj publici u Srbiji približi savremena, francuska drama. Ona nije sasvim nepoznata srpskoj publici, ali ipak ne postoji pravi uvid u to šta se trenutno događa na francuskoj pozorišnoj sceni. Osim toga, po rečima koordinatora projekta, dramaturga Miloša Krečkovića, ideja je da se ovim potezom napravi platforma koja će dalje razviti čitave generacije prevodilaca dramskih tekstova.

Projekat je od inicijative do danas tekao u nekoliko etapa. Najpre su odabrani saradnici: tražene su osobe koje dobro poznaju francuski jezik, ali i koje imaju pozorišno obrazovanje, što je specifičnost Trans/Scripta. Odabrani su: rediteljka Jovana Papović, kojoj je francuski jezik maternji i koja se bavi i prevodenjem; Anđelka Nikolić, pozorišna rediteljka i filolog francuskog jezika i književnosti, a prevela je i nekoliko francuskih savremenih drama (Lagar, Diranže); Tijana Krivokapić, teatrolog iz Francuske i prevodilac drama Pomerai, Minjane i Vijana i Iva Brdar, dramaturg, koja je završila postdiplomske studije u Francuskoj i koja takođe prevela nekoliko tekstova (Vinaver, Manjana).

trans | script

Pristupilo se, potom, selekciji komada. Nakon što su Iva Brdar, Anđelka Nikolić i Jovana Papović pročitale oko dvadeset savremenih francuskih drama, od kojih su neke već bile priznate i poznate i za svaku napisale siže, kratku analizu i procenu adekvatnosti njenog izvođenja u Srbiji, usledile su diskusije zajedno sa Filipom Lemoanom, atašedom za kulturu Francuskog instituta i Milošem Krečkovićem, dramaturgom JDP-a. „Nedavno objavljena antologija „Pre i posle Balkona” je samo donekle popunila prazninu u izdavaštvu francuskih drama sa delima ’velikih’ autora poput Koltesa, Lagarsa, Pija, Vinavera, Minjane i Pomerai, dok je ova selekcija nastojala da prikaže najnoviju produkciju. Nekoliko drama se odmah istaklo, kako zbog inovativne dramaturške strukture, ili zanimljive i aktuelne teme, ili pak jedinstvenog autorskog stila i zajednički odlučeno je da to budu drame „Džordž Kaplan” Frederika Sontaga, „Identitet” Žerara Votkinsa, „Svu moju ljubav” Lorana Movinjea, „Ponziijeva šema” Davida Leskoa i „HimeN” Lusi Depo. Neke od njih su već prevedene na nekoliko jezika, čak i u okviru projekata sličnim Trans/Scriptu („Džordž Kaplan”), a neke čak nisu ni izdate u Francuskoj („HimeN”).

Već u toku čitanja, svako od prevodilaca razvio naklonost prema nekom dramskom tekstu, pa je lako odlučeno ko će prevoditi koji komad: tako je Anđelka Nikolić prevodila „Identitet”, Jovana Papović „Džordža Kaplana”, Tijana Krivokapić „Svu moju ljubav”, Iva Brdar i Jovana Papović zajedno su prevele „Ponziijevu šemu” i Iva Brdar samostalno „HimeN”. „Prevodi drama ’Identitet’, ’Džordža Kaplana’ i ’HimeN’ bili su predmet trodnevnih radionica koje su se održale u JDP-u u februaru. Na svakoj drami su pored nas kao prevodilaca radili i francuski autori

(Frederik Sontag, Žerar Votkins – preko Skajpa i Lusi Depo) i srpski dramaturzi (Uglješa Šajtinac, Marija Karaklajić i Tanja Šljivar)”, kaže dramaturg Iva Brdar.

O samom procesu rada Uglješa Šajtinac, dramaturg i dramski pisac, kaže: „Za stolom smo sedeli prevodilac, pisac i ja. Prolazili smo kroz tekst kao čitaoci željni razumevanja svake sitnice. To nekad može da preraste u naporan i skoro neprirodan rad, kad je umetničko delo u pitanju, ali drugačije ne ide. Od prve do poslednje replike u komadu, svake didaskalije i ’skrivenih’ poruke – jer tu sitnica nema. Lepo je biti u poziciji da sa živim piscem proveravate značenje određenih poteza u komadu, da uđete u suštinu jezika samog dela, jer kao što Frederikov ’Džordž Kaplan’ ima neku posebnost i na izvornom jeziku (iako je to autor odbio da izdvoji kao karakteristično za ovu dramu), tako i u prevodu mora se pronaći kod koji će otključati zvučnost drame. U ovom slučaju, reč je o kolokvijalnoj komediji koja se bazira na strahovima savremenog čoveka želnog nedefinisane slobode. Otklon koji postoji u komadu neodoljivo podseća na postupak u građenju komedije koji postoji u Bunuelovom ’Diskretnom šarmu buržoazije’. Kad smo pronašli ključ, završili smo detaljno iščitavanje i markiranje do kraja. Onda se svako povukao na svoju stranu, ja sam skoro melodijski sledio rešenja na koja smo svestrano pristali i stavio tačku na prilagođavanje prevoda, nakon tri ruke korekcija. Prevod Jovane

Papović obavezao me je da joj u poznavanju savremenog francuskog govornog jezika u potpunosti verujem, i to mi je mnogo pomoglo.”

Zatim je usledila i neka vrsta promocije na Sterijinom pozorju. Plan je da svih pet drama bude objavljeno u izdanjima JDP-ove biblioteke „Ars Dramatica”. Promociju drama na jesen će pratiti i javna čitanja organizovana u JDP-u. „Nadamo se i realizaciji neke od njih, ako ne i svih...” – kaže Iva Brdar, a zatim nastavlja: „Radionice su bile korisne za sve učesnike. Prilikom prevodenja nekog dela uvek je bitno imati kontakt sa piscem i u slučaju dilema mu se obratiti. Tako smo od francuskih autora saznale neke detalje u vezi sa dramom koji se tiču kako njenog nastanka, tako i značaja i dopunskog značenja nekih replika, ili delova drame i njihovog ličnog tumačenja. Mislim da je sve to doprinelo preciznosti i kvalitetu prevoda. Učešće srpskih dramskih autora je takođe bilo važno, jer su nastojali da daju svoj doprinos stilskom i jezičkom kvalitetu prevoda i ponude svoja rešenja. Obzirom da svo troje nisu poznavali francuski jezik, bili su usredređeni na sam prevod i možda upravo zbog toga mogli objektivnije da ga sagledaju i da se bave isključivo jezičkim/dramaturškim aspektima. Nakon radionica usledila je faza ’internih čitanja’ svih pet drama koja je, po mom mišljenju, veoma važna za prevod. Kada se replike ’čuju’ odmah se može uvideti njihova prilagođenost scenom izvođenju, što je za prevod nekih drama ponekad ključno.”

O kulturnom i kulturološkom značaju ovih prevoda verovatno je suviše govoriti! Ostaje nada da će ovakva praksa, legitimna i uobičajena svuda u svetu, biti šire prihvaćena i kada su u pitanju drugi jezici.

SAVREMENI CIRKUS I SAVREMENO POZORIŠTE

CirkoBalkana u Beogradu – prolećni festival novog cirkusa

Ana Tasić

CirkoBalkana je zajednički projekat tri organizacije koje se bave savremenim cirkusom – Cirk’Oblique iz Francuske, Cirkusfera iz Srbije i Cirkorama iz Hrvatske. One su dva meseca – april i maj ove godine – provele u cirkuskom šatoru, na dve lokacije – u Zagrebu i u Beogradu. Program u Beogradu predstavljen je od 2. do 25. maja, u šatoru montiranom u parku iza Hale Pionir – realizovane su radionice i laboratorije, izvedeni koncerti, kao i predstave za decu i odrasle, u izvođenju Cirk’Oblique, Cirkorame, Cirkusfere, Triko Cirkus teatra, Pune kuće, Razbibrige.

Savremeni ili novi cirkus je složena, interdisciplinarna forma savremenih izvođačkih umetnosti koja se počela ubrzano razvijati od sedamdesetih godina prošlog veka, da bi danas stigla u žižu pažnje interesovanja publike i stručne javnosti, naročito u Francuskoj, Švedskoj, Finskoj, Danskoj, Hrvatskoj, a sada polako i u Srbiji. Novi cirkus je izgrađen na osnovi tradicionalnog, ali je od njega značenjski složeniji i često gradi subverzivan odnos prema sopstvenoj tradiciji, a donosi spoj elemenata akrobatike, plesnog i dramskog teatra, teatra senki, marionetskog pozorišta, kao i savremenih vizuelnih umetnosti i digitalnih tehnologija.

Hrvatska

U okviru programa CirkoBalkana, hrvatska grupa Triko cirkus teatar predstavila se celovečernjom produkcijom Slavuj, složenim delom koje je spojilo elemente pantomime, savremenog plesa, dramskog teatra, mizuzikla, korenito obojene tragi-komičnim nijansama (rediteljka predstave je Li Delong, Amerikanka koja živi u Francuskoj). Glavni likovi su članovi porodice Koko: tridesetsedmogodišnja Kupina (Nikolina Majdak), njena mama Vita Min (Iva Peter Dragan), tata Prokpije (Nikola Mijatović) i Kupinin sveži ljubavni partner Oktavio (Domagoj Šoić). Radnja je jednostavna: na sceni se nižu slike iz životne svakodnevice, vezane za brakove, odnose roditelja i dece, osećanja samoće, razočaranja, ljubavi, ljubomore. Muziku uživo izvođe tri muzičara, koji neprestano prate i/ili vode radnju, imajući ključnu ulogu u predstavi – ne manje važnu od glumaca. Oni izvođe poznate pop pesme, u funkciji radnje (na primer „Crazy Little Thing Called Love” grupe Kvin), stvaraju zvuke konstitutivne za radnju ili tonove koji ilustruju tok događanja (muzičari Ines Tricković, Nikolas Sinković, Pavle Miljenović).

Na ovom interdisciplinarnom polju scenskih umetnosti, značenje glavnog aktera – klovna – jeste metaforičko, filozofsko. Kao Lirova Luda ili tužni Pjer, on je pajac života, predstavnik koncepta života kao prostora igre – takvi su svi članovi porodice Koko. Metaforičko je i značenje drugih predmeta na sceni predstave „Slavuj”. Na primer: akteri koriste kavez koji je ekspresivna metafora ograničenosti, zatvorenosti, skučenosti. U odnosu na osnovna značenja novog cirkusa, to ima smisao kontrasta zato što se (novi) cirkus definiše suprotnim pojmovima bezgraničnih sloboda i mogućnosti, odsustva fizičkih i duhovnih ograničenja.

Francuska

U grupi francuskih predstava, beogradskoj publici su se predstavila tri autora. Prvo je Filip Manso prikazao „Legendu o Filipu”, dvadesetominutni solo o uticaju filmskih heroja, junaka iz kung-fu filmova,

na njegovu svakodnevnicu. Posle njega smo videli Arnoa Esertela u liku nekakvog automehaničara, koji je duhovito prikazao svoje borbe sa predmetima, konkretno sa alatom, svoje strpljive pokušaje da se mašine savladaju (predstava „Ključ 24”). Najzanimljivija je neosporno bila Mari Merkadel, koja je zatvorila ovu seriju francuskih umetnika nakon prethodne dve minijature koje su značenjski svedenije, više na polju tradicionalnog nego novog cirkusa, u smislu toga da se više-manje iscrpljuju u prikazu akrobacija. Merkadel je izvela dvadesetominutni solo „Kao kap vode u ženskoj torbici”, minijaturu koja je značenjski punija. Njenu igru prati priča, poetski tekst, lična ispoved koja emotivno upečatljivije deluje na gledaoce. Ona predstavlja devojkicu koja je umorna od usamljeničkog života, plače u nemoći da promeni tu pustoš samoće. Oprhvana je sećanjima na porodični život koja samo pojačavaju taj njen bol zbog usamljenosti. Za sve to vreme, paralelno sa emitovanjem teksta na traci, ona pokušava da izvede tačku na trapezu, muči se, posrće, pada, ali uvek ustaje, uprkos teškoćama i posustajanjima. Ti besomučni, neodustajući pokušaji da ostvari svoju tačku imaju metaforički smisao, predstavljaju model života kao beskrajnog niza napora da se suoči sa izazovima, neuspesima i padovima. Ovaj motiv suočavanja sa neuspehom tipična je karakteristika novog cirkusa, za razliku od tradicionalnog gde je neuspeh tabu.

Srbija

Pretposlednje večeri festivala prikazana su dva srpska projekta, u produkciji Cirkusfere. Prvo je premijerno izvedena „TV Pretplata”, zajednički projekat Cirkusfere i Ludi-fika, predstava koju čini nekoliko slika koje parodično predstavljaju odraze i/ili komentare savremene opsesije televizijskim programima, teatralna i komička izvrnuća reklama, informativnih programa, tupavih španskih serijala, masovnih pop koncerata. Akteri izvođe vratolomije, magijske tačke, nastupaju na trapezu, štulama, plešu i imitiraju televizijske persone, komički predstavljajući našu današnju prikovanost za ekrane i daljinske upravljače. Nakon „TV Pretplate”, izveden je duo performans „Pose-tioci” autora i izvođača Filipa Jevtića i Milana Manića (takođe produkcija Cirkusfere). U osnovi ove predstave nalazi se istraživanje odnosa između zvuka i pokreta. Zvuk je vrlo eksperimentalan i nastaje tokom izvođenja. Akteri su ozvučeni i njihovi pokreti i akrobacije proizvode uzbudljivu zvučnu kulisu. U svemu tome su osnovna osećanja anksioznosti, izgubljenosti, nepoznatih, neuhvatljivih strahova i nesigurnosti, koja izvođači nastoje da izraze. Okolnosti izvođenja, pljusak koji je tresnuo na početku ove predstave, te vetar i oluja koji su ga pratili, učinili su doživljaj posebnim – prirodni efekti vremenske nepogode su se pomešali sa mehaničkim šumovima stvorenim tokom igre. Ovoj neuobičajeno nadrealnoj atmosferi je doprinelo i laganje i kevtanje jednog psa koji je sa publikom utrčao u šator, kako bi se sklonio od besne provale oblaka.

Beogradski program CirkoBalkane okončan je naredno veče udruženim kabaretskim tačkama sve tri organizacije, uspešno zaokružujući predstavljanje savremenog cirkusa srpskoj publici.

ŽENSKI PRINCIP

Međunarodni festival monodrame i pantomime biće održan 38. put u Zemunu, od 4. do 7. jula na sceni Pozorišta lutaka „Pinokio”

Tradicionalna manifestacija ponudiće publici više interesantnih monodramskih i pantomimskih ostvarenja u izvođenju srpskih, ali i umetnika Kube, Rusije, Izraela, Jermenije, Amerike... I ove godine, planiran je i veoma bogat prateći festivalski program koji će se održavati na više lokacija.

„Pošto sam ranije već ustanovio princip po kome program selekcije mora da poseduje određeni koncept, probao sam ove godine da ga što doslednije ispoštujem. Na moju sreću ponuda mi je, prosto, sama ponudila koncept. Među prijavljenim monodramama dominirale se predstave koje izvođe žene, uglavnom na temu – žena. Znači – ženski princip”, kaže selektor Milovan Zdravković i napominje da se prilikom izbora našao u velikom iskušenju jer je ponuda bila izuzetno kvalitetna.

„Pokušao sam da se vodim mišlju koju je neko ranije već rekao da gotovo nijedan izbor nije neđužan i da se svakom izboru mora priložiti poneka žrtva, a najviše što priređivač može da učini, jeste da žrtvi bude što što manje i da nijedna ne bude bezrazložna. Monodramski program predvodi Sonja Jauković, čija je junakinja Darina, u svom „strahu od ljubavi”, na tragu klasične grčke tragedije i u vertikalni sa našom epskom poezijom, doseže do savremene Mihajlovićeve Petrije. Sledi je jedna ruska tužna priča o egzodusu, „Noć je tužna” Irine Evdokimove, ili tužna ljubavna priča o Černobilskoj katastrofi, te sufi čarolija Bliskog istoka kroz „Persijsku crnu”, Violete Mitrović Goldman, preko bljeska komete poput „Fride”, kubanske umetnice Indire Romero, i čulne Edit Pijaf u inerpretaciji Jermenke Mariam Kazaj, do furioznog šoua savremene devojke Marte Bereš. Poseban pečat programu daju naše dame iz dijaspor: Jelena Mila sa Caricom Jelenom, kojom se Festival priključuje obeležavanju Milanskog edikta, Miloš Sofrenović, svojim dijalogom sa Prustom, Handkeom i Mišimom i Lora Orlović sa psiho-sociološkim prikazom srpskog mentaliteta”, otkriva Zdravković.

Prema njegovim rečima, u pantomimskom programu učestvovaće savremeni predstavnici klasične pantomimske škole: Amerikanac Bil Brauers, Izraelac Ofer Blum i Makedonac Trajče Đorđević. „Po oceni stručnjaka iz te oblasti, oni pripadaju samom vrhu pantomimske umetnosti. Poseban i osoben savremeni pečat ovoj muškoj trojci daće Milica Gutović, koja je svoje istraživanje usmerila i prema pantomimi, što je u našoj sredini retkost i za svaku je pohvalu”, dodaje Zdravković.

Predsednik stručnog žirija biće glumica Vladica Milosavljević, a članovi Ana Grigorović (reditelj) i Marko Stojanović (glumac).

Mikojan Bezbradica

FATALNE ŽENE U PRIŠTINI

Prvi put je krajem maja u Prištini realizovan Festival ženskog rukopisa – u pozorišnom i filmskom žanru

Nadala sam se da ću upoznati Zanu Krasnići još 2007. godine kada smo gostovali sa predstavom Priča o čaju na Skena up Festivalu u Prištini. Nedeljama smo se dopisivale i dogovarale oko našeg dolaska i najzad, kada smo došli da gostujemo kao specijalni gosti ovog uglavnom studentskog Festivala, nisam je upoznala jer je zbog porodičnih problema bila sprečena da dođe na predstavu. Kasnije sam saznala da joj je ćerka bila bolesna. Kada sam pre dvadesetak meseci boravila više od mesec dana u Prištini, radeći koreografiju sa mladim prištinskim glumcima, i želela da sretnem Zanu, rekli su mi da je opet zbog porodičnih obaveza zauzeta – tek se porodila.

Treća sreća i moj susret sa Zanom se najzad desio ovog 27. maja, kada nas je ova mlada energična žena, inače pozorišna rediteljka i majka troje dece, dočekala sa srdačnim osmehom i zagrljajem na Festivalu „Fam Fatal” (Femme Fatale). Prvi put se u Prištini realizovao Festival ženskog rukopisa, u pozorišnom i filmskom žanru, festival koji je koncipirala i ostvarila sa velikim entuzijazmom i skromnim sredstvima Zana Xoxha Krasnići, uz podršku svoje organizacije Artpolis.

Festival je započeo 27. maja u pozorištu Oda, gde su se inače održavali svi programi, i trajao je do 30. maja. Sastojao se iz nekoliko pozorišnih predstava iz regiona i bogatog filmskog programa. Još uvek sam pod utiskom snažnih kratkih filmova mladih albanskih sineastkinja, među kojima je i mnogim nagradama zaslužno ovenčana Blerta Zekiri sa filmom „Povratak”.

Dah Teatar na Festivalu „Fam Fatal”

U pozorišnom programu, pored predstave Dah Teatra „Prelazeći liniju” u režiji Dijane Milošević, videli smo i ostvarenje „Poezija i ljubav” u režiji Ilira Gjocaja iz Prištine, inače poetsko muzički reci-

tal, potom projekat „Zvuk slomljenih kostiju” Biljane Radnoske iz pozorišta Theatra iz Makedonije, predstavu „Seks hvala, jednostavno samo da se proba” Merite Smaje, iz pozorišta Gruaja per

gruan iz Albanije kao i „Čišćenje idiota” Aleksandre Kovačević iz Kraljevačkog pozorišta.

Za nas su bile zadužene Jeta i Maja, koje su u pauzama veselo čavrljale na engleskom jeziku. Znak da su prilike povoljnije je bilo i odsustvo agregata, kao i činjenica da nije bilo restrikcije vode, za razliku od 2007, kada smo rekvizitu za „Priču o čaju” – tridesetak šoljica, kao i desetak čajnika – prali flaširanom vodom i kada smo strepeli da li će agregat izdržati voltažu svetla za predstavu. I te godine kao i ove vodili smo duge i nostalgijne razgovore sa našom kolegicom i prijateljicom, sjajnom glumicom iz Dodona teatra, Meli-hate Kvena – Meli.

Festival je privukao veliku medijsku pažnju kao prvo predstavljanje žena stvaralaca na Kosovu. Ono što je posebno radovalo jeste što su mladi volonteri, uglavnom volonterke, srednjoškolke i studentkinje, bile ne samo Albanke iz Prištine već i Srпкиnje iz Čaglavice.

Sanja Krsmanović Tasić

BOGAT TEATARSKI PROGRAM U ZENICI

Ovogodišnja XVIII Međunarodna kulturna manifestacija „Zeničko proljeće” održana je u Zenici od 20.3. do 12.4.2013. godine.

Moto ove manifestacije bilo je „Granice i identiteti”, a činila su je četrdeset dva programa iz oblasti teatarske, likovne i muzičke umetnosti, književnosti, jedan scensko-muzički program i nekoliko okruglih stolova.

Ono što karakteriše ovogodišnju MKM „Zeničko proljeće” je obilje teatarskih događanja. Bitno je napomenuti da se od dolaska novog direktora BNP-a, prije tri godine, broj pozorišnih predstava koje se realizuju u okviru ove manifestacije neprestano uvećava, što u konačnici, teatarskim recipijentima pruža mogućnost da budu neprestano upoznati sa najboljim teatarskim ostvarenjima iz BiH i inostranstva.

Tako su, u manje od mjesec dana, izvedene čak četiri premijere Bosanskog narodnog pozorišta Zenica i osam gostovanja bosanskohercegovačkih i inostranih teatarskih kuća.

Novitet u produkciji Dječije, omladinske i lutkarske scene zeničkog BNP-a bila je premijera prve baletske i -storije u jednom činu „Bal@”, 31. marta, čiji libreto, koreografiju i režiju potpisuje Linda Prugo-Babić. Budući da je u pitanju veliki projekat, bio je realizovan u koprodukciji Centra za edukaciju, promociju i afirmaciju djece i omladine „Umjetnost – Ars” iz Zenice i Bosanskog narodnog pozorišta Zenica, a u saradnji sa Kamernim simfonijskim orkestrom Zenica. U baletskoj predstavi prikazano je odrastanje djevojčice Eme, njen životni i profesionalni put. Glavna junakinja je djevojčica koja postaje balerina. To je predstava o odrastanju i sazrevanju, uspjesima i padovima, nedaćama i sretnim trenucima koje donosi

život. Živopisne scene dečije svakodnevne (škola, rođendan, veliki odmor, časovi baleta) oplemenjene su fantastičnim likovima i bajkovitim elementima.

Naredna premijera, održana 4. aprila, bila je koprodukcija BNP-a i Teatra SARTR iz Sarajeva. Zajedničkim snagama realizovana je predstava po dramskom tekstu Darka Lukića „Nesporazum ili Priča sa istočne strane”, čiju režiju potpisuje zagrebačka rediteljka Aida Bukvić. U predstavi igraju Snežana Vidović (Selma, BNP Zenica) i Sead Pandur (Denis, SARTR Sarajevo). Scenografiju i kostimografiju uradila je Sabina Trnka, a za scenki pokret je bila zadužena Sanja Burić. Izborom muzike pozabavila se Aida Bukvić, dok su producenti bili Hazim Begagić i Nihad Kreševljaković, a izvršne producentkinje Sandra Ikanović i Latifa Imamović. Tema predstave su životi i sudbine dvoje mladih ljudi koji su se nekad voleli, ali su zbog ratne nesreće u Bosni i Hercegovini bili prinuđeni napustiti domovinu. To je priča o njihovim mogućim susretima, u onom što bi se moglo desiti u tuđoj zemlji i velikom gradu kao što je London. Nedugo nakon zeničke premijere, 20. aprila, održana je i sarajevska premijera ove predstave.

Treća premijera Bosanskog narodnog pozorišta Zenica u okviru 18. MKM „Zeničko proljeće” održana je 9. aprila, u novom alternativnom scenskom prostoru BNP-a, sceni „Potkrovlje”. Reč je o sentimentalnoj komediji Donalda Lee Coburna „Partija remija”, koju je režirala Faketa Salihbegović-Avdagić, glumica zeničkog pozorišta.

Predstava govori o dvoje starijih ljudi koji se sreću u potkrovlju staračkog doma jer oboje traže svoj mir i beg od istine. Da bi prekratili vrijeme, započnu igrati remi. Ta zabava isprva biva razlogom za druže-

nje i smijeh, a da bi kasnije prerasla u međusobnu borbu, pravi mali rat, u kojem se počinje otkrivati sve ono što ih tišti i boli, a što su potisnuli duboko u sebe. U predstavi igraju Faketa Salihbegović – Avdagić (Monika) i Mugdim Avdagić (Martin). Ovaj umetnički i bračni par, u sedamdesetak minuta dobre glumačke igre, podsjetio nas je da ne zaboravimo istinske ljudske vrijednosti, humanost, ljubav, saosjećanje, razumijevanje, toleranciju, kulturu dijaloga, jer upravo te vrednosti i čine nas, valjda, ljudima. Predstava je nastala u saradnji sa Udruženjem TEA, teatarsko-edukativnom asocijacijom iz Zenice.

Poslednji dan manifestacije protekao je u znaku nove premijere Dječije, omladinske i lutkarske scene. Tog dana izvedena je dramsko-lutkarska predstava „Kraljica Vešmašina”, za koju je tekst napisala Anica Tomić, a režirala je Jelena Kovačić. Scenografiju, kostimografiju, kreaciju i izradu lutaka uradili su Iva Matija Bitanga i Leo Vukelić, muziku Nenad Kovačić, tekstove songova Jelena Kovačić, producenti su bili Hazim Begagić i Miroslub Mijatović, dok je poslove izvršnog producenta obavljala Sandra Ikanović. U predstavi igraju Selma Mehanović (ministar Šlauf, detektiv Klozetko, general Gačuljko, Borbena braća), Anđela Ilić (Čarapica, general Čarapenko, Pričalica), Miroslub Mijatović (kraljica Veš-mašina), Nusmir Muharemović (Potkošuljić, ministar Potkošuljko, general Sapunko, Svilenka, Borbena braća). „Kraljica Vešmašina” je ljubavna priča koja se događa u kupatilu. Vesela i neobična verzija Romea i Julije sa sretnim završetkom, gdje su glavni likovi članovi porodice Potkošulja i porodice Čarapa. Predstava uči decu kako mali nesporazumi mogu izazvati velike nevolje i kako ih samo uz pomoć tolerancije i pažnje možemo riješiti. Trajanje predstave je 45 minuta i namenjeno je najmlađima od četiri i više godina.

Gosti „Zeničkog proljeća” 2013. iz Bosne i Hercegovine bili su: Kamerni teatar 55 iz Sarajeva sa predstavom Terorizam, za koju su tekst napisali O. Presnyakov i V. Presnyakov, a čiju režiju potpisuje Dino Mustafić; potom Sarajevski ratni teatar SARTR sa predstavom M. Jonesa Džepovi puni kamenja u režiji Igora Skvarice i Adija Hrustemovića i Narodno pozorište Tuzla sa Kovačevićevim Lary Tompsonon u rediteljskom čitanju Sulejmana Kupusovića.

Od gostiju van Bosne i Hercegovine „Zeničko proljeće” je ugostilo Bitef teatar i Pan pozorište iz Beograda sa predstavom

B. Stojković i O. Viktorović Ja i ti u režiji Mirjane Karanović; Mestno gledalište Ptuj, koji su izveli tekst P. Seligmana, E. Nielsena i B. Larsena Mahmut u režiji Petera Srpčića; Knjaževsko-srpski teatar Kragujevac sa tekstom R. Bina Jedan čovjek, dvojica gazda, koji je rediteljski uobličio Nebojša Bradić; Crnogorsko narodno pozorište iz Podgorice sa dramom E. Bonda Egzistencija u režiji Radmile Vojvodić i ansambl Drame Hrvatskog narodnog kazališta Split koji je prikazao dramu M. Buchase Djevojčice ne bi trebale igrati nogomet u rediteljskom čitanju Nenni Delmestre.

Direktori teatarata koji su gostovali u Zenici su sa direktorom zeničkog BNP-a, gospodinom Hazimom Begagićem, dogovorili jaču regionalnu saradnju i potpisali sporazume o češćim uzajamnim gostovanjima koji će uslijediti u narednom periodu. Dakle, zenička publika imala je mogućnost da uživa u mnogobrojnim i kvalitetnim teatarskim izvedbama. U mesecu maju pred nama je XII Festival bosanskohercegovačke drame sa svojim mnogobrojnim sadržajima i ukupno 10 predstava u takmičarskom programu iz BiH, Srbije, Slovenije, Austrije i Hrvatske.

Miroslub Mijatović

KREATIVNA VITALNOST

Banjalučki 16. Teatar Fest „Petar Kočić” održan je od 2. do 9. juna

Pozorišni komad „Elijahova stolica”, u režiji Borisa Liješevića, rađena po istoimenom romanu Igora Štiksa, najbolja je predstava 16. izdanja pozorišnog festivala Teatar fest „Petar Kočić”. Festival je otvoren premijerom predstave „S planine i ispod planine”, u režiji Stele Korljan i izvođenju domaćina, a zatvoren predstavom „Kuhinja” Mladena Materića.

Selektor Festivala Miroslav Radonjić istakao je da se trudio da izabere predstave koje govore o fenomenima savremenog doba, ali koje u estetskom i umetničkom smislu predstavljaju relevantna ostvarenja. „Trudio sam se da predstave mogu da korenspondiraju sa publikom, jer se festivali i prave zbog publike”, rekao je Radonjić. U izveštaju, selektor je zapisao: „Posao selektora jednog uglednog pozorišnog festivala, podrazumeva, uz poštovanje propozicija, potiskivanje sopstvenog tea-

tarskog ukusa i senzibiliteta, kako bi se među odabranim ostvarenjima našle, u umetničko-estetskom smislu, najrelevantnije predstave. Subjektivnost, naravno, nikada nije moguće u potpunosti isključiti, ali prepoznavanje različitosti pozorišnog izraza, poetičko-žanrovskih preispitivanja, ubedljivog glumačkog izraza, inventivnog rediteljskog postupka, i ostalih bitnih elemenata pozorišnog čina, jesu potrebni, ali ponekad se ispostavi, i nedovoljni uslovi koje selektor treba da ispuni, kako bi čiste savesti mogao da svoj izbor prepusti sudu stručne i najšire javnosti i publike. Nakon 37 odgledanih predstava iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Srbije i Crne Gore, koje su konkurisale za XVI Teatar fest „Petar Kočić”, s neskrivenim zadovoljstvom mogu da konstatujem da je, uprkos tome što je ova sezona, u produkcijsko-fnansijskom smislu, najte-

„Kraljica Vešmašina” Dječije, omladinske i lutkarske scene

„Elijahova stolica”, JDP (Foto: Emma Szabo)

za u proteklih desetak godina, većina teatarskih kuća u regionu pokazala nevrovatnu sposobnost prilagođavanja krajnje restriktivnim uslovima za normalno održavanje repertoara, ali i zavidan nivo kreativne vitalnosti u ne tako skromnom broju premijera. S obzirom na utvrđene propozicije festivala, trudio sam se da odgledam što veći broj predstava koje se temelje na literarnom predlošku, u najširem značenju te reči, od klasičnog dramskog teksta, dramatizacija i adaptacija, do ostvarenja koja proizilaze iz dokumentarističko-književne građe. Akcenat je bio stavljen na autore i dela iz regiona, ali sam smatrao da i predstave rađene na osnovu inostranog teksta, takođe ravnopravno reprezentuju osoben pozorišni izraz koji se neguje na ovim prostorima.

Prikazane su predstave „Dabogda te majka rodila” Hrvatskog narodnog kazališta „Ivan plemeniti Zajc” i Hrvatskog kulturnog doma Teatar Rijeka, „Grebanje ili kako se ubila moja baka” Bosanskog narodnog pozorišta Zenica, „Sava Savanović – vampirska simfonija” Narodnog pozorišta Kikinda, „Zla žena” Narodnog pozorišta „Toša Jovanović” Zrenjanin, „Zdravo živote” Srpskog narodnog pozorišta Novi Sad, „Elijahova stolica” Jugoslovenskog dramskog pozorišta Beograd i MESS Sarajevo.

Odluku o pobjednicima doneo je žiri u sastavu Nebojša Bradić, Miloš Babić i Nikola Pejaković. Za najbolju predstavu u celini proglašena je „Elijahova stolica” (JDP Beograd, MESS festival), a za najbolju dramu „Grebanje ili kako se ubila moja baka” Tanje Šljivar, koprodukcija BNP iz Zenice, Hartefakt fonda i Bitef teatra iz Beograda, nagradu za najbolju mušku ulogu dobili su Vlastimir - Đuza Stojiljković („Elijahova stolica”) i Ivan Đurić Doni („Zdrav(o) život(e)!” SNP Novi Sad), a za žensku ulogu Edita Karađole („Dabogda te majka rodila”, HNK „Ivan pl. Zajc” i HKD teatra Rijeka). Priznanje za najbolju režiju pripalo je Egonu Savinu za komad „Zla žena”, NP „Toša Jovanović” iz Zrenjanina. Specijalna nagrada dodeljena je Nikoli Zavišiću za režiju predstave „Sava Savanović”, Narodnog pozorišta Kikinda.

Iz bogatog pratećeg programa izdajamo promociju knjige Bore Majdanca „Pozorište u okupiranoj Srbiji”, u izdanju Udruženja dramskih umetnika Srbije i KIZ Altera. O knjizi su govorili: Ljiljana Đurić, Milan Arnaut i autor.

Z.L.

Preplatite se na LUDUS

Godišnja pretplata za Srbiju: 1000,00 din.

Dinarski tekući račun:

Udruženje dramskih umetnika Srbije

255-0012640101000-92

(Privredna banka Beograd A.D.)

Godišnja pretplata za inostranstvo: 30,00 evra

Devizni žiro račun:

00-708-00000856

(Privredna banka Beograd A.D.)

Instrukcije za uplate u evrima potražiti u

Udruženju dramskih umetnika Srbije

VREME ZA NOVE PRAKSE

„Regionalna saradnja je logičan i poželjan model”, smatra Janko Ljumović, direktor Crnogorskog narodnog pozorišta iz Podgorice

U doba ekonomske krize i deprimirajuće situacije u kojoj se kultura našla u regionu, stiće se utisak da je CNP jedna od institucija koja uspeva da bude među najproduktivnijim. Kako to postižete?

Vrijeme krize nužno dovodi do izbora da manje može biti više. To bi bio najkraći mogući odgovor. „Manje” se odnosi na manjak novca, a „više” je pitanje motivacije i dobrih izbora u kojima možete dobiti podršku od samih umjetnika, koja podrazumijeva neodustajanje od novih predstava i repertoara koji ima svoju dobru dinamiku. Na kraju ili na početku morate imati i podršku od publike, koja svojim prisustvom, takođe u uslovima krize, u pozorištu nalazi svoje mjesto. Autorski projekti u kojima reditelji skoro u cjelosti nose proces nastanka predstave uz dobar ansambl CNP-a i našu podršku mladim umjetnicima karakterišu sezonu koja se polako privodi kraju (Radmila Vojvodić, Varja Đukić, Boris Liješević, Selma Spahić), a kako kriza nema izvjesno

finale, mislim da još više treba tragati za modelima koji i repertoar i proces rada odmiču od tradicionalnih obrazaca, koji su nastali u neka druga vremena u kojima je politika bila socijalno odgovornija za kulturu; zapravo, kada se kultura bezbjedno nalazila u okrilju socijalno odgovornog društva. Neoliberalizam, tržište i recesija, nužno traže nove modele i novu misiju teatra.

Koliki je programski budžet CNP u odnosu na ostale važne pozorišne institucije u regionu? Koji su sve izvori finansiranja?

Programski budžet za 2013. godinu je projektovan na 255.000 evra, od čega je 50.000 evra sopstveni prihod. Izvori finansiranja su, dakle, uglavnom javna sredstva, ali i podrška sopstvenih prihoda, manjeg dijela sponzorstva. U svakoj godini oslanjamo se na koprodukcijska sredstva pozorišnih festivala. Već petu godinu za redom, naša dva glavna partnera su Međunarodni festival Kotor art i Grad teatar Budva (u ovoj sezoni to su bile predstave „Egzistencija” Edvarda Bonda u režiji Radmile Vojvodić i „Ribarske svađe” Karla Goldonija u režiji Ane Vukotić).

Kako vidite perspektive pozorišta u regionu u narednom periodu i koji su sve mogući načini da se pozorište izvuče iz evidentne krize finansiranja?

Pozorišta moraju pojačati javno djelovanje i zagovaranje za održivim modelom koji pozorišnu umjetnost kao neprofitnu djelatnost moraju učiniti i dalje važnim segmentom pojedinačnih kultura, i to kroz kulturnu politiku, ali i samu politiku izvršne vlasti na svim nivoima. Model koprodukcija i partnerstava je takođe ugrožen u ambijentu neizvjesnih finansija i planiranja budžeta, tako da taj domaći problem donosi i limite ka međunarodnim platformama podrške. Nara-

vno, sve ovo što ističem nije rješenje koje može brzo donijeti već narušen poredak stvari, pa je na pozorištima da u umjetničkom aspektu ponude platforme koje će autentično dovesti do novih praksi.

U posljednje vreme u ovom pozorištu rade najinteresantniji umetnici mlađe generacije iz regiona. Posle predstave Borisa Liješevića, u pripremi je i nova predstava koju potpisuje Selma Spahić. Da li je ovo slučajnost ili rezultat strateške opredeljenosti CNP?

Ukoliko pogledate repertoar CNP-a, ne samo u ovoj sezoni već godinama unazad, vidjećete da je jedan od vodećih principa repertoarske politike otvorenost ka različitim autorima i saradnicima. Ta otvorenost posebno je fokusirana na reditelje mlađe generacije, tako da je CNP uticao i promovisao mlađe reditelje iz Crne Gore (Lidija Dedović, Ana Vukotić), kao i reditelje iz regiona (Boris Liješević i Selma Spahić u ovoj sezoni, a u prošlim sezonama Stevan Bodroža i Veljko Mićunović). CNP je važan partner Fakultetu dramskih umjetnosti na Cetinju i posebno vodimo računa o mladim umjetnici-

„Egzistencija” u režiji Radmile Vojvodić (Foto: Duško Miljanić)

UMIŠLJAMO KAKO SMO VAŽNI I UTICAJNI

„Život Molijera” Makedonskog narodnog pozorišta u Beogradu

Glumac Nikola Ristanovski i reditelj Aleksandar Popovski su zajedno kao veoma mladi ušli u svet pozorišne umetnosti. Sa osećajem za duh vremena doneli su nešto novo, nešto od poimanja sveta, trenutka i pozorišta svoje generacije, odrasle ne balkanskom „Buretu baruta”. Danas, uz veliki respekt publike, kolega i stručnjaka rado su viđeni ne svim scenama u regionu. U Makedonskom narodnom teatru u Skoplju radili su ponovo zajedno. Predstavu „Život Molijera”, po drami „Molijer ili bratsvo licemera” Bulgakova – tog odvažnog kritičara Staljinove diktature koji se čitavog života borio sa cenzurom.

Slobodoumni pisac i diktatorska vlast, preljuba, izdaja prijatelja, ljubavni trougao... delovi iz Molijerovih „Tartifa” i „Don Zuana”, ali i čista poezija iz Rostanovog „Sirana”, do pokajničkog pisma koje Bulgakov piše Staljinu kako bi mu dozvolio da bude prisutan u umetnosti... Sve to stalo je u ovu dinamičnu predstavu. Reditelj Popovski kombinuje žanrove. Publiku vodi kroz komediju, dramu i tragediju, prepričava Molijerovo, Bulgakovljevo i naše vreme. Istražuje odnose između umetnika i onih koji su na vlasti, kao i pitanja umetničke slobode i načina života umetnika. Sa druge strane čitavo delo tretira kao umetnički izazov i stvaralačko uzbudjenje.

I ima Nikolu Ristanovskog da sve to iznese, njegova gluma u ovoj predstavi je svojevrsan scenski esej. O tome kako se transformiše, menja ritam, kostime, liko-

ve, kako se igra žanrovima, kako, kao u najboljim džez deonicama, svira na svom glumačkom instrumentu do muzičkog pozorišnog klimaksa na kraju predstave, kada u žestokom rok ritmu maestralno peva „Heroje” Dejvida Bouvija. Predstava „Život Molijera” je nepretenciozna. Ona nema nameru da bude moderna, angažovana i aktuelna, a sve to sa druge strane jeste. I velika je posveta majstorima literature i teatra, Molijeru i Bulgakovu, ali i pozorišnoj umetnosti i umetnicima. Bile su zaslužene ovacije beogradske publike predstavi iz Skoplja i jednom zaista velikom glumcu.

„Da budem iskren zapravo i nisam siguran koga sve ovde igram”, kaže Ristanovski. „Nisam siguran da li je to Molijer, Bulgakov ili neko iz ovog vremena. Inače uvek imam osećaj nesigurnosti da li igram te likove koje igram. Svi oni moraju najpre da prođu kroz moju sobu kako bih video šta ja imam sa njima. Ovoga puta nastojali smo da odgovorimo na pitanje zašto je Bulgakov uopšte pisao komad o Molijeru i da li je to iz istih razloga iz kojih mi želimo da ga igramo. Ovo je deseta predstava koju sam radio sa Aleksandrom Popovskim. Svaki put kažem da neću više i uvek se primim na njegovu ideju. Krenuli smo u čitav proces da ispričamo priču kao mali glumci i mali reditelji. Mislili smo kako je u ovo vreme pretencioznosti pravi trenutak za to. I što je stvar nepretencioznija, ja imam veću tremu pred izlazak na scenu.

Ko je onda taj čovek koga igrate u ovoj predstavi?

Imam utisak da su svi ti veliki likovi iz sveta umetnosti sublimat ljudskosti, vrlina i slabosti. Esencija nesavršenosti ljudskog roda. U njima uvek ima i nešto što je blisko sa običnim ljudima, sa svakim u publici. Taj čovek je traganje za istinom.

Obično je povod za rad ovog komada tema odnosa umetnosti i vlasti, šta je vama bilo važno?

Luj XIV je bio mnogo jak. Molijer je za njega bio mali, smešan glumac nedostojan njegove veličine. Kao što i mi današnji glumci nismo dostojni da se nosimo sa trenutnom vlašću, tako je bilo u svim vremenima. Mi umetnici smo uvek sa druge strane barikade. Uvek nam ne valja kakav je svet i kako je uređen i uvek umišljamo kako smo važni i uticajni. A zapravo nije tako. Mi mo samo mali glumci koji iz nerazumljivih razloga žele da glume i pričaju priče koje nas se tiču. Mi smo samo vazduh, magla, sačinjeni od one materije od koje su sačinjeni snovi. Nama samo dajte scenu i mi ćemo na njoj ostaviti život. Nema tu druge filozofije.

Igrate sa uspehom na mnogim scenama širom ex-Yu prostora?

Meni je potreban prostor. Ne volim ograničenja. Potrebno mi je x, y, z i zato ne razumem geopolitiku. Nalazim mnogo zajedničkog u saradnji sa drugim ljudima, pogotovo sa ljudima odavde, sa Balkana. Meni granice ništa ne znače. Znam da to

ma koji uspešno započinju i razvijaju svoje karijere u našem pozorištu.

Koliko CNP drži do regionalne saradnje i šta sve čini na tom planu?

Regionalna saradnja je izuzetno važna i potrebno je uvijek iznova afirmisati, ona je logičan i poželjan model našeg djelovanja. Ostvarujemo je na različite načine kako sa pojedincima, institucijama, ali i u okviru dvije pozorišne mreže čiji smo članovi, ETC (Evropska teatarska konvencija) i NETA (Nova teatarska evropska akcija).

Koji su planovi CNP za naredni period?

Nakon formalnog završetka pozorišne sezone 2012/13, čeka nas Međunarodni festival Kotor art 2013 u okviru koga ćemo raditi dvije koprodukcije sa Kraljevskim pozorištem „Zetski dom” i Kotor art festivalom. Godina u kojoj obilježavamo 200 godina rođenja Petra II Petrovića Njegoša opredijelila je i naš repertoar. Paolo Madjeli će raditi autorski projekat „Njgoš i ja”, a Lidija Dedović predstavu „San na Božić”. Do početka naredne sezone imaćemo i nekoliko festivalskih gostovanja naših predstava, a o novoj sezoni

nije popularno, ali ja ne mogu sebe da ograničim.

Igrate i ovde, u predstavama sa repertoara beogradskih pozorišta, da li se pomalo osećate i kao beogradski glumac?

Ne da se osećam kao ovdašnji glumac, nego svaki put jedva čekam da izađem pred publiku za koju znam da je veoma stroga i obrazovana. I svaki put mi to predstavlja i veliku čast i obavezu da ispunim očekivanja.

Olivera Milošević

DVE DECENIJE DOKAZIVANJA

„Postali prepoznatljiv i profesionalan Centar, vidljiv po svojim programima i pouzdan partner za suradnju”, kaže Željka Turčinović, predsjednica hrvatskog centra ITI (Međunarodni pozorišni institut)

Hrvatski centar ITI iza sebe ima ozbiljne projekte i svakako predstavlja najaktivniji centar u regionu. Kako ste došli do pozicije u kojoj se sada nalazite?

Hrvatski centar ITI osnovan je 1994. godine i registriran kao neprofitna udruga za promociju hrvatske drame i kazališta u svijetu. U početku nije bilo lako jer u javnosti nismo bili poznati, a našim financijerima (Gradski ured za kulturu i Ministarstvo kulture RH) nije bilo jasno što bismo to trebali raditi, pa su financijska sredstva dolazila na kapaljku. Trebalo je izmisliti projekte koji bi bili korisni za našu kulturnu sredinu, te naći partnere u inozemstvu koji žele raditi s nama. Tako smo iz godine u godinu osmišljavali programe koji su nam davali vidljivost postojanja na nacionalnoj i međunarodnoj razini.

Prvo je zaživjela Međunarodna dramska kolonija „Od teksta do predstave” u istarskom Motovunu, gdje smo se fokusirali na dramskog pisca i tekst. To je radionica kreirana po uzoru na američki O'Nil centar u Konetikatu, u koju smo pozivali jednog etabliranog, stranog i jednog neafirmiranog, mladog, hrvatskog pisca. Mladom dramatičaru dajemo mogućnost da ispita sceničnost svoga teksta kroz radioničarski rad s profesionalnim glumcima i redateljima, a stranom dramatičaru dajemo mogućnost prijevoda teksta na hrvatski jezik i mogućnost da se predstavi na pozornici naših profesionalnih kazališta. Radionica traje sedam dana, a osmi dan su produkcije javnog čitanja u ambijentalnom prostoru srednjovjekovnog Motovuna. To nije samo puko čitanje već razvijanje misanscena i odnosa među likovima u dramskim situacijama. Važan je proces rada na tekstu, a ne isključivo rezultat. Kako smo svi bili posvećeni samo tom poslu u izolaciji Motovuna, često smo dobili male predstave bez kostima i scenografije, ponekad s tekstom u rukama glumaca, a češće su glumci naučili tekst u to malo vremena. Uvijek su to kreativni procesi, svojevrsno istraživanje, puno razgovora i izmjenjivanja stavova koji su donosili izvrsne i korisne rezultate. Mladom piscu, koji je nerijetko po prvi put čuo svoje replike iz usta profesionalnog glumca, to je bilo neprocjenjivo iskustvo i putokaz za buduće pisanje drama. Tekstove stranih pisaca poslije

Kolonije slali smo u profesionalna kazališta i tako pokušali obogatiti repertoare institucija što smo i ponekad uspijevali. Neki od hrvatskih mladih dramatičara koji su danas afirmirani bili su „naši pisci” u Koloniji kao Nina Mitrović, Ivor Martinić, Miro Gavran, Tanja Radović, Dora Delbjanko, Maja Sviben, Rona Žulj, Diana Meheik i dr.

Drugi važan program Centra je „Hrvatski kazališni šuokeys” kada u Zagreb dovodimo selektore, prevoditelje, direktore kazališta, kazališne kritičare i teatrologe koji gledaju najbolje od jednogodišnje produkcije hrvatskih kazališta. Tako smo stvorili partnere, prijatelje, kolege koji šire dobar glas o našem Centru, a najboljim hrvatskim predstavama omogućili da odu na mnoge festivale (Vinerfestfohen, Plzen, Nitra, Vroclav i dr.). Da biste surađivali s inozemnim Centrima i partnerima, morate imati programe i tako ostvarivati suradnju na temelju reciprociteta. Do ove pozicije došli smo raznovrsnim programima, izdavačkom i časopisnom djelatnošću, projektima koji funkcioniraju na tri razine: međunarodnoj, nacionalnoj i regionalnoj i tako smo postali prepoznatljiv i profesionalan Centar, vidljiv po svojim programima i pouzdan partner za suradnju.

Da li možete da nam ispričate nešto o strukturi organizacije, različitim sekcijama koje postoje, izdavačkoj delatnosti?

Struktura organizacije Centra temelji se na individualnim i kolektivnim članovima, te Upravnom i Nadzornom odboru, koje čine kreativni ljudi iz prakse koji svojim idejama pomažu stvaranju reprezentativnih projekata (Hrvoje Ivanović, Ivica Buljan, Dubravka Vrgoč, Katja Šimunić, Urša Raukar, Želimir Mesarić, Zoran Mužić, Ivor Martinić, Mario Kovač i Matko Botić).

Centar ima vrlo aktivan Plesni odbor. Od samih početaka Hrvatski centar ITI nakladnik je specijalizirane teatrološke i dramske biblioteke „Mansioni”, koja do danas ima preko pedeset naslova i vrlo je cijenjena u stručnim krugovima. Od 1998. godine objavljujemo časopis za kazališnu umjetnost „Kazalište”, koji upravo dobiva i znanstvene reference. Iza svih tih naslova stoje stručni i kreativni timovi, ljudi koji

pomažu transparentnosti Centra kao ozbiljnog promotora kazališne umjetnosti i drame u svijetu, regiji i samoj Hrvatskoj.

Pri hrvatskom centru, osnovan je i regionalni centar ITI. Koliko je on aktivan i koje projekte realizuje?

Krajem 2012 osnovali smo Regionalni savez balkanskih zemalja koje imaju ITI centre i one koje će tek imati. Treba reći da je naš Centar pomogao revitalizaciji Slovenskog centra ITI, da smo pomogli u procesu osnivanja Srpskog, Bosanskohercegovačkog i Makedonskog centra, a u procesu smo otvaranja Kosovskog i Crnogorskog centra. U taj Savez još ulaze zemlje: Bugarska, Rumunjska, Grčka i Albanija. Već smo imali jedan zajednički program koji se zvao „Regionalna radionica za dramske pisce”, a u kojem su sudjelovale Slovenija, Srbija i Hrvatska. Mlade dramatičarke (Lana Šarić, Simona Hamer, Sanja Savić) radile su s mentorima iz tri zemlje (Jasen Boko, Vinko Moderndorfer, Boško Milin) kroz tri mjeseca u Kranju, Zagrebu i Novom Sadu, a po završetku radionice napisali

su drame čija su javna čitanja su bila na Sterijinom pozorju i u Kranju.

Krenuli smo s dramatičarima, planiramo objavljivati dramske antologije članica Saveza, te dalje nastaviti s radionicama, susretima teatarskih ljudi koji će izmjenjivati iskustva i na temelju njih graditi nove mreže suradnje te unaprijediti naše kazališne sredine.

Kakve su, po Vašem mišljenju, perspektive regionalnog povezivanja u pozorištu i koja je uloga regionalnog centra ITI u tome? Da li postoji prostor za suradnju koji još uvek nije iskorišćen?

Važni elementi koji nas mogu povezati su naši zajednički atributi: jezik kojeg razumijemo i jedan dio prošlosti koji nam je zajednički. To su reference koje pogoduju teatarskoj suradnji, a uloga svakog nacionalnog centra u Savezu je da bude nacionalni selektor i producent suradnje. Znači da bira pisce, predstave i kazalištarce koji će relevantno predstavljati svoju zemlju i stvoriti uvjete za regionalnu suradnju. Prostor uvijek postoji jer smo u zadnjih dvadeset godina malo surađivali, a teatar ima toliko mogućnosti koliko je profesija u njemu.

Kako vidite aktuelnu situaciju u pozorištu Hrvatske i regiona, u prvom redu, odnoseći se na nepovoljnu finansijsku situaciju u kojoj se kultura nalazi? Koji su alternativni modeli koji bi mogli da pomognu pozorištu da obezbedi postojanje na visokom umjetničkom nivou?

Kada čitate stare kazališne časopise, primijetiti ćete da u svakom razdoblju ljudi od teatra detektiraju krizu kroz manjak financijskih dotacija ili kroz vladavinu neslobode kada je riječ o kritičkom pristupu društvenom kontekstu u kojem se kazalište nalazi. Rekla bih da je subjektivna kriza stalno prisutna, ali ona je često i kreativna i pokretač promjena te inat koji tjera da se opstaje i traje. Danas u hrvatskom kazalištu puno su agilnije i kreativnije nezavisne skupine i kazališta, s izuzetkom Zagrebačkog kazališta mladih koji ne pristaje na rutinske predstave, skloni su umjetničkom riziku i praćenju suvremenih svjetskih trendova. Dolazi vrijeme kad ćemo se u financijskom smislu moći više osloniti na europske fondove, ali za takav vid suradnje treba osmisliti originalne projekte

koji će uključivati nekoliko zemalja od kojih će svaka imati umjetničke koristi, ali i dati drugima ono što je njezina teatarska prednost. Alternativni modeli mogući su onda kada se izvrši evaluacija svakog projekta za kojeg su dani državni novci i kada stručni ljudi vrednuju uspjeh ili neuspjeh jednog projekta ili kazališta. Oni koji su uspješni, trebaju dobiti veće poticaje i bolje produkcijske mogućnosti. Hrabrost, kreativnost i uspjeh treba nagraditi, a ne kazniti uravnilovkom.

Šta je to najuzbudljivije što se događa u pozorištu danas u Hrvatskoj?

U Hrvatskoj trenutačno su najzanimljivija redateljska imena Oliver Frlić, Anica Tomić i Jelena Kovačić, Olja Lozica, Nataša Rajković i Bobo Jelčić, Ivica Buljan i Borut Šeparović. Njihove predstave spadaju u sferu autorskog kazališta ili „skupnog izmišljenog kazališta”, koje ne polazi od teksta već tekst nastaje kroz proces istraživanja teme koja je politička, društvena ili civilizacijska. One predstave koje uzimaju umjetnost kazališta kao prostor političkog ili estetskog djelovanja privlače najviše pažnje hrvatske kazališne publike jer nose umjetničku hrabrost i poetiku rizika.

U regionu?

Kao selektorica riječkog Međunarodnog festivala malih scena imala sam priliku koliko toliko kontestualizirati teatarska događanja u regiji. Tu bih izdvojila predstave Borisa Liješevića, Selme Spahić, Dina Mustafića, Martina Kočovskog, Miloša Lolića i Ane Grigorović. To su redatelji koji imaju temu, angažirano je osmišljavaju kroz svoju originalnu redateljsku poetiku, pa se njihove predstave s nestrpljenjem očekuju. Sigurnost i umjetnost ne idu zajedno, misleći pri tom na činovnički mentalitet u institucijama koji osigurava plaću do mirovine i nije imanentan životu umjetnika. Na posljednjem okruglom stolu u Rijeci na Festivalu, ugodno me iznenadila mlada glumačka i autorska ekipa predstave Pedeset udaraca, koja je pametno verbalizirala proces rada na predstavi, građanski angažman i umjetničke razloge njihovog aktivizma u teatru. Vjerujem da to nije bilo slučajno, pripisujem to kvaliteti vaše Akademije i na tome joj čestitam.

Filip Vujošević

INTIMNI PROSTORI UMETNOSTI I RAZONODE

Londonska pabska pozorišta

Ana Tasić

U londonskom pozorištu „Et cetera” krajem maja je premijerno prikazana predstava „Pilgrimi” („Hodočasnici”), crna komedija koja preispituje uticaj katolicizma u savremenom britanskom društvu (produkcija grupe „Rejz Dark”). Tekst je napisala Sara Pejdž, spisateljica obrazovana u okviru radionica Rojal Korta, a režirao ga je Kevin Vilijams. U tekstu i predstavi se prepliću dve linije radnje koje se odigravaju u septembru 2010. godine. Jedna se dešava u londonskom Hajd Parku, gde papa Benedikt XVI treba da održi govor, na veliko oduševljenje brojne mase. Za to vreme, u jednom mestu u srednjoj Engleskoj porodica koja kreće na put za London, da prisustvuje tom govoru, doživljava trzavice, posebno komički obojene zbog osobenosti likova, članova porodice. Pored živopisnog bojenja porodične rutine, predstava izazovno postavlja pitanja o funkciji vere u 21. veku, mogućnostima i granicama držanja za religiozne principe.

Pozorište „Et cetera” je jedno od najprezentativnijih londonskih pabskih pozorišta, osnovano iznad paba „Oksford Arms” u Kemden Taunu, verovatno najživopisnijem delu Londona, središtu andergraund kulture i rasadniku svih mogućih ekscentričnosti. Londonska tradicija pabskih pozorišta je vrlo posebna. Danas ovde postoji dvadesetak takvih pozorišta, ona su malena, smeštena su obično na spratu iznad ili ispod pabova ili barova, restorana. Ove

ušuškane i prisne scene nude izuzetno kvalitetne predstave, a većina njih je prostor eksperimenta i afirmacije u javnosti nepoznatih dramskih pisaca, kao i glumaca i reditelja. Mnogi uspešni umetnici su svoje karijere počeli da grade upravo u ovim pozorištima, a često se da se i vrate na njih, podsećajući se na prisnost odnosa sa gledaocima. Na primer, pre nekoliko godina se Džozef Fajns pojavio u produkciji „Dve hiljade stopa daleko” u pozorištu „Buš”, izazivajući ogromno interesovanje javnosti.

Po stečenoj reputaciji i umetničkim vrednostima, među pabskim pozorištima posebno se izdvaja pozorište „Gejt”, koje gaji najjače interesovanje za internaciona-

lnu savremenu dramaturgiju (nalazi se na Noting Hil Gejtu, iznad paba „Princ Albert”), zatim pozorište „503” u Batersiju, koje posebno neguje eksperimentalan izraz, zatim pozorište „Finborou”, iznad vinskog bara u Erls Kortu, kao i pozorište „Landor” u južnom Londonu, koje najčešće na svoju scenu postavlja mjuzikle (njihova najnovija, junska premijera je komični mjuzikl „Sledeća stvar koju znaš” reditelja Roberta Mekvira, autora muzike Džošue Salzmana).

Najčešće primaju oko pedesetak gledalaca, cene ulaznica su nekoliko puta jeftinije od ostalih londonskih pozorišta i kreću se između deset i petnaest funti (nekada i duplo manje), za razliku od, na primer, vestendovskih scena, čije karte uobičajeno staju oko šezdeset funti. U sedamdesetim godinama prošlog veka je došlo do eksplozije razvoja ovih teatar, kada je najveći broj njih i osnovan. Ova tradicija ima, naravno, korene u istoriji engleskog pozorišta, posebno u vremenu restauracije, kada su brojne putujuće glumačke družine osvajale slobodne prostore blizu krčmi i tamo igrale predstave (da podsetimo, u prethodnom, puritanskom, Kromvelovom periodu, mnoga pozorišta iz elizabetanskog doba su zatvorena ili srušena).

Pored predstave „Pilgrimi”, u teatru „Et cetera” u poslednje vreme je na ovim scenama bilo još nekoliko premijera, izdvojićemo najzanimljivije. U pozorištu „King’s Hed” u Ajlingtonu, koje se zvanično smatra prvom novoosnovanom pabskom scenom (radi od 1970. godine) i neosporno jednom od najpoštovanijih, gde su počeli da igraju Hju Grant, Kenet Brana i mnogi drugi, krajem maja je

premijerno prikazan komad poznate i priznate škotske savremene autorke Liz Lokhed „Mariji kraljici Škotske je otkinuta glava” (ovaj tekst je 1987. premijerno izveden u Londonu na sceni „Donmar Verhaus” i od tada se u Londonu nije igrao, dok se u Škotskoj smatra savremenim klasikom). Komad se bavi odnosom između Škotske i Engleske, kroz relacije između škotske kraljice Marije Stjuart i engleske Elizabete I, a prikazuje političke intrige ispletene sa seksualnim spletkama. Režiju Robina Nortona-Hejla karakteriše izrazita poetičnost, ali i sirovost, za šta on ima utemeljenje u tekstu koji je poreden sa jakobinskom dramom. Predstava je i zabavna i edukativna, a zanimljivo je to što su uspostavljene paralele sa Elizabetom i Margaret Tačer, u smislu tretmana žena koje imaju ogromnu političku moć. Na ovoj sceni se za kraj juna planira premijera predstave „Naš grad” prema drami Torntona Vajldera, koja treba da obeleži 75-godišnjicu prvog engleskog izvođenja

(reditelj će da bude Tim Salivan, a specifičnost izvođenja je ta što će u подели biti osam glumaca iz različitih zemalja sveta).

U pabskom pozorištu „Buš”, koje je osnovano 1972. godine iznad kafanskog prostora u Šepards Bušu, delu zapadnog Londona obeleženom gustom prisutnošću multietničkog stanovništva, a koje danas važi za jedno od najznačajnijih producenata savremenog dramskog pisanja, krajem maja je premijerno izvedena predstava „Osramočeni”, prema debitantskom američkom tekstu Ajada Akhara, a u režiji Nadije Fol. Taj komad je ove godine dobio Pulicerovu nagradu, radnja se raspliće u savremenom Njujorku, a glavni lik je advokat Amir Kapur. Bila je to vrlo uspešna britanska premijera provokativne drame koja istražuje problematiku rasa i religija, terorizma i posledica događaja jedanaestog septembra, islamofobije, seksizma ali i opštija pitanja, poslovnih ambicija, ljubavi, uspeha.

„Osramočeni” u pabskom pozorištu „Buš”

OPUŠTENOST

Beograd iz drugačije perspektive – utisci sa gostovanja Kolektiv teatra sa predstavom „Smrt trgovačkog putnika” u Beogradskom dramskom pozorištu

Aleksandar Dunderović

„Divno smo se proveli u Beogradu ... Želimo da dođemo opet ... Imate sjajnu publiku; sposobne, vrhunske profesionalce koji rade u pozorištu. Bilo je zadovoljstvo igrati u Beogradskom dramskom pozorištu...” To su bili komentari američkih i irskih članova Kolektiv teatra, posle gostovanja u Beogradu, sa projektom „Smrt trgovačkog putnika” 31. maja i 1. juna u BDP-u.

Da, dolazak u Beograd je bio zaista nezaboravan na više nivoa: profesionalnom - igranje ovog komada na sceni Beogradskog dramskog bio je izazov obzirom na kulturni status Milerove drame; kulturološkom – ovo je prva produkcija iz Korka koja je ikad gostovala u Srbiji i glavnom gradu; ličnom – niti jedna predstava koju sam radio nije igrana u Beogradu od 1992, pa je to bilo veoma emotivno iskustvo za mene.

Kako to u životu obično biva, ono što se na kraju ispostavilo kao veoma uspešno međunarodno gostovanje, počelo je kao najstrašnija noćna mora. Sve što je moglo da krene naopake – desilo se: loša komunikacija po logici „izgubljeni u prevodu”, prouzrokovala je da smeštaj glumaca ne bude po principu „zajedničkog apartmana”, već „zajedničkih kreveta”; dizajn svetla za predstavu snimljen na čip bio je neupotrebljiv u BDP-u; morao sam da iznajmim veći i moćniji projektor pošto postojeći nije bio dovoljan; AV materijal koji čini trećinu predstave i u interakciji je sa glumcima nikako nije mogao da bude učitani i emitovani preko softvera koji je u upotrebi; najzad, posle prvog izvođenja, jednoj od glumica je umro otac, te se u toku noći vratila za Irsku, a mi smo morali napravimo preraspodelu uloga (Anarosa Batler je odigrala sve mlade, ženske likove). Međutim, uz pomoć svih – što iz BDP-a, predvođenih sjajnim dizajnerom svetla Arsom (Dragan Arsenić) i tehničkim direktorom Igorom Popovskim, te saradnika Kolektiva – Mateje Ristića zaduženog za audio i video produkciju, kao i glavnog glumca Patrika Kronina, koji je improvizovao obe večeri u najboljoj tradiciji profesionalnog prilagođavanja „datim” okolnostima, uspeali smo da izvedemo dve predstave koje je publika odlično primila.

Gde se nalazi Srbija?

Ne postoje direktni letovi iz Korka za Beograd. Putovali smo iz Dablina, preko Brisela... sve u svemu više od 14 sati, pa je i to bila avantura za sebe... Logično je da putovanje toliko traje kada je u pitanju odlazak u Singapur ili na plaže Puketa, ali u Srbiju?? Iako umorni, svi iz Kolektiva su stoički podneli polazak u tri ujutru, i dolazak u Beograd u pet popodne.

O Srbiji se ne zna mnogo. Mnogo manje nego što ljudi ovde vole da misle. U stvari, čak i lokaciju treba dodatno kontekstualizovati... Mlađi članovi trupe preplavili su Fejsbuk postovima o svom putovanju u Srbiju... što je izazvalo veliko interesovanje njihovih prijatelja: neki su brkali Srbiju i Siriju; drugi su na pitanje gde je to, dobili odgovor: ispod Hrvatske, a iznad Grčke. Starijima od 40 pominjanje Jugoslavije je pomoglo, mladima od 20 – Egzit je bio jasan pojam. U svakom trenutku naš boravak u Beogradu pratilo je preko 3500 ljudi preko društvenih mreža.

Kao prvi put

Beograd im se dopao na prvi pogled – iz mini busa. Odmah su naučili da kažu „opušteno” i „ekstra, brate”. Novi Beograd im je zalicio na Toronto (iz meni apsolutno nejasnih razloga), nisu mogli da sačekaju most i pogled na dve reke... Na Guglu su našli sve što ih je zanimalo – a sad su hteli – odmah, sve i da vide: „Kalimegdan”, Dunav i Savu, Narodno pozorište, beogradske noćne klubove (koji su ih najviše zainteresovali). Posle mnogo godina osećao sam se kao da dolazim u gotovo prijatno i potpuno novo mesto! Gledano njihovim očima, shvatam kako je ovo super grad... Zašto ne dolazim češće u Beograd, sjajan je za kratak predah!

Dok smo se približavali Slaviji, iz pravca starog Železničkog mosta, svi su uzdahnuli u šoku: Šta je ovo? Pokazivali su na dve razrušene zgrade u Nemanjinoj ulici. „Ah, da”, rekoh, „NATO je bombardovao Beograd 1999. godine”. Mlađi članovi nisu imali pojma o čemu govorim, u vreme balkanskih ratova 90-ih godina bili su tinejdžeri... Stariji su se mutno sećali, ali nisu bili sigurni šta

se dogodilo. Rekli su: zašto, kako, šta je bio razlog? Sad, kako objasniti u jednoj ili dve rečenice to što se desilo, tokom turističkog razgledanja iz mini busa na putu ka Pozorištu? „Pa... Amerikanci... oni su...” zamuckivao sam, „slično kao u Iraku”... to su shvatili, ali – srećom, stigismo do Salvije i njihova pažnja je negde drugde.

Ono što je stvarno glumce iznenadilo je Beogradsko Dramsko Pozorište: kao prvo – velika, pregledna sala sa gotovo perfektnom akustikom; kao drugo – broj od petnaest tehničara je „zapanjujući broj”; kao treće – obim repertoara i veličina ansambla! „Kako su srećni u Beogradu što imaju repertoarske teatre sa stalnim ansablama” i svim pratećim službama. Everiman teatar u Korku ima oko 10 stalno zaposlenih. Glumci su angažovani po projektu, kao i tehničari, menadžeri, inspicijenti... Morao sam da iznajmim na dva sata profesionalne šminkere (samo za toliko smo imali para) da poduče glumce kako da se SAMI šminkaju za „Smrt trgovačkog putnika”.

Bez razbijanja iluzija

Nisam želeo da im objašnjavam da 70% budžeta pozorišta ide za plate i da zato ostaje veoma malo za produkciju. Kao i koliko su te plate bedne... Kako je prošle godine u čitavom Beogradu napravljeno jedva desetak ozbiljnih produkcija. Da je to smrtonosni virus, bolest bez leka. Novca za nove predstave nema, pošto finansijska podrška služi za održavanje zaposlenih i infrastrukture na nivou golog preživljavanja. Zato što ne postoji model po kom bi se stvari promenile, već samo opšta konfuzija slabo obavешtenih, kulturno klaustrofobično-ksenofobično-nostalgličnih, veoma siromašnih. Ne postoji Zakon o pozorištu, a kulturna politika... šta sa kulturnom politikom, kad ne postoji nacionalna politika! Sve je od danas do sutra, od trenutka do trenutka... Ne postoje čvrsti kriterijumi, pa svako objašnjenje može da se „proda” javnosti.

Ništa od toga nisam želeo da im kažem... Bolje da veruju u bajku o pozorišnim umetnicima o kojima se brinu, koji imaju podršku. I ja sam pozeleo da se uljuljkam u takvu sliku: Beograda i Srbije kao utočišta za umetnost, kulturu i pozorište. Niko na sreću ne razume srpski, tako da nisu mogli da saznaju za očajne okolnosti u kojima je umetnička zajednica, krizi u pozorištu... Odlučio sam da sve posmatram kroz prizmu tek otkrivenog turističkog pogleda na Beograd. Opušteno!

ARTHUR MILLER'S

DEATH OF A SALESMAN

beogradsko dramsko pozorište

‘SMRT TRGOVAČKOG PUTNIKA’

★★★★ "Bilantan performans Patrika Kronina" *Irish Examiner*
 ★★★ "Inovativna produkcija" *Irish Times*

★★★ "Multimedijalna scenska vizija redtelja Aleksandra Sashe Dunderovića je trijumfalna" *Laura Noonan, playtosee.com*

"Impozantna produkcija dela u senci naših života koju ne smete propustiti" *Evening Echo*

31.5. – 1.6. 2013 BDP Scena 'Rade Marković' od 20.00 h

Glavne uloge: **Patrick Cronin, Jean Van Sinderen-Law**

Režija: **Aleksandar Sasha Dunderović**

POZORIŠTE KAO MLADALACKI SAN

U irsko-britanskoj koprodukciji komada „Smrt trgovačkog putnika“ Artura Milera, izvedenog samo dve nedelje posle svetske premijere u Beogradskom dramskom pozorištu, glavnu ulogu tumači Patrik Džej Kronin.

Televizijska, filmska i pozorišna zvezda, američko-irskog porekla, Kronin je glumac koji u svojoj profesionalnoj karijeri beleži preko 150 uloga u teatru i preko 200 na filmu i televiziji.

Možete li da napravite poređenje između ove i prethodnih verzija “Smrti trgovačkog putnika” u kojima ste igrali – u odnosu na rediteljski pristup, glumačke zadatke...?

Ovo je četvrti put da tumačim ulogu Vilija Lomana. Prvi put je to bilo još za vreme studija (LaSal Univerzitet u Filadelfiji), kada sam imao 19 godina. Uprkos “pogrešnim” godinama, to je – do ove – bila najbolja produkcija “Smrti trgovačkog putnika” u kojoj sam igrao. Lindu je igrala odlična tridesetogodišnjakinja Pat Fini, a Bifa i Hepija – Al Braun i Rasel Lib, koji su kasnije napravili izuzetne karijere (Brodvej, regionalna pozorišta, isl). Ova drama se obično, na Zapadu, postavlja i igra kao realističan komad sa elementima ekspresionizma. Saša Dunderović je primenio obrnuti postupak i to funkcionisalo!

Sledeći put sam Vilija igrao sa 25 godina u Templu, u Filadelfiji. Ova produkcija, na žalost, nije bila dobra – meni uloga privatno nije odgovarala u tom trenutku, a i podela je bila slaba. Da “brzo premostam” napred – sledeću predstavu sam radio za Državni univerzitet Istočnog Tenesija, gde sam profesor na odseku Drame i direktor Programa za pozorišnu igru, i bilo je dobro. Uloga Vilija, tada, mi je odgovarala i profesionalno, i po godinama (imao sam 59), kao i privatno – emotivno se poklopilo sa smrću moje supruge. Moj sin Džejms, kome je bilo 18, igrao je tada Hepija, odlično – mada nikako nije voleo tu ulogu. Najveći problem je bio sa glumicom koja je igrala Lindu – ta simpatična sredovečna žena, bila je moja studentkinja u to vreme, i nikako nije uspevala da se oslobodi treme što radi sa mnom – profesionalnim glumcem i profesorom.

Najzad stižem i do izuzetnog viđenja Saše Dunderovića ovog velikog komada,

kad su se poklopili svi važni elementi: dobro pročitani tekst; odlična, uigrana podela; osmišljen mizanscen zasnovan na kombinaciji svetlosnih efekata, scenografije i projekcija. Imam utisak da smo u poslednja dva izvođenja, upravo ova u Srbiji, ostvarili “savršeni brak” drame i glumaca, režije i dizajna (scene, kostima, svetla...), izvanrednog pozorišnog prostora i obrazovane publike. Uvek ću pamtiti poslednje izvođenje i način kako su gledaoci sa punim razumevanjem pratili predstavu: trenutak koji se retko doživljava u teatru.

Gluma kao “porodični posao” – kako izgleda pripremati ulogu i igrati zajedno sa rođenim sinom? Da li je bilo neslaganja oko načina i tehnika glume, razumevanja komada?

Džejms je, jednostavno rečeno, najbolji Bif sa kojim sam igrao! Činjenica da sam mu biološki otac stvorila je unutrašnji konflikt koji je postao jezgro uloge. Po mom mišljenju, postoje važni, frejodovski aspekti u ovom komadu, koji su doveli do snažne – “edipovske” borbe između Džejmsa i mene; u smislu sukoba po definiciji Džozefa Kembela – između “starog” i “novog” kralja, u kome nema preživelih. Džejms nam se pridružio kasno, zbog različitih razloga na probe je došao samo dve nedelje pre premijere, a mi smo radili već mesec i po dana. To znači da je morao da “hvata u letu”, što mu nije ostavljalo prostora za dokazivanja tipa “moj način glume je bolji od tvog”, mada je bilo pomalo i toga. Ja pripadam staroj školi – Stanislavskog, a on je učen “savremenim” tehnikama i na Univerzitetu Luisvil (MFA stepen) i na kursovima koje je pohađao u Njujorku, tako da je postojao dvostruki sukob (u komadu i u stilovima glume). Mi smo obojica, ipak, profesionalci u pravom smislu reči, tako da to nije uticalo na konačni rezultat. Da smo duže probali, mogliće je da bi produbili scenski odnos i same likove, ali i naša međusobna neslaganja.

Kakva je razlika u produkcijom smislu, položaju pozorišta i načinu izražavanja između evropskog (Irska, Srbija) i američkog modela?

Pozorišna umetnost u Americi je pre svega “šou biznis”, sa naglaskom na “biznis”. Bukvalno ne postoje nikakve subvencije za umetnost i primorani ste da se grčevito borite za svaki dolar, čak i kada su u pitanju drame poput “Trgovačkog putnika”. Novac je bitan i u Irskoj, rekao

bih i ovde, za produkciju, ali – uprkos tome što se sredstva u svakom slučaju moraju prikupiti za produkciju, naglasak je pre svega na umetnosti, manje na individualnoj zaradi. Saša nam je često tokom rada citirao Stanislavskog – “da budemo svoji u umetnosti, a ne od sebe da pravimo umetnost”. Srećom, moje istraživačko gostovanje u Evropi (Irskoj i Srbiji) i rad na predstavi, finansirao je Univerzitet na kome radim, tako da sam mogao da se fokusiram na bavljenje umetnošću, a ne na preživljavanje. To bi u Americi bilo neizvodljivo – svi su opterećeni zaradom, sopstvenom karijerom, uslovljeni odlukama agenata koji ih zastupaju, jer – na žalost – sa izuzetkom velikih brodvejskih hitova (mjuzkla), pozorište je nešto čime se bavite između dva posla na filmu ili televiziji.

Profesor ste, kakav je Vaš utisak iz rada sa mladim ljudima – da li se poimanje glume kao umetnosti i profesije promenilo od vremena kad ste započinjali karijeru?

Jeste, na žalost. Kada sam imao dvadeset, trideset godina želeo sam da postanem veliki glumac. Hteo sam da iskorenim rasizam i seksizam (bile su to šezdesete, sedamdesete godine prošlog veka, jak uticaj Dž.F. Kenedija i Martina Lutera Kinga), da umetnost bude točak promene društva, kao i da vidim svet. Ali, ostario sam, vođe su ubijene, a mi smo i kao individue i kao nacija postajali egocentričniji, narcisoidniji, sve se svelo na novac i uspeh. Odustao sam od sna o glumi i otišao u Los Anđeles gde sam našao sebi Uspeh i Slavu na televiziji i filmu. Sasvim dovoljno sam to ostvario das am uspeo da kupim kuću u LA, školujem oba sina u privatnim školama,

Sada, u svojim sedamdesetim, želim da se vratim mladalačkim snovima (što sam u Srbiji i ostvario!) i da pokrenem druge da, takođe, ostvare svoje snove vezane za umetnost. Svoje student save-tujem da sami sebi najpre razjasne šta žele, tek onda da počnu to da realizuju. Snove niko ne može da vam oduzme. Ali, to im takođe govorim, presudno je da ne lažete sami sebe: nemojte reći da hoćete da postanete veliki glumac, a zapravo želite da budete zvezda (to nikako nije isto) ili da vas zanima bavljenje umetnošću, a hoćete da zaradite novac. Budi iskren prema sebi i sve ćeš ostvariti. Isto tako, zbog iskustva koje imam kao profesionalno angažovani glumac – studentima mogu da prenesem kako se živi i radi u Njujorku i Los Anđelesu, kako da se snađu u svetu menadžera, agenata, jakih sindikata. To je biznis – bar u Americi, a mogao bih da se kladim i u Srbiji, i mora da nam bude kristalno jasno kakva su pravila igre.

Teško je ostvariti se i opstati u glumačkom poslu i živeti od svog rada. Trudim se da pripremim svoje studente na ono što ih čeka u “stvarnom” svetu.

Imate velikog iskustva u različitim formama glume (za film i televiziju, snimanje pred živom publikom, pozorište), možete li da nam objasnite razlike i koja od njih Vam je najdraža?

Danas, glumac mora da zna da radi sve: od filma i televizije, preko radija, video igara, zvučnih knjiga, nastupa u Las Vegasu, samo imenujte šta vam treba - on mora to da zna da izvede, da je naučen to da radi (peva, igra, glumi, poznaje scenske borbe...). Gluma više nije univerzalna po principu jedna “veličina” paše za sve. Pozorište zahteva strast, posvećenost i vrhunsku tehniku. Na filmu i televiziji, glumac mora da dopusti kameri da otkrije ono što na sceni mora sam da postigne. Sredstva su drugačija, svedenija, “hladnija” – ako mogu tako da kažem. U pozorištu glumački izraz, ekspresija svodi se na princip “od sebe”, na filmu “ka sebi”. I važno je naučiti i jedno i drugo. Iako više volim film, rad na “Trgovačkom putniku” naučio me je da još uvek postoji magija u osećaju kad si živ na sceni!

Kako Vam se čini Beograd i imate li neki savet za naše glumce koji bi želeli da se isprobaju van granica Srbije?

Oduševio me je Beograd. Kao i ljudi koje sam upoznao! Moj savet beogradskim glumcima koji bi da se oprobaju van granica Vaše zemlje, jeste da naprave promotivni snimak (uputstva kako to treba da izgleda, mogu naći na mom veb sajtu patrickjcronin.com). Presudno je, naravno, znanje engleskog jezika! Sledeći trik je da se učlane u neki od ključnih glumačkih sindikata u Americi i/ili Britaniji, odnosno Irskoj. To je ključno za rad, a najbitniji sindikati su SAG-AFTRA (Screen Actors Guild-American Federation of TV/Radio Artists spaja dva najvažnija sindikata, a na njihovom sajtu se mogu naći uputstva za učenje: www.sagaftra.org) i AEA (Actor's Equity -www.actorsequity.org). U Britaniji postoji BEA (British Equity), a u Irskoj - IEA (Irish Equity) - infomacije su dostupne na www.equity.org/uk i www.irishequity.ie. Presudno je i da znate koji tip uloga bi mogli da igrate. Morate da se pogledate u ogledalo i probate da otkrijete šta drugi vide u vama, pre svega kasting menadžeri. Ovo ostavljam za neki sledeći razgovor, a nadam se da ću uskoro ponovo doći u Beograd!

Maša Stokić

UPOZNAVANJE SA IRŠKIM POZORIŠTEM (I)

Politička monodrama prikazana na prvom Beogradskom irskom festivalu

U okviru prvog Beogradskog irskog festivala, održanog od 11. do 17. marta u različitim beogradskim prostorima, izvedeno je i jedno pozorišno delo, monodrama „Katalpa“, koja govori o herojstvu, avanturi i politici. Komad je baziran na istinitom događaju o hrabrom spasavanju šest irskih zatvorenika, pobunjenika protiv britanske krune, iz brodoloma američkog kitolovca u Australiji krajem 19. veka. Ova priča je postavljena u okvire izvođenja, što je vrlo izazovan izbor utoliko što otvara široko polje mogućnosti za igru. Naime, radnja je postavljena kao deo filmskog scenarija, napisanog od strane neuspešnog i razočaranog pisca. On se tu pojavljuje kao glumac koji igra svoj scenario potencijalnom producentu koga mrzi da sam čita. Pisac/glumac predstavlja radnju u najboljem svetlu, grčevito pokušavajući da proda svoj komad. Ovako postavljena dramska situacija u startu otvara široko polje komičkih i igračkih potencijala.

Pisac i izvođač predstave „Katalpa“, prikazane na sceni Bojan Stupica Jugoslovenskog dramskog pozorišta, jeste Dablinac Donald O’Keli, koji nadahnuto predstavlja niz različitih likova, otkrivajući svoje impresivne sposobnosti transformacije. One su, pri tome, duboko prožete neusiljenim humorom i samosvesću karakterističnom za formu „pozorišta u pozorištu“ i njene varijacije. O’Keli menja brojne likove: od nesrećnog pisca Metju Kida, preko kapetana broda i čitave njegove familije, žene, ćerke, tasta, pa čak i duha njegove sverkrve, do kitova i morske ptičurine koja mlatara svojim ogromnim krilima.

Zahvaljujući O’Kelijevom dirljivom umeću i zaraznom entuzijazmu, ova monodramska predstava značajno uspeva da održi interesovanje gledalaca, što je važno napomenuti jer ona nije posebno vizualno raskošna. Scena je skoro potpuno gola, raznobojni svetlosni efekti su retka sredstva koja uspostavljaju vizualnu dinamiku predstave. Važna je i uloga muzičara Trevora Najta, koji je i kompozitor i izvođač – on je sve vreme prisutan na sceni, na levoj strani, za sintizajzerom, gde stvara minimalističku zvučnu pratnju O’Kelijeve igre.

Bitno je još napomenuti i to da ova priča ima političku dimenziju. Naime, Irci iz ove priče su bili pobunjenici protiv britanske krune, odnosno borci za tadašnju nezavisnost. To je grupa begunaca iz zatvora u Australiji, gde su ih Britanci strpali, za kaznu i primer drugim potencijalnim buntovnicima. Kako problem dobijanja nezavisnosti od britanske vlasti nije prestao da bude aktuelan, u različitim kontekstima (Severne Irske, Škotske, Folklandskih ostrva), ova predstava ima značaja i na tom, društveno-političkom polju.

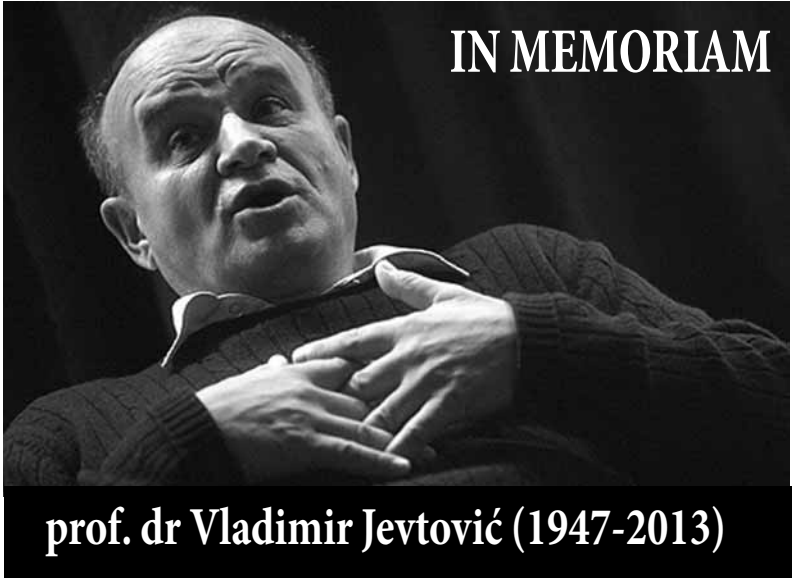
Ana Tasić

Patrik Džej Kronin i Džejms Kronin

LUDUS

„Ludus“ ne može bez Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije, a verujemo da ni Ministarstvo ne može bez „Ludusa“

IN MEMORIAM

prof. dr Vladimir Jevtović (1947-2013)

PISMO MOJIM STUDENTIMA

Dragi moji glumci,
dragi moji bivši studenti.

Nadam se da ste dobro, da imate posla, da možete da živite od svog glumačkog hleba.

Radovalo bi me da znam da ste zadovoljni okolnostima u kojima živite.

Radovalo bi me da znam da ste voljeni, da volite i da ste okruženi plodovima svoje ljubavi. Radovalo bi me da znam da imate više trenutaka sreće nego patnje, oćajanja i depresije.

Kada ste se odlučili da pokušate da postanete glumci, bili ste očarani njenim veličanstvom glumom i svim mogućnostima, kako ste ih vi videli, koje ona pruža.

U svojoj mašti vi ste videli sebe u glumi, kako u njenom toplom zagrljaju

igrate svoje uloge, kako sa svojim omiljenim glumcima ravnopravno igrate na pozorišnoj sceni, filmskom i televizijskom ekranu, kako vas vaša publika voli.

Vi ste se odlučili za svoju profesiju na osnovu svog sna o sebi u toj profesiji, uprkos brojnim razumnim razlozima, realnim činjenicama, upozorenjima vaših bližnjih da to ne činite; uprkos ocu koji je zapretio da će vas se odreći; uprkos momku koji ne želi da vas deli sa svim gledaocima; uprkos pričama o nečasnim uslovima u kojima žive ostareli glumci; uprkos velikoj neizvesnosti koja vas očekuje na tom izabranom putu; uprkos visokoj selekciji na prijemnom ispitu, ali i posle diplomskog ispita, celog života.

Sve prepreke samo su pojačavale vašu odluku, vašu ideju, vaš projekat. Sve za glumu, glumu ni za šta!

Zašto je Gluma toliko privlačna? Zato što je ona ogromno polje za igru, za akciju, za projektovanje i ostvarivanje projekata, za stvaranje događaja, priča, situacija, za neprestanu ljudsku interakciju, za neprekidnu komunikaciju sa ljudima na sceni, ispred scene. Zato što nas gluma, kao i svaka druga umetnost oslobađa, predstavlja lično, što materijalizuje naš unutrašnji, emotivni, duševni, duhovni svet i čini ga vidljivim, prisutnim, delujućim. Ali u glumi, kao ni u jednoj drugoj umetnosti, glumac može da koristi sva svoja svojstva, i spoljna i unutrašnja. Glumac jedini ima direktan, živ kontakt sa svojom publikom, u kome on deluje lično, individualno, originalno. Taj direktan, živi kontakt između očiju, glasa, lica, tela, misli i emocija, volje glumca i gledaoca je unikat – to je ona najvažnija razlika koja glumu čini privlačnom i neodoljivom. Sve što nije živ kontakt je samo simulacija živog kontakta.

Gluma pruža šansu mladom, talentovanom čoveku da svoj lični, intimni svet koji samo on poznaje oslobodi, projektuje na scenu, na ekran i da ga, predstavljajući pisca, reditelja, svoj ansambl, otvori u komunikaciji sa publikom, da maksimalno izrazi i promovise sebe.

Dakle, vi ste verovali u sebe, u svoj svet. I ja sam verovao u vas, u vaš svet. Zato što je moja procena na prijemnom ispitu bila da vi imate sva svojstva neophodna da to u toku studija i u profesionalnom životu dokažete. Vi ste opravdali moja očekivanja – postali ste glumci. Svako od vas, na svoj način, po svom izboru, po svom nasleđu i po svojoj lestvici vrednosti, po svojim snagama i slabostima, uredili ste svoje živote kako hoćete ili kako morate. Želim vam da imate svoj dom, svoju poro-

dicu i zdravlje. A očekujem od vas da budete verni svom izboru, svojoj odluci u mladosti da postanete glumci i da uprkos svim preprekama, nepovoljnim okolnostima koje onda niste mogli da pretpostavite a nisam ni ja – ostanete u svom poslu, svom zanatu.

Mnogo je lakše postati, nego ostati glumac!

O teškoćama u glumačkoj profesiji nisam vam mnogo govorio u toku četiri godine studija glume da ne biste pre završetka studija pobjegli u neku prijatniju, komotniju i lakšu struku. Poštovao sam vaš talenat i naš ugovor. Nisam ni iz dale-

ka rekao sve ono što znam o realnom životu u glumačkoj profesiji, ali znam da ste sami morali da se suoćite sa bolnim trenucima, sa nevidljivim zidovima, sa zlim ljudima, sa trgovcima, nakupcima i preprodavcima. Sa biznisom. Sa politikom.

Postali ste odlični glumci i ostanite to do kraja! Jer, to ste hteli.

Vaš profesor Vladimir Jevtović
(„Moj pedagoški metod“, Vladimir Jevtović, str. 143, Dadov – omladinsko pozorište, edicija „Duh Dadova“, 2010.)

Glumac i ugledni pedagog, prof. dr Vladimir Jevtović preminuo je u 66. godini. Jevtović je rođen 30. aprila 1947. godine u Beogradu. Diplomirao je filozofiju 1970. godine, a glumu 1971. Na Fakultetu dramskih umetnosti predavao je od 1975. godine na Katedri glume.

Odbranio je magistarsku tezu iz filozofije 1979. godine sa temom "Sartrova književnost kao medijum njegove filozofije" i doktorirao na FDU 1986. godine sa tezom "Glumac u teatru laboratorijumu". Izabran je u zvanje redovnog profesora 1991. godine i bio predsednik Umetničkog veća fakulteta od 2009. godine. Predavao je na Fakultetu umetnosti Priština, na BK Akademiji umetnosti, Akademiji umetnosti Banja Luka i radio u Školi glume i govora "Dadov". Bio je mentor studentima dvanaest glumačkih klasa na različitim visokom školama, a njegovi učenici su poslednjih decenija obeležili i pozorišni život u zemlji.

Od oktobra 1982. do jula 1983. boravio je kao stipendista Vlade Francuske u Centru Pitera Bruka u Parizu. Učestvovao je u emisijama Radio Beograda - "Zeleni megaherc", "Putokaz" i "Ozon". Osnovao je pozorište "Pod razno" i letnju radionicu mediteranskih pozorišnih škola "Masline". Jevtović je bio član Upravnog odbora Evropskog konzorcijuma za saradnju visokih pozorišnih škola "Koncepts". Igrao je u pozorištu, na filmu i televiziji. Režirao u pozorištu, uglavnom sa svojim bivšim studentima. Od jula 1999. do decembra 2000. godine obavljao je funkciju vršioca dužnosti direktora Jugoslovenskog dramskog pozorišta.

Pisao je eseje objavljivane u časopisima "Scena", "Teatron", Zbornik Matice srpske, Zbornik FDU. Autor je knjiga: "Scenska kultura" (1981), "Neposlušni bumrang" (1989), "Siromašno pozorište" (1992), "Uzbudljivo pozorište" (1997), "Odbrana glume" (2009) i "Moj pedagoški metod" (2010).

IN MEMORIAM

Milorad Berić (1950-2013)

Posvećen teatru i deci

Milorad Mića Berić (1950-2013), reditelj i teatrolog, preminuo je u 63. godini. U rodnoj Banja Luci, 1968. počeo je svoju glumačko-rediteljsku karijeru u Teatru poezije, prvom takve vrste u bivšoj Jugoslaviji. Dve godine (1970-1972) igra u predstavama Narodnog pozorišta Bosanske Krajine, a potom kreće put rediteljskog usavršavanja i rada.

Akademiju za pozorište, film, radio i televiziju završio je 1976. godine u Beogradu. U Niš stiže 1979. godine i postaje stalni reditelj Narodnog pozorišta. U tom teatru, pored ostalog, režirao je predstave: „Ivanov“, „Ona i On u odsustvu ljubavi i smrti“, „Češal“, „Sabirni centar“, „Fenomeni“, „Balkanski špijun“, „Narodni poslanik“, „Tetovirane duše“, „Razvojni put Bore Šnajdera“...

U niško Pozorište lutaka prelazi 1988. godine. Do odlaska u penziju (2010), potpisuje 15 režija, među kojima su: „Simfonija u bolu“, „Igra odbačenih lutaka“, „Pepeļjuga“, „Trnova ružica“, „Hajdi“, „Kir Janja“, „Šuma sniva“, „Čudno čudo“, „Sveti Sava“... U periodu od 2005. do 2008. godine, bio je i direktor tog pozorišta. Sa ponosom je tada govorio da su stvoreni svi preduslovi za zlatne visine koje očekuju Pozorište lutaka u Nišu u daljem radu.

Režirao je predstave i u Bugarskoj (Veliko Trnovo) i Makedoniji (Štip). Njegove predstave imali su priliku da vide i gledaoci u drugim pozorišnim centrima u Srbiji. Režirao je radio i TV drame, a godinama je aktivno radio na razvoju dramskog amaterizma u Srbiji, posebno u Nišu. Više od 40 godina bio je posvećen teatru i deci.

Dragan Žikić, prvak drame Narodnog pozorišta u Nišu, preminuo je 8. aprila u 77. godini od moždanog udara.

Rođen je 9. februara 1936. godine, u Baćini (kod Varvarina), Srbija/ Jugoslavija. Glumom se „zarazio“ u Dramskoj sekciji niškog KUD-a „Svetozar Marković“, gde je predstave režirao Aleksandar Đorđević. Nastavio je u Kamernoj sceni „M“, igrajući sa Tanasijem Uzunovićem, Sonjom Jauković i Midom Stevanovićem u avangardnim komadima Vilijama Sarojana, Somerseta Moma, Samjuela Beketa, Edvarda Olbija i drugih autora.

Uspešnu karijeru profesionalnog glumaca započinje u sezoni 1963/64. u Narodnom pozorištu u Nišu svojom prvom odigranom ulogom Mladića u komadu „Tanja“ ruskog pisca Alekseja Nikolajeviča Arbusova. Od tada pa do penzionisanja, u Narodnom pozorištu u Nišu sa uspehom je podario publici značajne uloge domaće i svetske dramske literature u preko 50 naslova. Igrao je i u domaćim filmovima i TV serijama). Kao penzionisani glumac odigrao je svoju poslednju ulogu Svetozar (Miletić) u predstavi Vide Ognjenović „Je li bilo knezeve večere“, 2004. u režiji Kokana Mladenovića.

Ime Dragana Žikića biće zapisano u stranicama istorije niškog pozorišta zlatnim slovima. „Pripadao je plejadi izvrsnih glumaca“ i ostaće upamćen po ulogama gde je „dominirao njegov osećaj za transformaciju lika, koja pozorišnu publiku nikada nije ostavljala ravnodušnom.“

Za svoj rad nagrađivan je visokim priznanjima: Nagrada Udruženja dramskih umetnika Srbije, Nagrada Oslobođenja grada Niša, Nagrade za glumačka ostvarenja na Susretima profesionalnih poozorišta Srbije „Joakim Vujić“ i prvi je dobitnik iz Niša Sterijine nagrade za glumu na 38. Sterujinim pozorju 1993. godine – za odigranu ulogu Hadži–Tome u „Koštani“ Borisava Stankovića.

IN MEMORIAM

Radomir Rade Popović (1929-2013)

Rođen je 21. jula 1929. u Sremskim Karlovcima. Kao slobodan umetnik, uspešno je tumačio mnoge epizodne uloge, počevši od uloge Brata Irineja u „Namešniku“ (1966) reditelja Bore Grigorovića,

pa preko Kavaljera („Život Galileja“ B. Brehta), Miloševog sluga („Vožd“ I. Stedena), Ceremonijal majstora („Nenagrađeni ljubavni trud“ V. Šekspira), Vidara („Kavkaski krug kredom“ B. Brehta), Silusa („Nikola Tesla“ M. Crnjanskog) pa do poslednje – Stepana Ivanovića Koropkina u predstavi „Revizor“ (1996) reditelja Kokana Mladenovića. Tokom celokupne karijere ostao je predan glumačkoj umetnosti i pozorištu uopšte. Tridesetogodišnju pozorišnu karijeru zapaženo je, kao epizodista, obogatio i mnogim filmskim i televizijskim ostvarenjima među kojima se izdvajaju: „Otpisani“ (1974-75), „Vruć vetar“ (1980), „Dečko koji obećava“ (1981), „Koštana“ (1985) i mnoge druge.

Slobodan Stamatov
(Istraživačko-dokumentacioni centar Narodnog pozorišta)

IN MEMORIAM

Dragan Žikić (1936-2013)

IN MEMORIAM

Divna Antić (1952 - 2013)

Divna Antić (rođena Kostadinović) rođena je 21. aprila 1952. godine u Leskovcu. Školske 1971/72. godine polaže audiciju u Dramskom studiju glume pri niškom Narodnom pozorištu, koji traje dve školske godine i koga vodi Rajko Radojković, reditelj. Studio završava ulogom Smiljke u predstavi „Legenda o Bošku Buhi“ Miroslava Belovića i Stevana Pešića, u režiji Rajka Radojkovića a premijera je održana 16. oktobra 1973. godine. Predstava je izvedena 50 puta i posetilo ju je 28.140 gledalaca. Odmah postaje i zvanično član glumačkog ansambla Kuće na Sindelićevom trgu, gde je i ostala sve do penzionisanja.

U gotovo četiri decenije dugoj glumačkoj karijeri, odigrala je na sceni niškog Narodnog pozorišta preko 70 uloga. Poslednja u ovom izuzetno nizu bila je Tetka Angelina (‐Sabirni centar‐, Dušan Kovačević, 2007).

IGRAJMO SE, IGRAJTE

(Ne)putujem, mislim, osećam

Jovan Ćirilov

Beograd, 5 april 2013.

Aja Jung je opet usred svetske ekonomske i naše krize uspeła da napravi uzoran repertoar Festivala savremene igre. Samo je ona u stanju da dobije za otvaranje Balet Bečke opere. Kao da je namerno, zbog onoga što u internacionalnoj selekciji moderno sledi, prikazala vrhunac danas već „klasične” savremene igre u tehničkom perfekcijom. Ta savršenost se, naravno, i očekuje od ansambla koji traje u punom kontinuitetu još od XVIII veka. Kad pomislim da se u probnim salama Bečke opere za baletskim barom već stolicima vezba ko zna koja po redu generacija bečkih izabranika, igrača i igračica, šta onda može biti prirodni rezultat – ta perfekcija gotovo sama sebi cilj, koja imponuje čak i jednom zakletom avangardisti kao što sam ja, dugogodišnjem selektoru novih pozorišnih tendencija Bitefa.

Kao bizarnu, gotovo šašavu ideju zamišljam kako bi vredno bilo napraviti Festival starih pozorišnih tendencija i prikazati relativno mnogo toga šta se sačuvalo od drevnih teataru po Zemljinoj kugli: kineski no, japanski kabuki i bunraku, italijanska komedija dell'arte, pa, boga mi, i

SUMMARY

Editorial:

Maša Stokić: Culture on crack

Topic:

AGAINST KILLING THE CULTURE

Aleksandar Milosavljević: What are we

going to defend if we lose culture

Milica Kralj: All of us or all of them, or just me

Maša Mihailović: General menager's

confession upon the crisis

Sanja Krsmanović Tasić: Time for culture

care

Jelena Popadić Sumić: Production made of cut-offs

Subtopic:

Contemporary drama critic:

Aleksandar Milosavljević, Ivan Medenica,

Ana Tasić

Festivals:

Igor Burić: 58. Sterijino pozorje – Back

home

Festival of Professional Theatres of Vojvo-

dina, Serbia Festival of Professional The-

atres "Joakim Vujić", Days of Comedy,

Nušić days, Actors' festival "Milivoje Živa-

nović", International Children's Theatre

Festival Subotica, The Golden Spark,

Zvezdarište

Festivals in the region: Sarajevo, Osijek,

Banja Luka, Split

Interviews:

Ivana Dimić, Mira Furlan, Mima Vuković

Kurić, Saša Torlaković, Ljiljana Stjepano-

vić, Nenad Stojmenović, Fedor Šili, Slobodan

Ljubičić, Nikola Ristanovski, Jasen

Boko, Zoltan Šereš, Željka Turčinović,

Janko Ljumović, Patrick Cronin

Essays:

Jovan Ćirilov, Božidar Mandić, Aleksan-

dar Dunderović, Ana Tasić, Olivera Milo-

šević

In memoriam:

Vladimir Jevtović, Divna Antić, Dragan

Žikić, Milorad Berić, Radomir Popović

Redakcija Ludusa zadržava pravo prilagođavanja sadržaja i obima tekstova zbog poboljšanja kvaliteta lista. Molimo sve saradnike i sagovornike da posebno naglase potrebu za autorizacijom prilagođenih tekstova.

čaj (Francuzi mu albansko prezime izgovaraju Prežokaž), u uspešnu plesnu predstavu. Još jedna tematska inovacija umetnosti igre veću iz novina.

Beograd, 9. april 2013.

Belgijski ansambl „Piping Tom” prikazao je predstavu „Izdaje se” koja je za mene predstava XXI veka. Ne pripada nijednom do sada poznatom žanru. Niti je dramska predstava, niti ples. Moglo bi se reći da smo mi, publika, neka vrsta voajera koji kroz ključaonicu gledaju sedmoro ljudi koji dolaze u stan da ga iznajme. Ova predstava je, bez pretenzije da nešto priča, da iznese neku fabulu, niti da nas zabavi. Ansambl samo prikazuje jednu svakidašnju situaciju, koja samo zato što se prikazuje, postaje scenska umetnost, mada tome ne teži uobičajenim teatarskim sredstvima. Hrabrost da se to prikaže tako kako je, bez stilizacije, postaje umetnost.

Beograd, 14. april 2013.

Bečkiški plesni teatar na muziku poljskog avangardnog kompozitora Henrika Gureckog usvaja i moderni plesni korak i savremeno shvatanje igre. Impresivno je kako Kinezi nadoknađuju ono što su propustili za vreme kulturne revolucije, kada je čak i balet služio estetiци socrealističke propagande komunizma. Osim plesne perfekcije, još to nije originalno stvaralaštvo na planu savremene igre, ali je zalog budućnosti. Ono što svetski ekonomisti predviđaju da će Kina u budućnosti nadmašiti ekonomiju Evrope, a možda i SAD, jeste strateška ambicija da se i u plesu drži korak sa nekada „odurnom kapitalističkom” umetnošću igre. Sledeća generacija kineskih koreografa možda neće biti samo tehnički prenosilac originalne stvaralačice i filozofi.

Beograd, 25. april 2013.

U Radionici integracije negde na savskom keju između straćara i baraka, nalazi se Radionica integracije Mikijana Manojlovića. Da biste videli predstavu treba da imate izuzetnu moć orijentacije, koju ja nemam, pa da nađete taj prostor, koji, kada se jednom u njemu obrete, deluje sasvim teatarski i urban. Ja sam tek druge večeri uspeo da ga nađem. Prve večeri sam lutao bez uspeha od sedam pa skoro do ponoći.

Jasna Đuričić i Anita Mančić igraju komad svoje zagrebačke kolegice Mire Furlan „Dok nas smrt ne rastavi”. One zapravo sve vreme leže između nekih metalnih šipki i pričaju neku životnu muku, čini mi se da se nijednom ne pogledaju, iako su na nekoliko pedalja jedna od druge. Neka duboka istina bje iz ove ispovedi, čiju ozbiljnost podvlači prisustvo mlade D. Rajčić, koja još nema probleme koje prate zrelost. Kompleksni tekst postao je još kompleksniji u tumačenju dveju glumica, koje zaista znaju obično često prenebraganu istinu da je pozorište veoma ozbiljna umetnost, kada se to hoće.

Vršac, 30. april 2013.

Promocija moje knjige stihova „Poređenje prideva”. Drago mi je da je pokojni Petru Krdu nekako sa nama preko njegove udovice Ane Krdu. Tu je i elokventni

Draško Redep, čija priča mi prija, jer govori ono što slutim da su moji stihovi. „Pesme moje, siročići mali”, neću da se zalažem za njihovu promociju. Nek ide kako padne.

Beograd 10 maj 2013

Mira Karanović se poduhvatila da u JDP režira tekst samoubilačke Sare Kejn, koja kad je napisala monodramu „4:48” nije izmišljala neku svoju opsesiju samoubistvom, nego se zaista na kraju ubila. U naslovu je gluvo doba noći, po nekim naučnicima čas kada se najčešće vrše samoubistva. Vanja Ejduš i najemotivniji tekst igra tako da nijednog trenutka nije sentimentalna, što se inače dešava njenim kolegicama, a, bogami, i po nekom kolegi.

Podgorica, 11 maj 2013.

Na periferiji Podgorice, na nekoj mešavini urbanog i periferijskog, kraj potoka, a ispod betonskog mosta iscrtanog grafitima, Varja Đukić prikazuje svoj doživljaj sudbine Danila Kiša, koji je naročito ubedljiv sa dečakom koji sa puno spontanosti igra Kiša, dok je bio dete i čega se tako često i za nas uzbudljivo sećao u svojoj prozi.

Beograd, 18. maj 2013.

Drago mi je da meni, a i mnogim drugima omiljena glumica Jasna Đuričić čega god od se poduhvati odigra kompleksno, uverljivo, nenametljivo, pa ipak markantno. Ovog puta je to u predstavi „Prst” u Bitef teatru. Ona složeno pretvori u jednostavno, a obično u kompleksno. Ona nam iracionalno iracionalnim putem šalje u naše iracionalno.

Niš, 24. maj 2013.

Otvoravanje izložbe Niš-art fondacije je kao i obično kasno po podne. Svoje izlaganje počinjem teozom da u umetnosti nema napretka kao što ga ima u nauci. Ima novih umetničkih tehnika, koje donose nove probleme, osveženje, mogućnost inovacije. Uvek novo u umetnosti nije napredak, već druga vrsta imperativa.

Planiram da budem narednog jutra na beogradskom aerodromu u 5.15 h da bih u 6.15 h poleteo za Minhena, a odande za Bukurešt. Brinem se više nego obično da li ću sve to postići.

Niš, Beograd, Bukurešt, 25. maj 2013.

Sve je teklo po planu. Čas sam bio u avionu, čas na aerodromu. Sa minimalnim prtljagom jurim sa jednog do drugog njegovog kraja. I, gle čuda, na vreme stižem u Bukurešt.

U Bukureštu je moja dugogodišnja prijateljica, kompozitorica Ivana Stefanović. Muž joj je naš ambasador u Rumuniji. Idemo pravo do njihove rezidencije na ručak. Predstavu će gledati i Ivana.

Imam dve predstave istog dana u Teatru Maska (cilj mojih putovanja, sa njima kao domaćinima): „Žan od Mesečine” i „Izgubljeno pismo” rumunskog klasičara Karađalea sa njegovim najpoznatijim komadom. Join Luka Karađale (1852-1912) je živeo negde između Sterije i Nušića, a takav mu je i stil i osećanje humora između ta dva komediografa jednog veće i drugog manje komediografske gustine. Malo satiričnosti XIX veka, kao kod Sterije, i mnogo lakšeg nušićevskog dijaloga.

Međutim, predstava je zanimljivija nego što sam očekivao. „Izgubljeno pismo” je pretvoreno u neverbalno pozorište sa doista pantomime, ali bez stroge zakonitosti bele pantomime Marsela Marsoa. Sve je potčinjeno nameri da se neverbalnim sredstvima ispriča fabula dobro znana svakom Rumunu od malena, kao kod nas recimo „Ožalošćena porodica” ili „Sumnjivo lice”.

Ovakav neverbalni tretman svoje klasike, nama bliske sa balkanskim humorem, mogla bi biti inspiracija da neko i kod pokušaja da isto učini recimo sa Sterijinim „Rodoljupcima” ili Nušićevom „Gospodom ministarkom”.

Pozvao bih ovu predstavu već na ovogodišnji Bitef, ali je repertoar već zaključen sa raspoloživim budžetom. Ostaje kao ideja za 2014. godinu.

LUDUS

Pozorišne novine

Theatre newspaper

YU ISSN 0354-3137

COBISS.SR-ID 54398983

Izlaze jednom mesečno

(osim u julu i avgustu)

Published monthly

(except on July and August)

Tiraž (printed): 1500 primeraka

Izdaje (Publisher)

Udruženje dramskih umetnika Srbije –

The Drama Artists' Association of Serbia

Beograd, Studentski trg 13/VI

Telefoni/phone: + 381 (0) 11/2631-522,

2631-592 i 2631-464; fax: 2629-873

http://www.udus.org.rs

e-mail: udus@udus.org.rs

PIB 100040788

Tekući račun – bank account:

255-0012640101000-92

(Privredna banka a.d.)

Devizni račun:

00-708-00000856

(Privredna banka a.d.)

Predsednik (President – chairwoman)

Ljiljana Đurić

Glavni i odgovorni urednik (editor)

Maša Stokić

Redakcija (editorial office)

Žanko Tomić (zamenik glavnog i

odgovornog urednika – assistant editor),

Gođin Stojanović, Milica Kralj, Igor

Burić, Filip Vujošević, Sanja Krsmanović

Tasić, Goran Jevtić, Zoran Mišić

Saradnici (associates)

Duška Radosavljević, Ninoslav

Šćepanović, Nenad Kovačević, Ivan

Manić, Željko Anđelković, Ana Tasić,

Snežana Miletić, Goran Antić, Jelica

Stevanović, Mikojan Bezbradica, Jelena

Kovačević, Sonja Šulović, Željko Hubač

Lektor (Language consultant)

Dubravka Vranjanac

Sekretar redakcije

(editorial office assistant)

Radmila Sandić

radmila.sandic@udus.org.rs

e-mail (za tekstove i fotografije/

/for papers&photos):

ludus@udus.org.rs

Grafički dizajn i priprema za štampu

(graphic design&print processing)

Đorđe Sekerežović

www.sekerezovic.in.rs

Dizajn LUDUSA (LUDUS design)

Đorđe Ristić

Redizajn LUDUSA (Ludus redesign)

AXIS studio

Štampa (print)

KIZ ALTERA,

Beograd, Živojina Žujovića 2

Predstava „Brod ludaka”

